

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANABİLİM DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI BİLİM DALI

MANİSA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE
KAYITLI 5040/ 1-2-3 NUMARALI SİLAHDAR TARİHİ
(ZEYL-İ FEZLEKE) ADLI ESERİN TEZHİP SANATI
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Feray TÜRKÖĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Feray TÜRKOĞLU		
	Numarası	21812101011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı / Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Kayıtlı 5040/ 1-2-3 Numaralı Silahdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke) Adlı Eserin Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Feray TÜRKOĞLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Feray TÜRKOĞLU		
	Numarası	21812101011		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Anabilim Dalı / Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ		
Tezin Adı	Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Kayıtlı 5040/ 1-2-3 Numaralı Silahdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke) Adlı Eserin Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi			

Geleneksel kitap sanatlarımızın bir türü olan tezhip sanatı, çoğunlukla dinî kitapların bezemelerinde kullanılmıştır. Ancak dini eserler dışındaki konularda yazılan kitaplarda da tezhip sanatının güzel örneklerini görmekteyiz.

Eserimiz “Silahdar Tarihi” (Zeyl-i Fezleke) adındaki üç ciltlik bir vakainame olan, Osmanlı tarih kitabıdır. Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi'nin 5040-1, 5040-2 ve 5040-3 numaralı demirbaşına kayıtlıdır. Yıllar içinde yıprandığı için Yazma Eser Kurumu İstanbul Kitap Şifahanesi'ne restorasyon için gönderilmiş, çalışma sürecimizde restorasyonu devam etmiştir.

Tezimizin birinci bölümünde; tezhip ve Osmanlı dönemi tezhip sanatı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmamızın amacı, kapsamı, yöntemi, sonuçlar ve değerlendirmeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi ve eserin müellifi Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa hakkında genel bilgiler anlatılmaktadır. Eserimizde sanatsal anlatımlara ağırlık verilmiştir. Bu nedenle Silahdar Tarihi'nin sanata olan katkısı konusunda ayrı bir başlık açılmıştır. Dördüncü bölümde Silahdar Tarihi'nin üç cildinin ayrı kataloglar halinde; kompozisyon, desen, renk ve dönem özellikleri açısından incelendiği kısımdır. Beşinci bölümde değerlendirmeler ve tespit edilen sonuçlar ortaya konmuştur.

Değerlendirmelerimiz sonucunda; eserin döneme ait diğer eserlerle benzer özelliklerle tezyin edildiğini, dönemin özelliklerini taşımakla birlikte klasik dönem üslûbunu kaybetmediğini; teknik, tasarım, motif, renk ve süsleme unsurlarının dönemine uygun olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Altın, geleneksel, Osmanlı, Silahdar, tezhip

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Feray TÜRKOĞLU		
	Student Number	21812101011		
	Department	Department of Fine Arts / Department of Traditional Arts		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ		
Title of the Thesis/Dissertation	A Comparative Period Analysis and Analysis of the Work No. 5040 / 1-2-3 Silahdar History (Zeyl-i Fezleke) Registered in Manisa Manuscript Library in terms of Illumination Art			

The art of Illumination (*Illuminated Manuscript*), which is one of the most elegant form of our traditional book arts, has principally been utilized in glamorizing religious books. However, we also see beautiful examples of illumination art in books written on the subjects other than religious works.

Our work of art is an Ottoman history book, a three-volume chronicle titled “Silahdar Tarihi” (Zeyl-i Fezleke). It is registered in Manisa Manuscript Library, under the inventory numbers of 5040-1, 5040-2 and 5040-3. Since it has worn-down over the years, it was sent to Department of Manuscript Conservation and Archives İstanbul Book Conservation (Kitap Şifahanesi) for restoration, during our period of study, its restoration continued.

In the first part of our thesis, general information about art, illumination and Ottoman Art were given. In the second part, the objective, scope, methodology, conclusions and evaluations of our research were provided. In the third part, general information about Manisa Manuscript Library and the author of the work of art, Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa. Our work of art concentrates upon artistic expressions. For this reason, a separate title has been opened on the contribution of Silahdar Tarihi (Silahdar Chronicle). The fourth part is the part that the three volumes of the Silahdar Tarihi (Chronicle) were examined in separate catalogs in terms of composition, design, color and period characteristics. In the fifth part, the evaluations and the determined conclusions were suggested.

As the result of our evaluations, we see that; our reference work of art glamorized with the characteristics similar to the other works of art of the period, as well as it contains the characteristics of the period, it has not lost the genre of the classical period; and we also see that, techniques, designs, patterns, colors and embellishment elements were used in accordance with the period.

Keywords: Gold, traditional, Ottoman, Silahdar, Illumination

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	VI
RESİM LİSTESİ	VII
ÇİZİM LİSTESİ	XII
TABLO LİSTESİ	XVIII
ÖN SÖZ	XIX
I. GİRİŞ	1
I.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
I.2. Araştırmanın Kapsamı	1
I.3. Araştırmanın Yöntemi	1
II. TEZHİP SANATI VE OSMANLI SANATI HAKKINDA BİLGİLER	3
II.1. Tezhip Sanatı	3
II.2. Tezhipte Kullanılan Motifler	4
II.3. Tezhipte Süslenen Bölümler	5
II.4. Osmanlı'da Tezhip Sanatı	7
II.4.1. XVIII. Yüzyıl Osmanlı Tezhip Sanatı	9
III. MANİSA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ VE SİLAHDAR MEHMED AĞA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	11
III.1. Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi ve Tarihçesi	11
III.2. Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa	12
III.2.1. Hayatı ve Eserleri	12
III.2.2. Silahdar Mehmed Ağa'nın Tarihçiliği	13
III.2.3. Silahdar Tarihi'nin Sanata Katkısı	14
III.2.4. Silahdar Tarihi'nin Nüshaları	15
III.2.5. Silahdar Mehmed Ağa ile Aynı Dönemde Yaşamış (XVII. yy.) Tarihçiler	15
IV. KATALOG BÖLÜMÜ	16
IV.1. Silahdar Tarihi Çarşnıgır Nüshası'na Genel Bakış	16
IV.2. Katalog No: 1	19
IV.3. Katalog No: 2	105
IV.4. Katalog No: 3	188
V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	271
KAYNAKÇA	296

KISALTMALAR**cm:** Santimetre**İKŞ:** İstanbul Kitap Şifahanesi**mm:** Milimetre**No:** Numara**s:** Sayfa**YEK:** Yazma Eser Kurumu**yp.:** Yaprak**yy:** Yüzyıl

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, http://turkiyenintarihieserleri.com/?oku=3657 , 2022	12
Resim 2: Silahdar Tarihi 1., 2., 3. Ciltler, İstanbul Kitap Şifahanesi Albümü, 2022 .	18
Resim 3: 1. Cilt. İç kapak, İKŞ Albümü, 2022	21
Resim 4: 1. Cilt, İKŞ Albümü, 2022.....	21
Resim 5: 1. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022.....	24
Resim 6: 1.Cilt İç kapak, İKŞ Albümü, 2022	26
Resim 7: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a.....	28
Resim 8: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	29
Resim 9: 1. Cilt, Yazı alanı, İKŞ Albümü, 2022,1b	39
Resim 10: 1. Cilt. Yazı Alanı, Çeviri, 1b	40
Resim 11: 1. Cilt Başlık Tezhibi. İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	42
Resim 12: 1.Cilt, Başlık, Ara Pervaz, İKŞ, Albümü, 2022, 1b.....	44
Resim 13: 1. Cilt, Taç, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	45
Resim 14: 1. Cilt, Taç, Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	46
Resim 15: 1. Cilt, Taç, İKŞ Albümü, 2022, 1b	48
Resim 16: 1. Cilt, Halkârî, İKŞ Albümü, 2022, 2a.....	51
Resim 17: 1. Cilt, Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a	57
Resim 18: 1. Cilt Yazı Alanı, Çeviri, 2a.....	58
Resim 19: 1. Cilt, Ünvan (Mukaddime) Metin Çeviri, 11a	60
Resim 20: 1. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 11a	61
Resim 21: 1. Cilt, Serlevha, Metin Çeviri, 11b.....	67
Resim 22: 1. Cilt, Serlevha, Metin Çeviri, 12a.....	69
Resim 23: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b-12a.....	70
Resim 24: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b.....	71
Resim 25: 1. Cilt Serlevha Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 11b	77
Resim 26: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b	78
Resim 27: 1. Cilt Kubbe, İKŞ Albümü, 2022, 11b	81
Resim 28: 1. Cilt Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b	83
Resim 29: 1. Cilt Başlık, Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 11b.....	84
Resim 30: 1. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz,	87
Resim 31: 1. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b	88

Resim 32: 1. Cilt Serlevha Yazı alanı, Beynessüttur, İKŞ Albümü, 2022, 11b	88
Resim 33: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 12a	90
Resim 34: 1. Cilt Hatime, Metin Çeviri, 376a	98
Resim 35: 1. Cilt Hatime, 376a	99
Resim 36: 2. Cilt, İKŞ Albümü, 2022	106
Resim 37: 2. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022	110
Resim 38: 2. Cilt Dış Kapak Sırt, İKŞ Albümü, 2022	110
Resim 39: 2. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022	110
Resim 40: 2. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022	112
Resim 41: 2. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022	113
Resim 42: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a	115
Resim 43: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b	116
Resim 44: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	122
Resim 45: 2. Cilt Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b	127
Resim 46: 2. Cilt Ünvan, Yazı Alanı Çeviri, 1b	128
Resim 47: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b	130
Resim 48: 2. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	132
Resim 49: 2. Cilt Ünvan Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b	132
Resim 50: 2. Cilt Ünvan Kitabeli Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 1b	134
Resim 51: 2. Cilt. Ünvan Taç, İKŞ Albümü, 2022, 1b	135
Resim 52: 2. Cilt Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 2a	138
Resim 53: 2. Cilt Hâlkâr Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a	144
Resim 54: 2. Cilt Hâlkâr Yazı Alanı Çeviri, İKŞ Albümü, 2022, 2a	145
Resim 55: 2. Cilt Ünvan (Mukaddime) Çeviri, 11a	147
Resim 56: 2. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 11a	149
Resim 57: 2. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 11b	153
Resim 58: 2. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 12a	155
Resim 59: 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b-12a	156
Resim 60: 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b	157
Resim 61: 2. Cilt Serlevha Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 11b	163
Resim 62: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b	164
Resim 63: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, İKŞ Albümü, 2022, 11b	167
Resim 64: 2. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b	169

Resim 65: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 11b	170
Resim 66: 2. Cilt Serlevha, Ara Pervaz-Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 11b	173
Resim 67: 2. Cilt Kitabeli Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 11b	174
Resim 68: 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 12a	175
Resim 69: 2. Cilt Hatime Metni Çeviri, 394b	181
Resim 70: 2. Cilt Hatime, İKŞ Albümü, 2022, 394b	182
Resim 71: 3. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022	189
Resim 72: 3. Cilt. Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022	192
Resim 73: 3. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022	194
Resim 74: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a	196
Resim 75: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b	197
Resim 76: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b	206
Resim 77: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı Çeviri, 1b	207
Resim 78: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b	207
Resim 79: 3. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	210
Resim 80: 3. Cilt Ünvan Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b	210
Resim 81: 3. Cilt Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 2a	213
Resim 82: 3. Cilt, Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a	221
Resim 83: 3. Cilt Yazı Alanı Çeviri, 2a	222
Resim 84: 3. Cilt Mukaddime Çeviri, 13a	224
Resim 85: 3. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 13a	225
Resim 86: 3. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 13b	229
Resim 87: 3. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 14a	231
Resim 88: 3. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 13b-14a	232
Resim 89: 3. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 13b	234
Resim 90: 3. Cilt Serlevha Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 13b	240
Resim 91: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 13b	242
Resim 92: 3. Cilt Serlevha Kubbe, İKŞ Albümü, 2022, 13b	244
Resim 93: 3. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 13b	247
Resim 94: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 13b	247
Resim 95: 3. Cilt Serlevha Başlık, Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 13b	250
Resim 96: 3. Cilt Serlevha, 14a	252
Resim 97: 3. Cilt Hatime Metin Çeviri, 392b	261

Resim 98: 3. Cilt Hatime Metin Çeviri, 393a	262
Resim 99: 3. Cilt Hatime, İKŞ Albümü, 2022, 392b-393a.....	263
Resim 100: Şifa-i Şerif, Ünvan, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b-2a	271
Resim 101: Şifa-i Şerif, Ünvan, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b .	272
Resim 102: Silahdar Tarihi Hâlkâr, İKŞ, 2022	274
Resim 103: Şifa-i Şerif Hâlkâr, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023	274
Resim 104: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz. İKŞ Albümü, 2022	275
Resim 105: Şifa-i Şerif, Ara Pervaz. Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023	275
Resim 106: Silahdar Tarihi, Pafta, İKŞ, 2022.....	275
Resim 107: Şifa-i Şerif, Pafta, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023.....	275
Resim 109: Şifa-i Şerif, Motifler, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023.....	276
Resim 110: Silahdar Tarihi, İplikteki Noktalar, İKŞ Albümü, 2022.....	276
Resim 111: Şifa-i Şerif, İplikteki Noktalar, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023	277
Resim 112: Silahdar Tarihi, Tığlar, İKŞ Albümü, 2022.....	277
Resim 113: Şifa-i Şerif, Tığlar, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023, 1b	277
Resim 114: Silahdar Tarihi, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022	278
Resim 115: Şifa-i Şerif, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023	278
Resim 116: Kur'ân-ı Kerîm, Serlevha, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023	279
Resim 117: Silahdar Tarihi, Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	281
Resim 118: Kur'ân-ı Kerîm, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b	281
Resim 119: Silahdar Tarihi, Pafta, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	282
Resim 120: Kur'ân-ı Kerîm, Pafta, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b	282
Resim 121: Silahdar Tarihi, İplikteki noktalar, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	282
Resim 122: Kur'ân-ı Kerîm, İplikteki Noktalar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b	282
Resim 123: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	283
Resim 124: Kur'ân-ı Kerîm, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b	283
Resim 125: Silahdar Tarihi, Yazı alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b	283

Resim 126: Kur'ân-ı Kerîm, Yazı alanı, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, 2023, 1b	284
Resim 127: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Makâsıdı'l-Ayniyye, Ünvan, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b-2a.....	285
Resim 128: Silahdar Tarihi, Hâlkâr, İKŞ Albümü 2022, 2a.....	288
Resim 129: Menâhicü'l-Usûli'd- Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, Hâlkâr, Konya Yazma Eserler KütüphanesiAlbümü, 2023, 2a	288
Resim 130: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b	289
Resim 131: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, Ara Pervaz, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b	289
Resim 132: Silahdar Tarihi, İplikteki noktalar, İKŞ Albümü, 2022, 1b.....	289
Resim 133: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, İplikteki noktalar, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b.....	290
Resim 134: Silahdar Tarihi, Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b	290
Resim 135: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, 2023, 1b	291
Resim 136: Silahdar Tarihi, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b	291
Resim 137: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, Başlık Tezhibi, Konya YEK, 2023, 1b.....	292

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: 1. Cilt Dış kapak Şema.....	25
Çizim 2: 1. Cilt İç kapak Şema	27
Çizim 3: 1. Cilt Ünvan Şema, 2022, 1b	30
Çizim 4: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1. Analiz, 2022, 1b	31
Çizim 5: 1. Cilt. Ünvan-Hâlkâr, 2. Analiz, 1b	32
Çizim 6: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 3. Analiz, 1b	33
Çizim 7: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1b	34
Çizim 8: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, Motifler, 1b-2a.....	35
Çizim 9: 1. Cilt Dış Pervaz 1. Analiz, 1b.....	37
Çizim 10: 1. Cilt Dış Pervaz 2. Analiz, 1b.....	37
Çizim 11: 1. Cilt Dış Pervaz 3. Analiz, 1b.....	38
Çizim 12: 1. Cilt Dış Pervaz, 1b	38
Çizim 13: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b	42
Çizim 14: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b	43
Çizim 15: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b	43
Çizim 16: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 1b	44
Çizim 17: 1. Cilt, Başlık, Ara Pervaz, 1b.....	44
Çizim 18: 1. Cilt, Taç, Ara Pervaz, 1b	45
Çizim 19: 1. Cilt, Taç, Tığ, 1b	47
Çizim 20: 1. Cilt, Taç, 1. Analiz, 1b	49
Çizim 21: 1. Cilt, Taç, 2. Analiz, 1b	49
Çizim 22: 1. Cilt, Taç, 3. Analiz, 1b	49
Çizim 23: 1. Cilt, Taç, 1b.....	49
Çizim 24: 1. Cilt, Halkârî, 1. Analiz, 2a	52
Çizim 25: 1. Cilt, Halkârî, 2. Analiz, 2a	53
Çizim 26: 1. Cilt, Halkârî, 3. Analiz, 2a	54
Çizim 27: 1. Cilt, Halkârî, 2a.....	55
Çizim 28: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 1. Analiz, 11a.....	62
Çizim 29: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 2. Analiz, 11a.....	63
Çizim 30: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 3. Analiz, 11a.....	64
Çizim 31: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 11a	65
Çizim 32: 1. Cilt Ünvan, Motifler, 11a	66

Çizim 33: 1. Cilt Serlevha Şema, 11b	72
Çizim 34: 1. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 11b	73
Çizim 35: 1. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 11b	74
Çizim 36: 1. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 11b	75
Çizim 37: 1. Cilt Serlevha, 11b	76
Çizim 38: 1. Cilt Serlevha Tığ, 11b	77
Çizim 39: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz 1. Analiz, 11b	79
Çizim 40: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz 2. Analiz, 11b	79
Çizim 41: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 11b	80
Çizim 42: 1. Cilt Kubbe, 1. Analiz, 11b	81
Çizim 43: 1. Cilt Kubbe, 2. Analiz, 11b	82
Çizim 44: 1. Cilt Kubbe, 3. Analiz, 11b	82
Çizim 45: 1. Cilt Kubbe, 11b	82
Çizim 46: 1. Cilt Ara Pervaz, 11b	83
Çizim 47: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 11b	84
Çizim 48: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 11b	85
Çizim 49: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 11b	85
Çizim 50: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 11b	86
Çizim 51: 1. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, 11b	87
Çizim 52: 1. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 11b	88
Çizim 53: 1. Cilt Serlevha Şema, 12a	91
Çizim 54: 1. Cilt Serlevha 1. Analiz, 12a	92
Çizim 55: 1. Cilt Serlevha 3. Analiz, 12a	94
Çizim 56: 1. Cilt Serlevha 2. Analiz, 12a	94
Çizim 57: 1. Cilt Serlevha, 12a	95
Çizim 58: 1. Cilt Serlevha, Motifler, 11b-12a	96
Çizim 59: 1. Cilt Hatime, 1. Analiz, 376a	100
Çizim 60: 1. Cilt Hatime, 2. Analiz, 376a	101
Çizim 61: 1. Cilt Hatime, 3. Analiz, 376a	102
Çizim 62: 1. Cilt Hatime, 376a	103
Çizim 63: 1. Cilt Hatime, Hâlkâr Motifler, 376a	104
Çizim 64: 2. Cilt Dış Kapak Şema	111
Çizim 65: 2. Cilt İç Kapak Şema	114

Çizim 66: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 1. Analiz, 1b	117
Çizim 67: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 2. Analiz, 1b	118
Çizim 68: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 3. Analiz, 1b	119
Çizim 69: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 1b	120
Çizim 70: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, Motifler, 1b-2a.....	121
Çizim 71: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1. Analiz, 2022, 1b.....	123
Çizim 72: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 2. Analiz, 2022, 1b.....	123
Çizim 73: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 2022, 1b	123
Çizim 74: 2. Cilt Hâlkâr 1. Analiz, 1b	125
Çizim 75: 2. Cilt Hâlkâr 2. Analiz, 1b	125
Çizim 76: 2. Cilt Hâlkâr 3. Analiz, 1b	126
Çizim 77: 2. Cilt Hâlkâr, 1b.....	126
Çizim 78: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b	130
Çizim 79: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b	130
Çizim 80: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b	131
Çizim 81: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1b.....	131
Çizim 82: 2. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz,1b.....	132
Çizim 83: 2. Cilt Ünvan Tığlar, 1b	133
Çizim 84: 2. Cilt Ünvan, Kitabeli Zencerek, 1b	134
Çizim 85: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 1, 1b.....	135
Çizim 86: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 2, 1b.....	135
Çizim 87: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 3, 1b.....	136
Çizim 88: 2. Cilt Ünvan Taç, 1b	136
Çizim 89: 2. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a.....	139
Çizim 90: 2. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a.....	140
Çizim 91: 2. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a.....	141
Çizim 92: 2. Cilt Hâlkâr, 2a	142
Çizim 93: 2. Cilt Ünvan, 11a	150
Çizim 94: 2. Cilt Ünvan Kubbe, 11a.....	151
Çizim 95: 2. Cilt Ünvan, Yazı Alanı, 11a.....	151
Çizim 96: 2. Cilt Serlevha Şema, 11b	158
Çizim 97: 2. Cilt Serlevha 1. Analiz, 11b	159
Çizim 98: 2. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 11b	160

Çizim 99: 2. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 11b	161
Çizim 100: 2. Cilt Serlevha, 11b.....	162
Çizim 101: 2. Cilt Serlevha Tığlar, 11b	163
Çizim 102: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 1. Analiz, 11b.....	164
Çizim 103: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 2. Analiz, 11b.....	165
Çizim 104: 2. Cilt Serlevha. Kubbe, 1. Analiz, 11b.....	165
Çizim 105: 2. Cilt Serlevha. Kubbe, 1. Analiz, 11b.....	167
Çizim 106: 2.Cilt Serlevha. Kubbe, 2. Analiz, 11b.....	167
Çizim 107: 2. Cilt Serlevha. Kubbe, 3. Analiz, 11b.....	167
Çizim 108: 2. Cilt Serlevha. Kubbe, 11b	168
Çizim 109: 2. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 11b	169
Çizim 110: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 11b	170
Çizim 111: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 11b	171
Çizim 112: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 11b	171
Çizim 113: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 11b.....	172
Çizim 114: 2. Cilt Serlevha, Ara Pervaz-Zencerek, 11b.....	173
Çizim 115: 2. Cilt Kitabeli Zencerek, 11b	174
Çizim 116: 2. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 12a	177
Çizim 117: 2. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 12a	176
Çizim 118: 2. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 12a	178
Çizim 119: 2. Cilt Serlevha, 12a	179
Çizim 120: 2. Cilt Serlevha Motifler, 11b-12a	180
Çizim 121: 2. Cilt Hatime Şema, 394b.....	183
Çizim 122: 2. Cilt Hatime, 1.Analiz, 394b	184
Çizim 123: 2. Cilt Hatime, 2. Analiz, 394b	185
Çizim 124: 2. Cilt Hatime, 3. Analiz, 394b	186
Çizim 125: 2. Cilt Hatime, 394b.....	187
Çizim 126: 2. Cilt Hatime Motifler, 394b.....	187
Çizim 127: 3. Cilt Dış Kapak Şema.....	193
Çizim 128: 3. Cilt İç Kapak Şema	195
Çizim 129: 3. Cilt Ünvan, Şema, 1b	198
Çizim 130: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1.Analiz, 1b	199
Çizim 131: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 2. Analiz, 1b	200

Çizim 132: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 3. Analiz, 1b	201
Çizim 133: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1b	202
Çizim 134: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, Motifler, 1b-2a.....	203
Çizim 135: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1. Analiz ,1b	204
Çizim 136: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1. Analiz ,1b	204
Çizim 137: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 3. Analiz,1b	205
Çizim 138: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1b	206
Çizim 139: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b	208
Çizim 140: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b	208
Çizim 141: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b	208
Çizim 142: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1b	209
Çizim 143: 3. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, 1b	210
Çizim 144: 3. Cilt Ünvan Tığlar, 1b	211
Çizim 145: 3. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a.....	214
Çizim 146: 3. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a.....	215
Çizim 147: 3. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a.....	216
Çizim 148: 3. Cilt Hâlkâr, 2a	217
Çizim 149: 3. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a.....	219
Çizim 150: 3. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a.....	219
Çizim 151: 3. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a.....	220
Çizim 152: 3. Cilt Hâlkâr, 2a	220
Çizim 153: 3. Cilt Ünvan, 2022, 13a	226
Çizim 154: 3. Cilt Ünvan, Kubbe, 13a	227
Çizim 155: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı, 13a	227
Çizim 156: 3. Cilt Serlevha, Şema, 13b.....	235
Çizim 157: 3. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 13b	235
Çizim 158: 3. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 13b	237
Çizim 159: 3. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 13b	238
Çizim 160: 3. Cilt Serlevha, 13b.....	239
Çizim 161: 3. Cilt Serlevha Tığlar, 13b	240
Çizim 162: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 1. Analiz, 13b.....	242
Çizim 163: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 2. Analiz, 13b.....	243
Çizim 164: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 13b	243

Çizim 165: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 1. Analiz, 13b	244
Çizim 166: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 2. Analiz, 13b	244
Çizim 167: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 3. Analiz, 13b	244
Çizim 168: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 13b	245
Çizim 169: 3. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 13b	247
Çizim 170: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 13b	248
Çizim 171: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 13b	248
Çizim 172: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 13b	249
Çizim 173: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 13b	249
Çizim 174: 3. Cilt Serlevha Başlık, Zencerek, 13b	250
Çizim 175: 3. Cilt Serlevha, Şema, 14a	253
Çizim 176: 3. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 14a	253
Çizim 177: 3. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 14a	255
Çizim 178: 3. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 14a	256
Çizim 179: 3. Cilt Serlevha, 14a	257
Çizim 180: 3. Cilt Serlevha, Hatâî Motifler, 14a	258
Çizim 181: 3. Cilt Serlevha, Bulut ve Rûmi Motifler, 14a	258
Çizim 182: 3. Cilt Hatime Şema, 393a	264
Çizim 183: 3. Cilt Hatime, 1. Analiz, 393a	265
Çizim 184: 3. Cilt Hatime, 2. Analiz, 393a	266
Çizim 185: 3. Cilt Hatime, 3. Analiz, 393a	267
Çizim 186: 3. Cilt Hatime, 393a	268
Çizim 187: 3. Cilt Hatime Motifler, 393a	269

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1. Cilt Ölçü Tablosu, İKŞ Belgeleme Formu, 2022.....	22
Tablo 2: 1. Cilt Teknik Yapısı-Malzemesi, İKŞ Belgeleme Formu, 2022	23
Tablo 3: 1. Cilt Teknik Yapısı-Malzemesi, İKŞ Belgeleme Formu, 2022	23
Tablo 4: 2. Cilt Ölçü Tablosu, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022.....	108
Tablo 5: 2. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022.....	109
Tablo 6: 2. Cilt. Süsleme Özellikleri, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022	109
Tablo 7: 3. Cilt Ölçü Tablosu, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022.....	190
Tablo 8: 3. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022.....	191
Tablo 9: 3. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022.....	191

ÖN SÖZ

Türk kitap süsleme sanatları denildiğinde ilk akla gelen tezhip olup; dinî eserlerin yanı sıra bilimsel ve edebi eserlere de uygulanmıştır. Ancak bu tür eserler çok fazla çalışılmamış ve hak ettikleri ölçüde görünür olma fırsatı bulamamışlardır. Bu nedenle seçtiğimiz tarih kategorisinde yazılmış Silahdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke) isimli eser; tezhiplenmesi XVIII. yy. dönemine ait olmasına rağmen, klasik dönemi devam ettirmiş ve teknikte küçük bozulmalar görülse de kayda değer bir görselliktedir. Günümüze ulaşan iyi örneklerden oluşu ve dini eserlerin dışında farklı konuya ait bir eserin tezhiplenmesi sebebiyle; çalışılmasının faydalı olacağını öngörmekteyim.

Üzerinde çalışacağım eseri araştırmak maksadıyla; Manisa Yazma Eser Kütüphanesi' ne şahsen başvurduğum. Kütüphane çalışanlarının önerisiyle haberdar olduğum Silahdar Tarihi'nin, restorasyon için İstanbul Kitap Şifahanesi'ne gönderildiğini öğrendim. Vektörel çizimlere uygunluğu açısından; Kitap Şifahanesi'nden görüntü kalitesi daha iyi olan görselleri istemeye karar verdim. Resmi yazıyla müracaatımda üç ciltteki tüm tezhipli sayfaların dijital görüntülerini talep ettim. Gelen görüntüler arasında 2. ve 3. ciltlerin mukaddime sayfalarının eksik olduğunu sonradan fark ettim. Bunun üzerine iki mukaddime sayfasının çizimlerinin, tamamının çizildiği son aşama biçiminde uygulanmasının isabetli olacağı kanaatine vardım. Kaldı ki; 2. ve 3. ciltlerin mukaddime sayfasındaki hâlkârî tezhibi tasarımları, birinci cilt ile aynı olup, serbest desenlerde farklılıklar bulunmaktadır. İlk bakışta gözlemlenen bu benzerlik, tarafıma gönderilen görsellerin de eksik olmasına sebep olmuştur diye düşünmekteyim.

Çalışmam sürecinde desteklerini esirgemeyen tez danışman hocam Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ' a, Osmanlıca okumalarımı yapan Tire Necip Paşa Kütüphanesi müdürü Ahmet KILIÇ' a, tüm süreç boyunca desteğini esirgemeyen kardeşim müzehhibe Suna ONGAN ve kıymetlim anneme, sabırları ve destekleri için eşim ve sevgili kızıma, çizimlerde yardımcı olan Melike ÖZÇETİN ve Nurseda BALCI' ya teşekkürlerimle.

I. GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tezhip uygulamalarını çoğunlukla gördüğümüz yazma eserler şüphesiz ki; Kur'ân-ı Kerîm'lerdir. Bununla birlikte farklı konulardaki kitaplarda da tezhip sanatının özgün örneklerini görmekteyiz. Eserimiz bir bilim kitabıdır ve XVIII. yy.'a ait bezemelere sahiptir. Bu nedenlerden dolayı, farklı türden eserlerin de hakkının teslim edilmesi ve bilinmesi amacıyla; Osmanlı tarih yazmaları arasında önemli yer tutan vakainâme türünde kaleme alınmış, üç ciltlik kronolojik bir tarih kitabı olan "Silahdar Tarihi (Zeyl-i Fezleke)" isimli eseri incelemenin, önemli olduğu kanaatindeyim.

I.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma sürecinde öncelikle Tire Necip Paşa Kütüphanesi'ne gidilmiş ve yazma eserler taranmıştır. Dini eserler dışındaki tezhipli sivil yazma eserler kategorisinde, uygun eser tespit edilememiştir. Daha sonra Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bir çalışma yapılmıştır ve araştırma konusu olan eserimiz tarih alanında yazılmış ve tezhip dönemi açısından da klasik dönem dışında icra edilmiş özgün bir örnek olması sebebiyle tercih edilmiştir. Tez süresince eserin, İstanbul Yazma Eser Kurumu Kitap Şifahanesi'nde restorasyon çalışmaları devam etmiştir. Bu nedenle Kitap Şifahanesi'nden temin edilen dijital fotoğraflardan; eserin birebir ölçülerine riayet edilerek renkli çıktıları alınarak bu görseller üzerinde çalışılmıştır.

Karşılaştırma eserleri için; bahsi geçen iki kütüphaneye ek olarak Konya Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki tezhip uygulama tarihleri XVIII. yy. olan eserler taranmış ve nihayetinde bir eser Tire Necip Paşa Kütüphanesi'nden, iki eser Konya Yazma Eser Kütüphanesi'nden seçilmiştir. Karşılaştırma eserlerinin tezhipli sayfaları kendi içinde dış pervaz, kubbe, tığlar gibi başlıklara bölünerek analiz edilmiş; Silahdar Tarihi ile kompozisyon, motif, renk ve dönem açısından kıyaslanmıştır. Böylece eserin; dönem özellikleri ve tezhip sanatı içindeki yeri tespit edilmiştir.

I.3. Araştırmanın Yöntemi

Eserin tüm tezhipli sayfaları, Tire Necip Paşa Kütüphanesi müdürü Sayın Ahmet KILIÇ Beyefendi tarafından okunmuş ve Osmanlıca yazıdan, Latin Alfabesi'

ne çevrilerek tez içeriğine eklenmiştir. Osmanlıca çevirilerde 3 kaynak kullanılmıştır (Kâmûs-ı Türkî, Osmanlı Yer Adları, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat). Eserdeki mevcut imla hataları ve yer isimlerindeki yanlışlardan dolayı; okunamayan yerler (...) şeklinde, yanlış yazıldığı düşünülen kısımlar mavi renk ile, bent başları kırmızı renkle yazılmıştır. Bundan dolayı metin çevirileri, fotoğraf olarak da eklenmiştir.

Eser cilt sırasına göre kataloglanarak incelenmiştir. Teze konu olan eserin tüm ciltleri aynı gözlem formu baz alınarak çalışılmıştır. Her bir cildin istinsah tarihi, müellifi, müstensihi, demirbaş numarası, varak sayısı vb. bilgileri kaydedilmiştir. Kullanılan mühürlerin fotoğrafı eklenmiş ve temellük kaydı da işlenmiştir. Ayrıca tezhipli sayfaların varak numaraları eklenmiştir. Cilt özellikleri resim, çizim ve tablolarla desteklenerek anlatılmıştır.

Her ciltte bulunan tezhipli sayfalar, vektörel çizimlerle ve dijital görsellerle desteklenerek ayrıntılı şekilde; kompozisyon, desen, renk ve dönem açısından analiz edilmiştir. Desenin vektörel çizimleri 3 aşamada analiz edilmiştir ve dördüncü aşamada desenlerin tamamı çizilmiştir. Birinci analizlerde motiflerin takip ettiği helezon sistemleri gösterilmiştir. Siyah renkli helezon bitkisel motifleri, kırmızı helezon sistemi ise rûmi motifleri göstermektedir. İkinci analizlerde motiflerin yerleri yuvarlaklarla belirtilmiş, yapraklar çizilmiş ve rûmi motifler yerleştirilmiştir. Üçüncü analiz çizimlerinde ise bitkisel motiflerin, rûmi motiflerin detaylı halleri oluşturulmuş ve boşluk kısımlarına üç benek süsleme unsuru eklenmiştir. Son olarak sayfa tasarımının tamamının çizildiği sadece siyah renkli çizimlerden oluşturulmuş desenler de çalışmamıza dahil edilmiştir.

Her bezemeli sayfanın üst kısmına detaylı ölçüleri eklenmiştir. Bezemeli sayfalar, dıştan içe doğru analiz edilmiştir. Tüm sayfalar tüm unsurlar ele alınarak kendi içinde değerlendirilmiştir.

Değerlendirme bölümünde, kıyaslama için seçilen eserler fotoğraflarla desteklenerek incelenmiş ve Silahdar Tarihi ile karşılaştırılmıştır.

Sonuç bölümünde ise 3 ciltlik Silahdar Tarihi'nin genel bir değerlendirmesi yapıp, kıyaslama eserleriyle olan benzerlikleri ve dönemi içindeki sanatsal yeri ortaya konulmuştur.

II. TEZHİP SANATI VE OSMANLI SANATI HAKKINDA BİLGİLER

II.1. Tezhip Sanatı

Tezhibin kelime kökü Arapça zeheb (altın)'den gelen altınlamak sözcüğüdür. Tezhip sanatında asıl malzeme altındır (Özkeçeci ve Özkeçeci, 2007: 9).

Geniş anlamda bakarsak tezhip sanatına, altına ilâveten boyalar da kullanılarak fermanlar, hat levhalar, deri ve ahşap yüzeylere uygulanan geleneksel tarzda motiflerle yapılan süsleme sanatı dememiz mümkündür (Kurfeyz ve Sağlam, 2020: 15).

Tezhiplenmiş eserlere müzehhep (müzehhep), tezhibi yapan sanatçılara müzehhip denmektedir (Esiner Özen, 1985: 71-72).

Hattatlar tarafından yazılan eserin yazma işi bittiğinde; cedvelkeşin işine sıra gelmektedir. Siyah mürekkep, altın ve bazen de kırmızı boya (sürh) ile kenar kısımlara cetvel işi uygulanmaktadır. Daha sonra usta ile çıraklar kâğıda desenin silkme işlemini gerçekleştirir. Son olarak boyama işini müzehhip ya da müzehhipler yapar. (Esiner Özen, 2003: 3).

Tezhipte sadece altın ve gümüş değil farklı renklerde hazırlanmış; topraktan, maden oksitlerden, taş ve mineral tozlarından üretilmiş boyalar da kullanılır. Bu tozların boya olarak kullanılabilmesi için tutkallı suyla su ile karıştırılması gerekmektedir. Bazı malzemeler ve elde edilen boyalar şöyledir: 1- Doğal çivit, mavi ile lacivert 2- Zırnık (arsenik sülfür), sarı 3- Lahor çiviti, lacivert 4- Lök, vişne çürüğü 5- Bezir isi, siyah 6- Limonitli toprak, sarı 7- Demiroksitli toprak, kırmızı 8- Azurit, mor 9- Üstübeç, beyaz 10- Malahit, yeşil (Atabeg, 2022:19).

Tezhipte kullanılan kağıtlar doğal malzemelerle renklendirilir. Safran, çay, ıhlamur, kına, tütün, kök boyalar, ekşi narın kabuğu gibi bazı malzemeler kaynatılarak boya elde edilir. Kaynama suyuna şap katılır. Sürmeden önce içine sirke ilave edilir.

Kâğıt renklendirildikten sonra aherlenip, mûhre ile parlatılır. Kağıtlar 5-6 ay sonra kullanıma hazır olur (Atabeg, 2022:19).

Elbette ki tezhibin ana malzemesi altındır. Altın hazırlanırken öncelikle ince varaklar haline gelinceye kadar dövülür. Sonra toz haline gelene kadar elle ezilir. Eski dönemlerde varakçılar tarafından ince deriler arasında el marifetiyle ezilen altınlar, günümüzde modern yöntemlerle, zahmetsizce ince varaklar haline getirilmektedir (Özkeçeci, 1993: 15)

Altın, bir kâseye koyulur. Birkaç damla bal ilave edildikten sonra ezilir. İşlem bitince üzerine su doldurulup dinlendirilir. On, on iki saat sonra su dökülür, dibe çöken altın kalır. Altını kullanmadan önce içine jelatinli su ilave edilir. Altın sürülünce parlamaz bu nedenle, zer-mûhre adı verilen akik gereçle parlatılır (a.g.e., 15).

II.2. Tezhipte Kullanılan Motifler

Hatâî: Tezhip sanatında üsluplaştırma uygulanmıştır. Bitkisel ve hayvansal motifler tasarımlara hayat verir. Dikine kesit alınmış çiçek stiline "hatâî denir (Bektaşoğlu, 2009: 37). Nilüfer çiçeğinin Çağatay Türkçe' sindeki adıdır. (Atabeg, 2022:19). Bir rivayete göre de Çin'de bulunan Hatay (Hitay) adındaki Türklerin yaşadığı ülkeye, Karahanlılar zamanında gönderilen bir sanatçının; Hatay sanatını öğrenerek ülkeye dönmesiyle, bu sanatın başlangıcı için ilk adımlar atılmıştır (Özkeçeci, 1993: 23)

Gonca Gül: Açılmamış çiçek formlarının stilize edilmiş ya da doğal halleriyle çizilmiş hallerdir (Kurfeyz, 2003: 9).

Penç-Berk (Penç): Bu motifin adı Farsça kaynaklıdır ve beşli yaprak anlamında kullanılır. Çiçeğin kuşbakışı olarak stilize edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Birli, ikili, üçlü, dördü, altılı yaprak çeşitleri de mevcuttur. Dördü olanı dört elementi sembolize etse de daha sonraları haç' a benzetildiği için çok fazla tercih edilmemiştir (a.g.e, 24).

Rûmî: Rûmî motifi hayvanlardan esinlenerek kanat, bacak, kol gibi uzuvların stilize edilerek kullanılmasıyla; Orta Asya' da doğmuştur. Anadolu' da geliştirilip

olgunlaşmıştır. Yalın rûmî, dilimli rûmî, kanatlı rûmî gibi türleri vardır. Tezhip sanatındaki kullanım şekillerine göre; piçide rûmî, hurde rûmî ve sencide rûmî olarak da üç türü bulunmaktadır (Kurfeyz, 2003: 9).

Münhani: Rumi motifin ayrıntılarından müteşekkildir. En yaygın olarak kullanıldığı dönem Selçuklular dönemi olduğundan, Ord. Prof. A. Süheyl Ünver tarafından Selçuklu münhanileri olarak isimlendirilmişlerdir. Orta Asya kökenli bir motiftir (a.g.e, 9).

Bulut: Türk sanatına Uzak Doğu' dan geçmiş Çin kaynaklı bir motiftir. Bu nedenle Çin bulutu da denilmektedir. Anadolu Selçuklu Sanatında kullanılmaz. Onbeşinci yy' dan sonra kullanılmaya başlanmıştır (Doğanay, 2012:467)

Yapraklar: Yaprak formlarının tam ve yarım stilize türleri olmakla birlikte doğal halleriyle çizilmiş yapraklar da bulunmaktadır. Tek dilimli, üç, beş dilimli ve hançer yapraklar olarak türlere ayrılır (Kurfeyz, 2003:8).

Zencerek-Geçme: İç içe geçmiş çiçek ve dallardan müteşekkil çizgi şeklindeki bezemelerdir. Birbirine geçmeli motiflerden oluşturulmuş şeritler şeklinde uygulananları da vardır (Özkeçeci, 1993: 23).

Geometrik motifler: Kurallı olarak bir kompozisyon oluşturan geometrik formların tamamına geometrik motif denir. Bir nev'i İslam dininin sanatatta ifade bulan sonsuzluk kavramına atıftır. Üçgen, dikdörtgen, kare, altıgen şekillerin devam eden bir sistem dahilinde birbirine bağlı olarak devamlılık arz eden kompozisyonlar oluşturulması; ezelden gelip ebede gidişi anımsatır (Kurfeyz, 2003: 9).

II.3. Tezhipte Süslenen Bölümler

Bezeme bölümleri yazma kitaplarda çeşitli şekillerde kullanılmıştır. İlk sayfa bezemeleri serlevha, mihrabiye, başlık olarak adlandırılır. İç kapağın süslemesine zahriye, son sayfaya hatime ya da ketebe denir. Kur'ân'da sure başı süsleri diğer yazma kitaplarda bölüm başı olarak geçer. (Bektaşoğlu, 2009: 37).

Ayrıca özellikle mushaflarda nokta, gül, gülün daha büyüğü olan şemse gibi motifler bezemeye dahil olmakla birlikte ince ve kalın çizgilerden oluşan cedveller de

kullanılır. Yine tığlar da tezhipte boşluk dengesini düzenlemede kullanılan, oranlamaya katkısı olan süsleme türüdür (Bektaşoğlu, 2009: 39-40).

Zahriye: Kelime kökü Arapça zahr (sırt) kelimesinden gelmiştir. Yazma eseri açtığımızda ilk sayfanın arka tarafı diyebiliriz. Genellikle tezhiplenen zahriye sayfasında temellük kitabesi yer alır. Tam sayfa şeklinde süslenen zahriyeler olduğu gibi; şemse ya da rozetler şeklinde bezenenleri de mevcuttur. Sayıları az olsa da zahriyeden sonra fihrist sayfalarının olduğu eserler de bulunmaktadır (Kurfeyz, 2003:6).

Serlevha: Eser içeriğinin başladığı ilk iki sayfanın simetrik şekilde tezhiplendiği sayfalar. Kur'an-ı Kerim' lerde Bakara ve Fatıha surelerinde uygulanır (a.g.e, 6). Mihrabiye ya da tepelik olarak isimlendirilen kubbeli taç formlarında yapılmaktadır. Bu formların uçlarına tığ adı verilen oka benzeyen motifler konulmaktadır (Özkeçeci, 1993: 14).

Sure Başı: Mushaflarda sure başlığı olarak kullanılırken, başka tür yazma eserlerde konu başlığı tezhibi olarak uygulanmışlardır. Dikdörtgen ya da tığlarla bitirilmiş kubbe şeklinde tasarlanmış örnekleri bulunmaktadır. Tezhibin ortasında bulunan sıvama altın uygulanmış yazı alanına farklı renkteki mürekkeplerle başlık yazılmaktadır (Kurfeyz, 2003:6).

Hatime Tezhibi: Eserin son sayfasında yer alan müstensihin veya hattatın adının, tarihin, müzehhibin ve duaların yazıldığı sayfaya yapılan bezemelerdir. Ketebe sayfası da denilmektedir. Sayfadaki bilgiler "ketebehu" yani "O yazdı." diye başlar. El-fakir, el-hakir gibi ön ekleri hattat isminden önce yazmak gelenek haline gelmiş bir uygulamadır (Esiner Özen,2007: 115)

Duraklar- Güller: Yazma eserlerde cümle ya da sureleri ayırmak için kullanılan, altınla yapılmış yuvarlak süsleme formlarıdır. Gözü rahatlatır ve farklı isimler verilmiş türleri vardır. Güller metnin içinde değil sayfa kenarında genellikle yovarlık tasarlanmış, içi boş bırakılan süsleme unsurlarıdır. İçlerine, yer aldığı sayfa ile ilgili bilgi içeren yazılar yazılabilir (Kurfeyz, 2003:6).

Tığ: Sözcük Farsça kılıç kelimesinden gelmektedir. Tezhipte gözü rahatlatmak için en uca yapılan, boşluğu dengeleyen, çizgi şeklindeki ışın demetine benzeyen motiflerdir. Tığlarda genellikle tüm motifler görülebilir (a.g.e, 7).

Beynessüttur: Yazı alanlarında satır aralarının öncelikle dilimli formlar çizilerek; içleri altın sürülerek ya da hafif renk tonlarıyla çeşitli şekillerde süslenmesiyle oluşturulan tezyinat biçimidir (a.g.e, 8).

II.4. Osmanlı'da Tezhip Sanatı

Osmanlı'da süsleme sanatlarının gelişimi, Sultan Orhan çağında önce İznik'te sonra Bursa'da sürdü. I. Murad ve I. Bayezid döneminde fetihlerle gerek Doğu gerekse Batı'nın ilgisinin yoğunlaştığı bir merkez durumuna geldi. Bursa'da ve İznik'te üretilen kitap ciltlerinde, İznik çinilerinde ve dokuma alanında Osmanlı çizim, renk ve tekniğinin gelişimine, ince zevkine tanıklık edebiliyoruz. II. Murad döneminde kültür atılımı Amasya, Bursa ve Edirne'de yoğunluk kazandı. Özellikle edebiyat, bilim ve mimaride görülmeye başladı. Osmanlı resimli el yazma üretiminin bilinen en erken örneği de Amasya'da II. Murad'ın şehzâdeliği sırasında 1416 yılında hazırlanmıştır. XIV. yüzyılın sonlarında Osmanlı topraklarına katılan, XVI. yüzyıl ortalarına kadar en gözde şehzâde sancağı olan Amasya'da şehzâdelerin ve şehirdeki önemli devlet adamlarının sarayları politik olduğu kadar kültürel açıdan da canlı bir hayata sahne olmuştur. Şehzâdelerin himayesinde birçok sanatçının barındığı Bey Sarayı, XV. yüzyılın başlarından itibaren Timurlu şehzâdelerinin İran ve Orta Asya kentlerindeki saraylarındaki kültür sanat etkinlikleriyle benzer bir ortamı yaşatır (Bağcı ve diğerleri, 2012: 21).

Fatih Sultan Mehmed Han'ın hükmünün başlamasıyla başkentin Edirne'ye geçmesi ve tabii ki İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte XV. yüzyılın ikinci yarısında sanatta gözle görülür ilerlemeler olmuştur. Bunda Fatih'in sanatsever yapısının da büyük etkisi vardır. Yükselme dönemine giren imparatorluk sanatının merkezi artık İstanbul'dur (Üçer, 2017: 41).

Semerkant, Şiraz ve Herat'tan XV. yy. başlarında Osmanlı İmparatorluğu'na gelen sanatçılar, kendi zarif ve üslûplarını da getirmiş ve Osmanlı kitap sanatlarına

katkı sunmuşlardır. Geneli Bursa'da üretilmiş eserlerdir. Bu dönemde daha sonraları Timurî Herat üslubu ve saray nakkaşhânesi terbiyesiyle nakşedilmiş tezhiplere rastlıyoruz (Esiner Özen, 2007: 12).

Döneminde, Fatih için pek çok dinî ve bilimsel yazma bezenerek hazırlanmıştır. Fatih Topkapı Sarayı'nda kurduğu ve her sanat dalından sanatçıların çalışmasına imkân sağladığı nakkaşhânenin başına Baba Nakkaş isimli Özbekistan asıllı sanatçıyı görevlendirmiştir. Üstadın karakteristik özellikleri; yumuşak çizgili, yuvarlanmış uçlu motifler ile renklerde kullanılan altın ve mavidir. Daha küçük alanlardan küf yeşili, kırmızı, siyah renkleri kullanmıştır. Nebati motifleri, büyük rûmileri ayrıca da münhanileri tercih etmiştir (Üçer, 2017: 41).

Önemli hat sanatçısı Şeyh Hamdullah'ın meşk ettiği Kur'ân-ı Kerîm'lerin zengin tezhiplerle bezenmiş olması II. Beyazıt dönemi sanatının gelişmesindeki önemli etkenlerdendir. Bu dönem altın ile dengeli şekilde kullanılan mavi renk kombinasyonu ile öne çıkmaktadır. Rûmiler çeşitlenmiş ve bulutlar ilk defa süslemelere girmiştir. Yavuz'un kısa süren hükümdarlığı döneminde; Tebriz seferinden dönüşünde getirdiği eserler ve sanatçılarla, ayrıca da toprakların günden güne genişlemesiyle yeni sanat akımları da görülmeye başlandı (Bektaşoğlu, 2009: 39).

Klasik üslup Kanuni Sultan Süleyman'la birlikte sürdürülmüştür. Bu dönemin Bağdatlı sernakkaşı Şahkulu'nun sanatı o kadar muhteşemdir ki, Mani dinini kuran ve ressam olan Mani'ye ithafen "Anadolu'nun Mani'si" adıyla anılır olmuştur. İnce uzun ve sivri yaprak özelliği taşıyan tarzıyla Sazyolu üslûbunun babasıdır. Kırmızı lâl ve altın renkli mürekkep kullanılması üslûbun diğer özelliği olurken hataîlerle birlikte stilize efsanevi varlıkların kullanılması da en belirgin özelliği olmuştur. Yüzyılın ortalarında Osmanlı nakkaşhânesinin önemli diğer üstadı Karamemi'dir (Biol, 2017: 44-45).

Sanatımız XVI. asırda en mükemmel dönemini yaşarken, nakkaş Karamemi'nin idaresinde de muhteşem eserler üretilmiştir. Bu dönemde, Halep, Şam, Kahire, Safevi dönemi etkisi olmakla beraber, Bağdat'ta görev için bulunan Osmanlı

mensuplarının da kendileri için ya da saraya armağan etmek amacıyla, buralardaki sanatkârlara kitap sanatlarına dair eserler ürettirdikleri de bilinmektedir (Esiner Özen, 2007: 13).

Karamemi'nin üslûbu ağırlıklı olarak natüralist öğeler taşır. Çeşitli çiçek motiflerini; tezhip, mimari, çini, kalemişi eserlerde ustalıkla icra etmiştir (Biol, 2017: 46).

Kanuni döneminde Ehl-i Hiref teşkilatı padişahın himayesinde Topkapı Sarayı'nda kurulmuştur. Teşkilatın, günümüze ulaşan maaş defterlerinden sanatçı ve zanaatçı isimleri ile maaş ve bazı diğer bilgileri görebiliyoruz. Teşkilat XVII. asrın sonuna kadar faaliyetini sürdürmüş ve Türk sanatının geleneksel duruşunu korumada etkili olmuştur (a.g.e., 48).

Osmanlı'da gelinen noktada yaşanan gerileme, her alanda olduğu gibi sanat alanında da hissedilmiştir. Bununla beraber sanatta klâsik dönem, XVII. yüzyıl başında duraklasa da XVII asra kadar etkisini sürdürür (a.g.e., 49).

On yedinci asır aynı XVI. asrın devamı gibi olmakla birlikte, XVIII. asra geldiğinde çiçek ve rugani üstadı Ali Üsküdarî'nin ağırlıklı etkisi görülmektedir (Esiner Özen, 2007: 13)

II.4.1. XVIII. Yüzyıl Osmanlı Tezhip Sanatı

Osmanlı'nın XVIII. asır padişahları; II. Mustafa, III. Ahmed, II. Mahmud, III. Osman, III. Mustafa, I. Abdülhamid ve son olarak III. Selim'dir. Bu dönem süsleme sanatlarımızda Batı etkisinde kalınan bir zaman dilimidir. Bezeme sanatlarımız duraklama ve gerileme devirlerini yaşarken yalnızca Batı'da icra edilmeyen hat sanatımız, kendileri hat sanatını meşk eden II. Mustafa, III. Ahmed, II. Mahmud ve Abdülmecid'in padişahlıkları zamanlarında ilerlemeye güzel eserler vermeye devam etmiştir. III. Ahmed (1703-1733) padişahlığı zamanında lâleye büyük teveccüh gösterilmiş olup, bir döneme adını bile vermiştir (Duran, 2012: 397).

Osmanlı'nın Batı üslûplarıyla tanışması şöyle olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümünden sonra duraklama

devrine girmiş kardeşi II. Mustafa'dan tahtı devralan Sultan III. Ahmet Batı'daki yenilikler ve gelişmelere ilgi duymaya başlamıştır. Bu dönem Fransa'ya; Damat İbrahim Paşa'nın talimatıyla incelemeler yapmak üzere, elçi olarak Yirmisekiz Mehmet Çelebi, mahiyetinde oğlu ve 40 kişi gönderilmiştir (Williams, 2015: 42).

Batı sanatının etkilerinin Osmanlı'da Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin Fransa'ya gitmesiyle başladığı söylenebilir. Köklü geçmişin devamı olan Türk Sanatı, dış etkilere karşı milliliğini hep korumuş olmakla birlikte, Tanzimat Dönemi'nde gelen yabancı akımlarda bile Türk Rokokosu denilen üslubu yaratabilmiştir. Ancak bu karşı duruş uzun süre devam edememiştir (Biol, 2017: 50).

I. Mahmut dönemi, Barok Rokoko tarzı eserin en çok yapıldığı dönem olmuştur. Fakat Osmanlı'da Barok üslup tam anlamıyla uygulanmamıştır (Okumuş, 2016: 25-26).

Barok-Rokoko üslubu, halkın daha çok gördüğü cami, türbe, çeşme, bahçe ve kapalıçarşı girişleri gibi yerlerde kullanılınca; daha çok tanınmış ve uygulanmıştır (Aksoy, 1977: 131-132).

Tanzimat Fermanı'nın kabulü, tam anlamıyla Batı'nın etkisine girilmesinin belgesi olmuştur. II. Mahmut döneminde Batı sanatı etkileri artmıştır (Ünver, 1981: 241).

Bu Devrin en bilinen sanatkârı, sernakkaş Levnî'dir. Asıl adı Abdulcelil Çelebi'dir. Bezeme sanatlarında süratli bir gerileme devrine girilmişken, klâsik tarzda mükemmel eserler icra eden en önde gelen sanatkâr şüphesiz ki Ali Üsküdârî'dir (Biol, 2017: 49).

Rugani Çelebi, Üsküdari Rugani Çelebi isimleriyle de anılan; Ali Üsküdârî müzehhip Yusuf-i MISRÎ'nin talebesidir. Sanatkârın eserlerinde, Karamemi ve Saz Üslubu tesirlerinin yanında bu üslupları harmanlayıp, yorumunu da katarak ortaya çıkardığı kendine münhasır tarzında; bilgisini, renk desen, fırça kullanımı ve harika zevkini görmekteyiz (Tuncel, 2002: 35).

III. MANİSA YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ VE SİLAHDAR MEHMED AĞA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

III.1. Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi ve Tarihçesi

Temelleri Manisa Muradiye’de bulunan kütüphaneye kadar giden ve 30.12.2010 tarihli Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri yasasıyla kurulan Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi; önce 1945 yılında Manisa İl Halk Kütüphanesi’nde hizmet vermiştir. Tarihler 22.11.2011’i gösterdiğinde Kütüphanenin yasal kuruluşu gerçekleşmiştir. İl Halk kütüphanesinde hizmete bir zaman devam edip daha sonra şu anki binasına taşınmıştır (YEK Manisa, 2022).

Manisa’daki diğer yapılar gibi kütüphaneler de Yunan işgalinin yıkıcı etkilerinden nasibini almıştır. Yazma eserler ve diğer baskı kitaplar büyük zarar görmüştür. Manisa Valisi Lütfü Kırdar’ın uğraşları derlenip ve 1939 yılında bir kütüphane bünyesinde toparlanmıştır. Anafartalar Mahallesiindeki bu genel kitaplık, daha sonra İl Halk Kütüphanesi olmuştur. Yazma eserler ise 1945 yılında bu kütüphaneye dahil edilmiştir (Güney, 2015: 13).

Kütüphane’nin hizmet verdiği bina Hıdıroğlu Konağı olarak bilinmektedir ve Manisa Valiliği mülkiyetindedir. Nisan 2013’te 25 yıllığına Türkiye Yazma Eserler Kurumu’na verilen konakta; okuyucu salonları, depolar, idari bölümler ve sergi salonu mevcuttur (Resim 1) (http://www.manisa.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3).

Kütüphane bünyesinde 8529 cilt yazma eser, 9213 cilt matbu eser, 53 adet hat levhası bulunmaktadır (YEK Manisa, 2022).

Resim 1: Manisa Yazma Eser Kütüphanesi, <http://turkiyenintarihieserleri.com/?oku=3657>, 2022

III.2. Fındıklılı Silahdar Mehmed Ağa

III.2.1. Hayatı ve Eserleri

Fındıklılı Silahdar Mehmet Ağa, eski İstanbul'da Galata Kadılığı'na bağlı bir kasaba olan Fındıklı'da, 8 Aralık 1658'de (12 Rebiülevvel 1069) dünyaya gözlerini açmıştır. Silahdar Mehmet Ağa 9 Şubat 1674-3 tarihinde, bir yardımla saraya girdiğinde on beş yaşındadır. O sıralar padişah Avcı Mehmet Lehistan seferinde idi. Silahdar Ağa saray terbiyesini alıp ilk aşamayı geçtikten sonra Hasbahçe bostancıları arasına girdi. Şahin Mehmet Ağa'nın sahip çıkmasıyla; önce Zülüflü Baltacılar (10 Aralık 1678) ve daha sonra da nefer olarak Seferli Odası'na dahil oldu (25 Nisan 1679-13). Buradaki görevlerinde muvaffak oldu. II. Süleyman tahtı teslim aldığı anda kapağası anahtar şakirdi hizmetini ifa ediyordu. Has odada görev yapan Hasan Ağa başka yerde görev alınca, O'nun görevine Silahdar Ağa getirildi. II. Süleyman zamanında sarayın sakinliği, O'nu tarihi notlar tutmaya teşvik etti. Zira padişaha yakın bir durumdaydı. II. Ahmet zamanında da bu durum devam etti (1691). Tarih kitabını

bu süreçte planladı ve yazımını da tamamladı. Padişah II. Mustafa başa geçti (1695) ve Mehmed Ağa'yı kendisine tarihçi tayin etti. Padişah III. Ahmet zamanında ise has odanın en önemli ağalarından sayılmakta idi. Sonuna kadar hak ettiği vezirlik görevi kendisine önerildiğinde ise çeşitli sebeplerle görevi kabul etmeyerek emekliliğini istedi (Özön, 1947: 229).

Tarih yazma çalışmalarını emekli olduktan sonra da sürdürdü. Sarayla da ilişki içindeydi. Padişah III. Ahmet validesinin bir evlatlığı olan Emine Hanım'la kendisini evlendirse de bu evlilik fazla devam edemedi. Eşini çiçek hastalığından kaybetti. Silahdar Mehmet Ağa bundan yirmi yıl sonra Hicrî 1139 tarihinde 70 yaşında hayata gözlerini kapadı (Özön, 1947: 231).

III.2.2. Silahdar Mehmed Ağa'nın Tarihçiliği

Fındıklılı Silahdar Mehmet Ağa Tarihi'ni Osmanlı Devleti'nin Vak'anüvis tarihinden daha farklı üslûpta yazmıştır. Zeyl-i Fezleke Tarihi de denilen bu kitap Kâtip Çelebi'nin Fezlekesinin devamı mahiyetinde tarihe not düşmektir. Hicrî 1065-1106 tarihleri arasında kapsar. Bu kitap 1928 yılında iki cilt olarak basılmıştır. II. Ahmet Silahdar Mehmet Ağa'yı taktir ediyor ve cülûsundan itibaren olayları Nusretnâme adında bir kitapta toplamasını istiyordu. Yazmayı III. Ahmet döneminde de sürdüren Silahdar Mehmet Ağa, Hicrî 1116-1133 tarihleri arasında geçen olayları Nusretnâme'de kaydetmiştir. Zeyl-i Fezleke ve Nusretnâme'de imlâ hataları ve isimlerde yanlışlıklar çokça görülür. Bunun sebebi yabancı dil bilgisinin olmayışıdır (Artuk, 1973: 131-132).

Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa'nın Nusretnâme'den önceki tarih kitabı Zeyl-i Fezlekedir. Padişah II. Mustafa, Nusretnâme adında döneminin vak'alarını anlatan bir kitap yazmasını emredince; ayrı bir kitap olarak düzenlenmiştir. İki nüshayı birbirinin devamı gibi gören Ahmet Refik Bey, eserleri iki bölüme ayrılmış tek kitap haline getirmiştir. Olayların kesintisiz olarak ve verilen sayfa numaralarının da aynı şekilde birbirini takip etmesi sebebiyle biri haricinde bilinen tüm kopyalar da tek kitap olarak icra edilmiştir (Doğan, 2018: 29).

III.2.3. Silahdar Tarihi'nin Sanata Katkısı

Tarihin siyasi yönünü ele almış eserler üreten bazı tarihçilerden; sanat tarihçileri memnun edecek birçok bilgi edinilebilir. Silahdar Tarihi, Naîmâ Tarihi'ndekilerden daha fazla sanatsal bilgiyle donatılmıştır. Eserde gereksiz bilgiler yerine, sanat eserleri ve olaylar hakkında yoğun bilgiler verilmiştir. Yeni Cami'nin yapımına ayrılan bölümlerde; Safiye Sultan ve Turhan Sultan dönemlerine yarımşar sayfa verilmek suretiyle anlatılmıştır. Caminin mimarının adı, arsanın edinilmesi, külliye, maliyet, açılış merasimi hakkında detaylı bilgi vermiştir. Camiyi ayrıntılı tasvir etmiştir. Önemli ölçüde yer verdiği diğer konu da kaftan ve kürk giydirme, para ve görev verme seremonileridir. Eserde sanat tarihçilerini sevindirecek nitelikli bilgiler de yer almaktadır. Bu tür detaylı bilgilerin siyasi tarihlerde bulunması ender bir durumdur. Örneğin Girit'in alınması konusuna ayrılan bölümde; Girit tarih ve coğrafyası sekiz sayfada tanıtılır (Cezar, 1998: 50-54).

Akabinde Kandiye şehir ve kalesini altı buçuk sayfa ayırır. Kale yapısı konusunda detaylı anlatıma yer verir. Ehemmiyetli gördüğü binaların ve yerlerin sütun, merdiven basamağı, pencereler gibi birimlerini sayılarla ölçülerle anlatır. Tezyinî unsurlara, hususiyetle de altın yıldız kullanılmış bölümlere çok detaylıca yer verilmiştir (Cezar, 1998: 50-54).

Kandiye şehrinin, sokakları, çeşmeleri, meydanları, özel nitelikli binalarındaki kapılar, pencereler, odalar, süslemeler, tavanlar, savunmaya ait yapıların mühimmata ayrılan bölümleri, askerlerin koğuşlarındaki biçimler; geometrik inşaları ve aritmetik değerleri ile kaydedilmiştir (Cezar, 1998: 50-54).

Silahdar Mehmed Ağa kitabında, büyüklü küçüklü on yedi manastırdan bahsederken; ayrıca 307 kilisesinin de olduğunu belirttiği Kandiye'yi adeta fotoğrafını çeker şekilde tasvir etmiştir. Altı buçuk sayfa boyunca cami ve mescide çevrilen kilise ve manastır binalarını anlatmıştır. Dinî mimari yapıları çok olan şehirdeki 14 caminin manastırlar dönüştürülerek, 74 mescidin ise kiliselerden çevrilerek ibadete kazandırıldığı anlatılmıştır. Tüm bu yapılar birer birer detaylıca tasvir edilerek sanat tarihçilere ve mimarlık tarihçilerine eşsiz bir kaynak sunulmuştur (Cezar, 1998: 50-54).

III.2.4. Silahdar Tarihi'nin Nüshaları

Silahdar Tarihi'nin bilinen yedi adet nüshası mevcuttur.

*Yıldız nüshası (İstanbul Üniversitesi Kitaplığı.) No: 5982

*Veliyyüddin Efendi Nüshası (Bayezid Devlet Kitaplığı) No: 2369

*Hazine nüshası (Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı) No: 1336-37

*Türk Tarih Encümeni nüshası (Türk Tarih Kurumu Kitaplığı.) No: 52

*Viyana Nationalbibliothek nüshası, No: 1095

*Halis Efendi Nüshası (Nerede olduğu bilinmemektedir)

*Çaşnigir nüshası (Manisa Genel Kitaplığı), daha sonra Manisa Yazma Eser Kütüphanesi) No: 5040/1-2-3 (Karaçay Türkal, 2012: XIII- XVII).

III.2.5. Silahdar Mehmed Ağa ile Aynı Dönemde Yaşamış (XVII. yy.)

Tarihçiler

Mustafa Sani Efendi, Edirneli Mehmed Efendi, Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi, Peçevî İbrahim Efendi, Kâtip Çelebi (Hacı Kalfa), Zaim Mehmed Bey, Vecihi, Rodosizâde Abdullah Efendi, Hasanbeyzade Ahmed Paşa, Solakzade Hemdemi, Bosnalı Hüseyin Efendi, Hezarfen Hüseyin Efendi, Naîmâ, Müneccimbaşı Ahmed Dede, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa (Cezar, 1998: 50-54).

IV. KATALOG BÖLÜMÜ

IV.1. Silahdar Tarihi Çaşnigir Nüşhası'na Genel Bakış

Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa'nın üç ciltten oluşan tarih kitaplarının ilk iki cildi Zeyl-i Fezleke, üçüncü cildi ise Nusretnâme olarak adlandırılmaktadır. (Resim 2) (Karaçay Türkal, 2012: XXV- XXVI).

İlk cildi 1065 ve 1094 (M. 1654-1683) yılları arasına ait olayların kaydedildiği Zeyl-i Fezleke bölümüdür. İkinci bölümde ise 1095-1106 (M. 1684-1695) yılları arasındaki olaylar anlatılır. Bu bölüme Nusretnâme denilmiştir. Vakainame tarzında yazılan eserde vak'alar sene sene anlatılmış ve en sonuna da o yıl vefat eden önemli kişilerin biyografi bilgileri eklenmiştir (Çakar, 2022).

Eserimiz, II. Mustafa'nın sırdaşı olan Fındıklılı Silahdar Mehmet Ağa'nın Katib Çelebi'nin Fezleke'sine Zeyl olarak yazmış olduğu, olayların kronolojik olarak anlatıldığı Osmanlı tarihidir. Silahdar Tarihi Çaşnigir nüshasının üç cildinin yan kâğıtlarına fihristler yazılmıştır. Tüm ciltlerin fihristten hemen sonra gelen sayfalarına Sultan III. Selim'in baş çuhadarı Hüseyin Ağa'nın mukaddimesi ve mührü bulunmaktadır. Ayrıca mukaddime ve hatime sayfalarına; vakıf mührü vurulmuştur (Çakar, 2022).

Zeyl-i Fezleke, Nusretnâme'den önceki kısmın adıdır. İkinci Mustafa'nın müellife, kendi dönemini anlatan bir eser ortaya koyup adının da Nusretnâme olmasını isteyince; iki ayrı eser gibi muamele görmüştür. Ahmet Refik iki bölümü bir kitap olarak tasnif etmiştir. Sonra kaleme alınan nüshalarında; olayların kesintisiz biçimde akışının sağlanması ve sayfa numaralarının devam etmesi bu tasnif şekline dayanak olmuştur denilebilir (Doğan, 2018: 29).

Eserin Nusretnâme olarak adlandırılan ikinci kısmı da içerdiği konular bakımından iki bölümde incelenebilir. Müellifin 1106-1115 (M. 1695/1703) yıllarını kapsayan zaman diliminde, kendi gözlemlerine dayalı 2. Mustafa dönemi anlatımı yaptığı görülmektedir. Bu kısımda dönemin mühim olaylarından olan; II. Mustafa'nın

Avusturya Seferi, Karlofça Antlaşması, Zenta Seferi, Edirne Vakası ve donanmanın faaliyetleri yer almaktadır (Doğan, 2018: 29).

Yazım yöntemi olarak değerlendirebileceğimiz kısımlardan ikincisinde ise 1116-1133 (M. 1704-1721) yılları arasında cereyan eden konuları işlediği dönemdir. Rusya Seferi, Purut Antlaşması ve Kırım Hanlığı'ndaki mücadeleler bu kısmın önemli olaylarıdır. Silahdar Mehmed Ağa, bu kısmı saraydan ayrıldıktan sonra yazmıştır. Daha kısa olan bu kısmı yazarken, duyduklarından yola çıkmıştır. Tartışma götürmeyecek gerçek, müellifin eserin önemli kısımlarını kendi gözlemlerine bağlı kalarak yazdığıdır. Eserinde öncelikli kaynak olarak, Nazmizade Murtaza'nın "Tarih-i Seferü'l-Basra" adlı eserine ve sözlü diğer başkaca kaynaklara başvurmuştur (Doğan, 2018: 29).

Birinci cilt "*Vusûl-i serdâr-ı a'zam be-sahrâ-yı kal'a-i Üstolni-Belgrad*" başlığı altında, "...ve Ali Paşa'ya hil'at giydirildi" sözleriyle biter. "*Ömeri'l-ma'rûf be-Hisârî, 1205*" sözleri en sonuna eklenmiştir. Eserin 377 sayfa olan birinci cildinde ilk on sayfası fihristtir yani içindekiler bölümüdür (Karaçay Türkal, 2012: XXV-XXVI).

"Feth-i Kal'a-i Tata" vak'ası ile başlayan Zeyl-i Fezleke eserinin ikinci cildi, 370b sayfasında sonlanır. "...Sultân Ahmed Han hazretlerinin icmâl-i saltanatı bu mahalde encâma irdi. Rahmetullâhi aleyh rahmeten vâsi'a cümlesinden sonra Nusretnâme başlar. Toplamda 394 sayfa olan ikinci cildin dokuz sayfası fihristtir. İkinci cildin sonunda "*Ketebüh'l-fakîrû'l-hakîr ilâ-rahmeti Rabbihi'l-kadîr, Ömerü'l-ma'rûf be-Hisârî,*" mühürde "*Hâzâ kitâbü şerîf-i izz vakfu'l el-hâc Eyyüb*" ifadeleriyle, müstensihin adı ve mahlası ile vakıf kaydı belirtilmiştir (Karaçay Türkal, 2012: XXV-XXVI).

İkinci cildin sonunda müstensihin adı mahlas ve vakıf kaydı yer almaktadır (Çakar, 2022).

Eserin 394 sayfalık 2. Cildinin 370b sayfasından sonra 3. Cilt yani Nusretnâme başlamaktadır. İlk iki cildin sonunda da mukaddime mevcuttur. (Karaçay Türkal, 2012: XXV- XXVI).

Üçüncü cilt, 1107/M. 1695 senesine ait olaylarla başlayıp 1133/M. 1721 senesi Niş Vakası ile sona ermektedir. Müstensihi Hüseyin Ağa mukaddimesinde eserin değerini ve yazılma sebebini anlatmıştır (Çakar, 2022).

Birinci cildin sonunda bulunan ketebe kaydında, “nemmekahu Ömer el- ma’ruf bi-Hisari, 1205” yazılıdır. İkinci ciltte de bu tarihten başkaca bir tarih mevcut değildir. Üçüncü ciltte ise istinsah tarihi, Ramazan ayının ilk günü olduğu belirtilmiş olan, 1204 sene kaydı düşülmüştür (Çakar, 2022).

İkinci cilt fihrist bölümü 11 varaktır ve toplamda 394 varaktan oluşmaktadır. Üçüncü cilt fihristi 12 varaktır ve toplam varak sayısı da 392’dir (Doğan, 2018: 29).

Sayfalarının her birinin 31 satır olmak üzere, nesihle özenli şekilde yazılan ikinci cildin; metin başlıkları ve fihrist bölümleri müzehheptir. Venedik kâğıt türü kullanılmış olup, kırmızı mürekkeple uygulanmış başlıklara ve tümü yaldızla çekilmiş cedvel planına sahiptir. Eserin saray işi muhtemel olan cildi, miklebli ve şemseli olarak tasarlanmıştır (Karaçay Türkal, 2012: XXV- XXVI).

Üçüncü cildin cilt kapağı koyu kahverengi, miklepli ve mülevven tasarlanmıştır. Zemine altın kullanmak suretiyle süslemeler zeminden ayrılmış olup, salbek, bordür, şemse ve köşebentlerde bordo deri tercih edilmiştir (Karaçay Türkal, 2012: XXV- XXVI).

Resim 2: Silahdar Tarihi 1., 2., 3. Ciltler, İstanbul Kitap Şifahanesi Albümü, 2022

IV.2. Katalog No: 1

Koleksiyon: 45 HK

Kütüphane adı: Manisa Yazma Eser Kütüphanesi

Demirbaş no: 5040/ 1

Bibliyografik kayıt no: 92866

Eser Adı: Silahdar Tarihi (Tarih-i Silahdar)

Konusu: Osmanlı Tarihi (XVII. yy.)

İstinsah Tarihi ve Yeri :1789 / -

Müellifi: Silahdar Mehmet Ağa (Fındıklılı Muhammed Efendi, Silahdar-ı Hazreti Şehriyan)

Müstensihi: Ömer bi- Hisari

Dili: Türkçe

Yazı Çeşidi: Nesih- fihrist ve mukaddime sayfaları talik, hatime rika

Müzehhibi: Bilinmiyor

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izze vakf-ı el-hâcc Eyub

Tezhipli sayfalar: 1b, 2a, 11a, 11b, 12a, 376b

Eser Ebadı:

Ön x arka kapaklar / en x boy x kalınlık / cm: 19.5 x 35.4 x 0.3 cm- 19.5 x 35.4 x 0.3 cm

Metin kısmı (en x boy): 19.8 x 35.5 cm / **Sırt kalınlığı / cm:** 4.4-4.4 cm

Yaprak (varak) sayısı: 3+367+2

Eserin kâğıt özellikleri: Yan kâğıt ve metin kısmında kullanılan kâğıtlar, el yapımı heterojen Avrupa (Venedik) kâğıttır. Sık ve geniş süzgeç izleri belirgindir. Filigranlı ve aharlı olup lif yönü sırta paraleldir. Kalınlık 0.08-0.09 mm'dir.

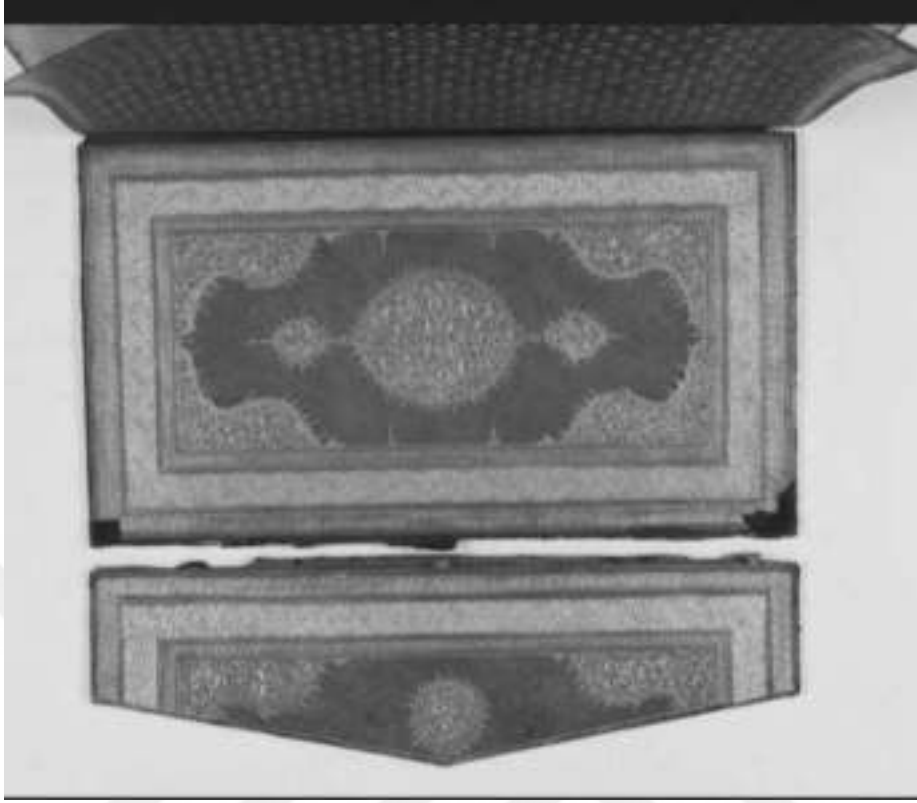
Mürekkep özelliği: Metin kırmızı ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Satır sayısı 31'dir. Metnin tamamına cedvel çekilmiştir. Fasil başları üstübeçtir.

Cilt Özellikleri: Ön- arka kapağın; içinde ve dışında ayrıca mıkletin içinde ve dışında şemseler kullanılmıştır. Ön kapağın dışı ile arka kapağın dışı ve mıkletin dışı mülevven (rengarenk) üslûpla tasarlanmıştır. Ön, arka kapak içi ve mıkletin iç bölümü yekşah denilen ucu sivri araç ile bastırarak yapılmıştır. Kapak ve mıklet dış yüzeyinin geneli koyu kahverengidir. Şemse, salbek, köşebent, bordür kısımlarında bordo deri kullanılmıştır. Bu kısımlara baskı tekniğinde bitkisel bezemeler yapılmıştır. Zemine altın sürülmek suretiyle süslemeler ve zemin birbirinden ayrılmıştır. Kapak içleri açık kahverengi deridir. Şemse, salbek, köşebent ve bordür kısımlarında renklendirilmiş kâğıt kullanılmıştır. Şemse, salbek, köşebentlerde yeşil kâğıt, bordür kısmında krem rengi kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıtlar üzerine yekşah ile bezemeler yapılmıştır. İç ve dış kapakları zencerek çerçevelemektedir. Eserin ön kapağı ve mıkleti kopmuştur. Sertabı kayıptır. Deride eksik kısımlar bulunmaktadır. Kapaklarda aşınma ve soyulmalar görülmektedir. Sırt ve kolon dikişlerinde kopmalar vardır.

Ön ve arka ciltte 2 mm mukavva kullanılmıştır. Tüm bölümlerin yüzeylerinde deri kullanılmıştır. Kahverengi, bordo, açık kahverengi keçi derisi tercih edilmiştir. Şiraze örgüsü mevcuttur. Krem rengi ve pembe ibrişim iplikle balıksırtı örgü biçimi kullanılmıştır.

Yastık deridir. Dikiş hasarı sebebiyle ilk formlar metinden ayrılmıştır. Metnin sırtında "C" formunda iç bükey fiziki deformasyon bulunmaktadır. Metinde yırtıklar mevcuttur. Cilt orijinal haliyle günümüze ulaşmıştır (Resim3-4-5-6) (Çizim 1-2).

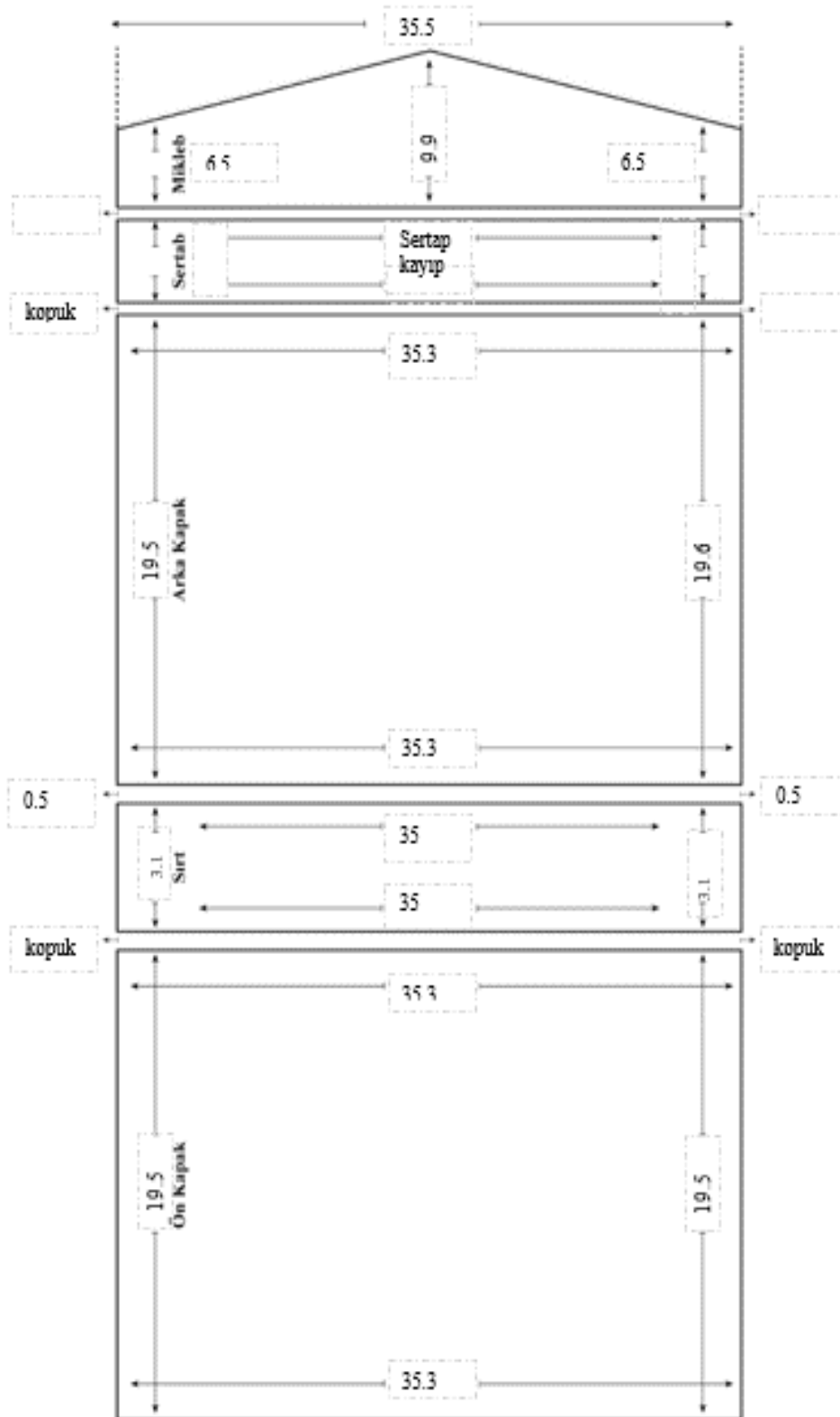
Eserin ölçülerinin belirtildiği tablo (Tablo 1), Cilt teknik özelliklerinin ve malzeme bilgisinin işlendiği tablo (Tablo 2) ve cilt süsleme özelliklerinin işaretlendiği tablo (Tablo3) aşağıya eklenmiştir.

Resim 3: 1. Cilt. İç kapak, İKŞ Albümü, 2022

Resim 4: 1. Cilt, İKŞ Albümü, 2022

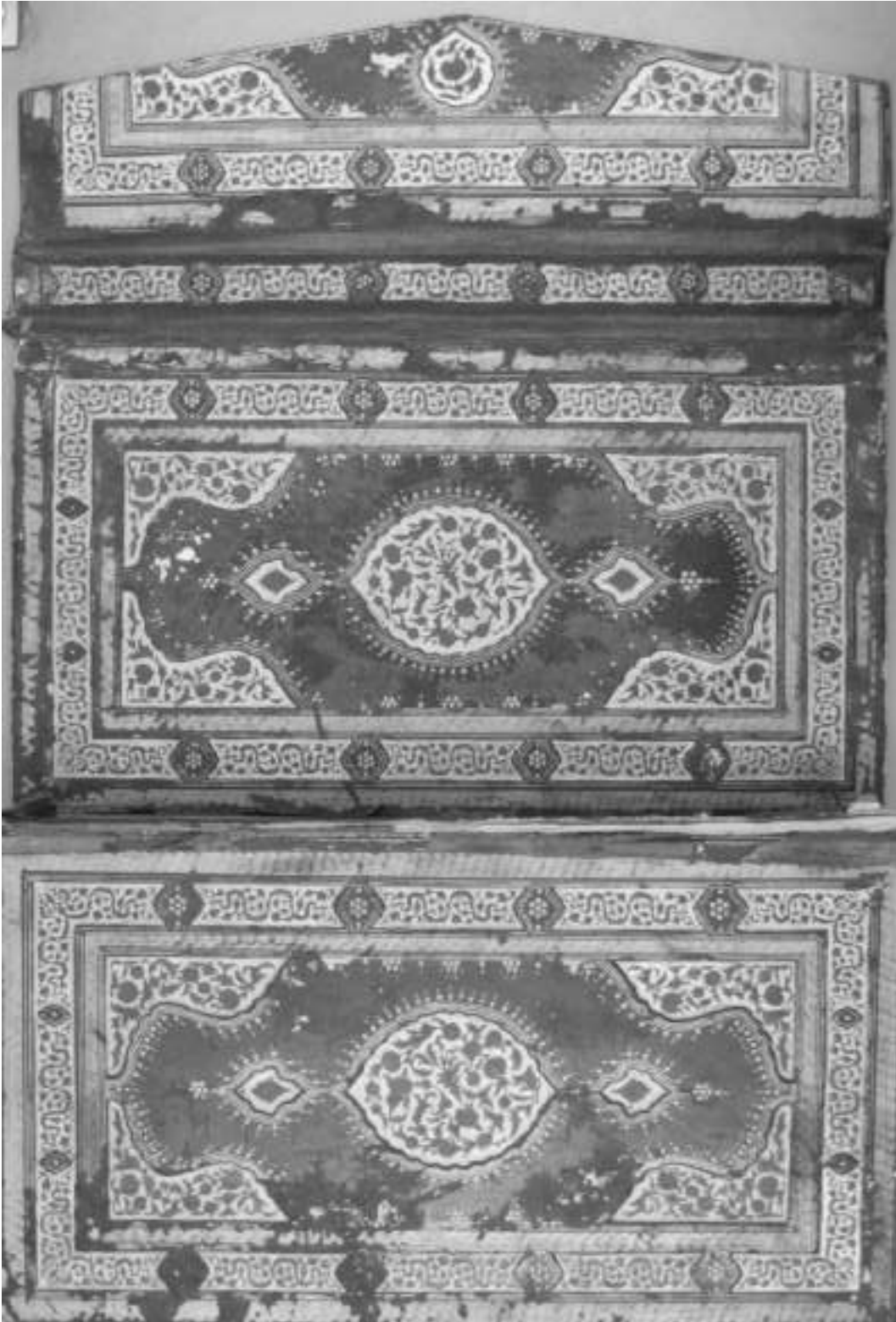
Tablo 1: 1. Cilt Ölçü Tablosu, İKŞ Belgeleme Formu, 2022

Malzeme	Kapaklar				Sertap		Mildep		Şiraze Ögüsü	Köstek	
	Ön		Arka		Var	Yok	Var	Yok		Var	Yok
	Var	Yok	Var	Yok							
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			
İnce karton (1-2mm)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Makarna (2mm +)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Ahşap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Diğer											
	Ön		Arka		Sertap		Mildep		Sırt	İçiletilmiş	Deri özellikleri
	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç			
Deri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yaşlı Deri
Eben	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Deri silme: Kapt
Kâğıt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Kumaş	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Paçolama	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Renkler: krem rengi ve pembe
Cilt bari	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Derinin rengi: koyu
Diğer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	kahverengi-krem-afak
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	kahverengi

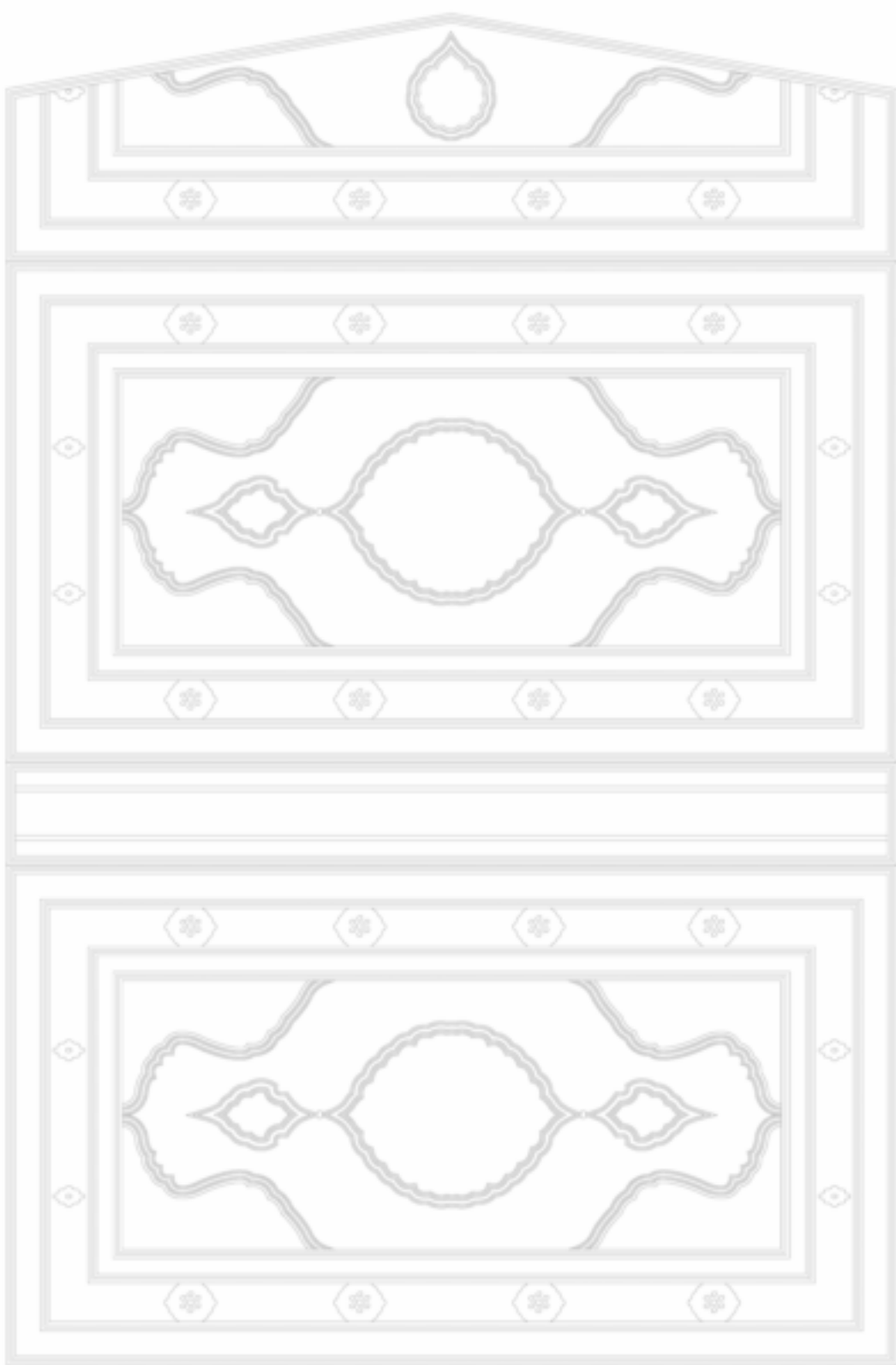
Tablo 2: 1. Cilt Teknik Yapısı-Malzemesi, İKŞ Belgeleme Formu, 2022

Süsleme	Ön Kapak		Arka Kapak		Sertap		Mildep		Sırt
	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç	D ₁₇	I _ç	
Şemseli	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☒	☐
Çarkuşe (kâğıt)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Soğuk baskı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alttan ayırma	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Üstten ayırma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülevven	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Katı ²	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zerbalar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yekşak	☐	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐
Yazma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒

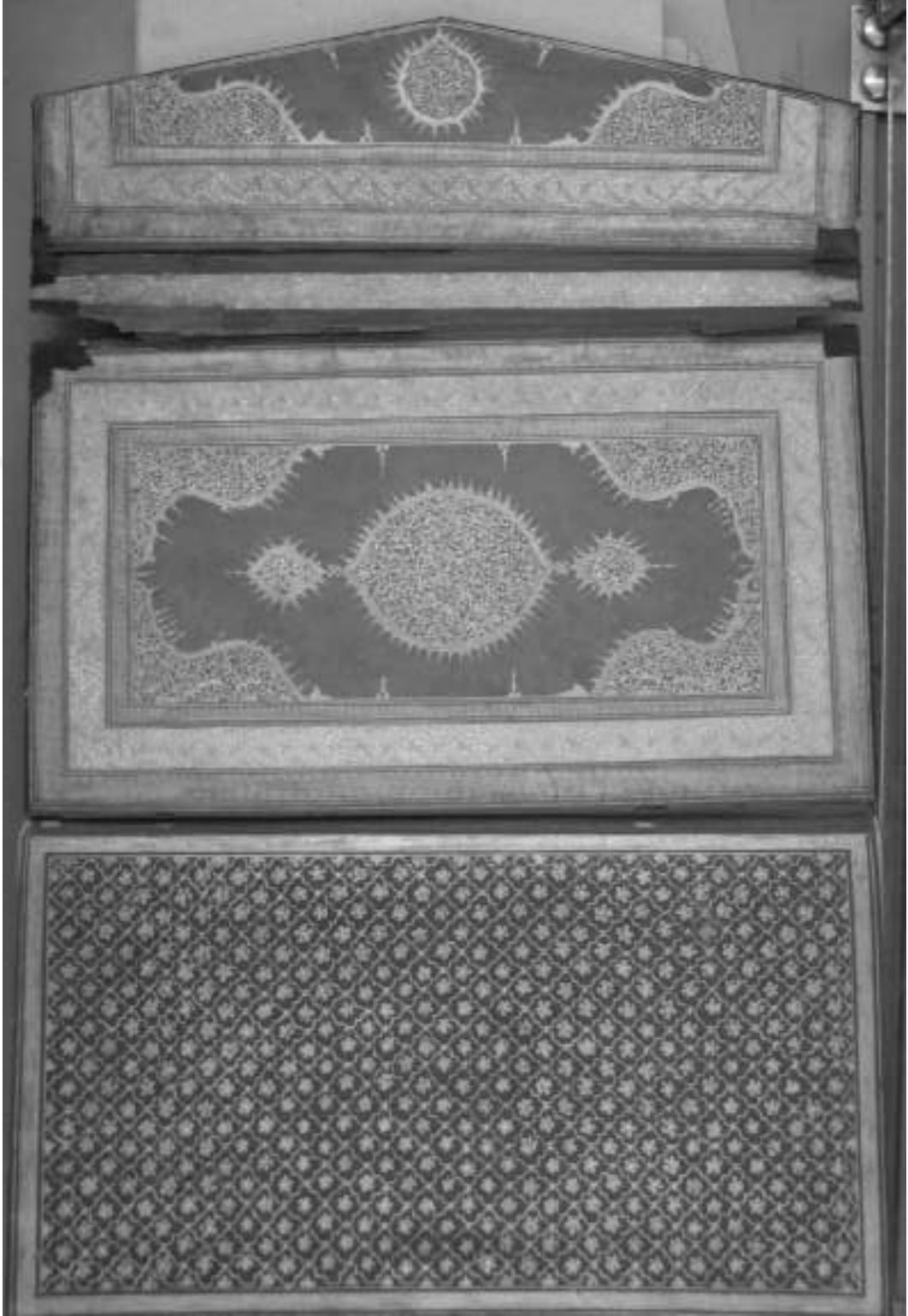
Tablo 3: 1. Cilt Teknik Yapısı-Malzemesi, İKŞ Belgeleme Formu, 2022

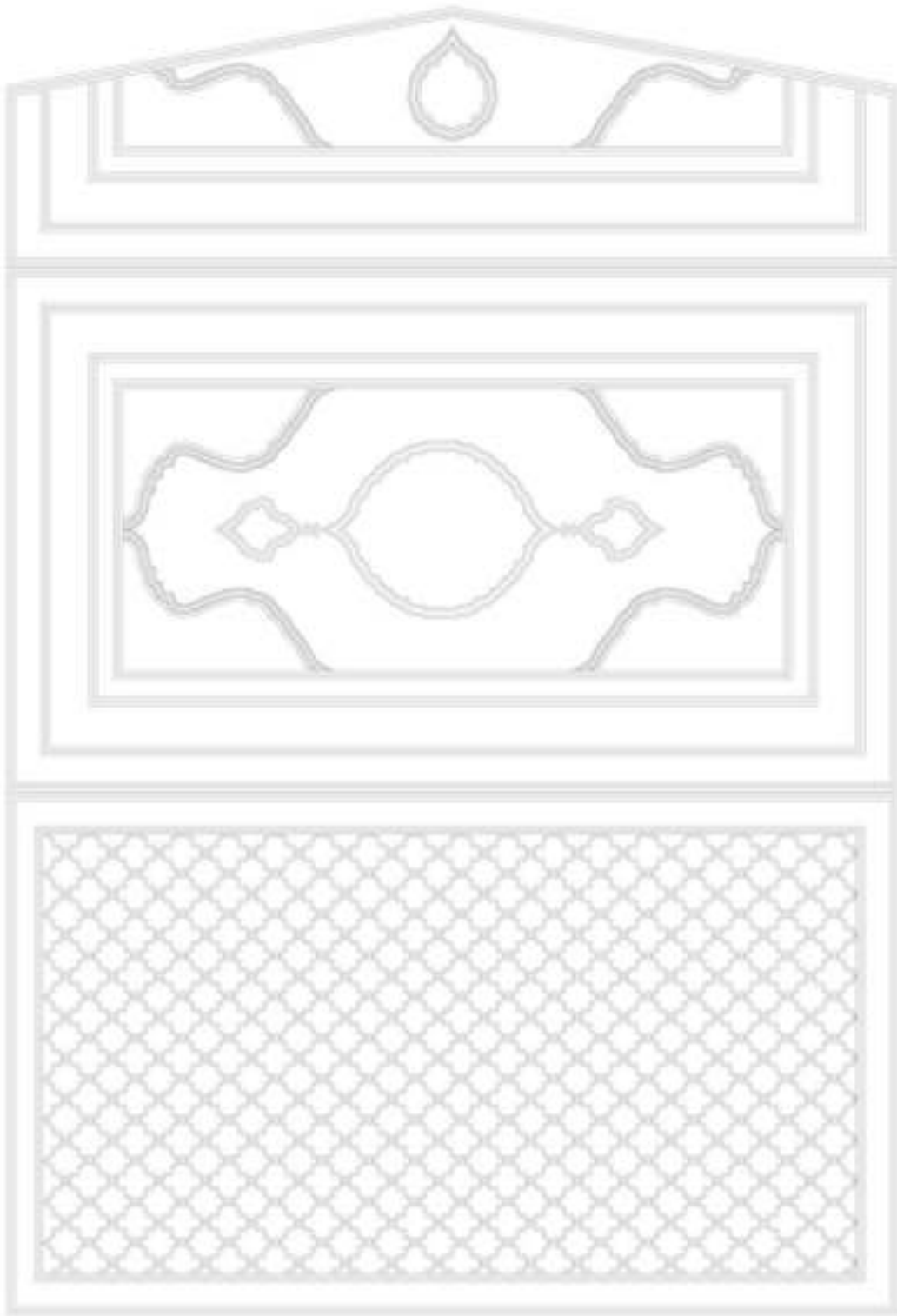
Resim 5: 1. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022

Çizim 1: 1. Cilt Dış kapak Şema

Resim 6: 1.Cilt İç kapak, İKŞ Albümü, 2022

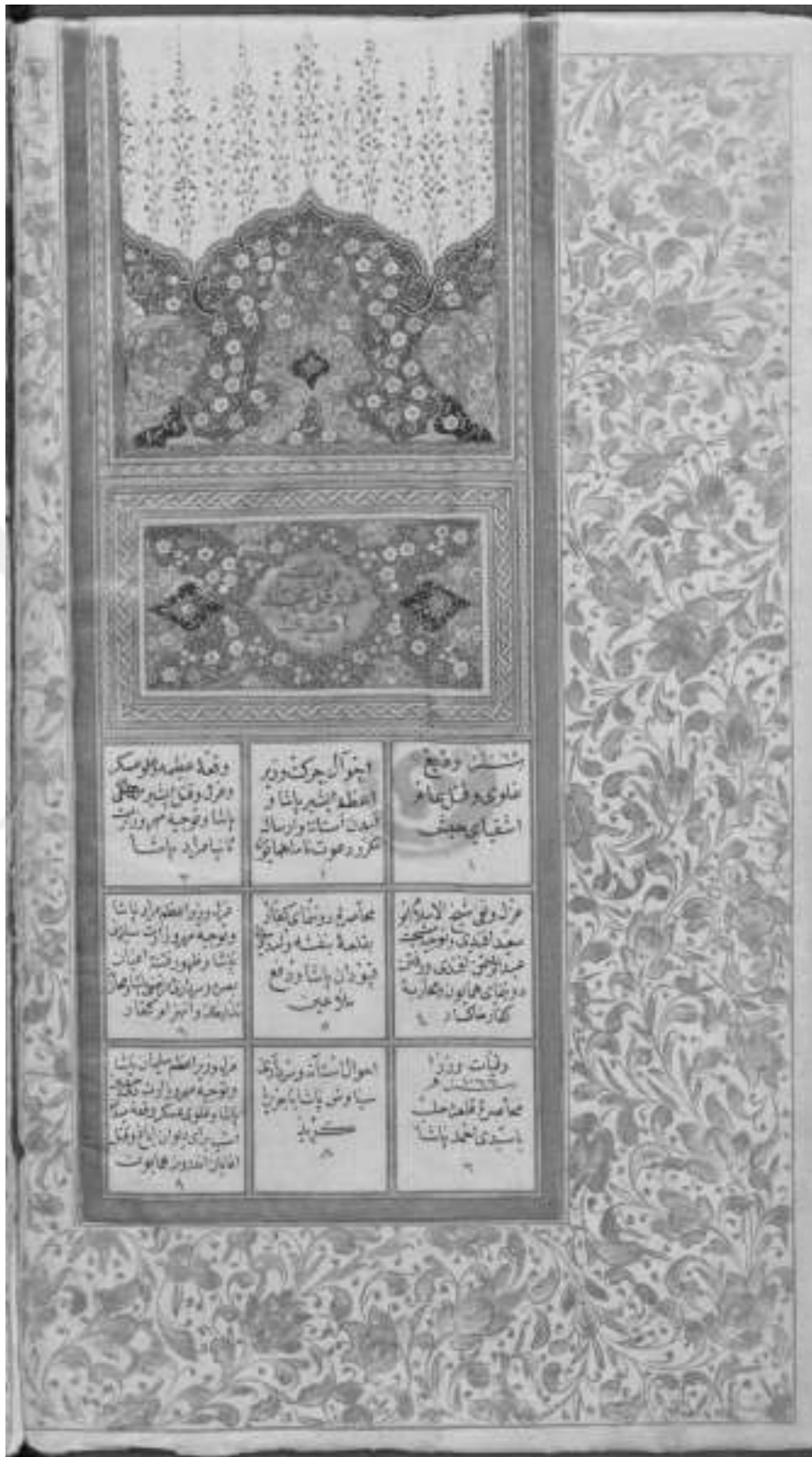
Çizim 2: 1. Cilt İç kapak Şema

ÜNVAN ve HÂLKÂR TEZHİPLERİ

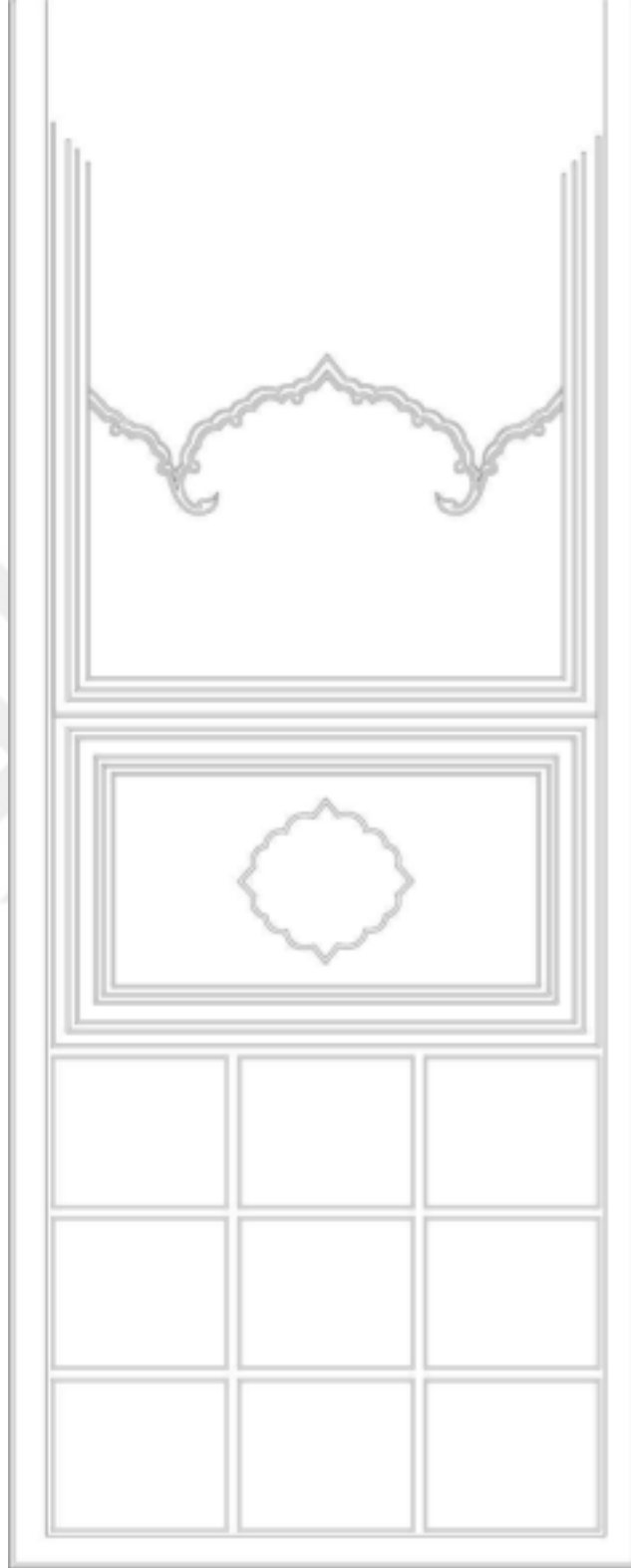
Eserin başındaki 18+1 sayfa, fihrist (içindekiler) için ayrılmıştır. İlk iki sayfası tezhiplenmiştir. Taç ve başlık tezhibi bölümlerinde klasik tezhip, dış pervazlarda hâlkârî tekniği kullanılmıştır. Yazı alanı cedvellerle bablara bölünmüştür. Tezhipli 1b sayfasının yazı alanının çevresine, taç ve başlık tezhibini kapsayan bölümün üç tarafına; ayrıca 2a sayfasındaki yazı alanının dört tarafına bezemesiz sıvama altından ara pervaz geçilmiştir (Resim 7-8) (Çizim 3-4-5-6-7-8).

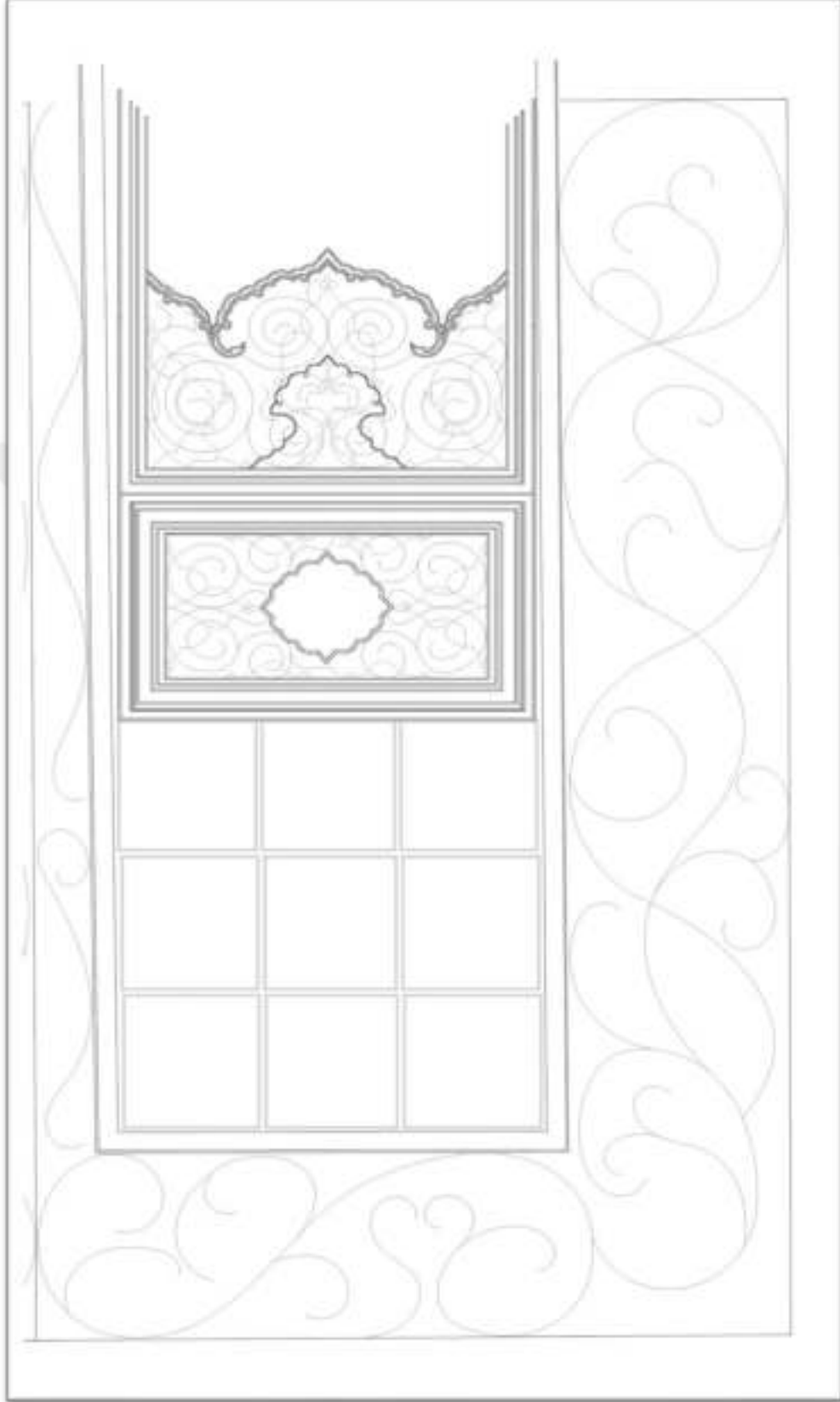
Resim 7: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a

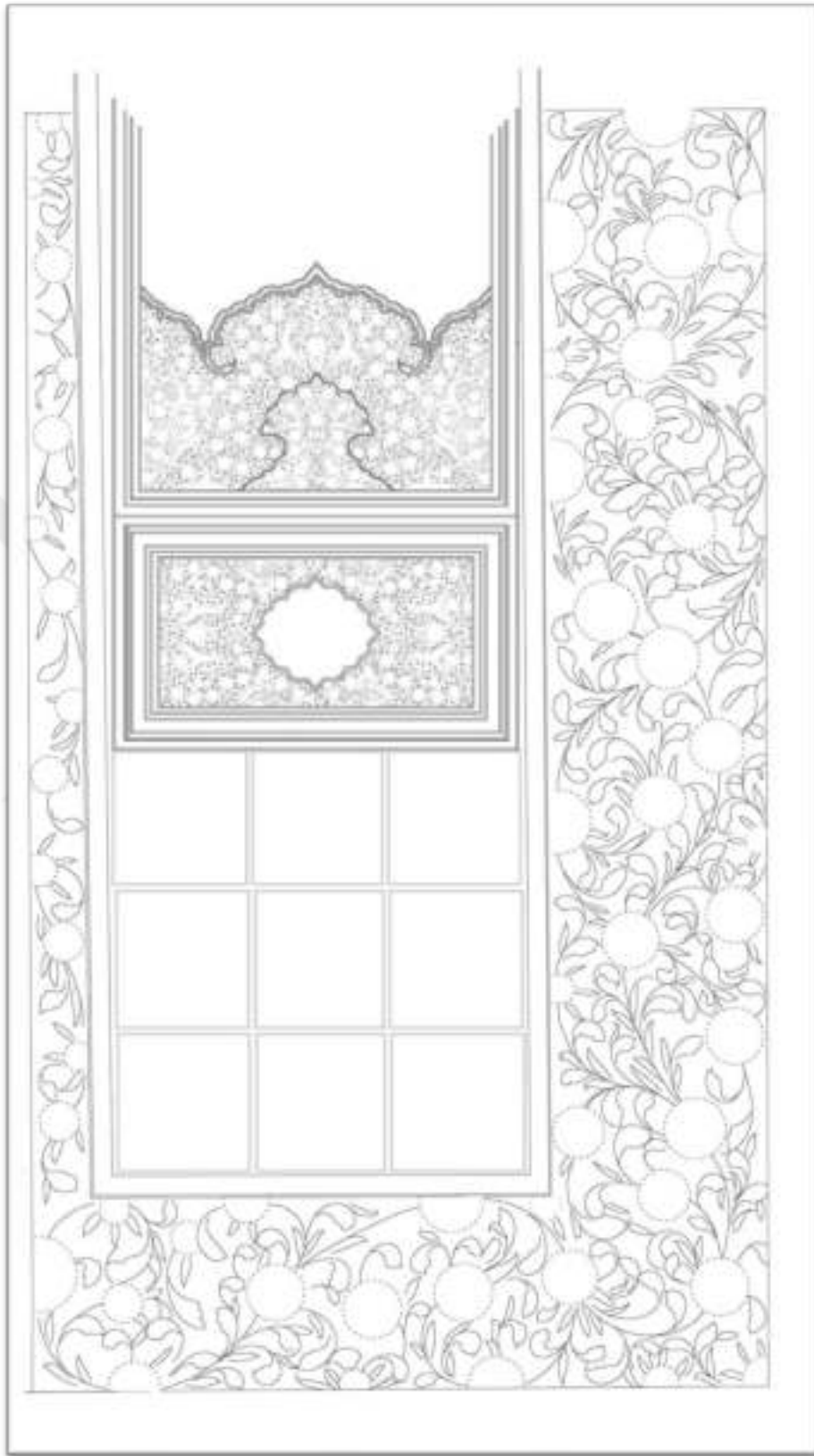
Resim 8: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b

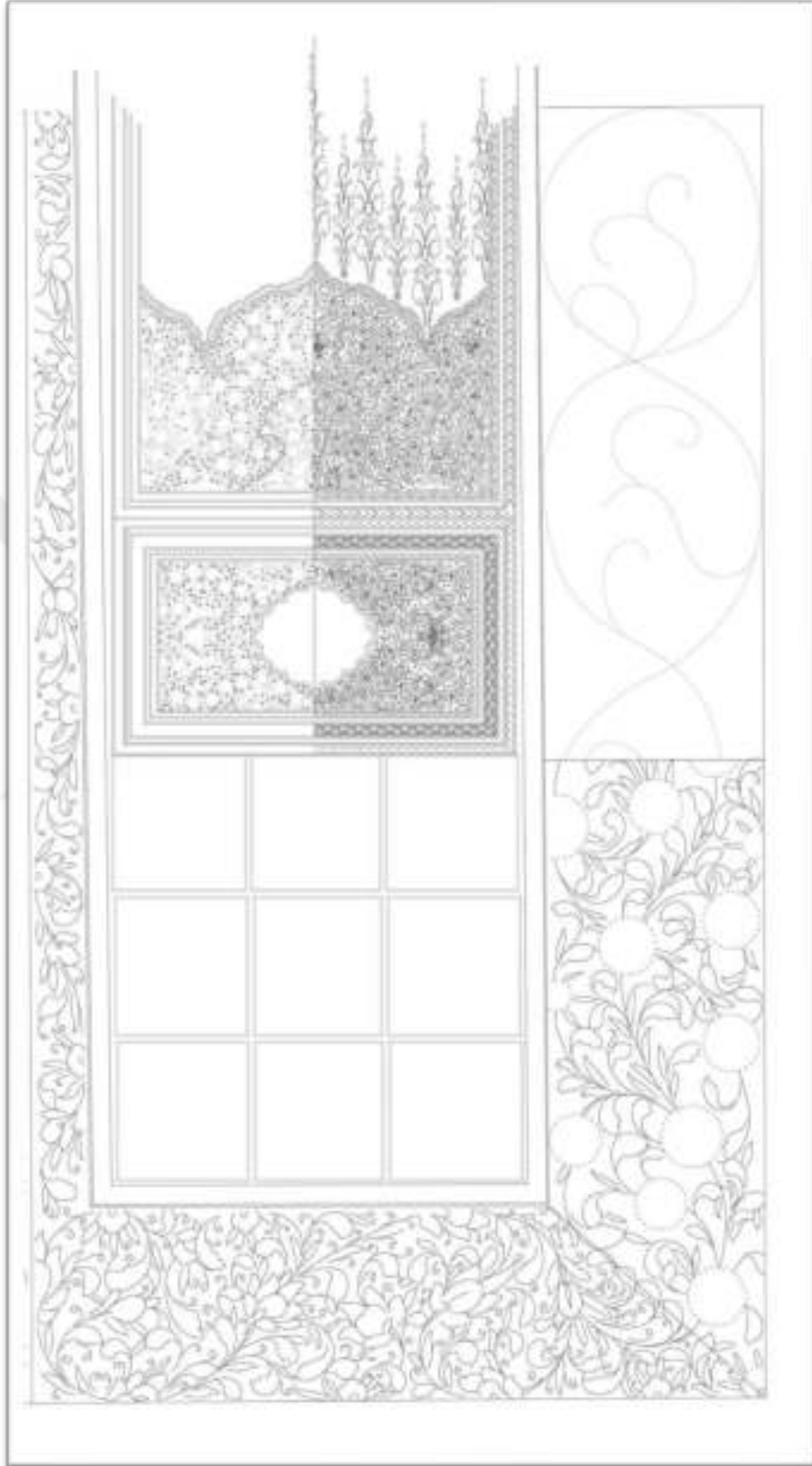
Çizim 3: 1. Cilt Ünvan Şema, 2022, 1b

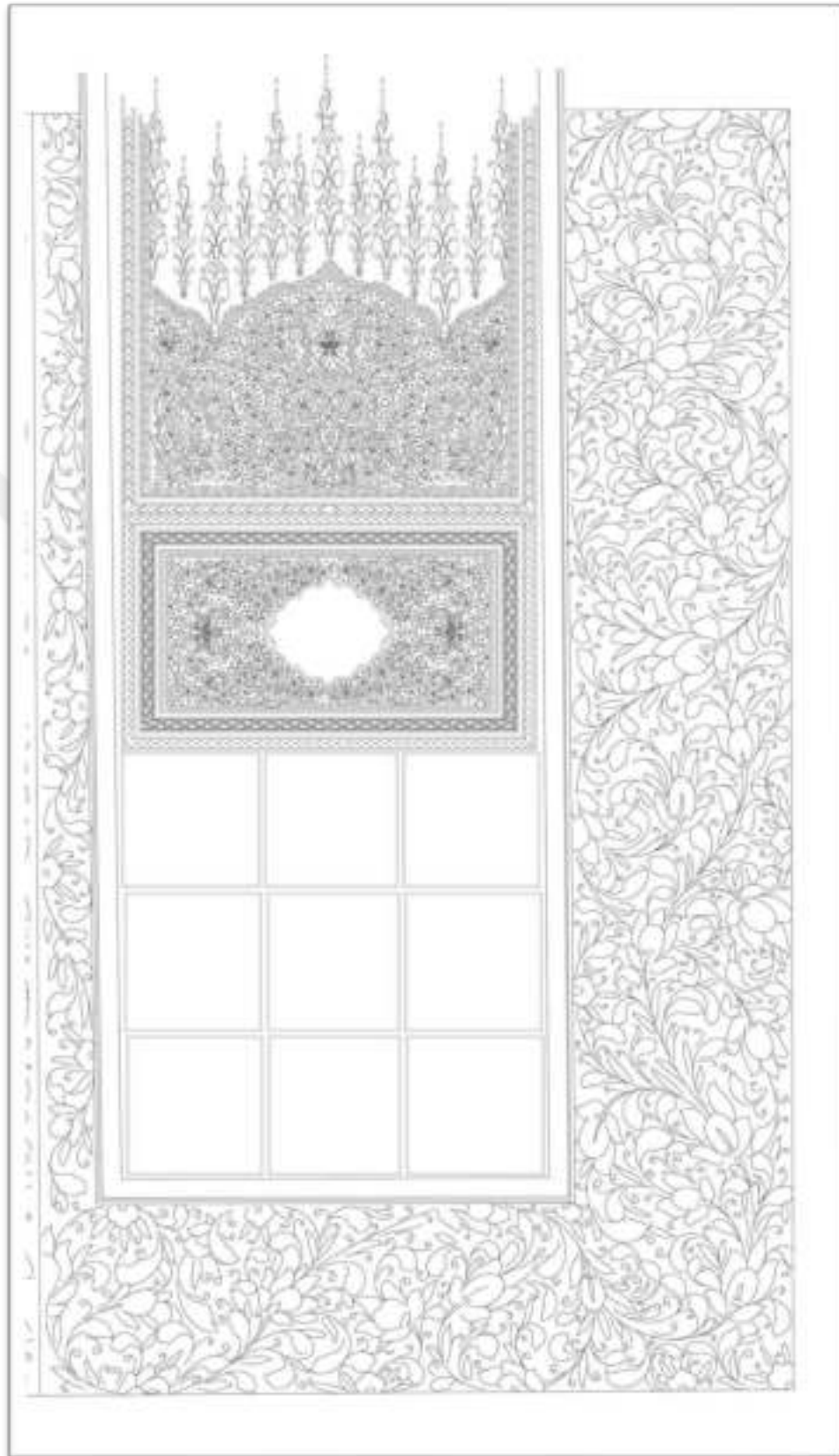
Çizim 4: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1. Analiz, 2022, 1b

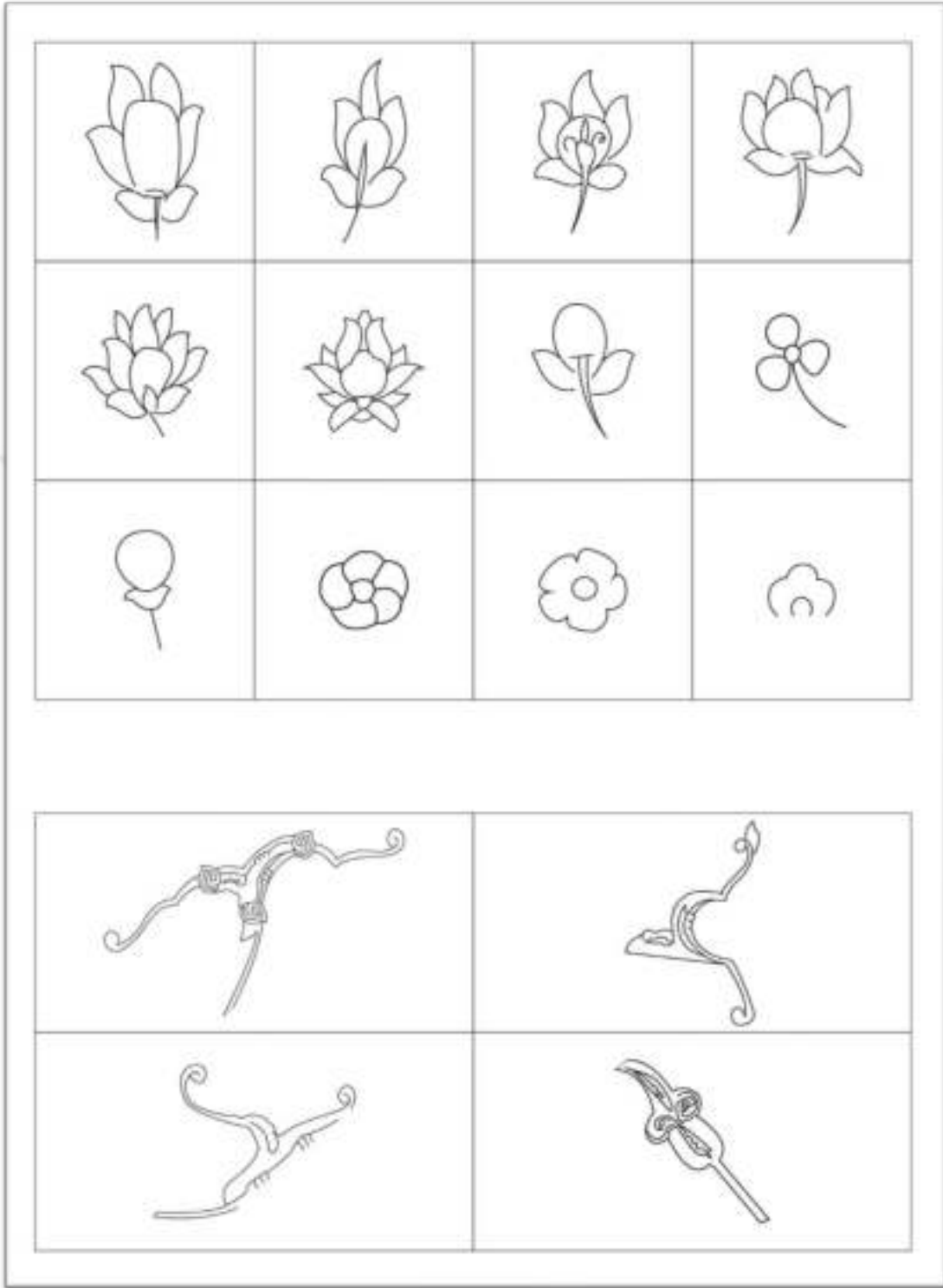
Çizim 5: 1. Cilt, Ünvan-Hâlkâr, 2. Analiz, 1b

Çizim 6: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 3. Analiz, 1b

Çizim 7: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1b

Çizim 8: 1. Cilt Ünvan-Hâlkâr, Motifler, 1b-2a

HÂLKÂR TEZHİBİ (1B)

Ebatlar:

Tezhipli alan ebadı: En: 19.2 cm / Boy: 35 cm

Sağ Dış Pervaz

Uzun Kenar: En: 5.5 cm / Boy 34 cm

Kısa kenar: En: 5 cm / Boy: 19 cm

Sol Dış Pervaz ebadı: En:1.3 cm-1 cm / Boy: 34 cm

Dış pervaz hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın cedvel çekilerek sınırlandırılmıştır. Tasarımı hatâî grubu motiflerden oluşan çift eksenli helezon şema üzerine oturtulmuştur. Bezeme, hâlkârî tekniği uygulanan diğer sayfalarda olduğu gibi, henüz dönemin klâsik formuna ulaşmamıştır. Tirfillerle boşluklar doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Yazı alanının sol tarafında kalan boşluk, tek eksenli helezon şema üzerine tasarlanıp hatâî grubu motiflerle bezenmiştir. Halkârî tekniği uygulanan bölümde, dış pervaz ile desen uyumu sağlamıştır (Çizim 9-10-11-12).

Çizim 9: 1. Cilt Dış Pervaz 1. Analiz, 1b

Çizim 10: 1. Cilt Dış Pervaz 2. Analiz, 1b

Çizim 11: 1. Cilt Dış Pervaz 3. Analiz, 1b

Çizim 12: 1. Cilt Dış Pervaz, 1b

ÜN VAN TEZHİBİ (1B)

Yazı Alanı:

Başlık tezhibi, taç formu ve bablara bölünmüş yazı alanının etrafına, altın renginde ara pervaz geçilmiştir. Ara pervazın dış pervaza bakan kısmına iplik ve kırmızı renkli kuzu çekilmiştir. Ara pervaz üç taraflıdır, üst tarafı boştur.

Sayfa 1b yazı alanı, cedvellerle 3x3 olmak üzere 9 baba ayrılmıştır. Her babın eni 3.4 cm ve boyu 3.5-3.6 cm olarak tanzim edilmiştir. Cedveller 2 mm'dir. Hücreler altın cedvel ile ayrılmış ve kare formuna yakın bir şekil oluşturmak suretiyle yerleştirilmiştir. İlk satırın son babı üzerinde, ortadaki baba da taşacak vaziyette vurulmuş mühür bulunur (Resim 9-10).

Resim 9: 1. Cilt, Yazı alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Vuku'u azime ve guluvv-i asker ve azl ve katl-i İpşir Mustafa Paşa ve tevcih-i mühr-i vezâret-i sâniyâ Murad Paşa 3	Ahvâl-i hareket-i vezîr-i a'zâm İpşir Paşa ve âmedan-ı Âstâne ve irsâl-i mükerrer da'vet-nâme-i hümâyûn 1	Sene 1065 vekâyi'-i guluvvî ve katl-i âmm-ı eşkriyâyı Habeş 1
Azl-i vezîr-i a'zâm Murad Paşa ve tevcih-i mühr ü vezâret-i Süleyman Paşa ve zuhûr-ı fitne-yi a'yân-ı Basra Serdârı Murtaza Paşa mohâzin-i Tatar Hanı ve inhizâm-ı küffâr. 6	Muhâsara-i donanma-yı küffâr-ı bi-kal'â-i benefje ve emdâdi-yi Kapudan Paşa ve def'i melâin. 5	Azl ve nefy-i Şeyhü'l-İslâm ebû Sai'd Efendi ve tevcih-i meşihat-i Abdurrahman Efendi ve reften-i donanma-yı hümâyûn ve muhârebe-i küffâr-ı hâksâr. 4
Azl-i vezîr-i a'zâm Süleyman Paşa ve tevcih-i mühr ü vezâret-i Deli Hüseyin Paşa ve guluvv-i asker-i vakâ'i meydan esb berâ-yı divân-ı ayak ve katl-i ağayân-ı enderûn-ı hümâyûn 9	Ahvâl-i Âstâne ve serdâr-ı Siyavuş Paşa bâ-Cezîre-i Girid. 8	Vekayyât-ı vüzerâ sene 1066 muhâsara-yı kal'â-yı Haleb bâ-Seydi Ahmed Paşa 6

Resim 10: 1. Cilt. Yazı Alanı, Çeviri, 1b

Başlık Tezhibi

Ebadlar:

Ara Pervazsız: En 8.3 cm / Boy 4.1 cm

Ara Pervazlı: En 9.5 cm / Boy 10.6 cm

Başlık tezhibi ve taç bölümlerini dış pervaz ve yazı bölümünden ayıran ara pervazın ölçüleri:

Kısa kenar: 11.9 cm

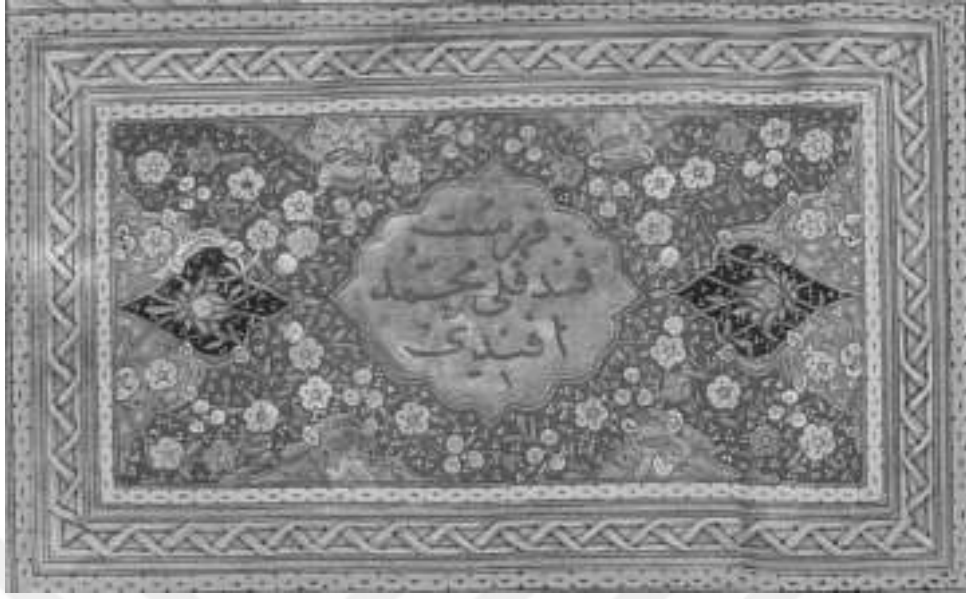
Uzun kenar: 29.7 cm

En: 6mm

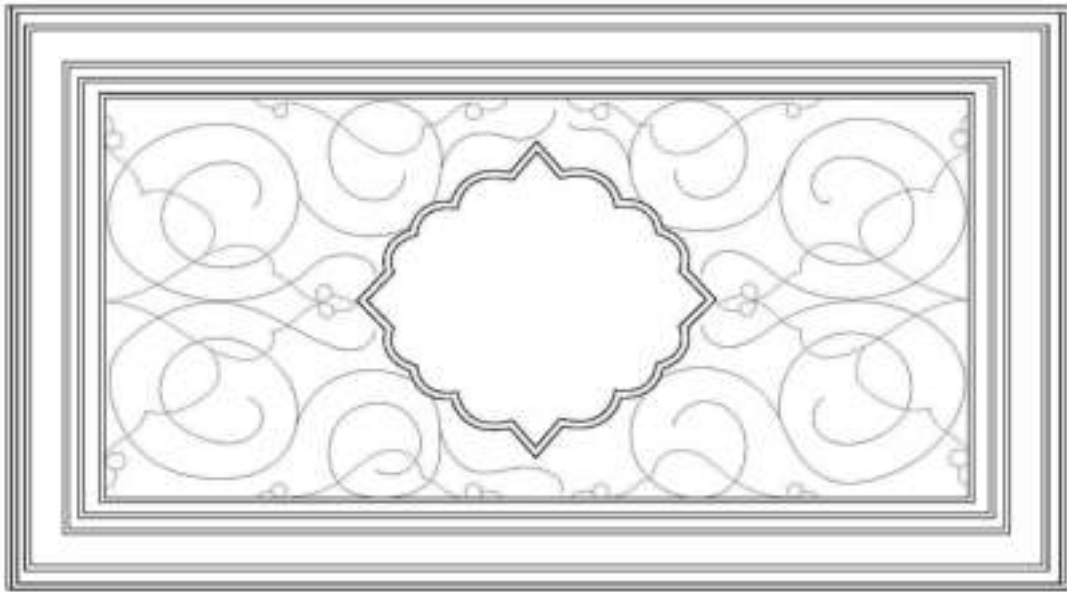
Başlık tezhibi kısmına turuncu renkli iplik ile sınırlandırılmış şemse şeklinde yazı alanı eklenmiştir. Şemsenin içi sıvama altın ile boyanmıştır. Üzerinde kırmızı

mürekkep ile “**Fihrist-i Silahdar Fındıklı Muhammed Efendi**” yazar. Şemse dendanlarının iç kısmına iğneli perdah uygulanmıştır.

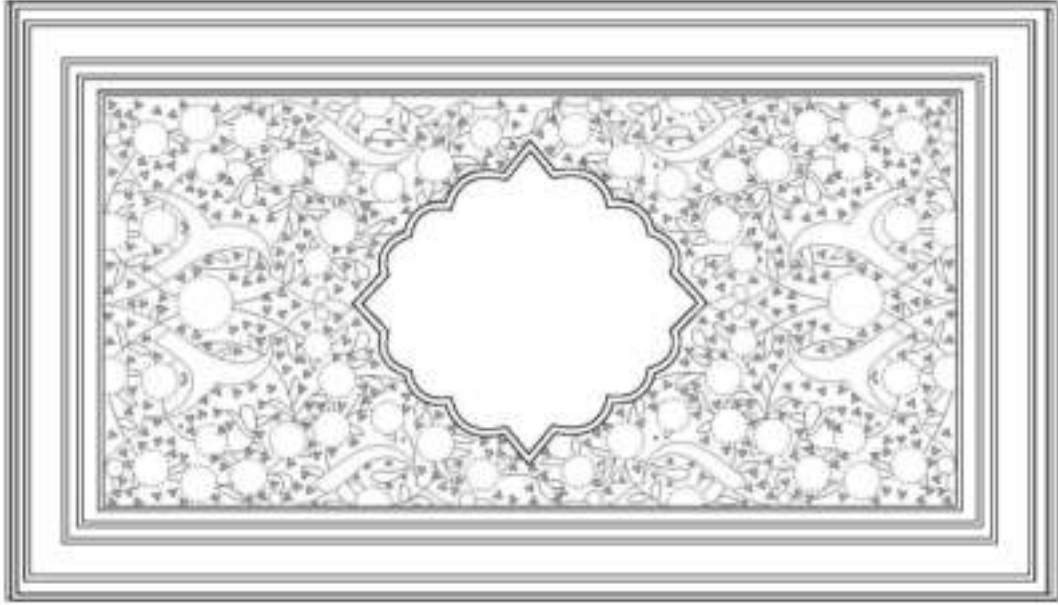
Başlık tezhibinin zemini lacivert olup üzerine üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Zeminin dört tarafı, kapalı form ayırma rûmi ile paftalara bölünmüştür. Rûmi paftalar altın iplikler üzerine oturtulmuştur ve kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Uzun kenardaki kapalı form ayırma rûmi paftaların zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Kısa kenardaki ayırma rûmi paftalarının zemini ise yeşil ve siyah renktedir. Başlık tezhibi, siyah paftanın içindeki hatâî motifi ile başlar. Hatâînin meşime kısmı sıvama altın, taç yaprakları açık tonuyla gölgelendirilmiş kırmızı, detay süslemesi ise yeşildir. ½ simetrik tasarım gibi gözükse de desen uygulamasında farklılıklar mevcuttur. Helezonlardan oluşan desen tüm paftaları kapsar. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende; sarı, yeşil, mavi, açık pembe, koyu pembe ve somon renkleri kullanılmıştır. Mavi zeminli motifler hariç tüm motifler kırmızı ile gölgelendirilmiştir ve can noktaları altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Siyah ve yeşil paftalar, lacivert zeminde olduğu gibi üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir. Zemini sıvama altın olan paftalara ise iğneli perdah uygulanmıştır. Bu paftada bulunan hatâîlerin meşime kısmında yeşil, taç yapraklarında ise mavi renk tercih edilmiştir. Renklerinin açık tonlarıyla gölgelendirilmiştir (Resim 11) (Çizim 13-14-15-16).

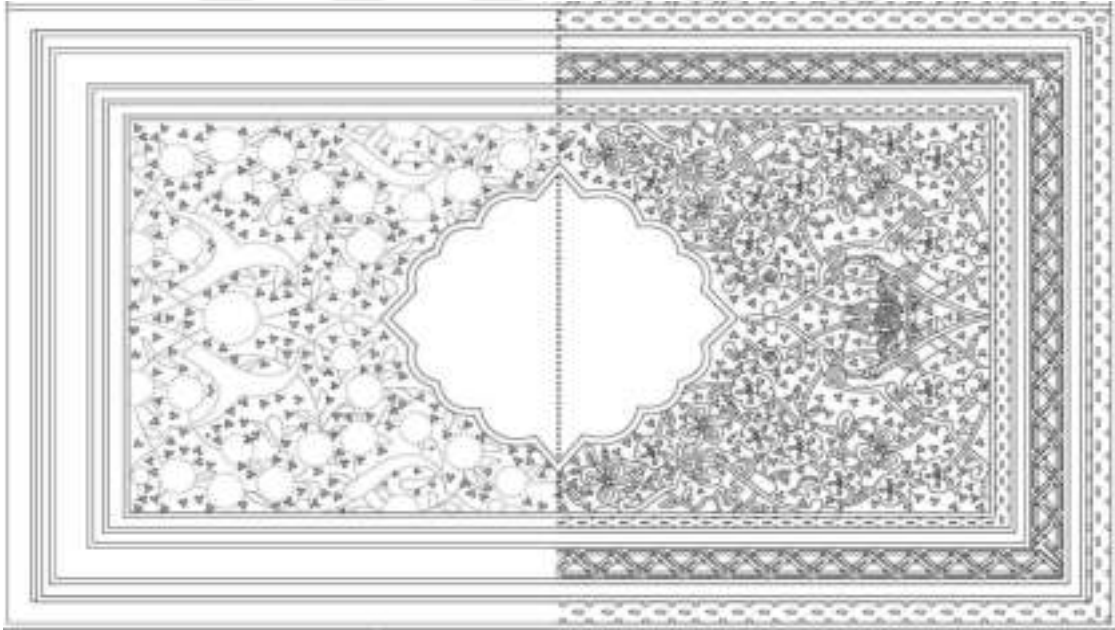
Resim 11: 1. Cilt Başlık Tezhibi. İKŞ Albümü, 2022, 1b

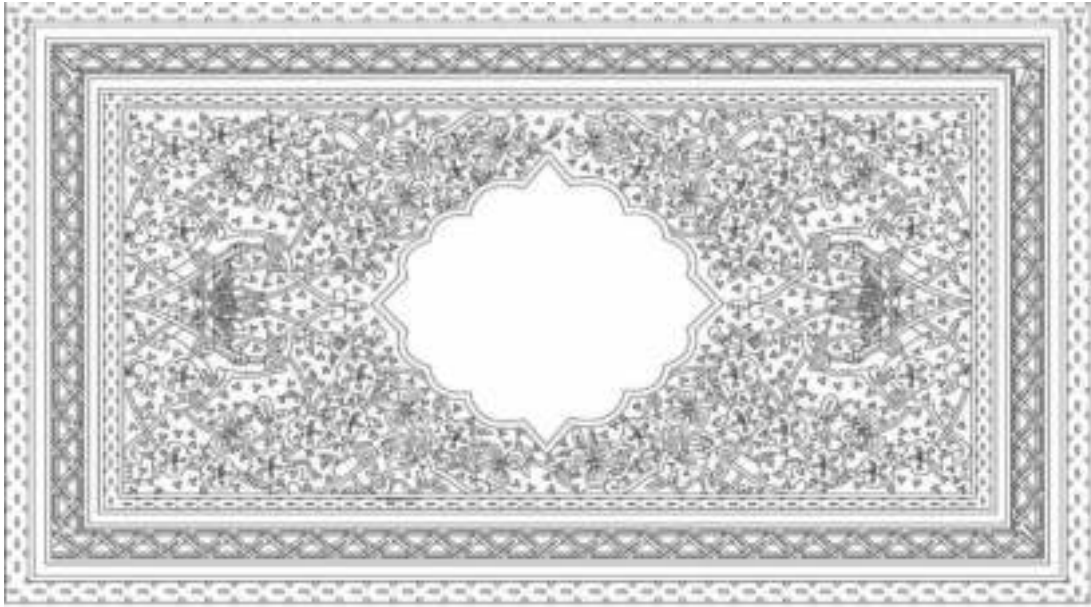
Çizim 13: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b

Çizim 14: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b

Çizim 15: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b

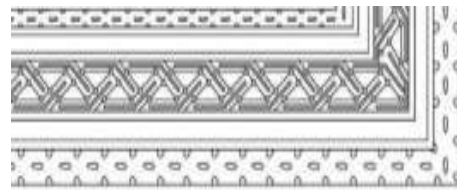

Çizim 16: 1. Cilt, Başlık Tezhibi, 1b

Başlık tezhibi kısmının etrafına üç sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki ince ara pervaz olup zemini sarı renktedir. Üzeri yatay ve dikey “-” işaretleriyle bezenmiştir. İnce ara pervazın dışına cedvel çekildikten sonra 4mm eninde anahtarlı zencerek yapılmıştır. Anahtarların oluşturduğu üçgenlerin içe bakan sırası kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Tekrar cedvel çekilip son ince ara pervaz yapılmıştır. İlkinde olduğu gibi üzeri yatay ve dikey ‘-’ işaretleriyle bezenmiştir ve zemini mavi renk ile boyanmıştır (Resim 12) (Çizim 17).

Resim 12: 1.Cilt, Başlık, Ara Pervaz, İKŞ, Albümü, 2022, 1b

Çizim 17: 1. Cilt, Başlık, Ara Pervaz, 1b

Taç

Ebatlar:

Ara Pervazsız: En: 9.3 cm / Boy: 6.4 cm

Ara pervazlı: En: 10.7 cm / Boy: 7 cm

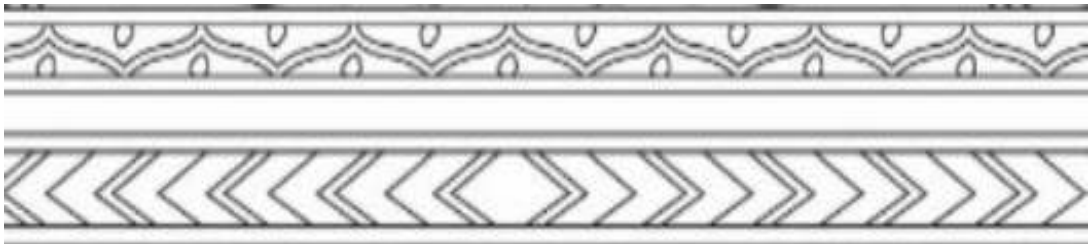
Tığlar: 4 cm- 5.5 cm

Taç ara pervaz ve cedvel dizilimi: 2mm, bordo ara pervaz, 1 mm altın cedvel, 2 mm eflatun ara pervaz, 1 mm altın cedvel şeklinde sıralanmıştır.

Taç formunun etrafına içten dışa sırasıyla kırmızı ve pembe zeminli ara pervaz yapılıp aralarına altın cedvel çekilmiştir (Resim 13) (Çizim 18).

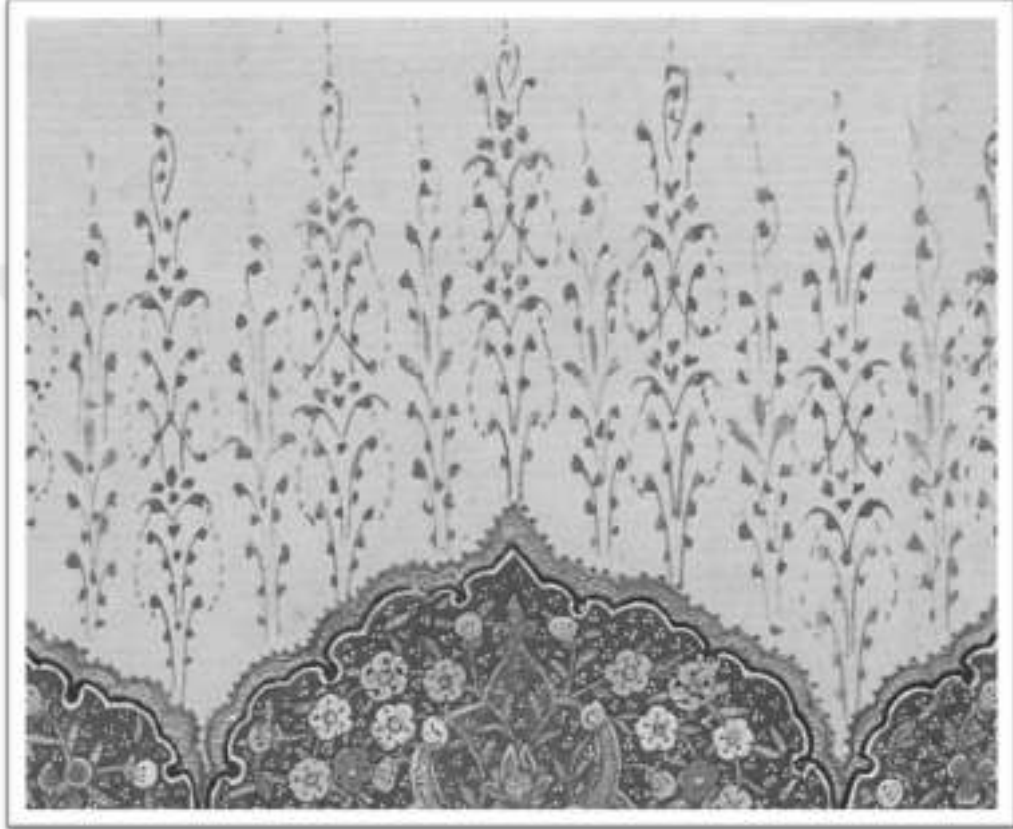
Resim 13: 1. Cilt, Taç, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

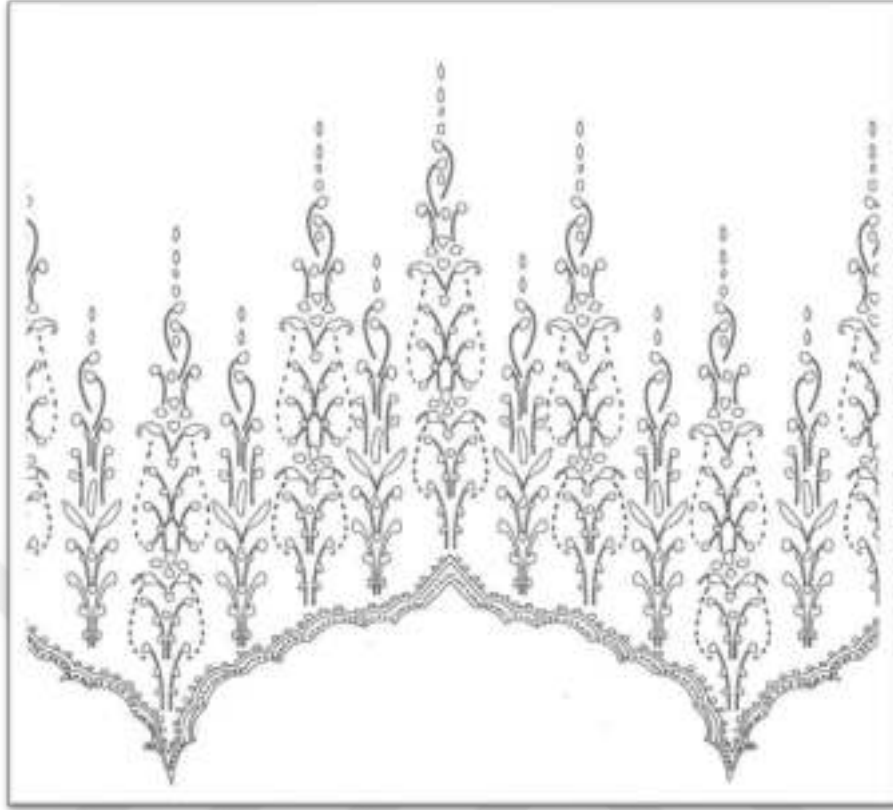
Çizim 18: 1. Cilt, Taç, Ara Pervaz, 1b

Tığlar

Mavi ve kırmızı renkten oluşan tığlar XVIII. yy. bezemesine uygun olarak tiffiller, çift tahrirler ve hatâî motiflerinden meydana getirilmiştir (Resim 14) (Çizim 19).

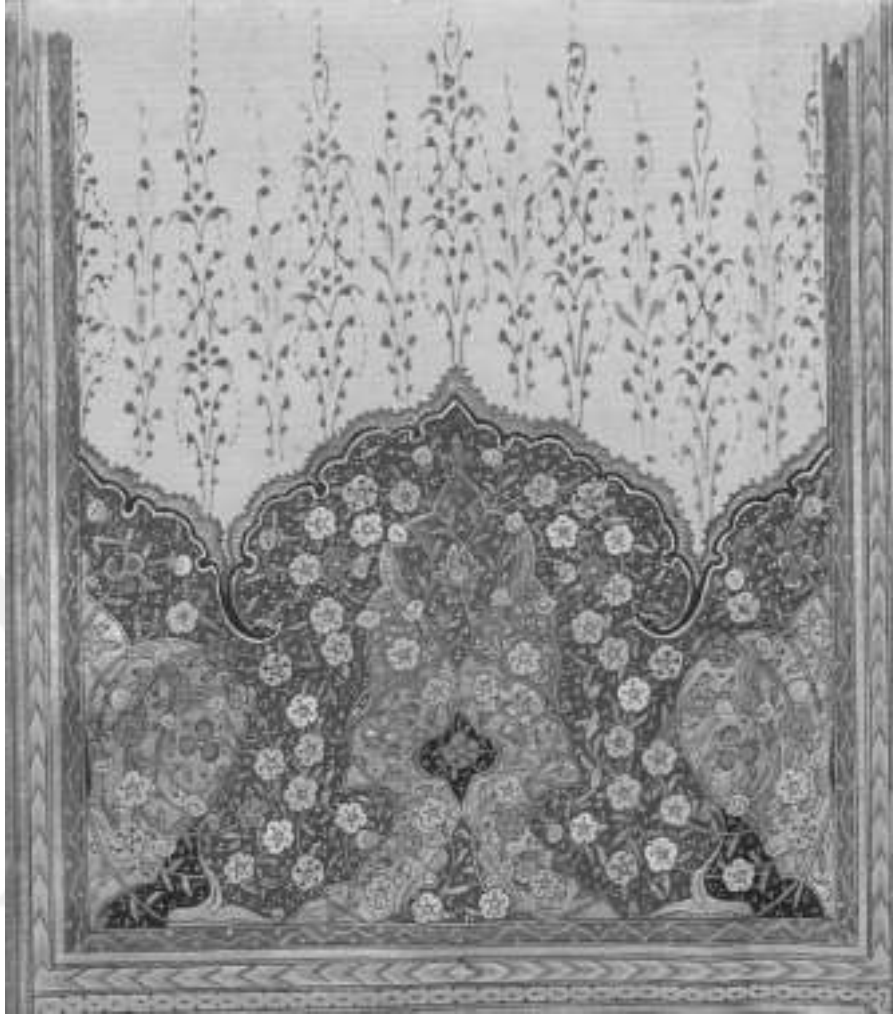
Resim 14: 1. Cilt, Taç, Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 19: 1. Cilt, Taç, Tığ, 1b

Tacın zemini lacivert olup kapalı form rûmi ve ipliklerle paftalar oluşturulmuştur.

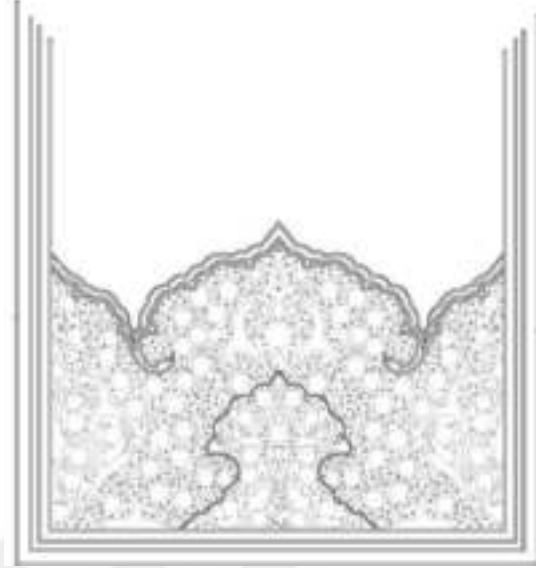
Taç formunun orta ekseninde, üst tarafta yer alan, altın ile boyanmış kapalı form sarılma rûminin oluşturduğu paftanın, zemini bordo renk ile boyanmıştır. Rûmiler kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Kapalı formun içinde yer alan hatâinin meşime kısmı altın ile boyanmış ve iğneli perdah uygulanmış olup, taç yaprakları pembe, detay süslemesi ise yeşildir. Bordo zeminli kapalı formun alt kısmında turuncu ipliklerle oluşturulan altın zeminli pafta ve bu paftanın içinde ortabağ rûmi ile sencide rûmilerin oluşturduğu iki pafta daha yer alır. Ayrıca bordo zeminli kapalı form rûminin kanat kısmı uzayıp alttaki pafta ile birleşerek yeşil zeminli bir pafta daha oluşturmuştur. Ortabağ rûmi kapalı formunun zemini siyah, rûmileri altındır. Sencide rûminin oluşturduğu paftanın zemini laciverttir, rûmiler altındır (Resim 15) (Çizim 20-21-22-23).

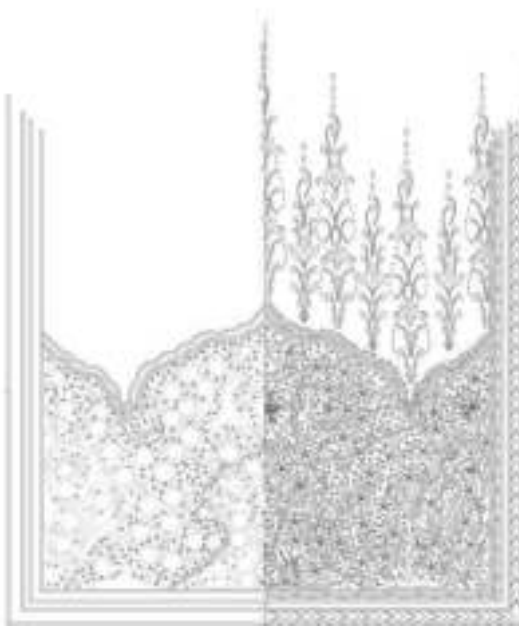
Resim 15: 1. Cilt, Taç, İKŞ Albümü, 2022, 1b

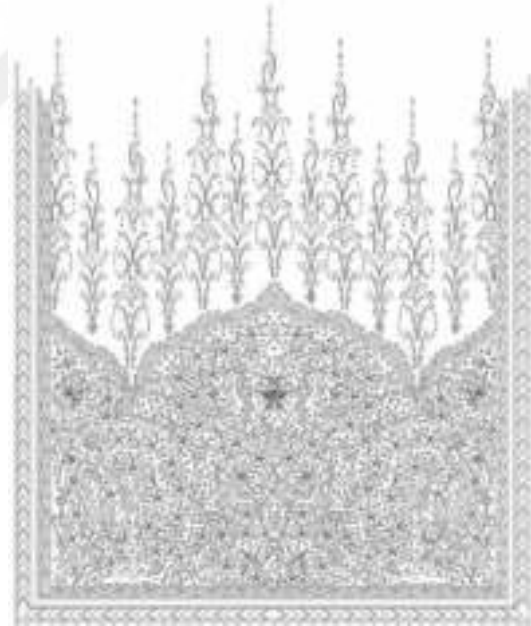
Çizim 20: 1. Cilt, Taç, 1. Analiz, 1b

Çizim 21: 1. Cilt, Taç, 2. Analiz, 1b

Çizim 22: 1. Cilt, Taç, 3. Analiz, 1b

Çizim 23: 1. Cilt, Taç, 1b

Tacın sağ ve sol kenarına dayalı yarım kapalı form rûminin zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Ortabađdan çıkan rûmi dalının kanadı, kıvrılıp çıktığı kapalı form ile birleşerek siyah zeminli pafta oluşturur. Çok sayıda pafta oluşturularak bezeme zenginleştirilmiştir.

Desen, $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre hazırlanmıştır. Helezonlardan oluşan desen, sağ ve sol kapalı formlardan çıkıp tasarımın orta ekseninde bulunan paftalarda birleşir. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı tasarımda; sarı, mavi, pembe, açık pembe, turuncu ve eflatun renkler kullanılıp kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Can noktaları altındır ve iğneli perdah uygulanmıştır. Tüm dal ve yapraklar altın ile boyanmış, yapraklara iğneli perdah uygulanmıştır.

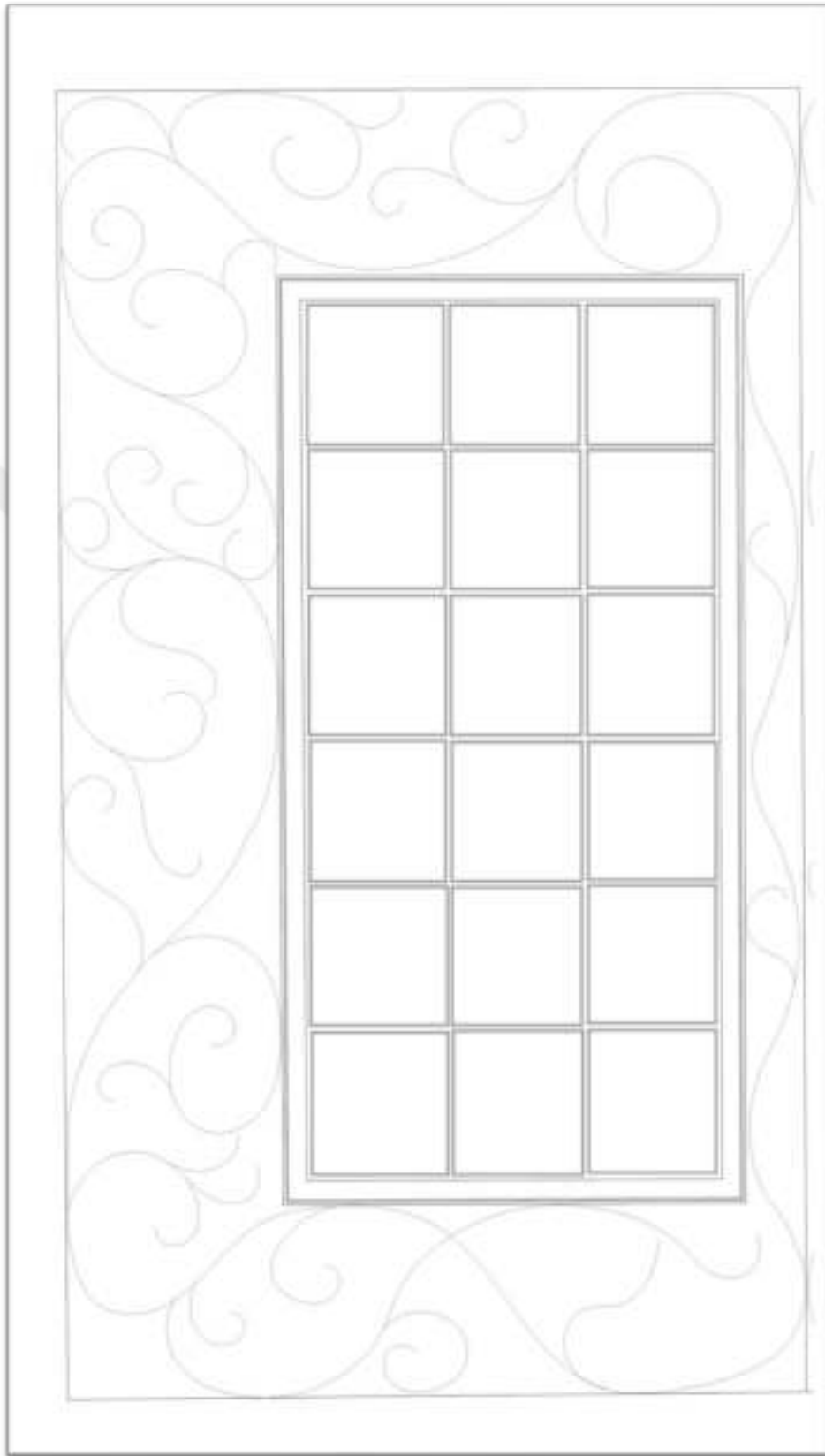
Renk kullanılan tüm paftaların zemini, dönemin özelliği olarak, beyaz renkli üç benek süsleme unsuru ile bezenmiştir.

Dendanlı taca sırasıyla içten dışa doğru; beyaz, siyah ve altın iplik çekilmiştir. Altın iplik iğneli perdah ile süslenmiştir ve sırt kısmına noktalar konmuştur.

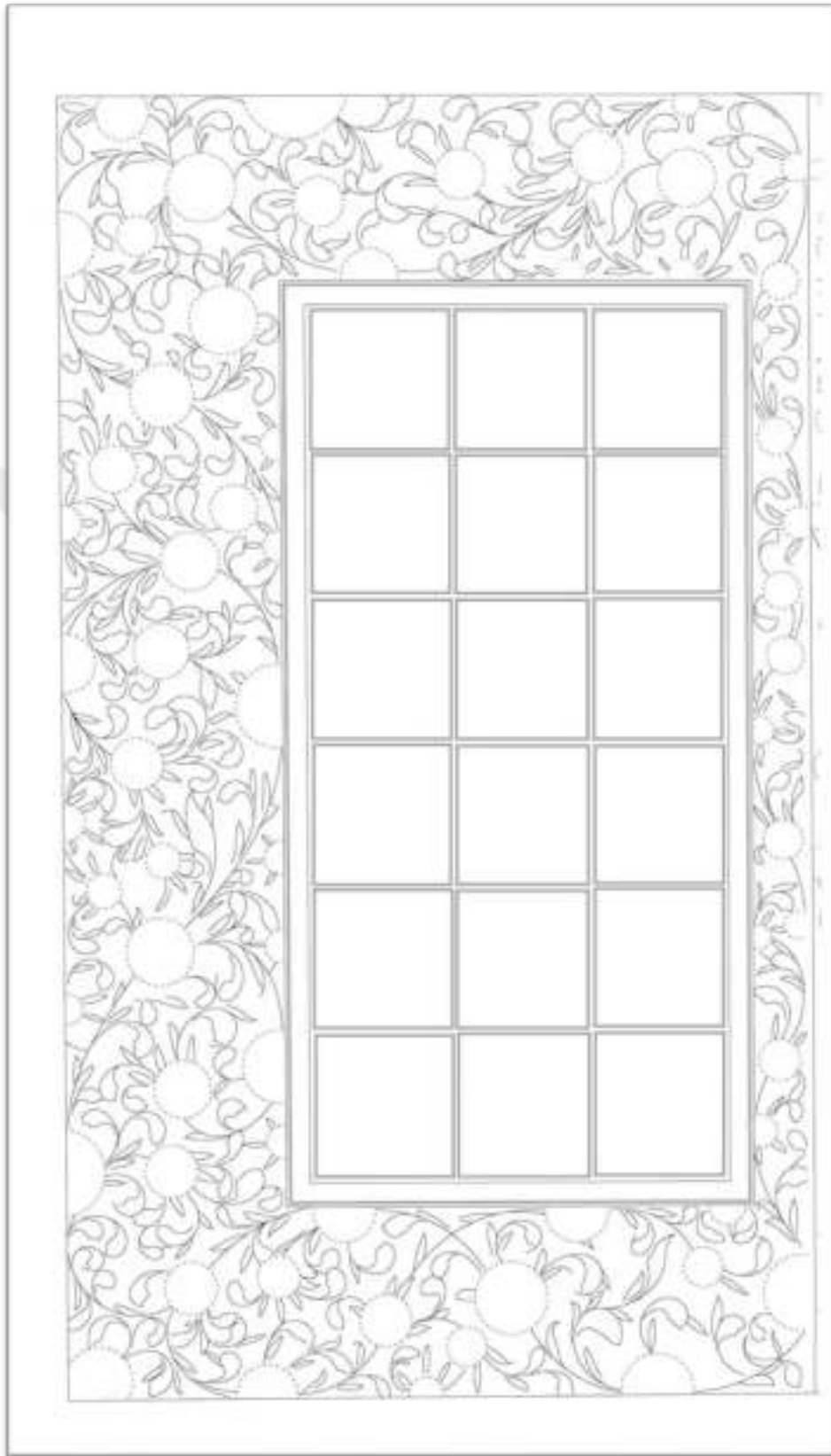
HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

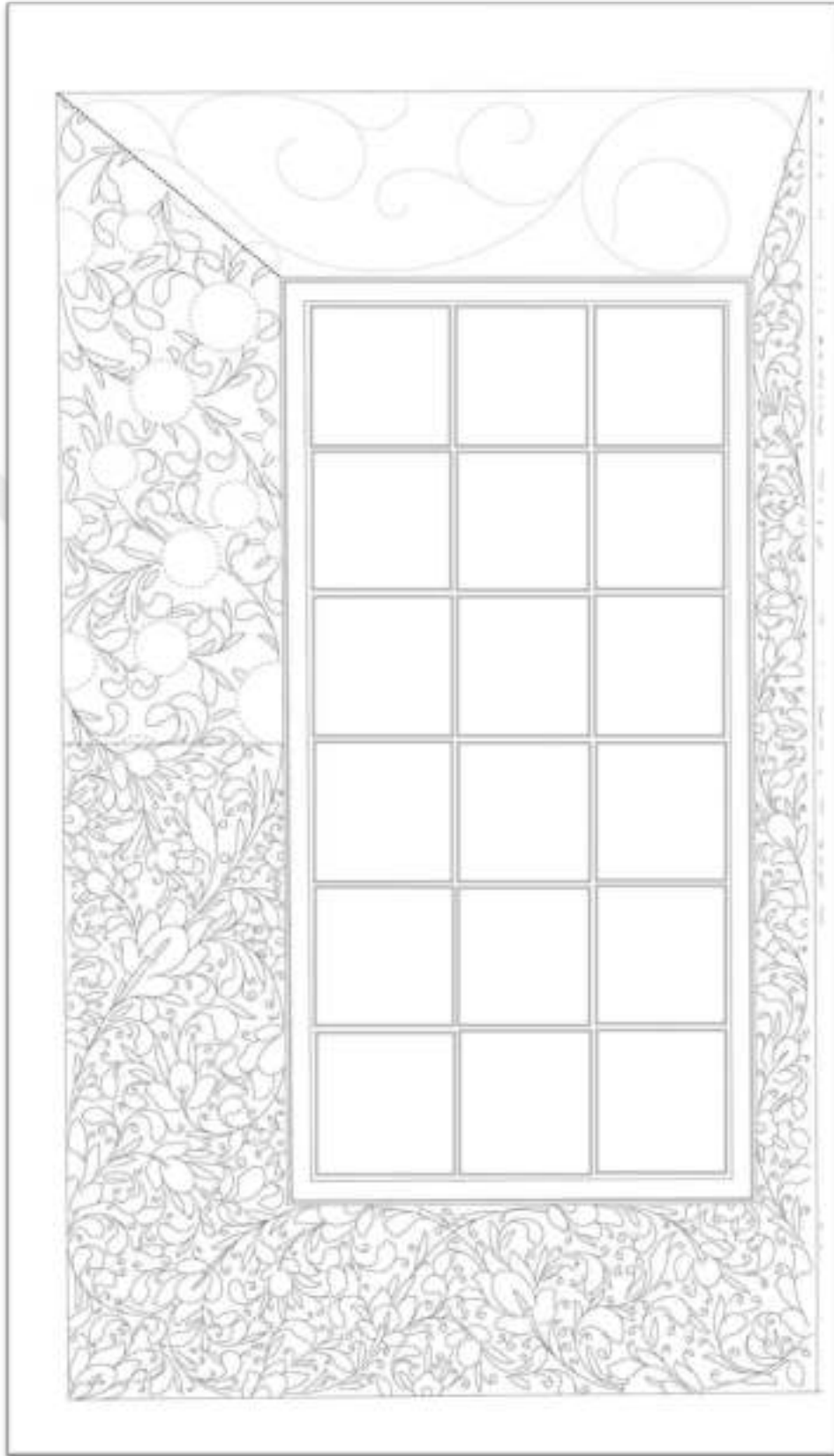
Resim 16: 1. Cilt, Halkârî, İKŞ Albümü, 2022, 2a

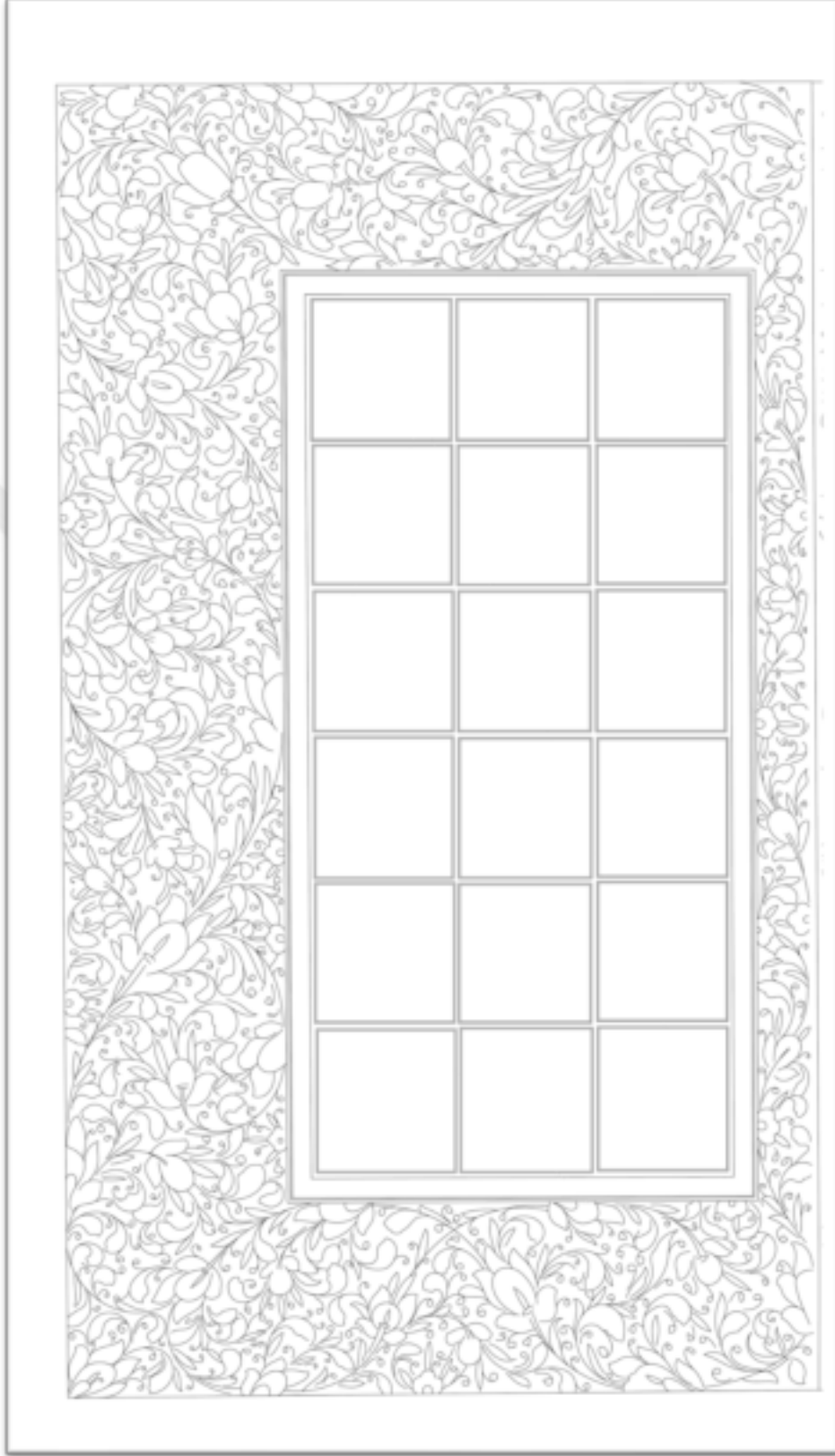
Çizim 24: 1. Cilt, Halkârî, 1. Analiz, 2a

Çizim 25: 1. Cilt, Halkârî, 2. Analiz, 2a

Çizim 26: 1. Cilt, Halkârî, 3. Analiz. 2a

Çizim 27: 1. Cilt, Halkârî, 2a

Ebatları:**Tezhipli alan ebadı:** En: 19.4 cm / Boy: 34 cm**Dış Pervaz Ebatları****Uzun kenar:** Boy: 34 cm / En: 5.7 cm**Kısa kenarlar:** Boy: 19 cm / En: 4.9 cm**Sol dış pervaz:** Boy: 34 cm / En: 1.5 cm**Yazı Alanı:****Ara Pervazlı:** Boy: 24.2 cm /En: 12.3 cm**Ara Pervazsız:** Boy: 22.5 cm/ En: 10.6 cm**Yazı Alanı**

Sayfa 2a' nın dış pervazı da, 1b sayfasıyla aynı hâlkârî düzeninde tezhiplenmiştir. Farklı olarak 2a sayfasında klasik bezeme kısmı mevcut değildir. Onun yerine bablara sayıca fazladır (Resim 16) (Çizim 24-25-26-27).

Sayfa 1b'nin devamı olarak, 3.4 cm'ye, 3.5 cm-3.6 cm ebatlarında, yatay olarak 3, dikey olarak 6 baddan oluşan bir tablo bulunmaktadır. Bablara 2 mm kalınlığındaki altın rengi cetveller ile ayrılır ve bütüne bakıldığında 10.6-22.7 cm ebadında bir dikdörtgen oluşturur (Resim 17-18).

Fihrist sayfalarının 2a' dan sonraki bölümü, yine 3x6 şeklinde olmak üzere cetvellerle bablara bölünmüş ve dört tarafına bezemesiz sıvama altından ara pervaz geçilmiştir.

<p>عزل شیخ الاسلام مطلوب زاده عبد الرحمن افندی و نصب ملک زاده مصطفی افندی و بعد نصب خوجه</p>	<p>توجیه سدارت عظما ثانیاً سیاوش پاشا</p>	<p>آمدن وزیر اعظم سیاوش پاشا باستانه سدارت</p>
<p>وفات وزیر اعظم سیاوش پاشا و توجیه مهر وزارت بوی بیاره لی محمد پاشا اولی هسکر و قتل بقایای اشقیای سیاه</p>	<p>آمدن الحی هتد و احوال محاربه دو تنای هایون در یوزان حصار</p>	<p>آمدن وزیر اعظم بوی بیاره لی محمد پاشا باستانه سدارت واستلای کفار یوزجه اطه</p>
<p>عزل و قتل شیخ الاسلام خوجه زاده مسعود افندی و نصب مشیت اسلامیه حنیف افندی</p>	<p>بعض وقایع آستانه سدارت و رفتن الحی هند و استلای کفار بجزیره لیمی</p>	<p>عزل وزیر اعظم بوی بیاره لی محمد پاشا و توجیه مهر وزارت کوپلی محمد پاشا</p>
<p>وقعه قاضی ذالولر و محاربه تانار بحاریل قراف</p>	<p>محاصره قلعه اراق بالمشکر قراق و وفیات وزیر اعظم سیاوش پاشا</p>	<p>قتل بازه لهد پاشا نقی صدر سابق بوی یاره لی محمد پاشا</p>
<p>عزل شیخ الاسلام حنیف افندی و نصب بالی زاده مصطفی افندی و آمدن الحی بحجم</p>	<p>غلولی بحسکر و معارضه امور دولت</p>	<p>ظهور فتنه شام و دفع او و انهنی بر کفار در جزیره کربد</p>
<p>ابتدای ظهور سفردر یوزجه اطرو و نیمی و سال بوغاز و راستی بقدم دو تنای هایون بدزبای سفید</p>	<p>انتهای محاربه فرناک در زیر قلعه بی بدزک</p>	<p>عزل شیخ الاسلام بالی زاده مصطفی افندی و نصب بولوی مصطفی افندی</p>

Resim 17: 1. Cilt, Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a

<p>Âmeden vezîr-i a'zâm Siyavuş Paşa bâ-Âstâne-i Sa'âdet. 12</p>	<p>Tevcih-i sadâret-i uzmâ sâniyen Siyavuş Paşa. 11</p>	<p>Azl-i Şeyhü'l-islâm Tulumcuzâde Abdurrahman Efendi ve nasb-ı Memikzâde Mustafa Efendi ve ba'de nasb-ı hoca</p>
<p>Âmeden-i vezîr-i a'zâm Boynuyaralı Muhammed Paşa bâ-Âstâne-i Sa'âdet ve istilâ-yı küffâr-ı Bozcaada. 18</p>	<p>Âmeden-i elçi-yi Hind ve ahvâl-i muhârebe-i donanma-yı hümâyûn der- boğaz-ı hisâr. 16</p>	<p>Vefât-ı vezîr-i a'zâm Siyavuş Paşa ve tevcih-i mühr ü vezâret Boynuyaralı Muhammed Paşa ve guluvv- i asker ve katl-i bakâyâ-yı eşkiyâ-yı siyah. 14</p>
<p>Azl-i vezîr-i a'zâm Boynuyaralı Muhammed Paşa ve tevcih-i mühr ü vezâret-i Köprülü Mehmed Paşa. 22</p>	<p>Ba'zı vak'â-yı Âstâne-i Sa'âdet ve refen-i elçi-yi Hind ve istilâ-yı küffâr-ı bi- Cezîre-i Limni. 21</p>	<p>Azl-i nefy-i katl-i Şeyhü'l- islâm Hocaâde Mes'ûd Efendi ve nasb-ı mejhât-ı İslâmiyye Hanif Efendi. 19</p>
<p>Sene 1067 Katl-i Abaza (...) Paşa nefy- i sadr-ı sâbık Boynuyaralı Muhammed Paşa. 24</p>	<p>Muhâsara-i Kal'â-yı Azak bâ-leşker-i Kazak ve vefâyât-ı vezîr-i a'zâm Siyavuş Paşa. 24</p>	<p>Vak'â-yı Kadızâdeliler ve muhârebe-i Tatar bi-mehâzil- i Kazak. 23</p>
<p>Zuhûr-ı fitne-i Şam ve def'i o enzâm-ı küffâr der-hazîre-i Girid. 27</p>	<p>Guluvv-i asker ve mu'âriz-ı umûr-ı devlet. 25</p>	<p>Azl-i Şeyhü'l-islâm Hanif Efendi ve nasb-ı Bâlizâde Mustafa Efendi ve âmeden-i elçi-yi Acem. 25</p>
<p>Azl-i Şeyhü'l-islâm Bâlizâde Mustafa Efendi ve nasb-ı Boluvî Mustafa Efendi. 30</p>	<p>İnhizâm-ı mehâzil-i Frenk der-zîr-i kal'â-yı (...). 29</p>	<p>İbtidâ-yı zuhûr-ı seferdar-ı Bozcaada ve Limni ve sahil- i boğaz ve irsâl-i mukaddem ve donanma-yı hümâyûn-ı bi-deryâ-yı sefid. 27</p>

Resim 18: 1. Cilt Yazı Alanı, Çeviri, 2a

Sayfa 2a' nın dış pervazı da hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Dış pervaz tasarımı hatâî grubu motiflerden oluşan çift eksenli helezon şema üzerine oturtulmuştur. Dış pervaz bezemesi, hâlkârî tekniği uygulanan diğer sayfalarda olduğu gibi, henüz dönemin klâsik formuna ulaşmamıştır. Tirfillerle boşluklar doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Yazı alanının sağ tarafında kalan boşluk, tek eksenli helezon üzerine tasarlanıp, hatâî grubu motiflerle bezenmiştir. Hâlkârî tekniği uygulanan bölüm dış pervaz ile bütünlük sağlamıştır.

Dış pervaz tasarımı, tek eksenli helezon şema üzerine oturtulmuştur. Desen simetri ekseni olmaksızın, sayfanın sağ alt köşesinde bulunan yarım hatâîden başlar ve “S” hatlarıyla ilerler. Hatâînin çanak kısmından çıkan “S” hattı sayfanın alt ve sol uzun kenarın üçte ikilik bir bölümüne kadar uzanır. Hatâînin tepe noktasından çıkan “S” hattı ise tablonun sağında bulunan ince kenar ve üst kenar boyunca ilerler. İki hat, dış pervazın sol uzun kenarında birleşir. Teknik açıdan olgunlaşmamış tasarımda boşluk doldurmak için çok sayıda tirfil kullanılmıştır.

ÜNVAN TEZHİBİ (11A)

Toplam Ebadı: En: 11.5 cm / Boy: 29.6 cm (ara pervazlı)

Kubbe Ebadı: En: 8.3 cm / Yükseklik: 4 cm

Tepedeki Büyük Tığ: 4.3 cm

Yazı Alanı Ebadı: En: 10.4 cm / Boy: 15.5 cm

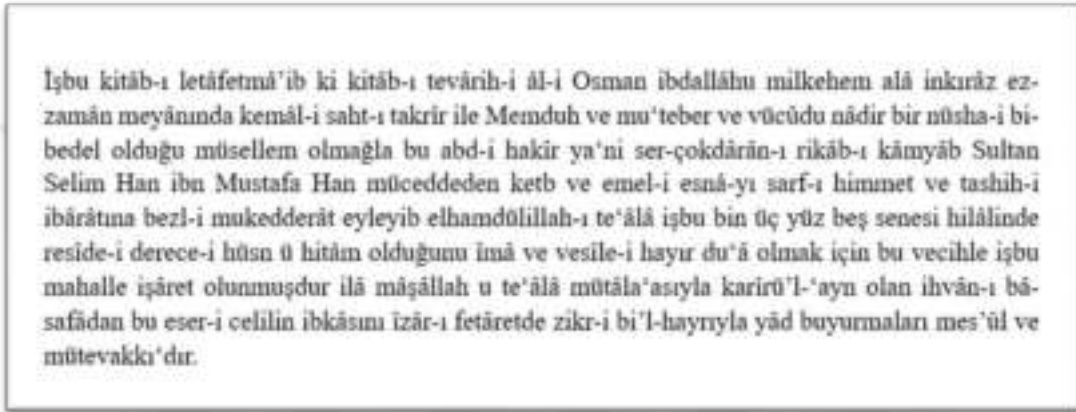

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i ızze vakf-ı el-hâcc Eyub

Metin (Mukaddime Sayfa 11a):

“İşbu kitâb-ı letâfetmâ’ib ki kitâb-ı tevârih-i âl-i Osman ibdallâhu milkehem alâ inkırâz ez-zamân meyânında kemâl-i saht-ı takrîr ile Memduh ve mu‘teber ve vücûdu nâdir bir nüsha-i bi-bedel olduğu müsellemler olmağla bu abd-i hakîr ya‘ni ser-

çokdârân-ı rikâb-ı kâmyâb Sultan Selim Han ibn Mustafa Han müceddeden ketb ve emel-i esnâ-yı sarf-ı himmet ve tashih-i ibârâtına bezl-i mukadderât eyleyib elhamdülillah-ı te'âlâ işbu bin üç yüz beş senesi hilâlinde resîde-i derece-i hüsn ü hitâm olduğunu îmâ ve vesîle-i hayır du'â olmak için bu vecihle işbu mahalle işâret olunmuşdur ilâ mâşâllah u te'âlâ mütâla'asıyla karîrû'l-'ayn olan ihvân-ı bâ-safâdan bu eser-i celilin ibkâsını îzâr-ı fetâretde zikr-i bi'l-hayrıyla yâd buyurmaları mes'ûl ve mütevakki'dir." (Resim 19).

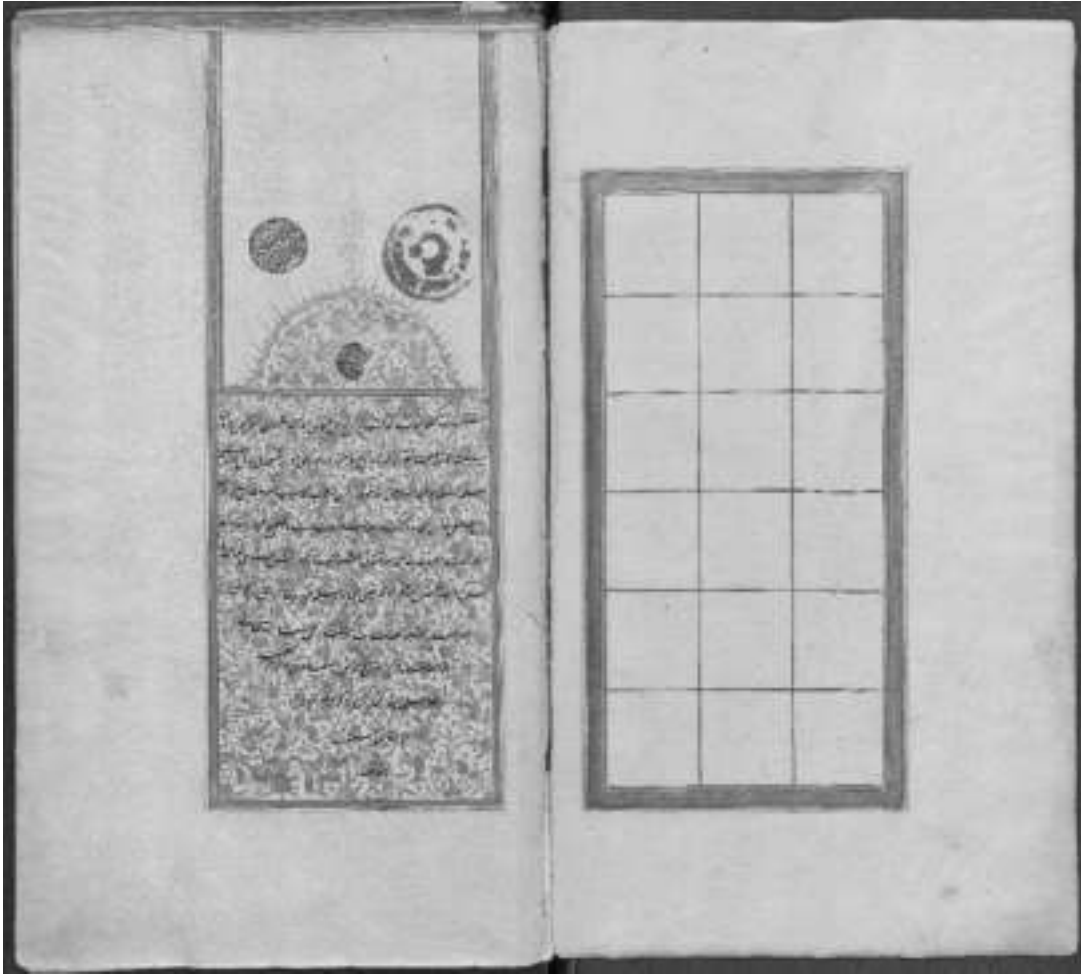
Resim 19: 1. Cilt, Ünvan (Mukaddime) Metin Çeviri, 11a

Talîk yazı çeşidiyle 11 satır şeklinde yazılmıştır. Sayfanın zemin süslemesinde serbest desen uygulaması tercih edilmiş olup, üst kısmı kubbe formunda uygulanmıştır. Bezemenin tamamı hâlkârî tekniği ile yapılmıştır. Desen, sayfanın sol köşesinde bulunan yarım merkezsel hatâî ile başlamış ve tüm yazı alanı helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâî grubu motifleriyle kaplanmıştır. Yuvarlak hatlı yaprak ve çiçek motifleri barok üslûbunu hatırlatsa da henüz klâsik formuna ulaşmamıştır ve çizim kurallarına tam uyulmamıştır. Eserde boşlukları doldurmak için çok miktarda tırfil kullanılmıştır. Desen yazı büyüklüğü ile uyum sağlamayarak yazının önüne geçmiştir.

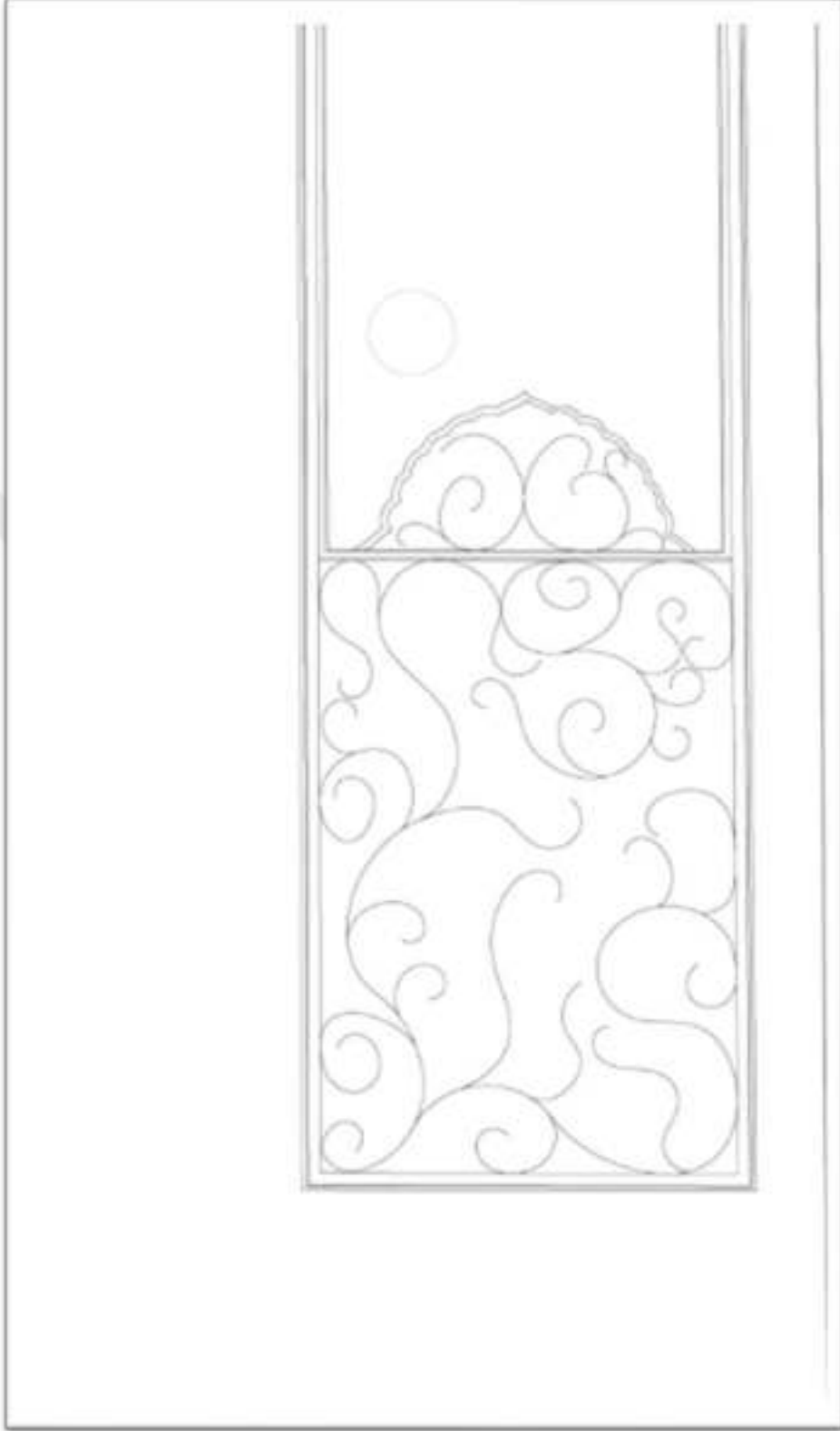
Dendanlı kubbe formunda yapılan tezhibin tam ortasına ayrıca sağ ve sol kısmına mühür basılmıştır. Kubbe desen tasarımı, ½ simetrik desen gibi gözüke de her iki tarafta farklılıklara rastlanmaktadır. Hâlkârî tekniği yazı alanında da olduğu gibi, çok özenli görünmemektedir. Kubbenin tepe noktasına 4.3 cm boyunda büyük

bir tığ yerleştirilmiştir. Diğer dendan dilimlerine ve dilimlerin birleşim noktalarına küçük basit tığlar yapılmıştır.

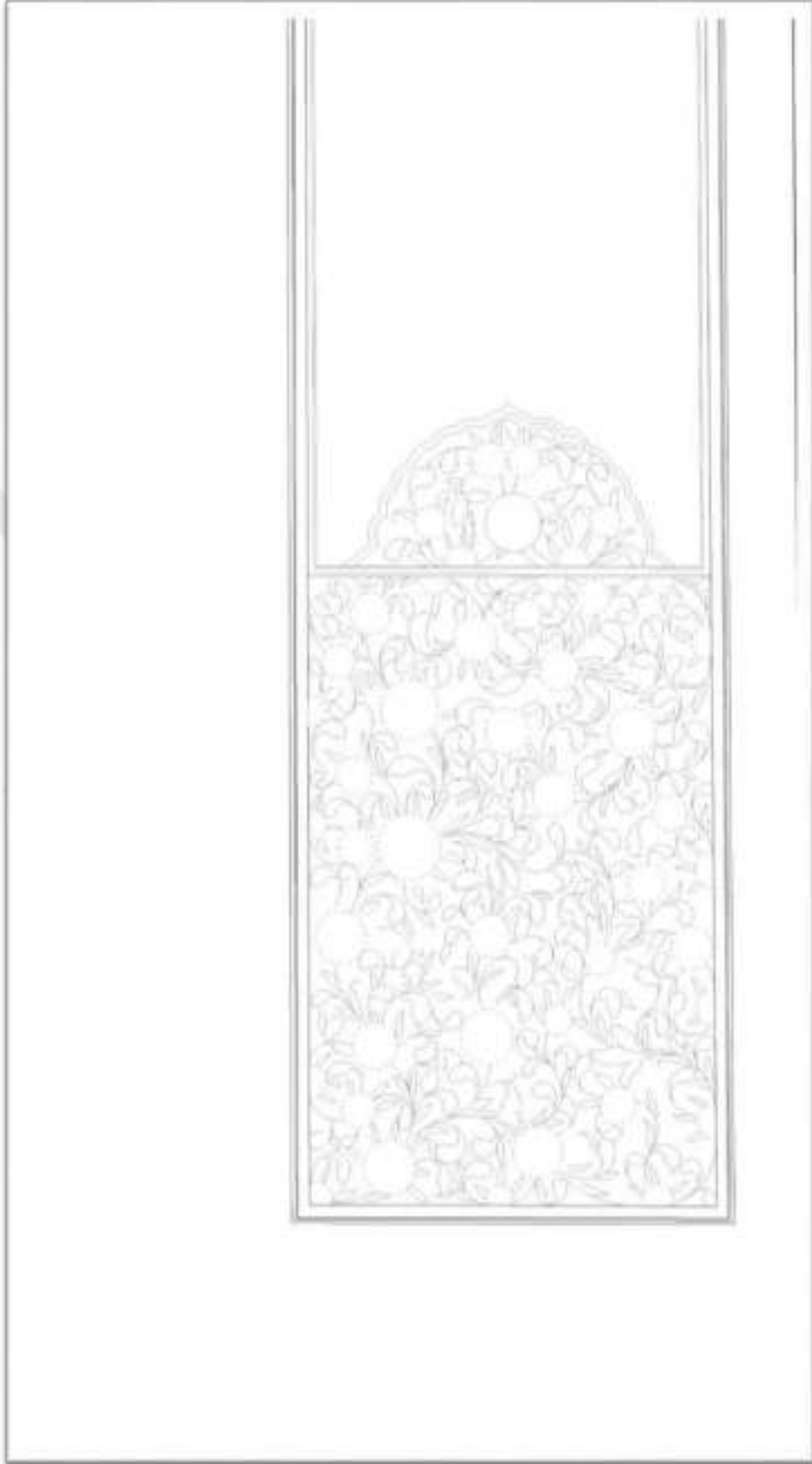
Yazı alanının etrafında, sıvama altın ile yapılan yukarıda kubbe kısmından sayfa sonuna kadar uzanan 3 mm eninde ara pervaz bulunmaktadır. Ara pervaz üzerine herhangi bir bezeme uygulanmamıştır. Ara pervazın sağ tarafında zemini boş bir iplik ve kırmızı renkli bir kuzu bulunmaktadır. Kubbenin etrafına çekilen cedvel, ara pervazda olduğu gibi ucu açık yukarıda sayfanın sonuna kadar uzanmıştır. Zemin renginin birkaç ton koyusu ile boyanıp altın iplikle çevrelenmiştir (Resim 20) (Çizim 28-29-30-31-32).

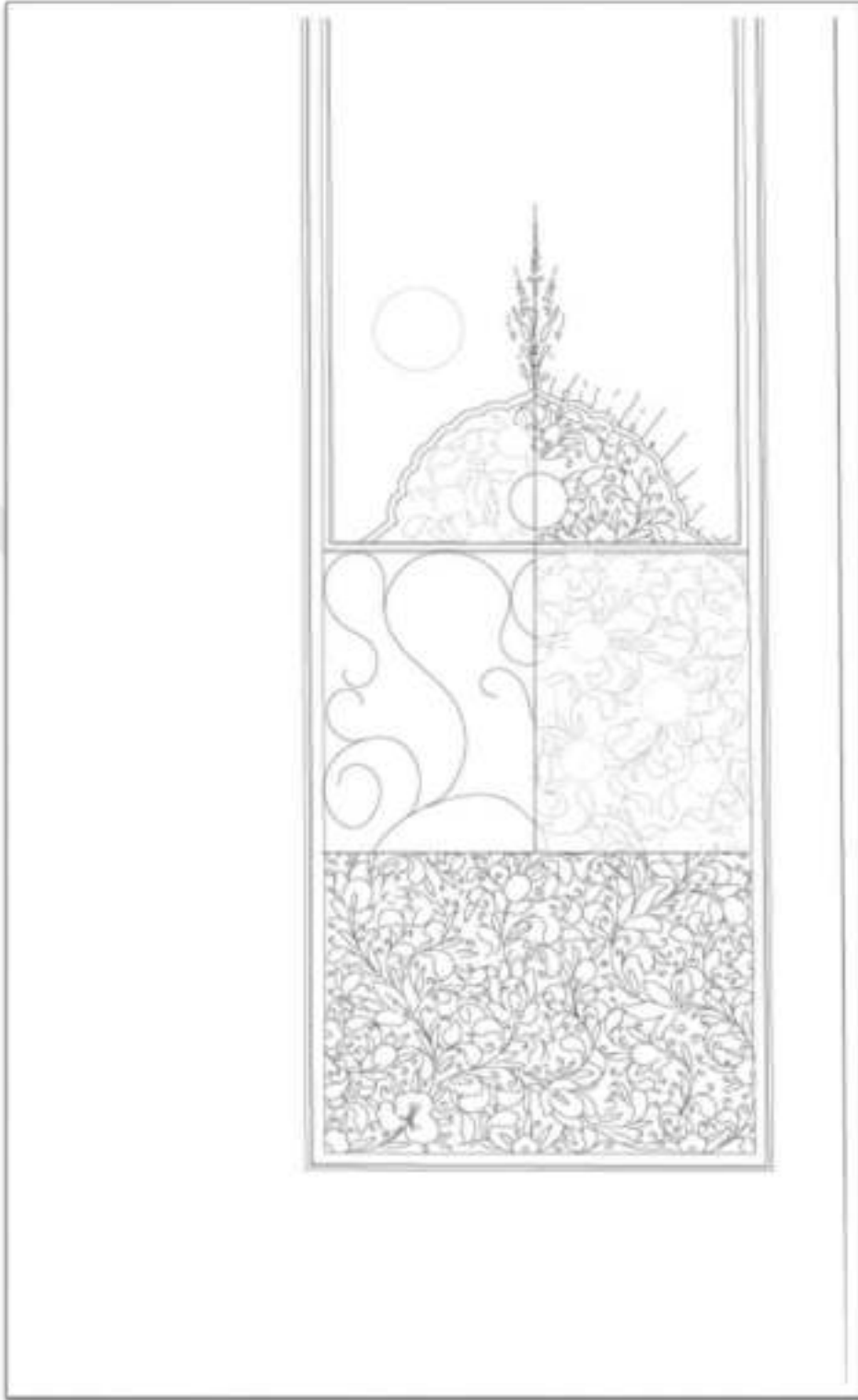
Resim 20: 1. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 11a

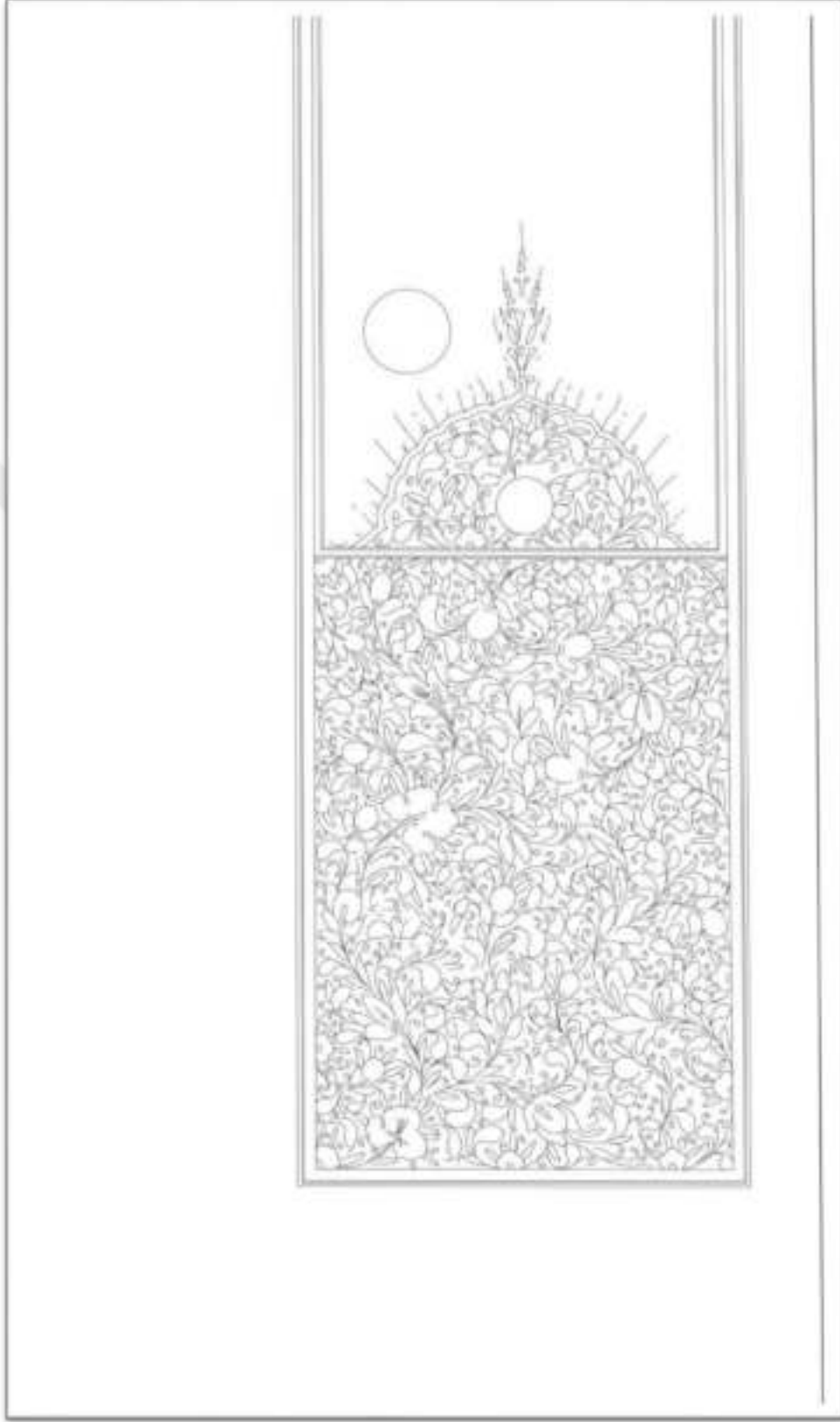
Çizim 28: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 1. Analiz, 11a

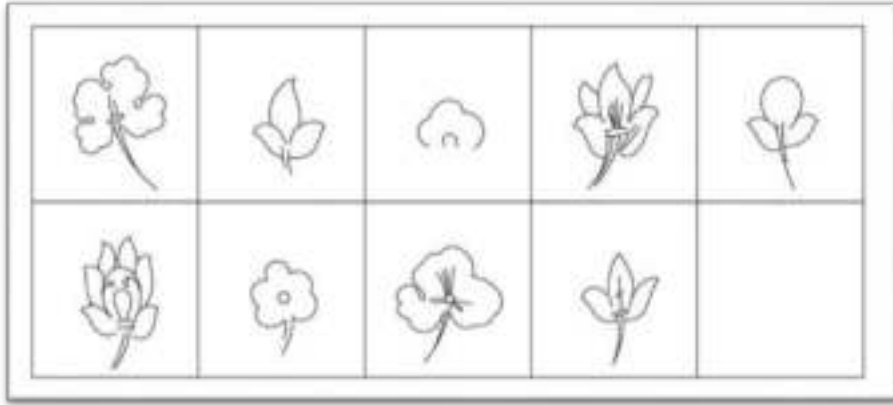
Çizim 29: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 2. Analiz, 11a

Çizim 30: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 3. Analiz, 11a

Çizim 31: 1. Cilt Ünvan (Mukaddime), 11a

Çizim 32: 1. Cilt Ünvan, Motifler, 11a

SERLEVHA TEZHİBİ

Başlık tezhîbi yazısı: *Cild-i evvel Fındıklı Muhammed Efendi silahdâr-ı hazret-i şehriyârî sene 1205.*

Serlevha Metin (11b)

“Guluvv-i ve katl-i âmm-ı eşkiyâ-yı Habeş sene-i mezbûre muharreminde sâbıkâ Bosna Defterdarlığından Habeş Beyler Beyisi olan Mustafa Paşa Mustafa Ağa nâm bir kavî zâtında mütesellim edüb ve sedd-i akvaz-ı te’dîli bir mütesellimin temessekîn dahî kendi mukarreb hizmetkârlarından bir taze oğlan verib ikisin (...) göndermişdi bu esnâda sürgün(?) iskelesine yüklü üç kalyon gelib kadîmen ânlardan gümrük nâmına meta’ alınagelmiş iken mütesellim Mustafa Ağa nakd almak sevdâsına düşüb resm-i kadîm üzere meta’ almakdan azîm imtina’ edib ta’addî etmekle a’yân-ı vilâyet dahî ricâ edib olagelmiş muhâlif iş etmeyiniz ki bu makûle bid’at-ı seyyi’e ihdâsı tüccarın nefretine bâ’is olub vilâyet halkına za’af gelmekle âkıbet-ı Habeş evvelki sene e’âdi zafer bulur deyû pend ü nasihat yüzünden (...) sa’y u ikdâm ve bu hususda Habeş kulları dahî a’yân-ı vilâyet mu’âvenet ve ihtimâm eylediklerinde mütesellim-i mezbûr gazaba gelüb kendüye i’tirâz edenlerden ahz-ı intikâm sadedinde olacak gavga büyüyüb ol mahalde mütesellim-i sâni dahî temessekîn-i ibrâz ve kendüyi mütesellimliğe kabul etmelerin niyâz etmekle ahâlî-yi vilâyet bu maddeden paşanın sözünde devam ve sabât olmadığına istidlâl-i kudûmîn istiskâl etmeleriyle ol sa’at ittifak-ı cem’iyyet ile hurûc-ı deli derviş müte’ayyin serîri kendilerinden hakem

nasb ve mütesellimleri katl edib hıttâ-i Habeş'in sürgün(?) nâm başkal'âsın zabt eylediklerin paşa-yı mumâileyh Cidde İskelesi'nde iken haber alıb gemilere suver-i sürgün kal'âsına garîb olan limanına varıb ikâmet eyledi aslah-ı zât-ı el-bîn için kendi karındaşıyla ve Cidde hâkiminin adamların hem-râh edib ahâlî-yi vilâyete istimâlât nâme gönderdi vardıklarında cümlesin deli derviş tutub katl eyledi ancak berad (...) halâs u kulûb vâki'i hâlî söyledi paşa dahî iki yüz mikdârı tevâbi' ve iki kıt'a şakaloz top ile varıb sürgün(?) kal'âsının muhasara etmeğe müsâva'at üzere iken esnâ-yı tarikde Habeş kulları karşı gelib cenk....." (Resim 21).

Guluvv-i ve katl-i âmm-i eşkiyâ-yı Habeş sene-i mezbûre muharreminde sâbikâ Bosna Defterdarlığından Habeş Beyler Beyisi olan Mustafa Paşa Mustafa Ağa nâm bir kavî zâtında mütesellim edüb ve sedd-i akvaz-ı te'dili bir mütesellimin temessekin dahi kendi mukarreb hizmetkârlarından bir taze oğlan verib ikisin (...) göndermişdi bu esnâda sürgün(?) iskelesine yüklü üç kalyon gelib kadimen ânlardan gümruk nâmına meta' alınagelmiş iken mütesellim Mustafa Ağa nakd almak sevdâsına düşüb resm-i kadim üzere meta' almakdan azim imtina' edib ta'addi etmekle a'yân-ı vilâyet dahi ricâ edib olagelmiş muhâlif iş etmeyiniz ki bu makûle bid'at-ı seyî'e ihdâsı tüccarın nefretine bâ'is olub vilâyet halkına za'af gelmekle âkâbet-i Habeş evvelki sene e'âdi zafer bulur deyü pend ü nasihat yüzünden (...) sa'y u ikdâm ve bu hususda Habeş kulları dahi a'yân-ı vilâyet mu'âvenet ve ihtimâm eylediklerinde mütesellim-i mezbûr gazaba gelüb kendüye i'tirâz edenlerden ahz-ı intikâm sadedinde olacak gavga büyüyüb ol mahalde mütesellim-i sâni dahi temessekin-i ibrâz ve kendüyi mütesellimliğe kabul etmelerin niyâz etmekle ahâlî-yi vilâyet bu maddeden paşanın sözünde devam ve sabât olmadığına istidlâl-i kudûmin istiskâl etmeleriyle ol sa'at ittifak-ı cem'iyyet ile hurûc-ı deli derviş müte'ayyin seriri kendilerinden hakem nasb ve mütesellimleri katl edib hıttâ-i Habeş'in sürgün(?) nâm başkal'âsın zabt eylediklerin paşa-yı mumâileyh Cidde İskelesi'nde iken haber alıb gemilere suver-i sürgün kal'âsına garîb olan limanına varıb ikâmet eyledi aslah-ı zât-ı el-bîn için kendi karındaşıyla ve Cidde hâkiminin adamların hem-râh edib ahâlî-yi vilâyete istimâlât nâme gönderdi vardıklarında cümlesin deli derviş tutub katl eyledi ancak berad (...) halâs u kulûb vâki'i hâlî söyledi paşa dahî iki yüz mikdârı tevâbi' ve iki kıt'a şakaloz top ile varıb sürgün(?) kal'âsının muhasara etmeğe müsâva'at üzere iken esnâ-yı tarikde Habeş kulları karşı gelib cenk

Resim 21: 1. Cilt, Serlevha, Metin Çeviri, 11b

Serlevha Metin (12a)

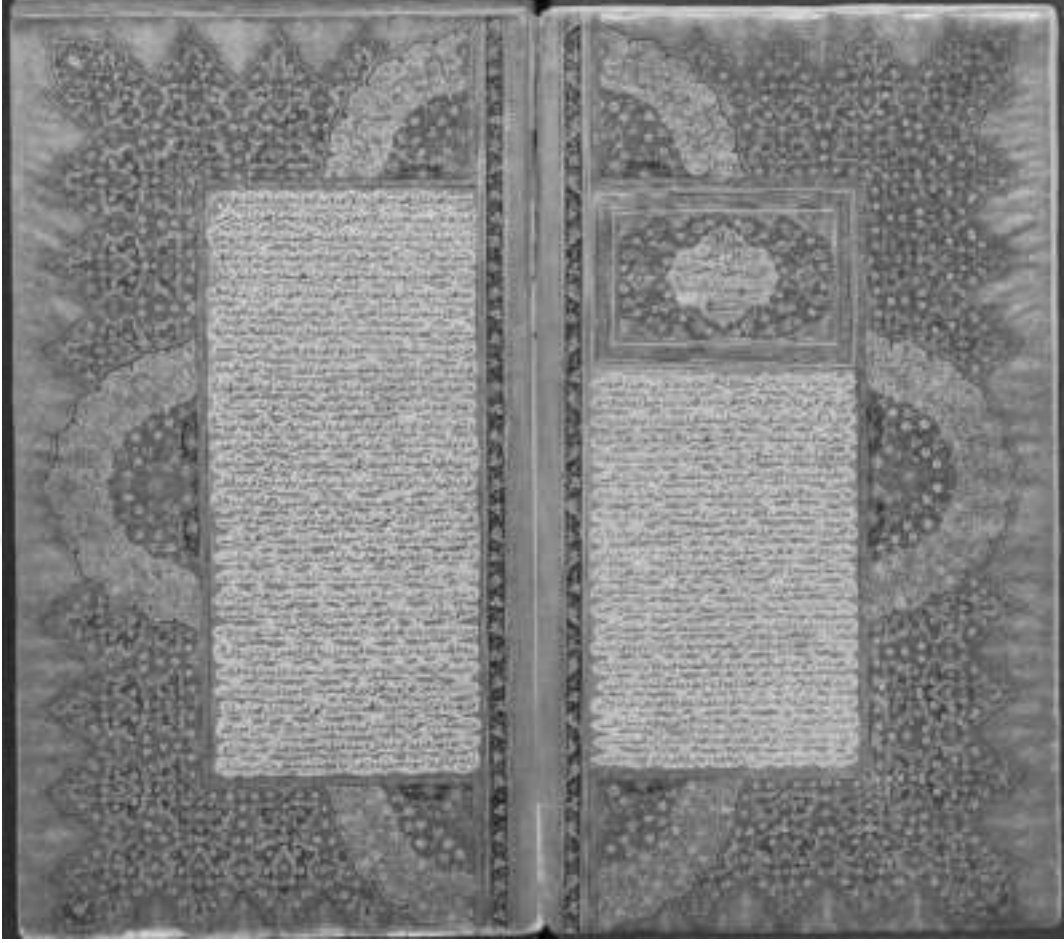
“.....ve harb ile paşayı kal‘âya yaklaştırmayıb bozub geriye döndürdüler paşa dahî nâçâr gemiler ile tekrar caddeye avdet edib bu ahvâl-i vâli-i Mısır vezîr-i Haseki Muhammed Paşa‘ya arz ve inhâ eyledi vezîr-i müşârileyh dahî bin nefer kulları ve mükemmel cebe-hâne ve toplar ile umerâ-yı Mısır‘dan Boşnak Ahmed Bey‘i serdâr edib Süveyş kapudanı ile yolladı Ahmed Bey dahî me‘mûr olduğu üzere Mustafa Paşa‘yı Cidde‘de alub mu‘ayyenetle sürgün(?) iskelesine vâsıl olduklarında ba‘de‘l-muhârebe deli derviş tevâbi‘iyle firar ve Mustafa Paşa dâru‘l-hükûmetinde karar ettikten sonra Mısır Beyi istilâ-yı eşkiyadan tahlisi lâzım gelen kal‘âları dahî tahliye ve tathîr ve serkeşlerin teshîr edib ba‘de Mısır‘a mürâca‘at eyledi firar eden şakileri dağlarda araban katl eyleyib valilerin hükûmetine bir mâni‘ ve mezâhim olur gâ‘ili kalmadı lâkin ihtiyaten Mısır kullarından iki yüz neferâdım Habeş muhafazasına me‘mûr oldu ve Mısır‘da ağır vazife sahibi arablar ve iç ağaları çoğalıb hazine umûruna mezâyika görünmekle Mısır kullarından ittifak ile bunları (...) sorub mesâhilinden çıkma taş yatar Ali Ağa Âstâneye firar ve şakvâ ittikte iç ağaları elemzede oldular ve geride olan serdengeçdi-yi sipâhın seneleri tamam olub Âstâneye avdet etmeleri ile askere gillet gelmeğin mâh-ı saferde fasl-ı erba‘în Zağarcı Paşayla bin beş yüz nefer yeniçeri dört kıt‘â çekdiri ve altı kıt‘â şâyika tahmil ve kapudan-ı sâbık Ali Paşa üzerlerine serdar ta‘yîn olub Girid‘e gönderildi ve hastalık sebebiyle sadâret-i uzmâdan ma‘zûl yevmen fe-yevmen za‘îf ve ma‘lûl olan derviş Muhammed Paşa mâh-ı rebî‘ü‘l-evvel altıncı penc-i şenbe günü fevt olub ertesi cum‘â günü cümle vüzerâ ve ulemâ ve sudûr-ı a‘yân Ayasofya‘da namazın kılıb Dikilitaş kurbunda Ali Paşa-yı Atik Câmî‘i havlusunda götürüb defn eylediler ahvâl-i hareket vezîr-i a‘zâm İpşir Mustafa Paşa ve ictinâb-ı âmedan-ı Âstâne ve irsâl-i mükerrer da‘vet-nâme-i hümayûn ve Mushaf-ı şerîf ve itminân-ı kalb-i dâru‘s-saltanat Haleb Beyler Beyisi İpşir Mustafa Paşa levend-perest olmağla nice zamandan beru adem-i cem‘ edüb itâ‘at sûretde zor bazuyla geçinüb eyaletlere ve umum Anadolu‘ya musallat şeklinde olub beru tarafın resmine uymazdı ve zâhirde üzerine asker ta‘yîn olunacak bir vâli dahî olmayub ancak vukelâ-yı devlet ve ağayân [kelime çizilmiş] ve saray-ı sa‘âdet ol vahşet dağ-ı nidâm tezvîr ve tedbîr ile götürmekliği evlâ görüb sayd etmek ba‘de kaydın görmek fikriyle bi‘l-ittifâk sene-yi mâzîye zi‘l-hiccesinin on altıncı günü

Derviş Mehmed Paşa azl ve sadâret-i uzmâ paşa-yı müşârileyhe tevcîh ve inâyet buyurulub büyük mîrahor Muhammed Ağa ile mühr ü hümâyûn gönderilmiş ve adem-i kabûlü husûsunda nice erâcif sözler şâyi' olmuş ve işbu mâh-ı saferde mîrahor ağa kalıb İpşir Mustafa Paşa mühr ü sadâreti." (Resim 22).

Ve harb ile paşayı kal'aya yaklaştırmayıp bozub geriye döndürdüler paşa dahi nâçâr gemiler ile tekrar caddeye avdet edib bu ahvâl-i vâli-i Mısır vezir-i Haseki Muhammed Paşa'ya arz ve inhâ eyledi vezir-i müşârileyh dahi bin nefer kulları ve mükemmel cebe-hâne ve toplar ile umerâ-yı Mısır'dan Boşnak Ahmed Bey'i serdâr edib Süveyş kapudanı ile yolladı Ahmed Bey dahi me'mûr olduğu üzere Mustafa Paşa'yı Cidd'e de alub mu'ayyenetle sürgün(?) iskelesine vâsıl olduklarında ba'de'l-muhârebe deli derviş tevâbi'yle firar ve Mustafa Paşa dâru'l-hükümetinde karar ettikten sonra Mısır Beyi istilâ-yı eşkıyadan tahlisi lâzım gelen kal'aları dahi tahliye ve tathîr ve serkeşlerin teşhîr edib ba'de Mısır'a mürâca'at eyledi firar eden şakileri dağlarda araban katl eyleyib valilerin hükümetine bir mâni' ve mezâhim olur gâ'ili kalmada lâkin ihtiyaten Mısır kullarından iki yüz neferâdım Habeş muhafazasına me'mûr oldu ve Mısır'da ağır vazife sahibi arablar ve iç ağaları çoğalıb hazine umûruna mezâyika görünmekle Mısır kullarından ittifak ile bunları (...) sorub mesâhilinden çıkma taş yatar Ali Ağa Âstâneye firar ve şakvâ ittikte iç ağaları elemizde oldular ve geride olan serdengeçdi-yi sipâhan seneleri tamam olub Âstâneye avdet etmeleri ile askere gâlet gelmeğün mâh-ı saferde fasl-ı erba'in Zağarcı Paşayla bin beş yüz nefer yeniçeri dört kat'â çekdiri ve altı kat'â şâyika tahmil ve kapudan-ı sâbık Ali Paşa üzerlerine serdar ta'yin olub Girid'e gönderildi ve hastalık sebebiyle sadâret-i uzmâdan ma'zûl yevmen fe-yevmen za'if ve ma'lûl olan derviş Muhammed Paşa mâh-ı rebî'ü'l-evvel altıncı penc-i şenbe günü fevt olub ertesi cum'â günü cümle vîzerâ ve ulemâ ve sudûr-ı a'yân Ayasofya'da namazın kalıb Dikilitaş kurbunda Ali Paşa-yı Atik Câmi'i havlusunda götürüb defn eylediler ahvâl-i hareket vezir-i a'zâm İpşir Mustafa Paşa ve icinâb-ı âmedan-ı Âstâne ve irsâl-i mükerrer da'vet-nâme-i hümâyûn ve Mushaf-ı şerif ve itminân-ı kalb-i dâru's-saltanat Haleb Beyler Beyisi İpşir Mustafa Paşa levend-perest olmağla nice zamandan beru adem-i cem' edüb itâ'at sûretinde zor bazıyla geçinüb eyaletlere ve umum Anadolu'ya musallat şekline olub beru tarafın resmine uymazdı ve zâhirde üzerine asker ta'yin olunacak bir vâli dahi olmayub ancak vukelâ-yı devlet ve ağayân [kelime çizilmiş] ve saray-ı sa'âdet ol vahşet dağ-ı nidâm tezvîr ve tedbir ile götürmekliği evlâ görüb sayd etmek ba'de kaydan görmek fikriyle bi'l-ittifâk sene-yi mâzîye zi'l-hiccesinin on altıncı günü Derviş Mehmed Paşa azl ve sadâret-i uzmâ paşa-yı müşârileyhe tevcîh ve inâyet buyurulub büyük mîrahor Muhammed Ağa ile mühr ü hümâyûn gönderilmiş ve adem-i kabûlü husûsunda nice erâcif sözler şâyi' olmuş ve işbu mâh-ı saferde mîrahor ağa kalıb İpşir Mustafa Paşa mühr ü sadâreti

Resim 22: 1. Cilt, Serlevha, Metin Çeviri, 12a

İklil tarzda tezhiplenmiş olan serlevhanın bezeme alanı en dıştan içe doğru analiz edilecektir (Resim 23-24) (Çizim 33-34-35-36-37)

Resim 23: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b-12a

Serlevha Tezhibi (11b)

Ebatlar:

Tezhipli Alan Ebadı: 19.5 cm x 35.4 cm

Dış pervaz ebadı:

Kısa kenar: 17.2 cm / Uzun kenar: 35.4 cm / Yükseklik: 5.5 cm / Köşe: 7.7 cm

Kubbe ebadı:

En: 11.9 cm / Yükseklik: 6.2 cm

Başlık tezhibi ebadı:

En: 8 cm / Boy: 4.7 cm (zencereksiz)

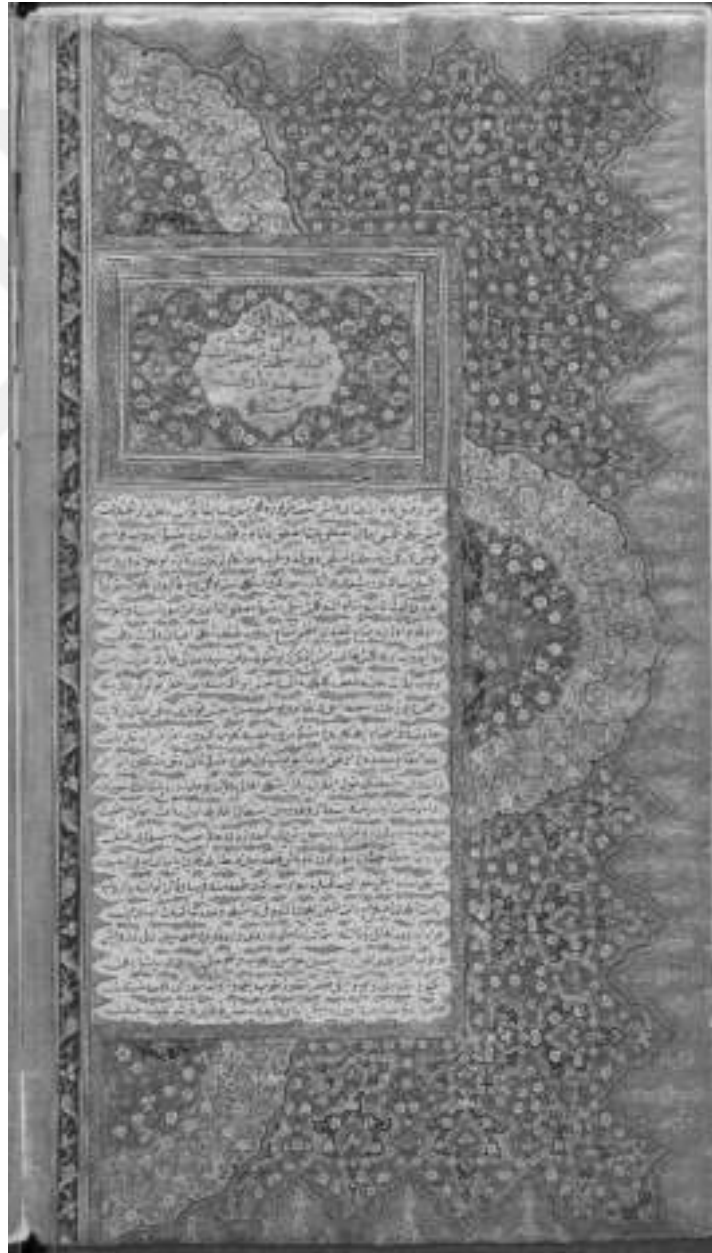
Yazı alanı:

En: 11 cm-10.1 cm / Boy:15.5 cm

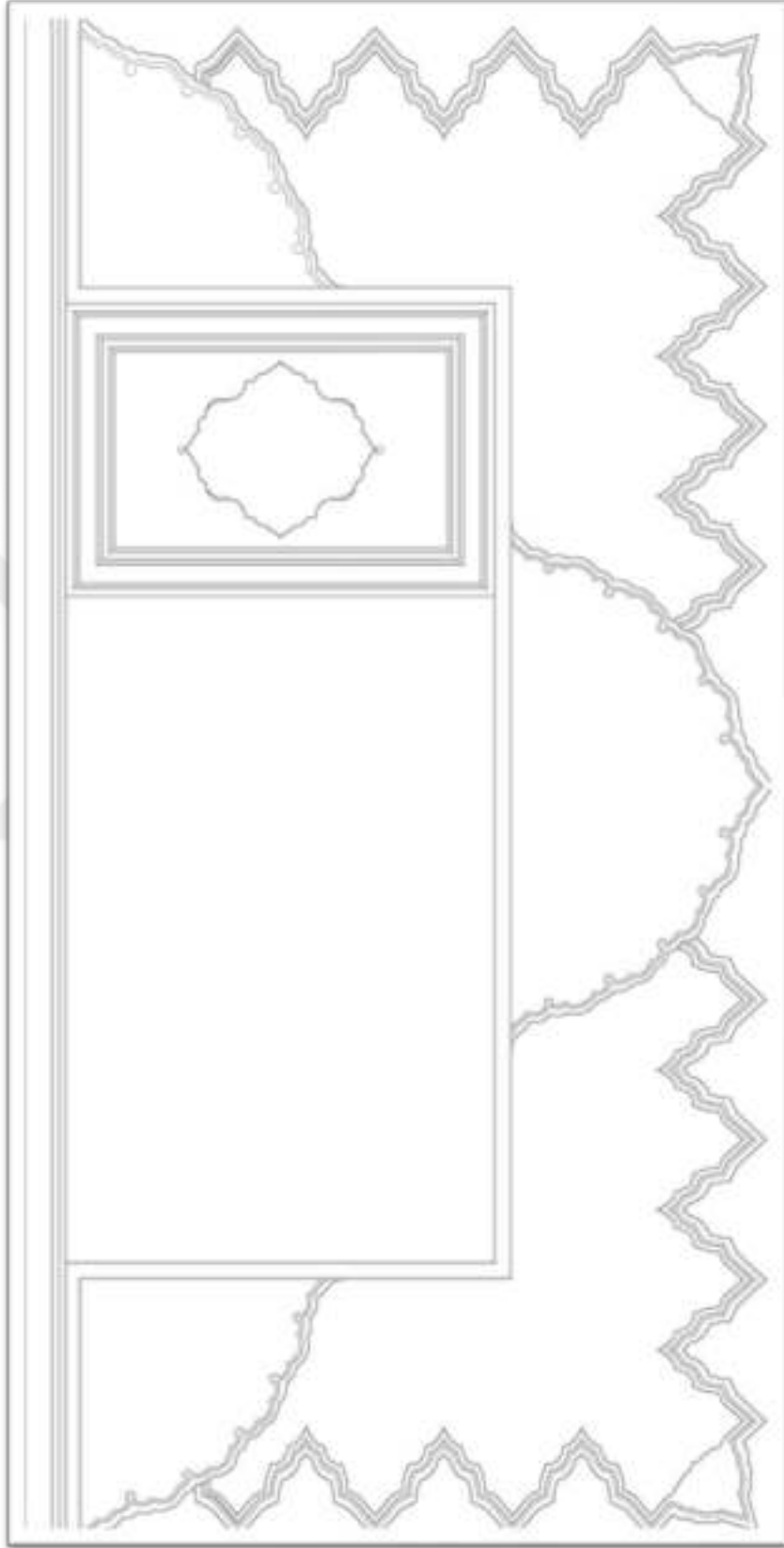
Tığ Ebatları:

Kısa kenar tığlar: Uzun tığ 2 cm / Kısa tığ 1 cm

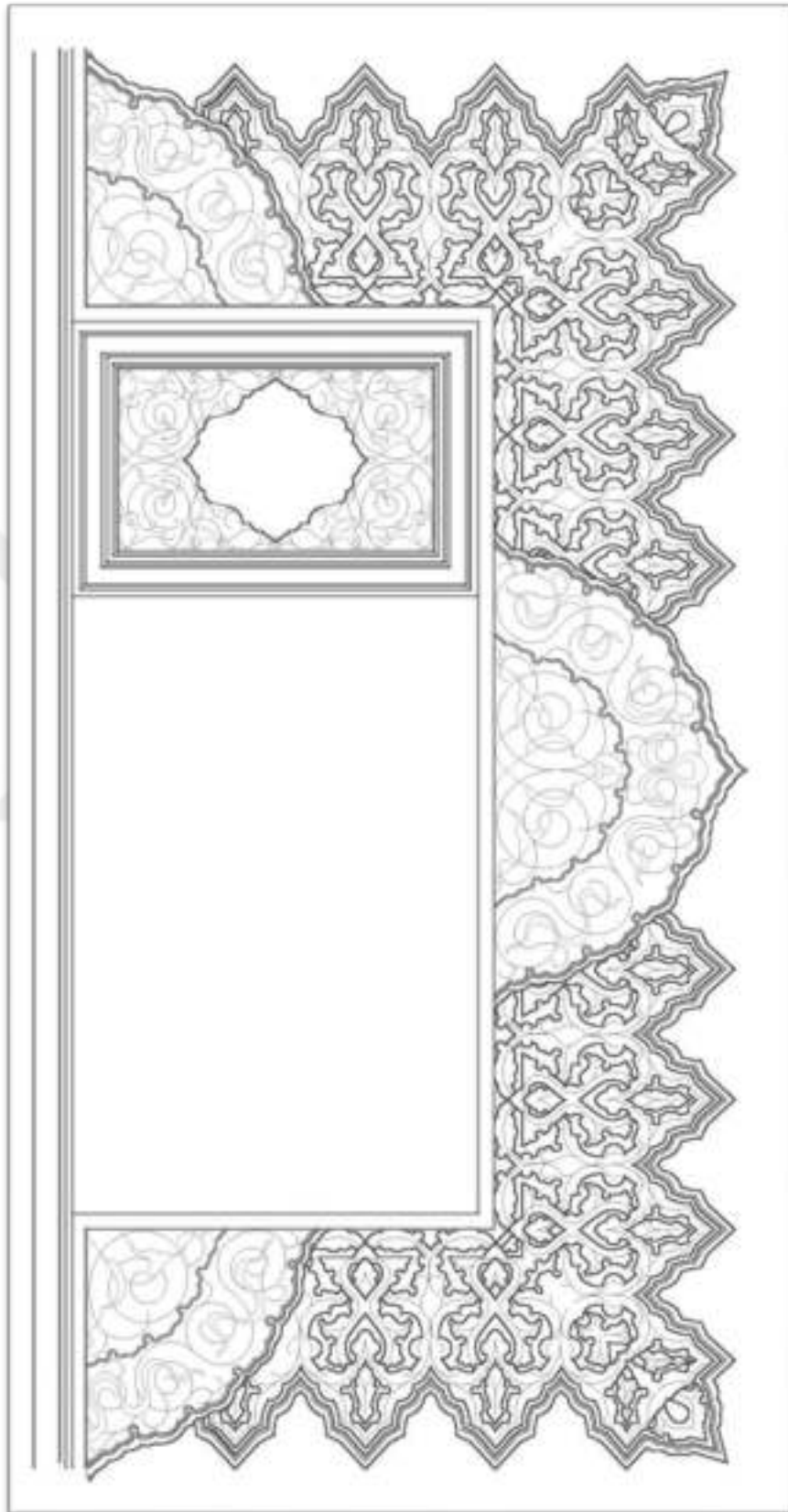
Uzun kenar tığlar: Uzun tığ 2.4 cm / Kısa tığ 1.5-1 cm

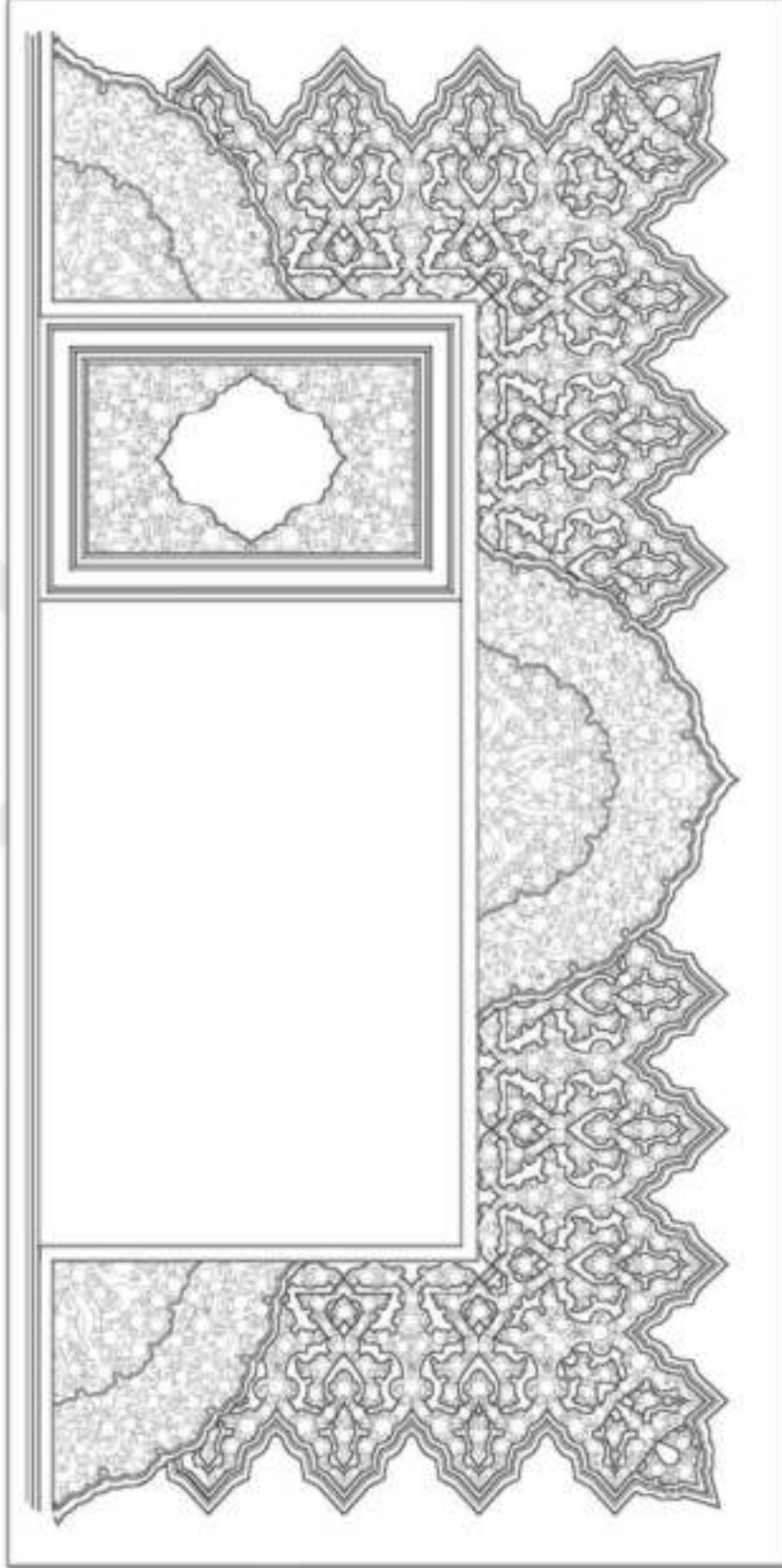
Resim 24: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b

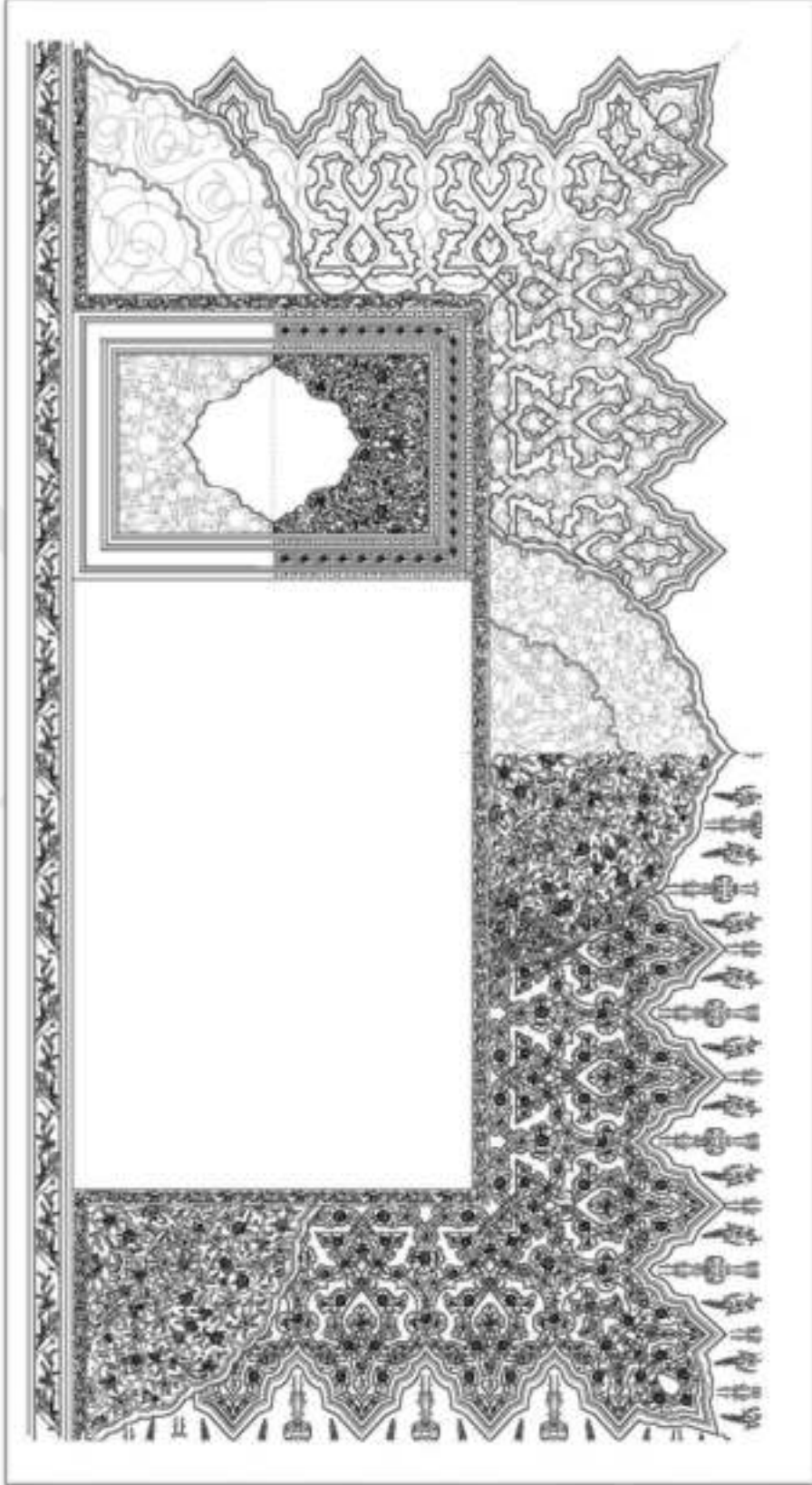
Çizim 33: 1. Cilt Serlevha Şema, 11b

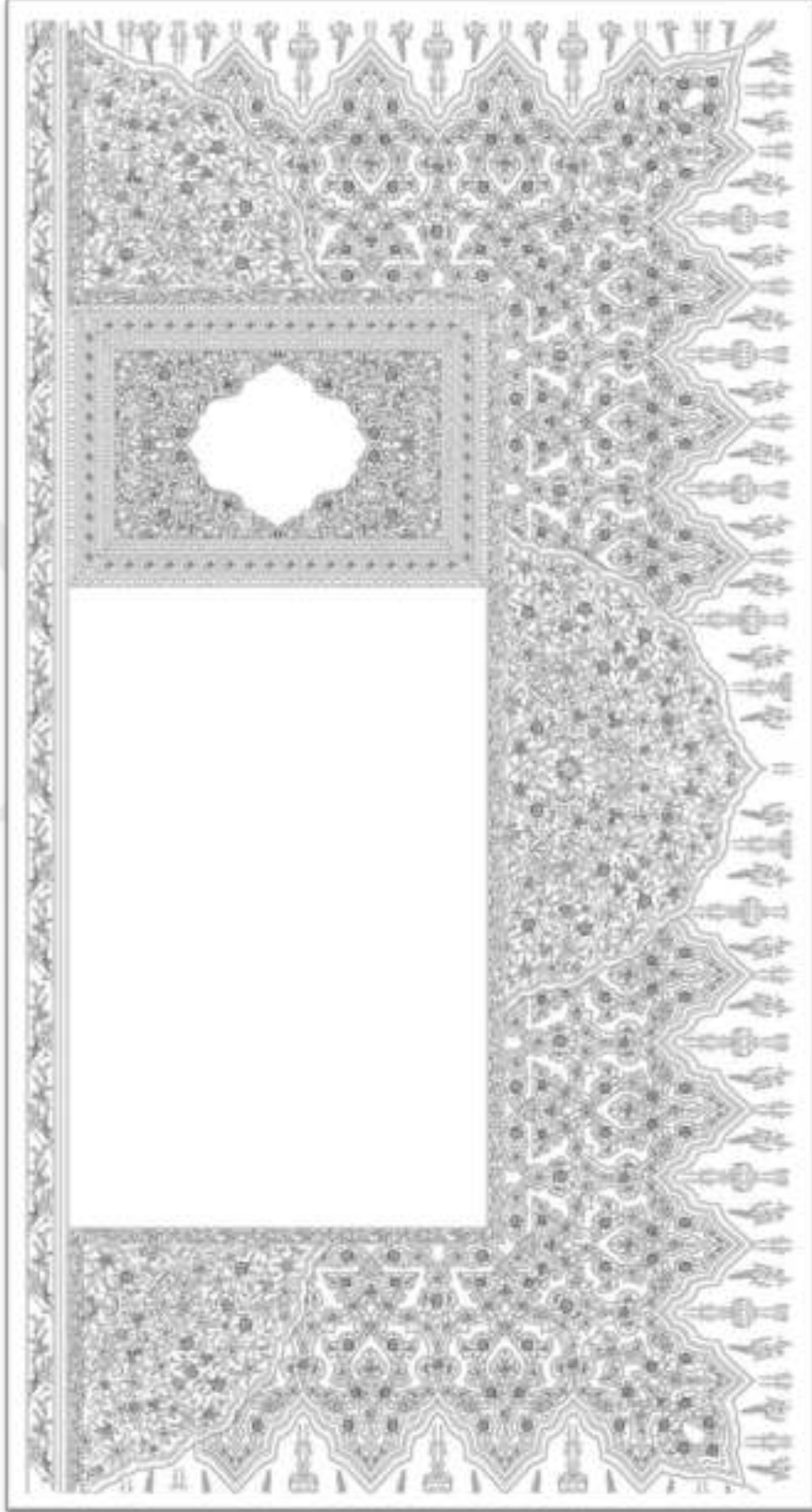
Çizim 34: 1. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 11b

Çizim 35: 1. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 11b

Çizim 36: 1. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 11b

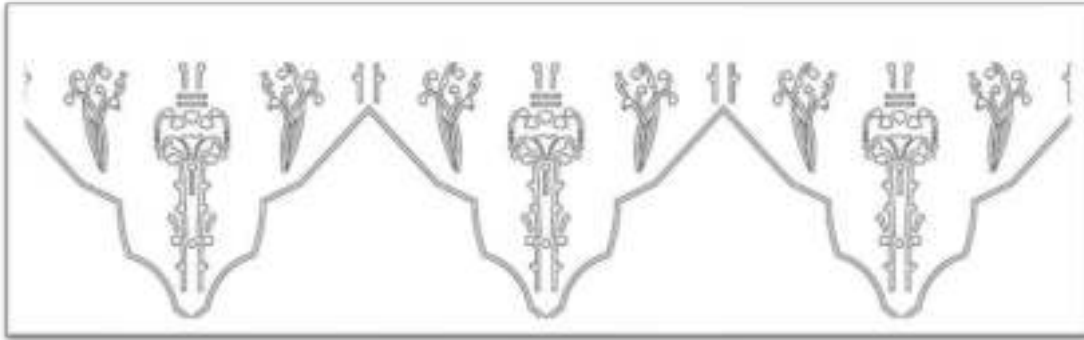
Çizim 37: 1. Cilt Serlevha, 11b

Tığlar

Eserde, klâsik dönem serlevha formu kullanılmıştır. Serlevha “iklil” tarzında tasarlanmıştır. Dış pervazda ardışık olarak iki farklı tığın kullanıldığı görülmektedir. Tirfillerin yanı sıra çift tahrir hatâî ile gonca güllerden oluşan ve beyaz rengin kullanıldığı tığlar 18 yy. üslubunu yansıtan karakteristik tığ özelliklerini taşımaktadır. Tığlar, uzun kenarda 2.4 cm ve yer yer 1.5 cm ile 1 cm olarak, kısa kenarda ise 2 cm ve 1 cm olarak uygulanmıştır. Tığların bulunduğu süsleme alanının dışında kalan bölüm komple sıvama altın ile boyanmıştır (Resim 25) (Çizim 38).

Resim 25: 1. Cilt Serlevha Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 38: 1. Cilt Serlevha Tığ, 11b

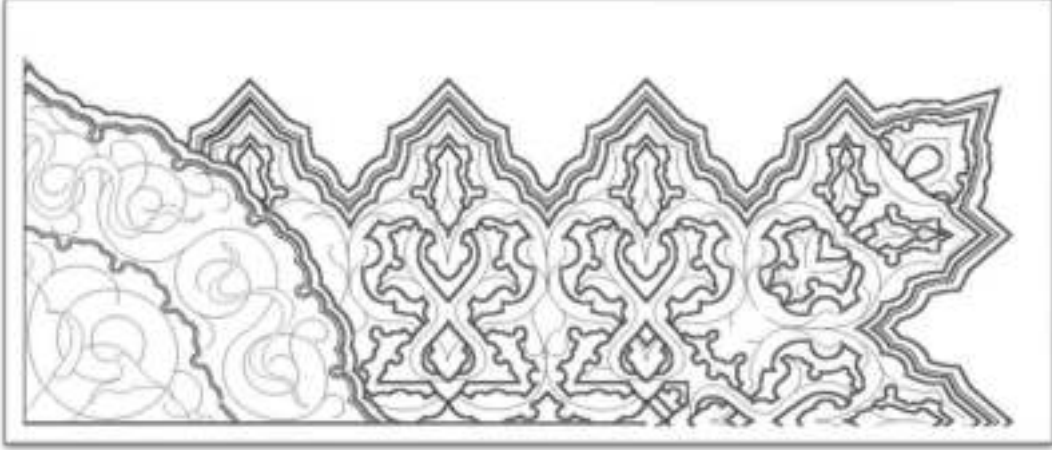
Dış pervazlar

Dış pervaz deseni köşeler hariç $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre tasarlanmış olup, uzun kenarın ortasına kubbe formu konumlanmıştır. Sayfaların (11b ve 12a) alt ve üst kısa kenarlarında, birbirine bitişik olacak şekilde uygulanan $\frac{1}{2}$ ölçeğinde tasarlanmış kubbeler, bir tam kubbe formunu oluşturur.

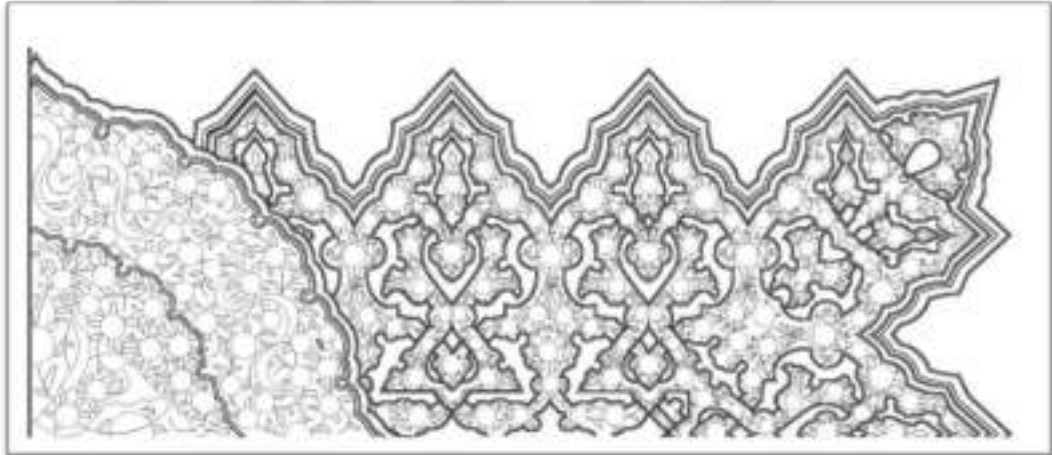
Dış pervazı dendanlı formda olup ulama ve çiçekli olarak iki farklı sistemdeki rûmi formları ile paftalara ayrılmıştır. Müstakil zemini siyah olan ve kenarı beyaz iplik geçilen hurdeleri rûmi üzerinde bulunan hatâî grubu motiflerde mavi, sarı, pembe renkler kullanılıp aynı renklerin birkaç ton koyusu ile gölgelendirilmiştir. Can noktalarında altın kullanılmış ve iğneli perdah uygulanmıştır. Siyah zeminin üzeri ise, beyaz renkli üç benek ile bezenerek süsleme zenginleştirilmiştir. Zemini lacivert ve kenarı turuncu iplik geçilen ulama rûmi üzerinde bulunan çiçeklerde de mavi, sarı, pembe renkler kullanılıp aynı rengin birkaç ton koyu tonu ile gölgelendirilmiştir. Burada da can noktaları altın rengi olup iğneli perdah uygulanmıştır. Lacivert zeminin üzeri beyaz renkli yine üç nokta ile bezenmiştir. Lacivert zeminli ulama rûmi, diğer hurdeleri rûmi deseninin altından ve üstünden geçerek girift hale gelmiştir. Her iki rûmi deseninde bulunan dallar ve yapraklar altın ile boyanmış olup yer yer üzerlerine iğneli perdah uygulanmıştır. Rûmi paftaların dışında kalan zemin ise sıvama sarı altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır (Resim 26) (Çizim 39-40-41).

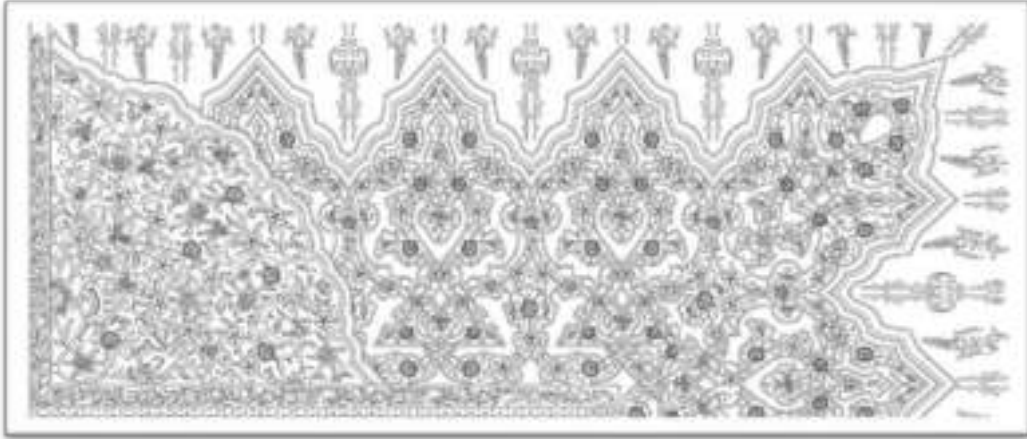
Resim 26: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 39: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 1. Analiz, 11b

Çizim 40: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 2. Analiz, 11b

Çizim 41: 1. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 11b

Kubbe

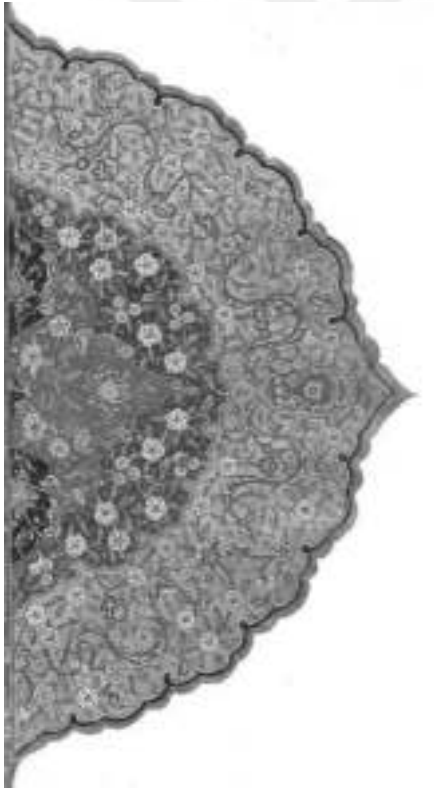
Serlevhanın uzun kısmında yer alan kubbe formu 11.9 cm yükseklik ve 6.2 cm enindedir. İçten dışa sırasıyla siyah-bordo, lacivert ve altın zeminli paftalardan meydana gelmiştir.

Kubbenin yazı alanına bakan en iç kısmında yer alan siyah-bordo paftalar, altın ile boyanan sarılma rûmilerin oluşturduğu kapalı formun içinde yer alır. Sarılma rûmiler bordo ve somon renkleri ile gölgelendirilmiştir. Bir sonraki lacivert zeminli paftanın sınırları ise turuncu renk iplik ile çizilmiştir. Lacivert ve siyah-bordo zeminli paftaların desen örgüsü, düz simetrik desen olup, kompozisyon bordo paftanın simetri eksenine yerleştirilen hatâî ile başlar. Hatâî motifinden çıkan dört adet dal, helezonlar çizerek tüm lacivert ve siyah-bordo paftaları dolaşır. Bordo zeminli ara pervaza bitişik olan siyah paftaların ortasına yerleştirilen yarım hatâî motifleri mevcuttur. Lacivert zemin üzerine beyaz renkli üç benek süsleme unsuru kullanılmıştır.

Zemini sıvama altın ile boyanan kubbe formunun en dışında kalan paftanın tepe noktasına ortabağ bulut yerleştirilmiştir. Desen, bordo ara pervaza dayalı bulunan yarım hatâîden çıkan helezonlardan oluşur. Ortabağ bulutun tepelik kısmındaki merkezsel hatâî motifinde, simetrisi ile birleşir. Bulut açık mavi ile boyanıp rengin koyu tonu ile gölgelendirilmiştir. Tepelik kısmının zemini ise bordo ile boyanmıştır. Ortabağ bulutun sağ ve soluna serbest bulutlar yerleştirilerek renk dengesi ve ahenk

sağlanmıştır. Serbest bulutlar da açık mavi ile boyanıp koyu tonu ile gölgelendirilmiştir.

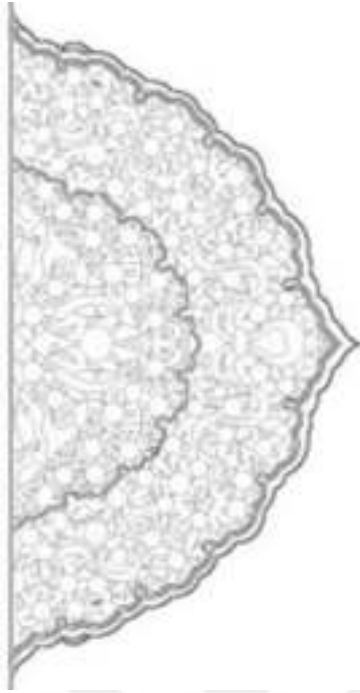
Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı kubbede tüm dallar, yapraklar ve motiflerin can noktaları altın ile boyanıp üzerlerine iğneli perdah uygulanmıştır. Merkezsel hatâî motiflerinden çıkan çok sayıda basit yaprak boşlukları doldurmak için kullanılmıştır. Paftalarda kullanılan motiflerde; sarı, açık mavi, açık pembe kullanılmış ve koyu tonlarıyla gölgelendirilmiştir. Sayfanın alt ve üstünde bulunan yarım kubbelerde, uzun kenardaki kubbe ile desen örgüsü ve kullanılan renkler ve motifler birebir uygulanmıştır. Kısa kenardaki ½ kubbenin yüksekliği 6,2 cm, eni 5,8 cm'dir (Resim 27) (Çizim 42-43-44-45).

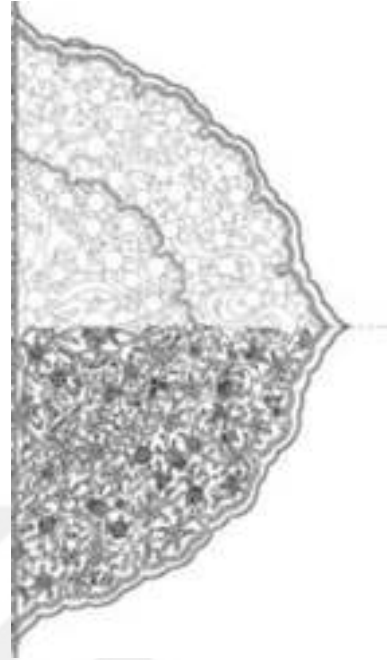
Resim 27: 1. Cilt Kubbe, İKŞ Albümü, 2022, 11b

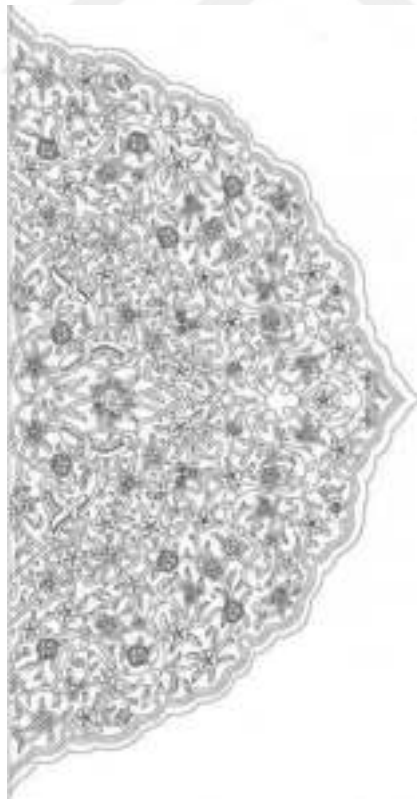
Çizim 42: 1. Cilt Kubbe, 1. Analiz, 11b

Çizim 43: 1. Cilt Kubbe, 2. Analiz, 11b

Çizim 44: 1. Cilt Kubbe, 3. Analiz, 11b

Çizim 45: 1. Cilt Kubbe, 11b

Ara Pervaz

Dış pervaz ile başlık tezhibi arasında dolaşan 4 mm genişliğindeki ara pervaz, tek eksenli helezon şema üzerine hatâî motifleriyle tasarlanmıştır. Zemin bordo olup altın ile bezenmiştir. Her iki kenarına altın cedvel çekilmiştir (Resim 28) (Çizim 46).

Resim 28: 1. Cilt Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b

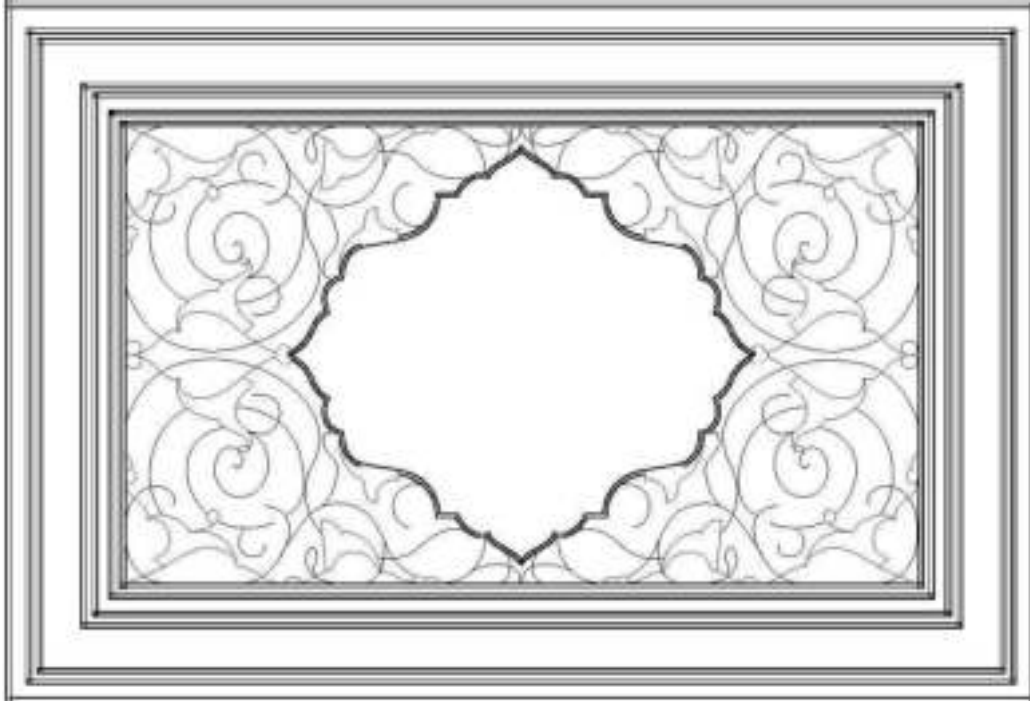
Çizim 46: : 1. Cilt Ara Pervaz, 11b

Başlık tezhibi

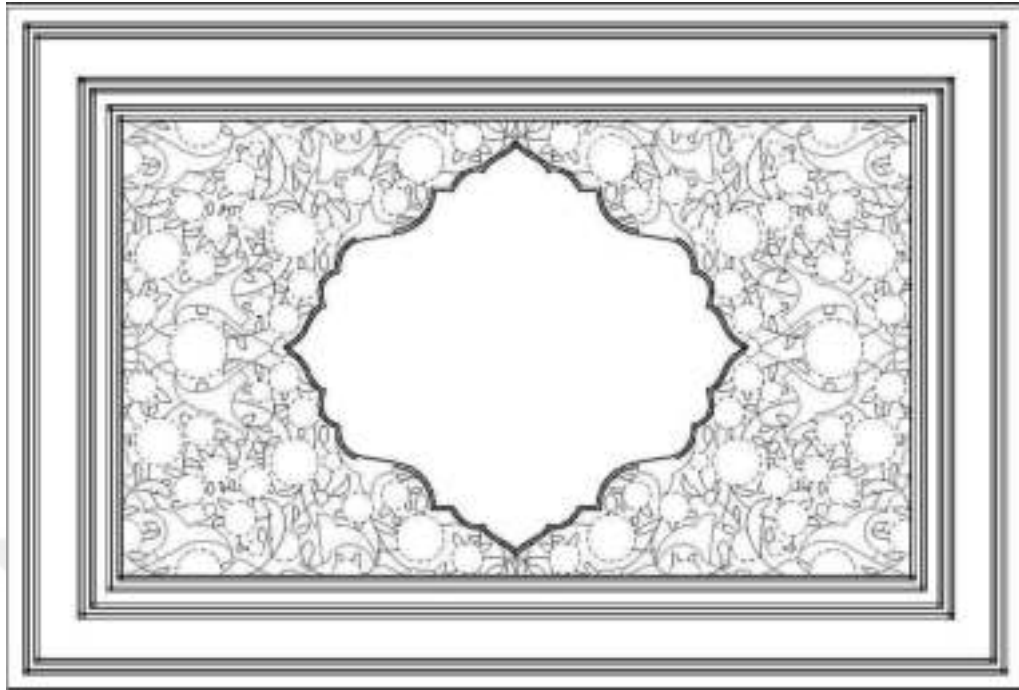
Yazı alanının üst tarafındaki başlık tezhibinin içinde yer alan şemsede kırmızı mürekkep ile “**Cildi evvel Fındıklı Muhammed Efendi Silahtar Hazreti Şehri Yâri, Sene 1205**” yazar (Resim 29) (Çizim 47-48-49-50).

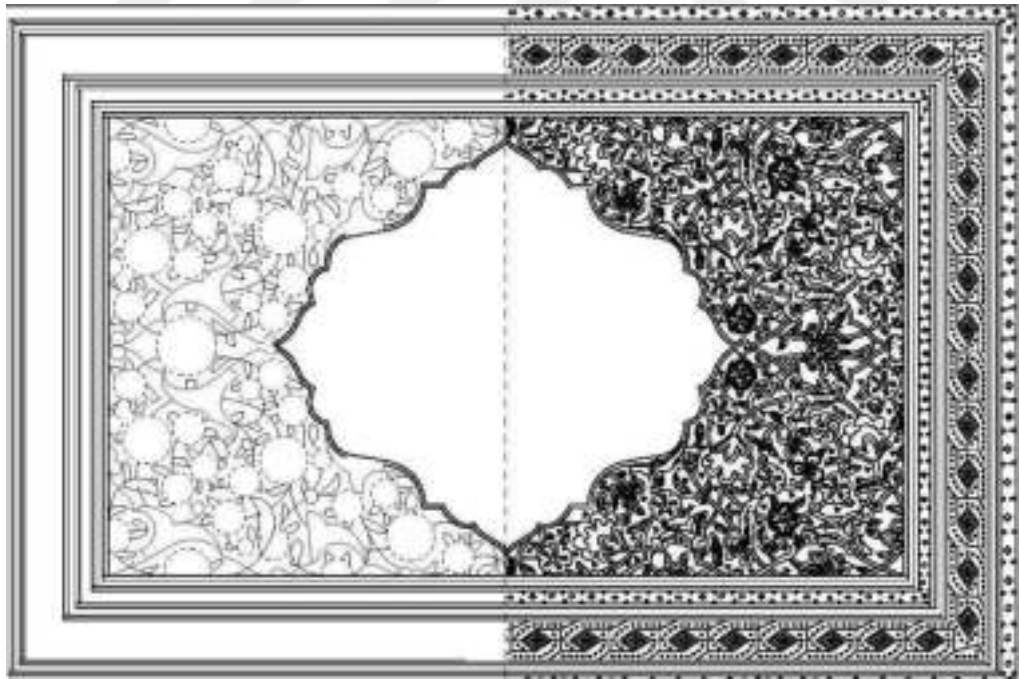
Resim 29: 1. Cilt Başlık, Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 11b

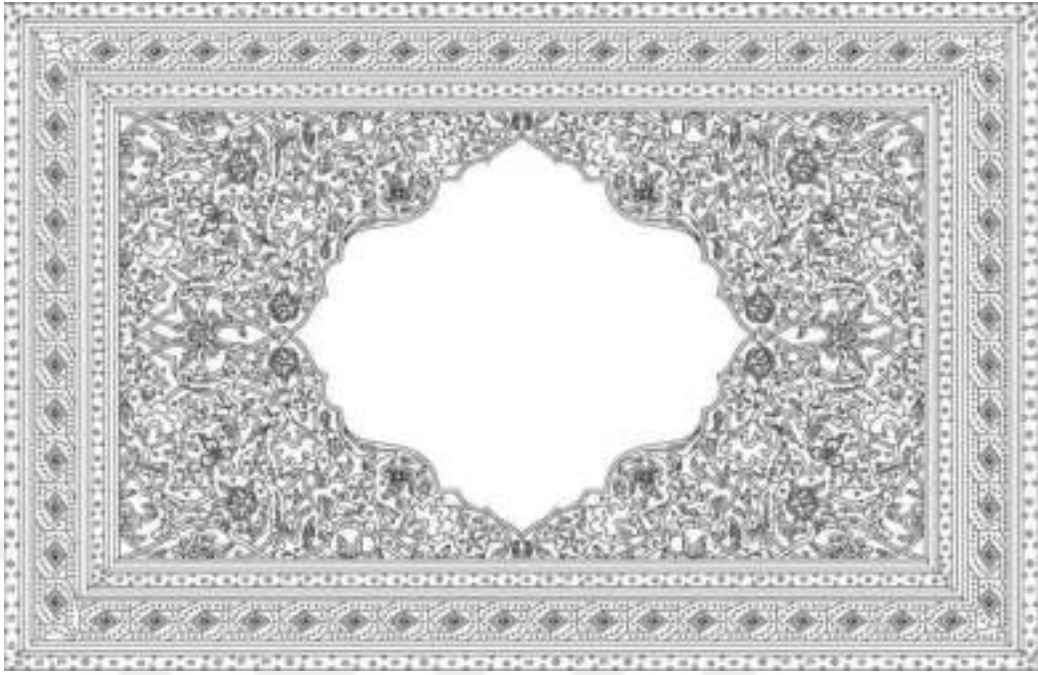
Çizim 47: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 11b

Çizim 48: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 11b

Çizim 49: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 11b

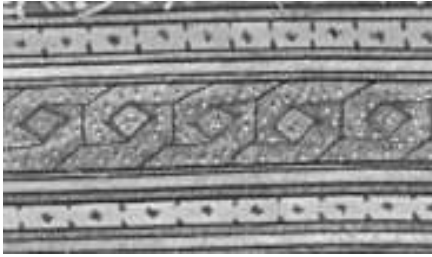
Çizim 50: 1. Cilt Başlık Tezhibi, 11b

Başlık tezhibinin zemini sıvama altın olup ipliği yeşil altındır ve iğneli perdah uygulanmıştır. Her iki yanda bulunan sarılma rûmi kapalı formunun oluşturduğu salbek zemini ise yine sıvama altındır. Rûmiler lâl mürekkebi ile gölgelendirilmiştir. Başlık tezhibinin zemini lacivert olup, kapalı form ayırma rûmi ile paftalar meydana getirilmiştir. Salbeğin içindeki hatâînin meşimesi altındır ve iğneli perdah uygulanmıştır. Bu hatâîden başlayan helezonlar, lacivert zemin boyunca 1/4 simetrik deseni oluşturmaktadır. Hatâî grubu motifleri sarı, pembe, mavi ve eserin diğer bölümlerinden farklı olarak yeşil ile boyanmıştır. Çiçekler kendi renklerinin koyusu kullanılarak gölgelendirilmiştir. Motiflerin can noktaları, dal ve yapraklar altın olup iğneli perdah uygulanmıştır. Simetrik desenin dört tarafında, salbekten çıkan helezonlar üzerinden yeşil tek bir dal çıkışı yapılmıştır. Dal kendi renginin koyusu ile gölgelendirilmiş olup üzerine yerleştirilen gonca güller diğer motiflerden fark edilir biçimde büyük yapılmıştır. Bu uygulama eserde başlık tezhibinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Salbekten çıkan bir helezon köşede bulunan ayırma rûminin tepelik kısmındaki yarım merkezsel hatâîden geçerek desende bütünlük sağlanmıştır. Ayırma rûminin diğer bölümü müstakil desene sahip olup mavi ve pembe zemini olan hatâî

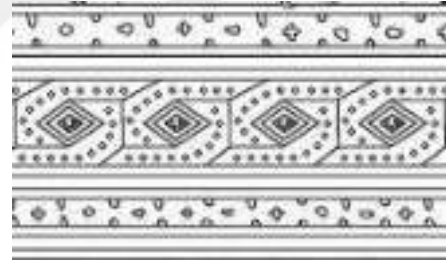
grubu motiflerinden çıkan dallar lacivert zeminli paftaya taşmıştır. Burada bulunan hatâî motifinin meşime kısmı altın olup iğneli perdah uygulanmıştır.

Başlık tezhibinin etrafına altın cedvel çekildikten sonra, üzerinde “+”, “-” işaretlerinin bulunduğu pembe renkte ara pervaz yapılmış, tekrar altın cedvel çekilip anahtarlı zencerek eklenmiştir. Zencerek zemini altın ile boyanarak iğneli perdah uygulanmıştır. Anahtarlar arasında oluşan baklava biçimi kırmızı ve yeşil renk ile gölgelendirilerek çerçevenin etkisi arttırılmıştır. Zencerekten sonra üzerinde “+”, “-” işaretlerinin bulunduğu sarı altın zeminli ara pervaz yapılmış ve tekrar altın cedvel çekilerek çerçeve nihayetlendirilmiştir (Resim 30) (Çizim 51).

Başlık tezhibi; ara pervaz ve cetveller dahil olmak üzere 10cm en ve 7 cm boy ölçülerinde olup; içten dışa doğru sırasıyla 1mm cetvel, 1 mm ince ara pervaz, 6 mm anahtarlı Zencerek, 1mm cetvel, 1,5 mm ince ara pervaz şeklinde düzenlenmiştir.

Resim 30: 1. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b

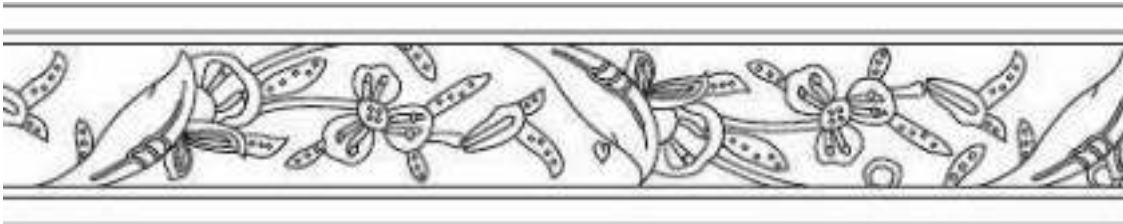

Çizim 51: 1. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, 11b

İki sıra cedvel çekilmiş sayfanın sol tarafına, tek eksenli helezon şema üzerine hatâî motifleriyle tasarlanmış ara pervaz uygulanıp altın cedvelle sonlandırılmıştır. Ara pervazın zemini siyah olup hatâî grubu motifler sarı ve mavi ile boyanıp kırmızı renk ile gölgelendirilmişlerdir (Resim 31) (Çizim 52).

Resim 31: 1. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 52: 1. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 11b

Yazı bölümü beyn'es sütün, dendanlarla sınırlandırılıp altın sürülerek bezemesiz bırakılmış, sadece iğneli perdah ile üç benek yapılmıştır (Resim 32). Yazı alanı 21 satır'dır.

Resim 32: 1. Cilt Serlevha Yazı alanı, Beynessüttur, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Serlevha Tezhibi (12a)**Toplam Ebadı:** 19.5 cm x 35 cm**Dış pervaz ebadı:**

Kısa kenar 17 cm / Uzun kenar: 35 cm / Yükseklik: 5.5 cm / Köşe: 7.5 cm

Taç Ebadı:

En: 11.5 cm / Yükseklik: 6 cm

Yazı alanı ebadı:

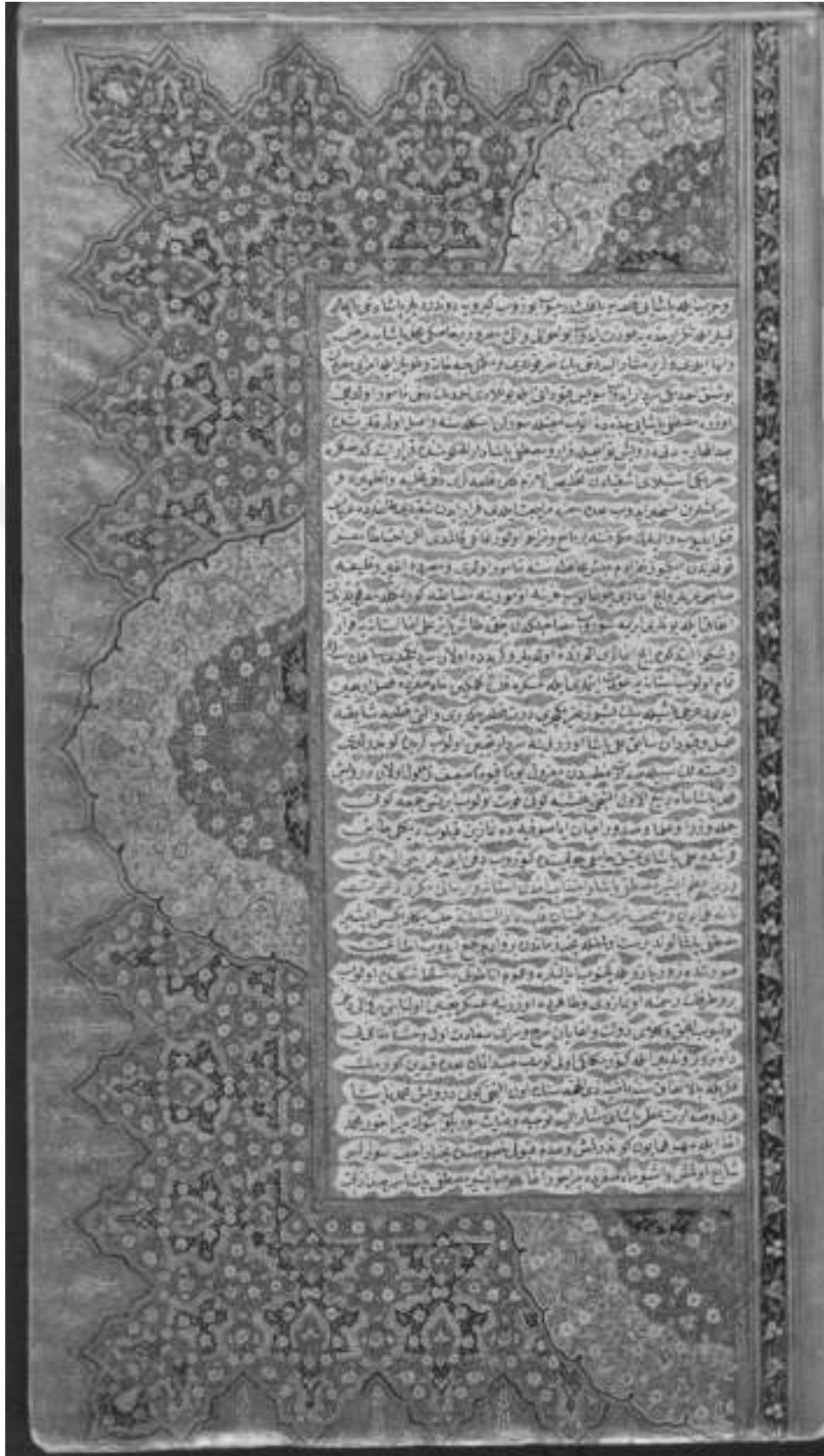
En: 10.5 cm / Boy: 23.4 cm

Tığ Ebatları:

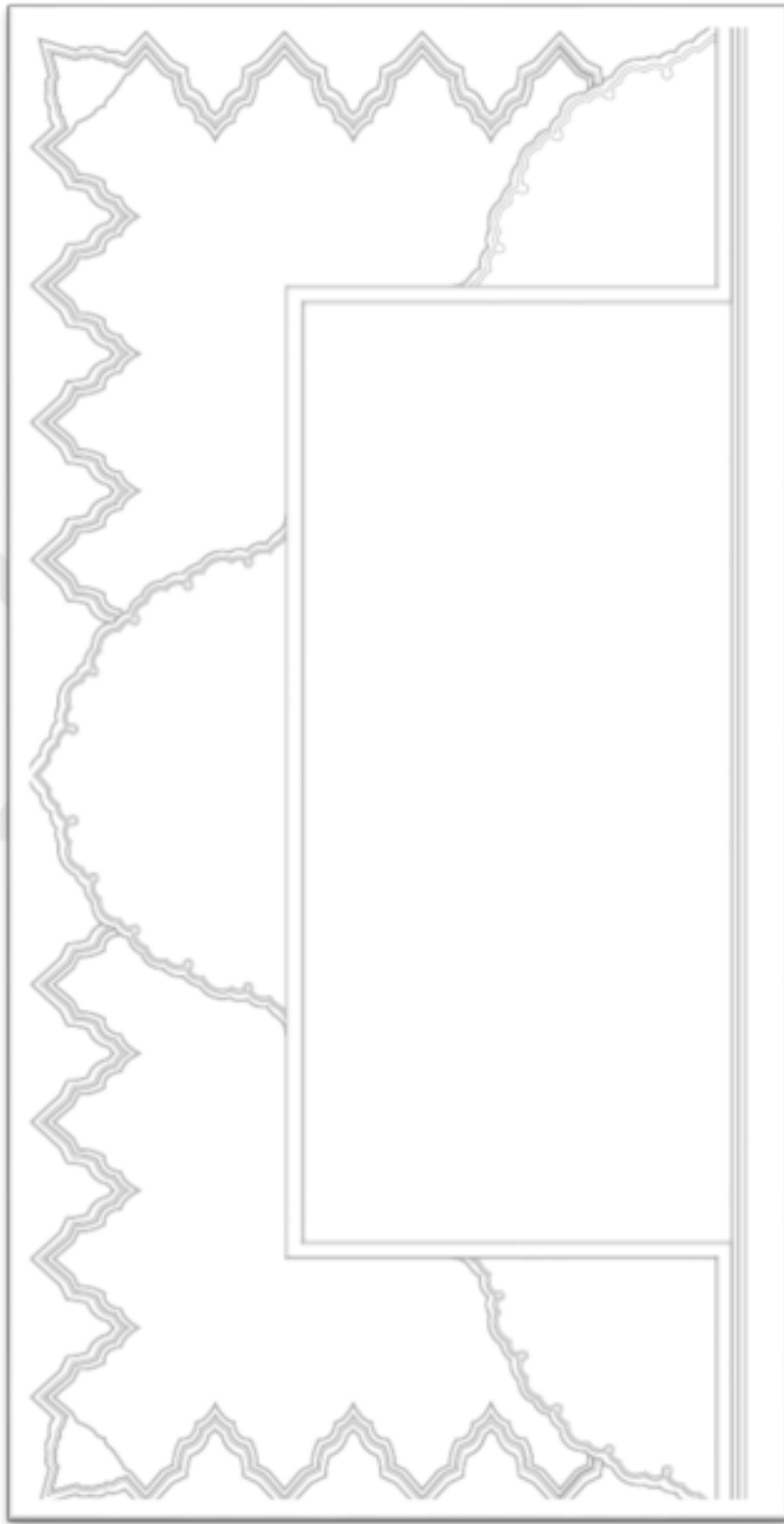
Kısa kenar tığlar: Uzun tığ 2.2 cm / Kısa tığ 0.7 cm

Uzun kenar tığlar: Uzun tığ 2.5 cm / Kısa tığ 1 cm

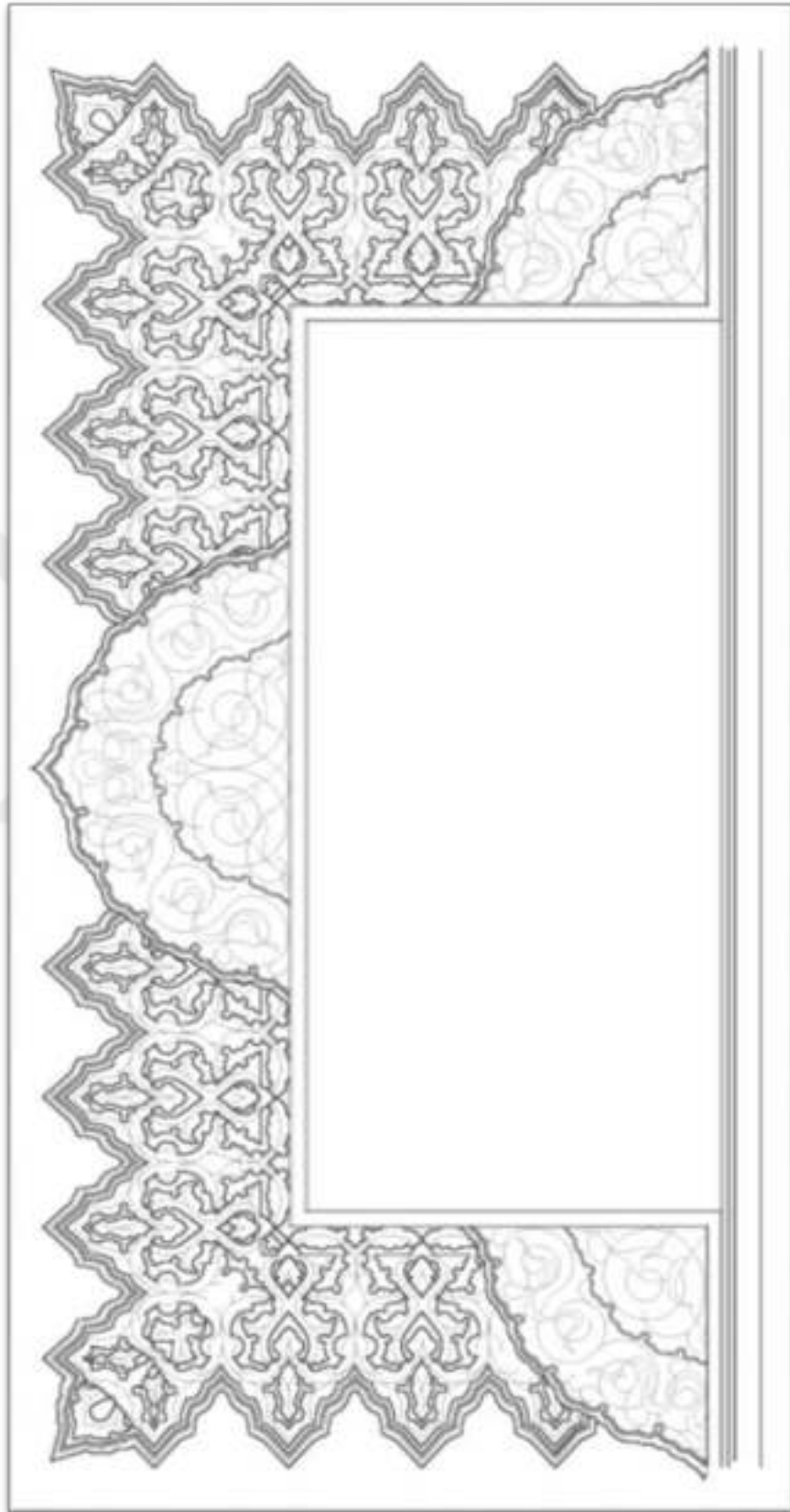
Serlevhanın 12a sayfası, 11b ile aynı bezemeye sahip olmakla birlikte ayırıcı unsur, başlık tezhibinin olmayışıdır. Ölçülerde ufak farklar bulunmaktadır. Yazı alanı ise 21 satır olan 11b sayfasından farklı olarak, 31 satırdır (Resim 33) (Çizim 53-54-55-56-57-58).

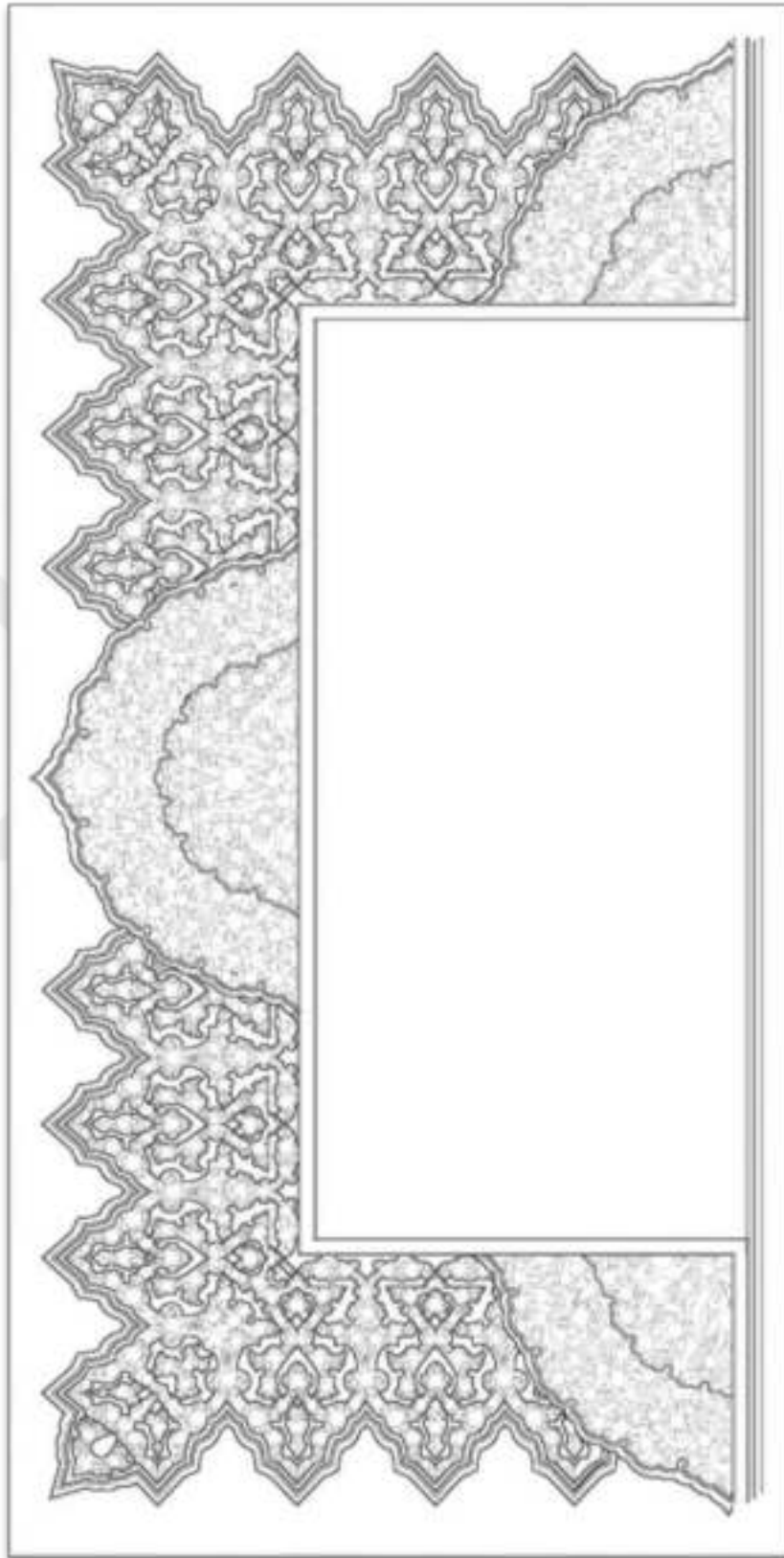
Resim 33: 1. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 12a

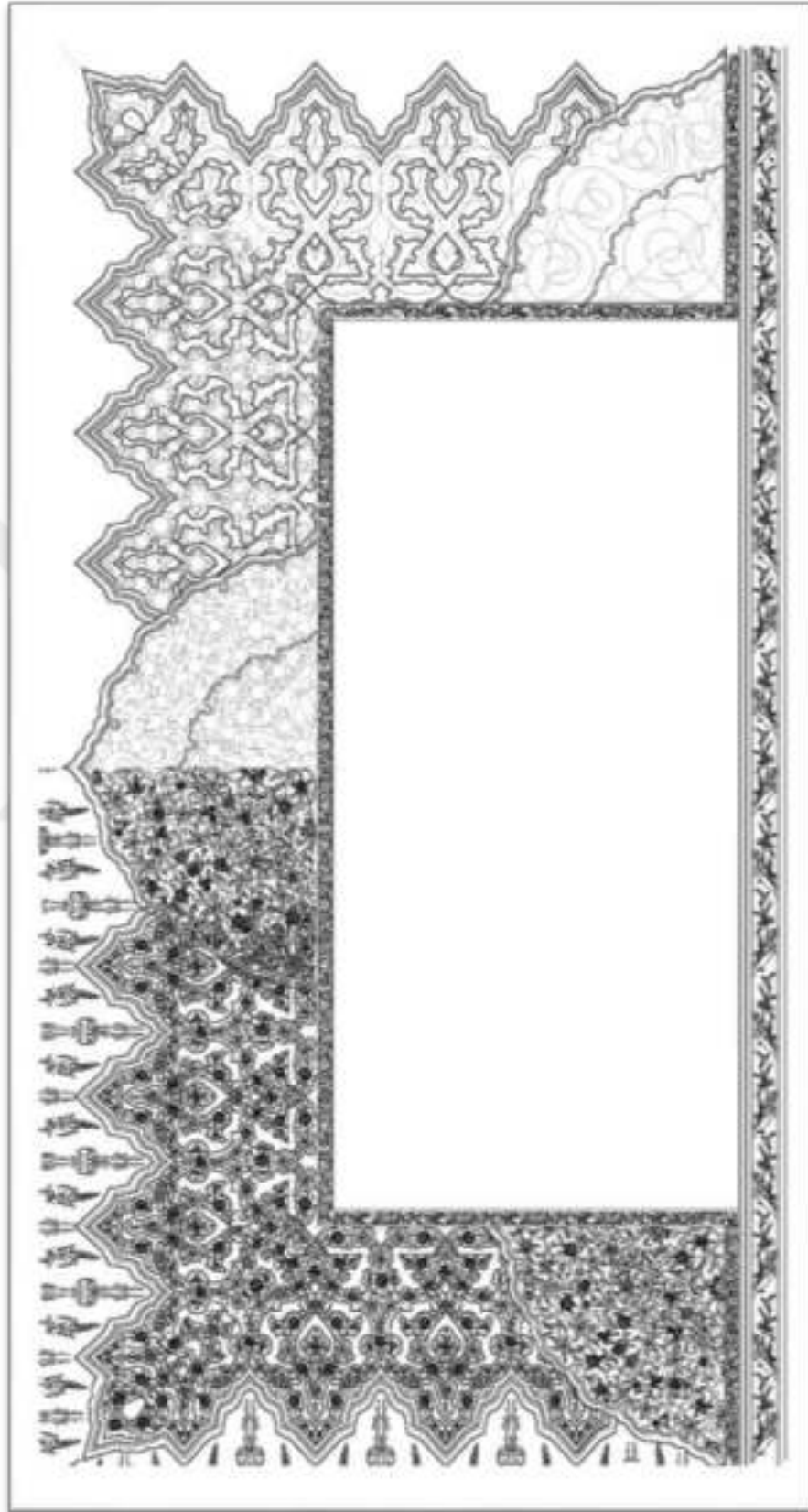
Çizim 53: 1. Cilt Serlevha Şema, 12a

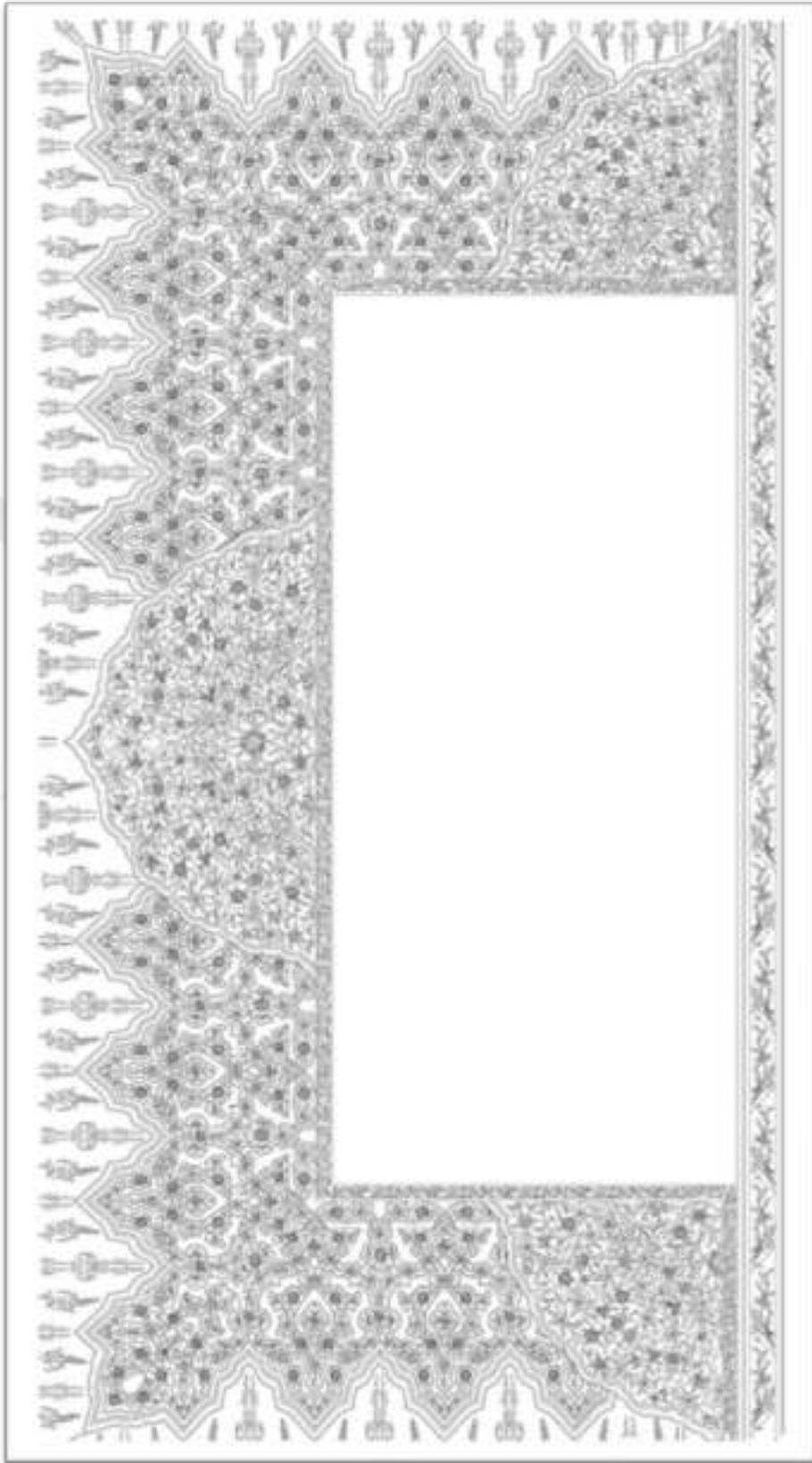
Çizim 54: 1. Cilt Serlevha 1. Analiz. 12a

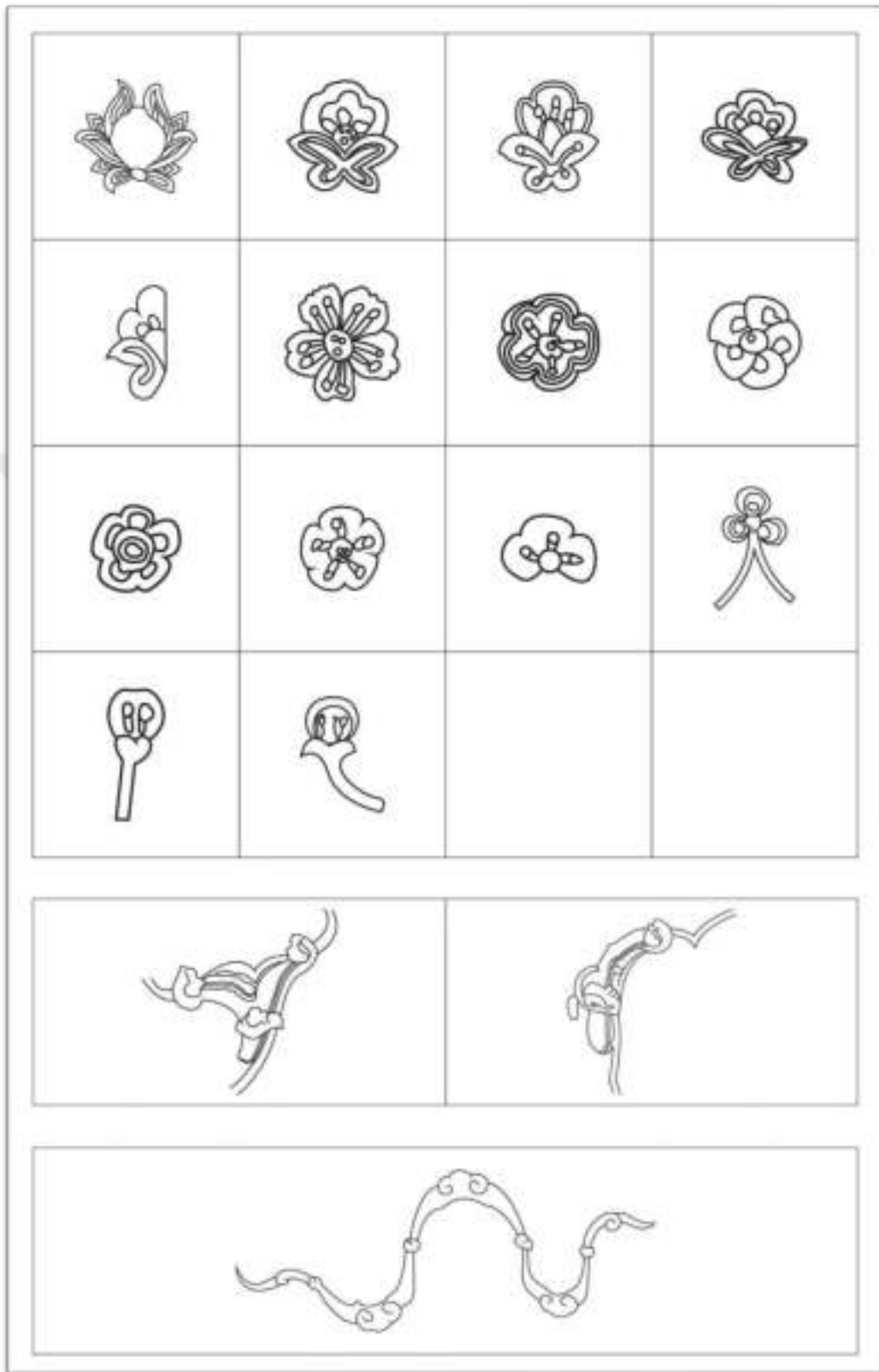
Çizim 55: 1. Cilt Serlevha 3. Analiz, 12a

Çizim 56: 1. Cilt Serlevha 2. Analiz, 12a

Çizim 57: 1. Cilt Serlevha, 12a

Çizim 58: 1. Cilt Serlevha, Motifler, 11b-12a

HATİME (376A)

Ebatları:

En: 12.5 cm / Yükseklik: 24.3 cm

Ara Pervaz Ebadı: 0,9 cm cedvelli / 0,5 cm cedvelsiz

Tezhipli Alan: En: 11 cm / Yükseklik: 17.6 cm

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izzet vakf-ı el-hâcc Eyub

Hatime Metin (376a):

“...ve bir bayrak götüren Paşalı’dan ve Serhadlı’dan ve Tatar’dan on dört nefer âdeme birer kaftan giydirildi ve beşinci cihâr-ı şenbe günü menzîl-i yer sa‘ât bugünkü yolda birkaç para kıyye ve palanka ihrâk bi’n-nâr olundu e itâ‘at ve inkıyâd edenlerinin muhâfazasına yeniçeri odaları ta‘yîn buyuruldu ve sol tarafda bir depe üzerinde kal‘â misâli palanka ihrâk olunmuşdu Rumeli Beylerbeyisi Küçük Hasan Paşa içinden üç kıt‘â top çıkarıb serdar-ı a‘zama gönderdi götürenlere ihsan verildi vakt-i asra değin minvâl-i meşrûh üzere otuz kadar dal/zil ve gülle ve bayrak gelib pîşgâh-ı otak bâb-ı serdârîde bırakıldı zendelerinin boyunları uruldu götürenlere bahşişler verildi ve ahşama girib Bosna Beylerbeyisi Şeyhoğlu Ali Paşa mükemmel kapıları ve eyâletleri askerleri ile alayı gösterib hazret paşaya serâserli görmek ve Ali Paşa’ya hil‘at giydirildi nemeka Ömer el-ma‘rûf bi-Hisârî 1205.” (Resim 34).

Hâzâ kitâb-ı şerif-i izze vakf-ı el-hâcc Eyub [Mühür]

... ve bir bayrak götüren Paşalı'dan ve Serhadlı'dan ve Tatar'dan on dört nefer âdeme birer kaftan giydirildi ve beşinci cihâr-ı şenbe günü menzil-i yer sa'ât bugünkü yolda birkaç para kıyye ve palanka ihrâk bi'n-nâr olundu e itâ'at ve inkıyâd edenlerinin muhâfazasına yeniçeri odaları ta'yin buyuruldu ve sol tarafda bir depe üzerinde kal'â misâli palanka ihrâk olunmuşdu Rumeli Beylerbeyisi Küçük Hasan Paşa içinden üç kit'â top çıkarıb serdar-ı a'zama gönderdi götürenlere ihsan verildi vakt-i asrı değin minvâl-i meşrûh üzere otuz kadar dal/zil ve gülle ve bayrak gelib pişgâh-ı otak bâb-ı serdârîde bırakıldı zendelerinin boyunları uruldu götürenlere bahşişler verildi ve ahşama girib Bosna Beylerbeyisi Şeyhoğlu Ali Paşa mükemmel kapıları ve eyâletleri askerleri ile alayı gösterib hazret paşaya serâserli görmek ve Ali Paşa'ya hil'at giydirildi nemeka Ömer el-ma'rûf bi-Hisârî 1205

Resim 34: 1. Cilt Hatime, Metin Çeviri, 376a

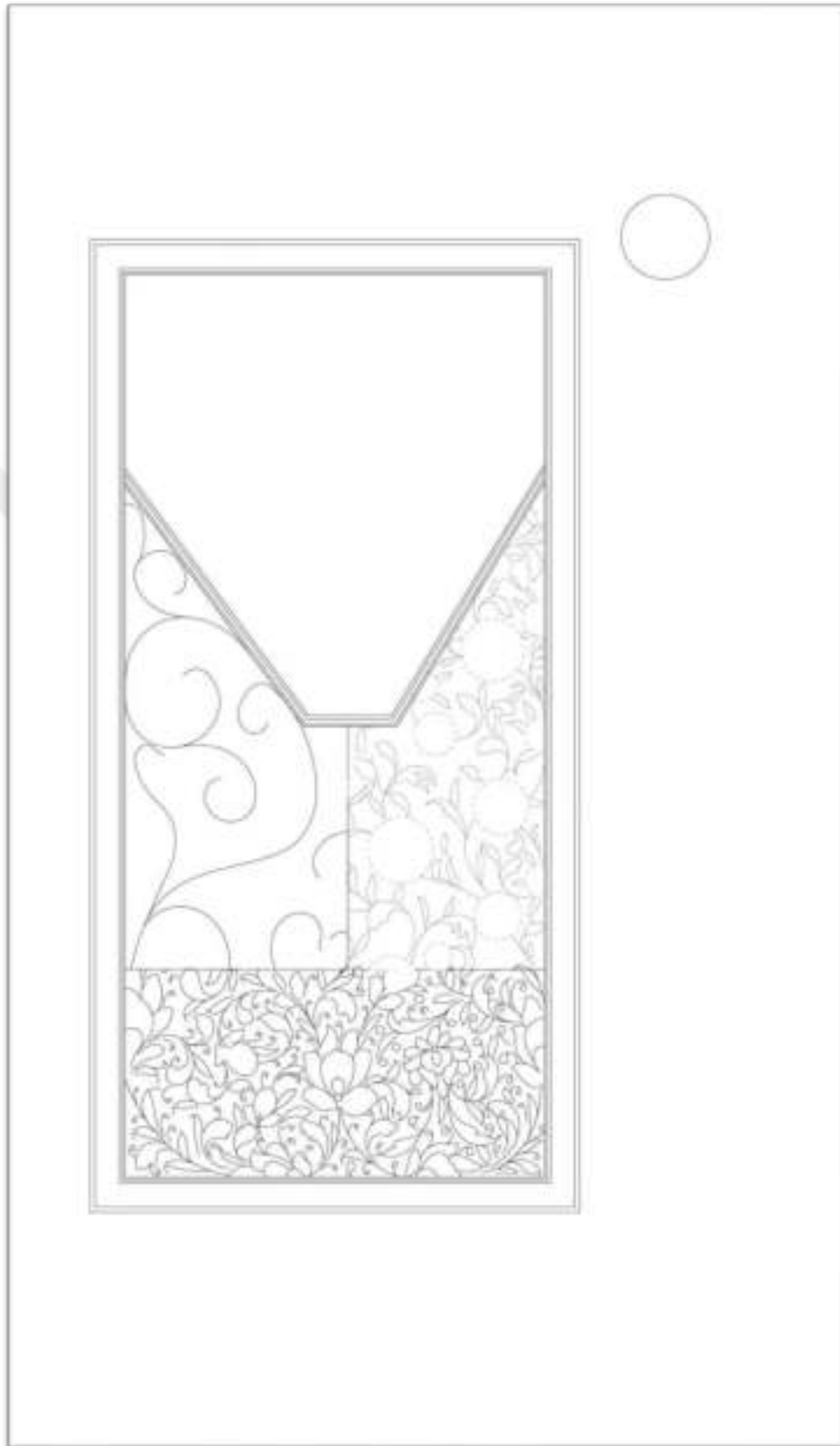
Resim 35: 1. Cilt Hatime, 376a

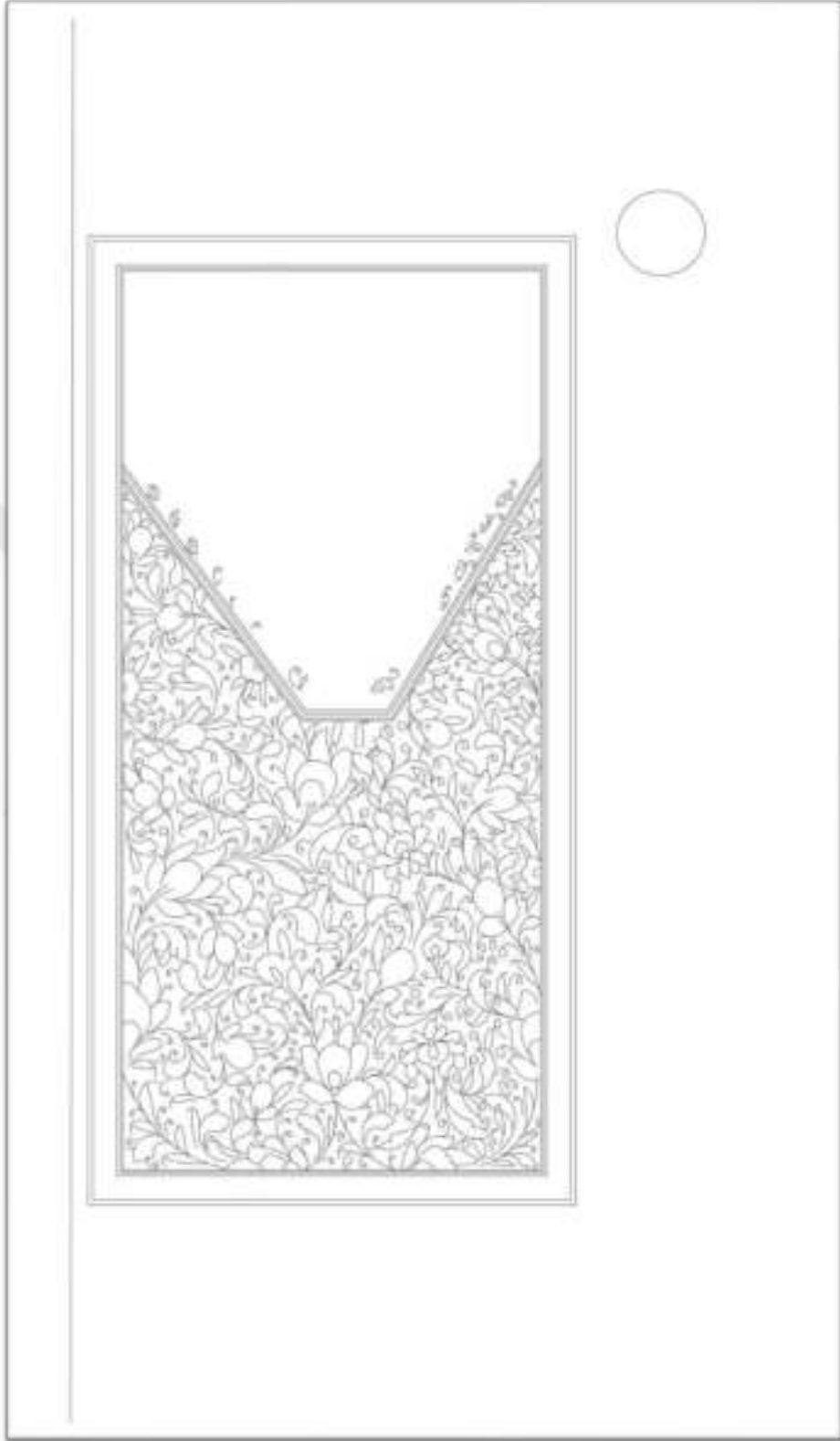
Çizim 59: 1. Cilt Hatime, 1. Analiz, 376a

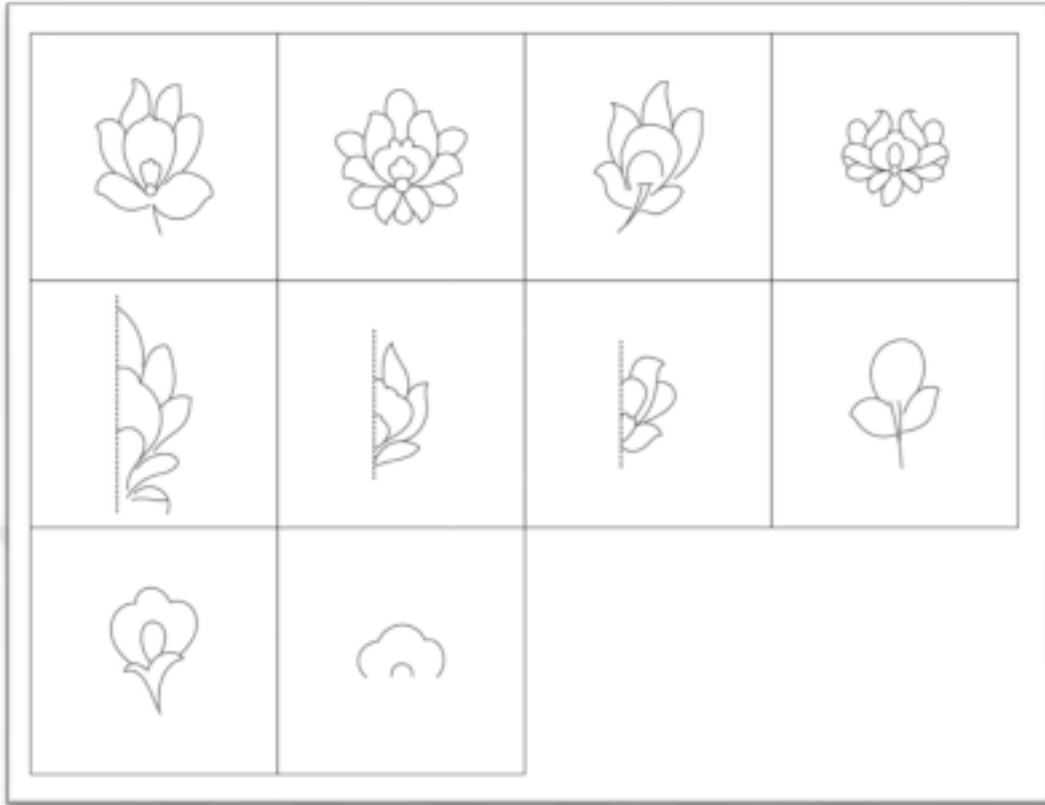
Çizim 60: 1. Cilt Hatime, 2. Analiz, 376a

Çizim 61: 1. Cilt Hatime, 3. Analiz, 376a

Çizim 62: 1. Cilt Hatime, 376a

Çizim 63: 1. Cilt Hatime, Hâlkâr Motifler, 376a

Yazı alanı tasarımı, yedinci satırın altına denk gelen, 4.8' inci cm'de başlayıp, "V" şeklinde daralıp, 2.2 cm eninde düz bir hatla sonlanan geometrik şekle sahiptir.

Yazının tezhip ile birleştiği kısmına altın cedvel çekilmiştir. Yazının altında kalan kısmın tamamı sayfayı dolduracak şekilde hâlkârî tekniği ile bezenmiştir. Eserde dış pervaz kullanılmamıştır. Süslemede serbest desen uygulaması tercih edilmiştir. Helezonların ve hatâî grubu motiflerin oluşturduğu desenin merkezi sayfanın alt ortasında bulunan hatâî motifidir. Desen, merkezde bulunan hatâînin altından çıkan helezonlarla oluşturulmuştur. Boşlukları doldurmak için çok sayıda tirfil kullanılmıştır. Barok üslûbunu hatırlatan hâlkâr tezhîbi, henüz dönemin klâsik formuna ulaşma yolundadır. Yazı bölümü ve tezhipli alanın etrafına altın zeminli ara pervaz geçilmiştir. Ara pervaz üzerine herhangi bir bezeme yapılmamıştır, tezhibe bakan iç kısma iplik dış kısma ise kırmızı renkli kuzu yapılmıştır. Sayfanın sağ üst kısmına alt alta iki mühür vurulmuştur (Resim 35) (Çizim 59-60-61-62-63).

IV.3. Katalog No: 2

Koleksiyon: 45 HK

Kütüphane adı: Manisa Yazma Eser Kütüphanesi

Demirbaş no: 5040/ 2

Bibliyografik kayıt no: 92866

Eser adı: Silahdar Tarihi (Tarih-i Silahdar)

Konusu: Osmanlı Tarihi (XVII. Yy.)

İstinsah tarihi /Yeri: 1790-1791/ -

Müellifi: Silahdar Mehmet Ağa (Fındıklılı Muhammed Efendi, Silahdar-ı Hazreti Şehriyan)

Müstensihi: Ömer bi- Hisari

Dili: Türkçe

Yazı çeşidi: Nesih- (Fihrist ve mukaddime sayfaları talik, hatime rika)

Müzehhibi: Bilinmiyor

Mühür Hâzâ kitâb-ı şerîf-i ızze vakf-ı el-hâcc Eyub

Bezemeli sayfalar: 1b, 2a, 11a, 11b, 12a, 393b

Eser Ebatları:

Kapaklar / en x boy x kalınlık / cm: 19.5 x 35.4 x 0.3cm-19.6 x 35.6 x 0.3cm

Metin kısmı (en x boy): 20.3 x 35.4 cm

Ön kenar (ağız) – sırt kalınlığı / cm: 4.4-4.3 cm

Yaprak (varak) sayısı: 2+393+2

Metin kısmı (en x boy / cm): 20.3x35.4 cm

Eserin Genel Özellikleri:

Eserin fiziki yapısı şöyledir: Koyu kahverengi mıklepli mülevven cildi vardır. Eserin ön kapağı ve mıklebi kopmuştur. Sertabı kopuktur. Sertabta boydan boya eski deri onarımı bulunmaktadır. Deride eksik kısımlar mevcuttur. Kapaklarda aşınma ve soyulmalar görülmektedir. Sırt ve kolon dikişlerinde kopmalar vardır. İlk formlar metin bloğundan ayrılmış ve metinde yırtıklar vardır. Metnin sırtında “C” formunda içbükey fiziksel deformasyon görülmektedir. IIIa sayfasında cetvelde grileşme mevcuttur. Bu durum boyadaki gümüş içeriğinden olabilir. Cilt orijinal haliyle günümüze ulaşmıştır (Resim 36).

Eserin kâğıt özellikleri: Yan kâğıt ve metin kısmında kullanılan kâğıtlar, el yapımı heterojen Avrupa kâğıttır. Sık ve geniş süzgeç izleri belirgindir. Filigranlı ve aharlı olup lif yönü sırtta paraleldir. Kalınlık 0.08-0.09 mm’dir.

Mürekkep özelliği: Metin kırmızı ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Fasıl başlarında üstübeç kullanılmıştır. Satır sayısı 31’dir. Metnin tamamına cedvel çekilmiştir.

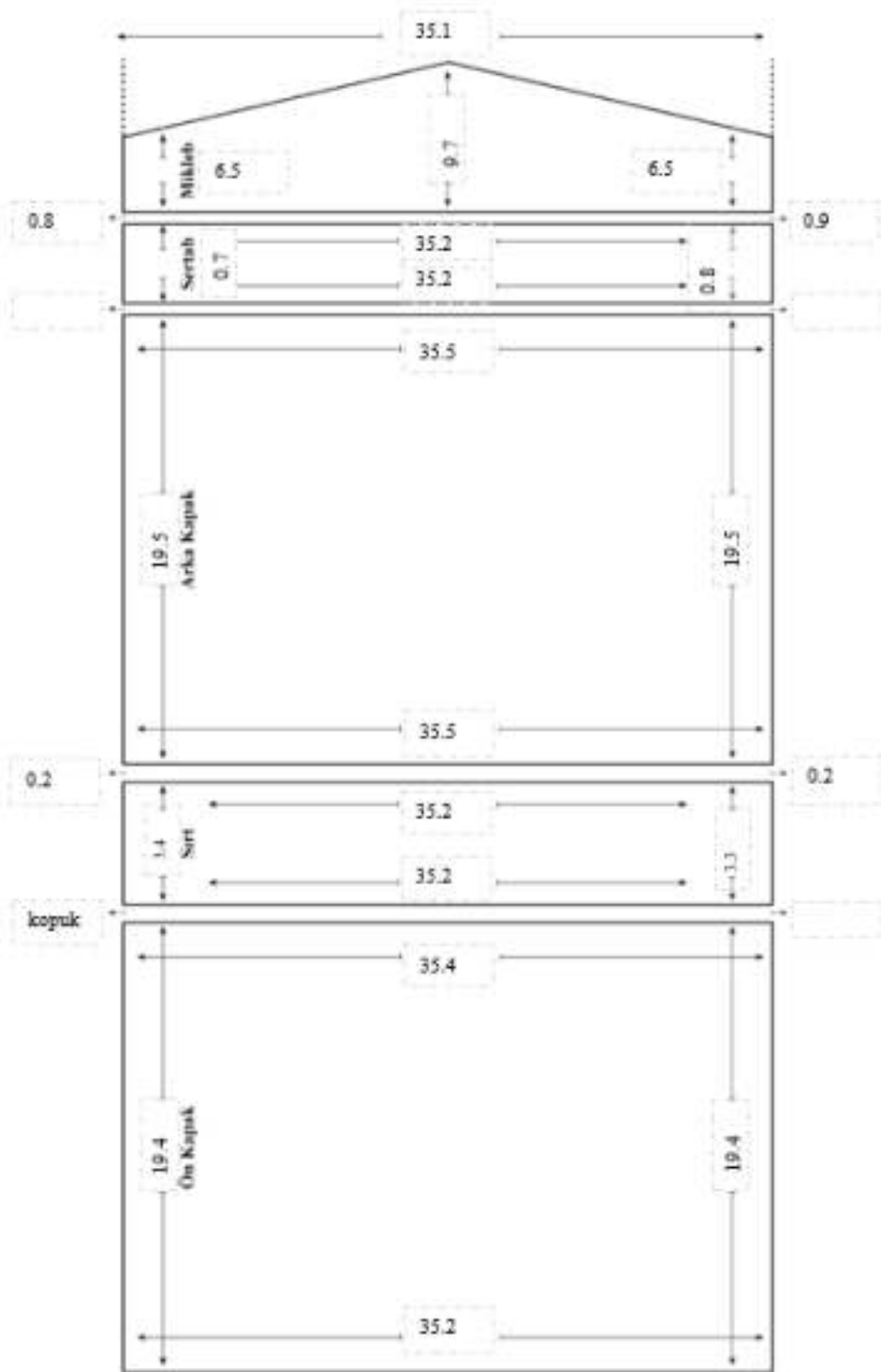
Cilt Özellikleri:

Resim 36: 2. Cilt, İKŞ Albümü, 2022

Ön- arka kapağın; içinde ve dışında ayrıca mıklebin içinde ve dışında şemseler kullanılmıştır. Ön kapağın dışı ile Arka kapağın dışı ve mıklebin dışı mülevven (rengarenk) üslûpla tasarlanmıştır. Ön, arka kapak içi ve mıklebin iç bölümü yekşah

denilen ucu sivri araç ile bastırarak yapılmıştır. Kapak ve mıklep dış yüzeyinin geneli koyu kahverengidir. Şemse, salbek, köşebent bordür kısımlarında bordo deri kullanılmıştır. Bu kısımlara baskı tekniğiyle bitkisel bezemeler yapılmıştır. Zemine altın sürülmek suretiyle süslemeler ve zemin birbirinden ayrılmıştır. Kapak içleri açık kahverengi deridir. Şemse, salbek, köşebent ve bordür kısımlarında renklendirilmiş kâğıt kullanılmıştır. Şemse, salbek, köşebentlerde yeşil kâğıt, bordür kısmında krem rengi kâğıt kullanılmıştır. Bu kâğıtlar üzerinden ince uçlu yekşah aletiyle bezemeler yapılmıştır. İç ve dış kapakları zencerek çerçevelemektedir (Resim 37-38-39-40-41) (Çizim 64-65). Eserin ölçülerinin belirtildiği tablo (Tablo 4), cilt teknik özelliklerinin ve malzeme bilgisinin işlendiği tablo (Tablo 5) ve cilt süsleme özelliklerinin işaretlendiği tablo (Tablo 6) aşağıya eklenmiştir.

Tablo 4: 2. Cilt Ölçü Tablosu, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022

Malzeme	Kapaklar				Sertap		Miklep		Şiraze örgünü	Köşek	
	Ön		Arka		Var	Yok	Var	Yok		Var	Yok
	Var	Yok	Var	Yok						☐	☐
İnce karton (1.Önem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐ Mente işlemi ile kapak birleşimi (entire kısıt) 		
Mükavve (2.Önem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			
Akşap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			
Diğer											
	Ön		Arka		Sertap		Miklep		İplik cinsi: İbrizim	Deri özellikleri	
	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç			
Deri	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Ebez	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Varlık deri	Deri cinsi boyu
Kâğıt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Kısmı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Pançozan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kendili: İsim rengi ve gömbe	Derinin rengi boyu
Cilt bezi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		İslevsüzüğü-beside-aylık
Diğer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		İslevsüzüğü

Tablo 5: 2. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022

Süsleme	Ön Kapak		Arka Kapak		Sertap		Miklep		Sırt
	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	
Şemseli	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☒	☐
Çarköşe (kâğıt)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Soğuk baskı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Altıtan ayırma	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☐
Üstten ayırma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülevven	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Katı ²	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zerbakar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yekşak	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐
Yazma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒

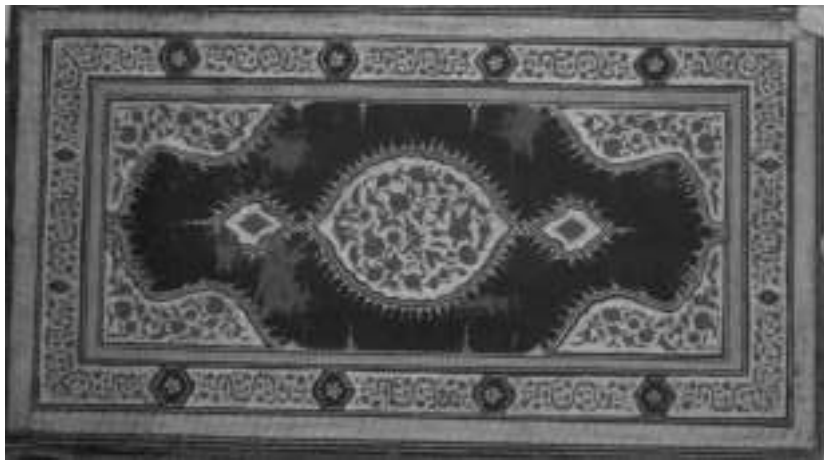
Tablo 6: 2. Cilt. Süsleme Özellikleri, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022

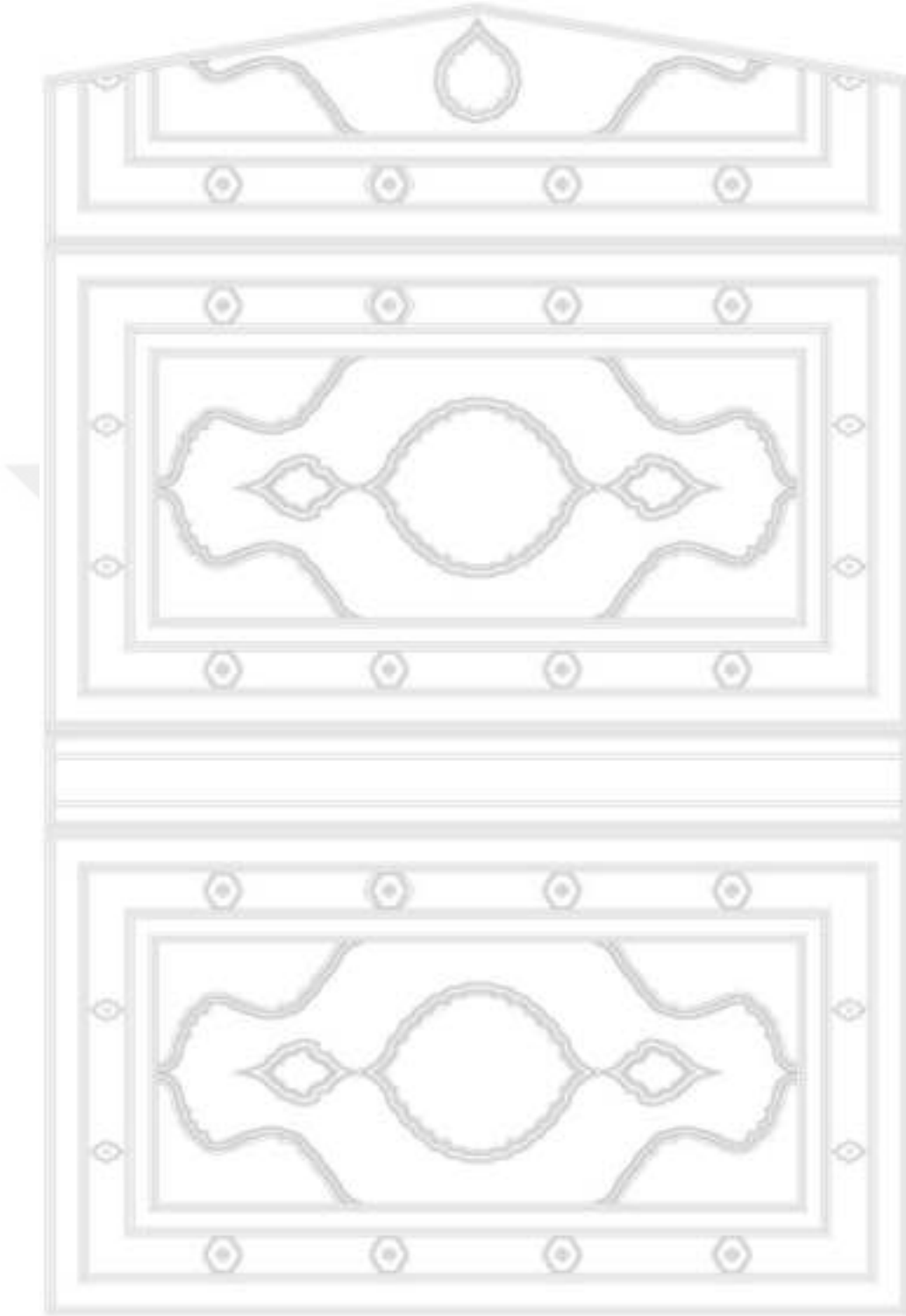
Resim 37: 2. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022

Resim 38: 2. Cilt Dış Kapak Sırt, İKŞ Albümü, 2022

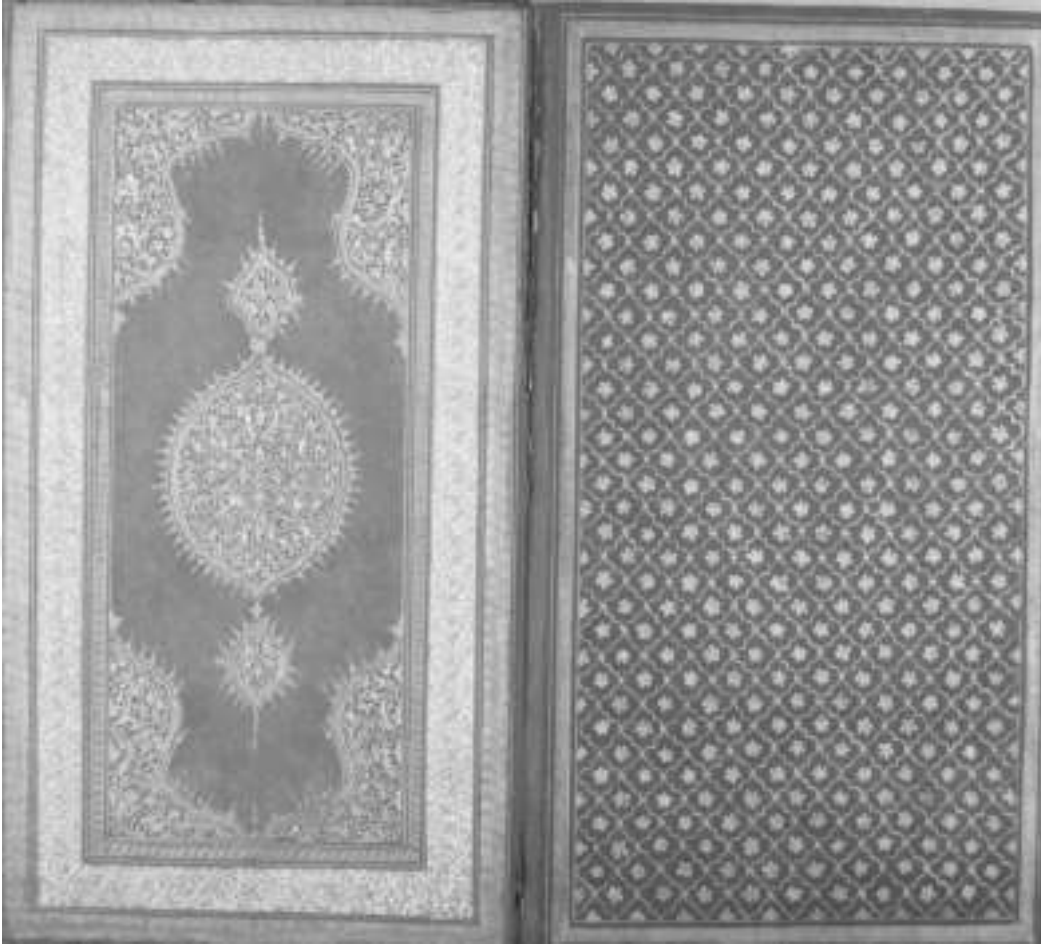
Resim 39: 2. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022

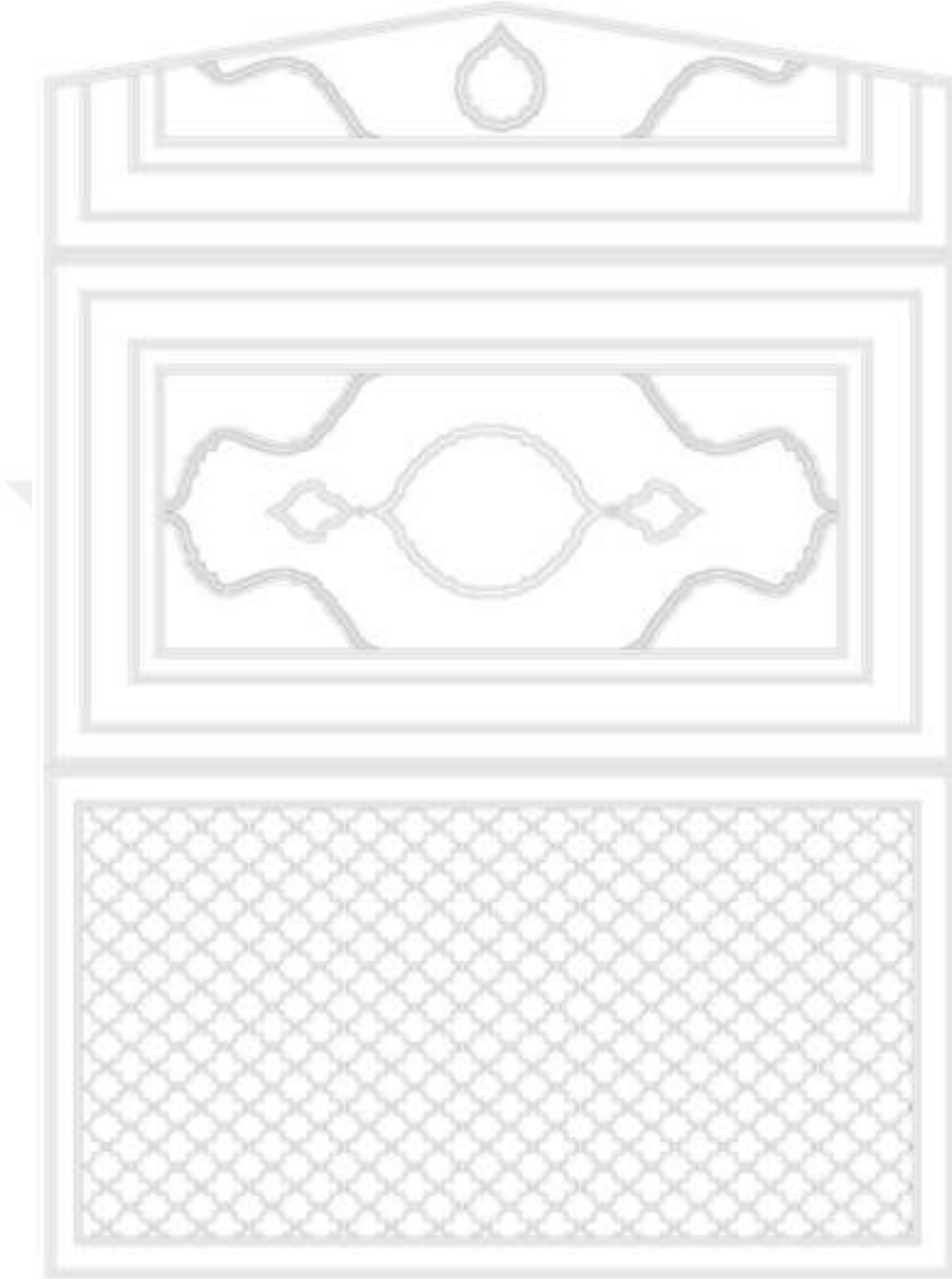
Çizim 64: 2. Cilt Dış Kapak Şema

Resim 40: 2. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022

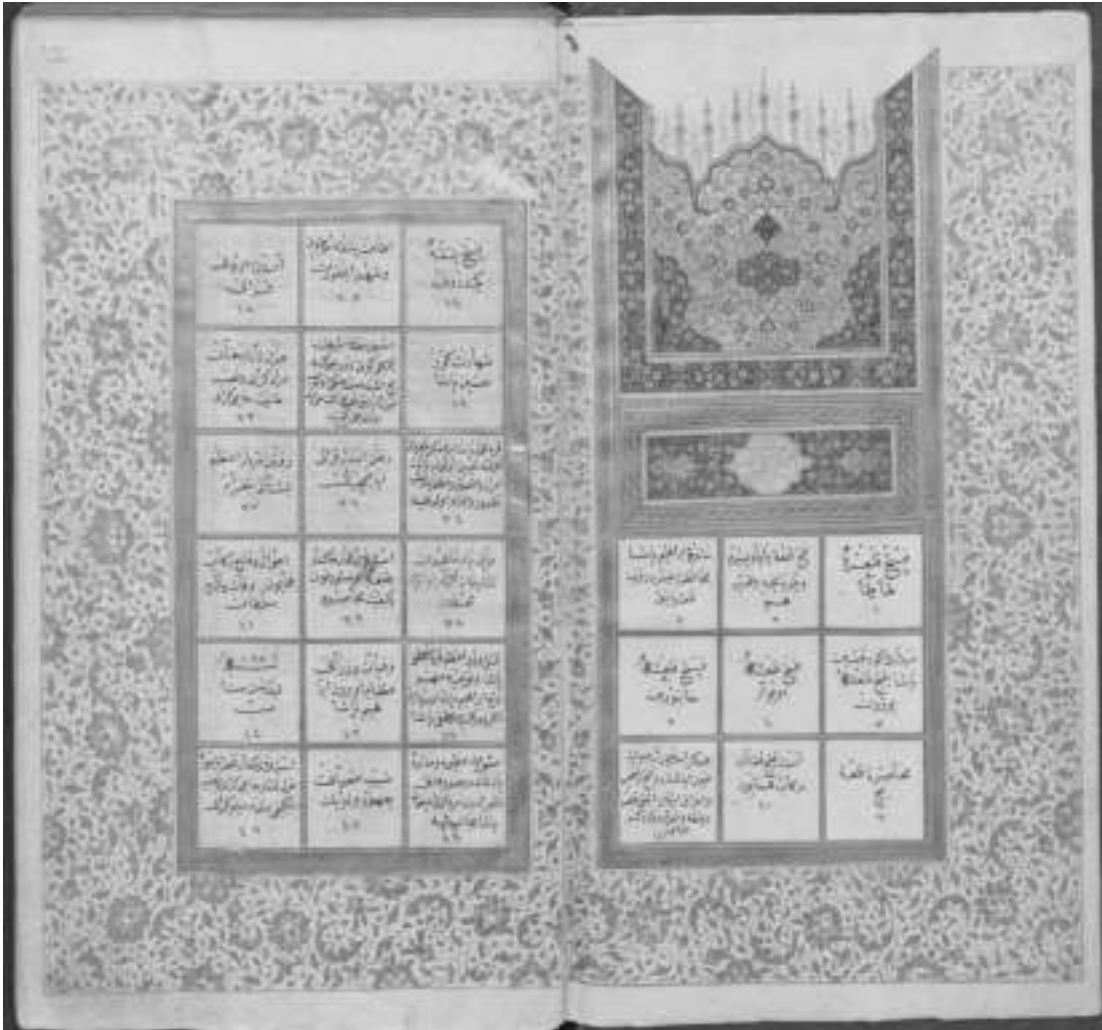
Resim 41: 2. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022

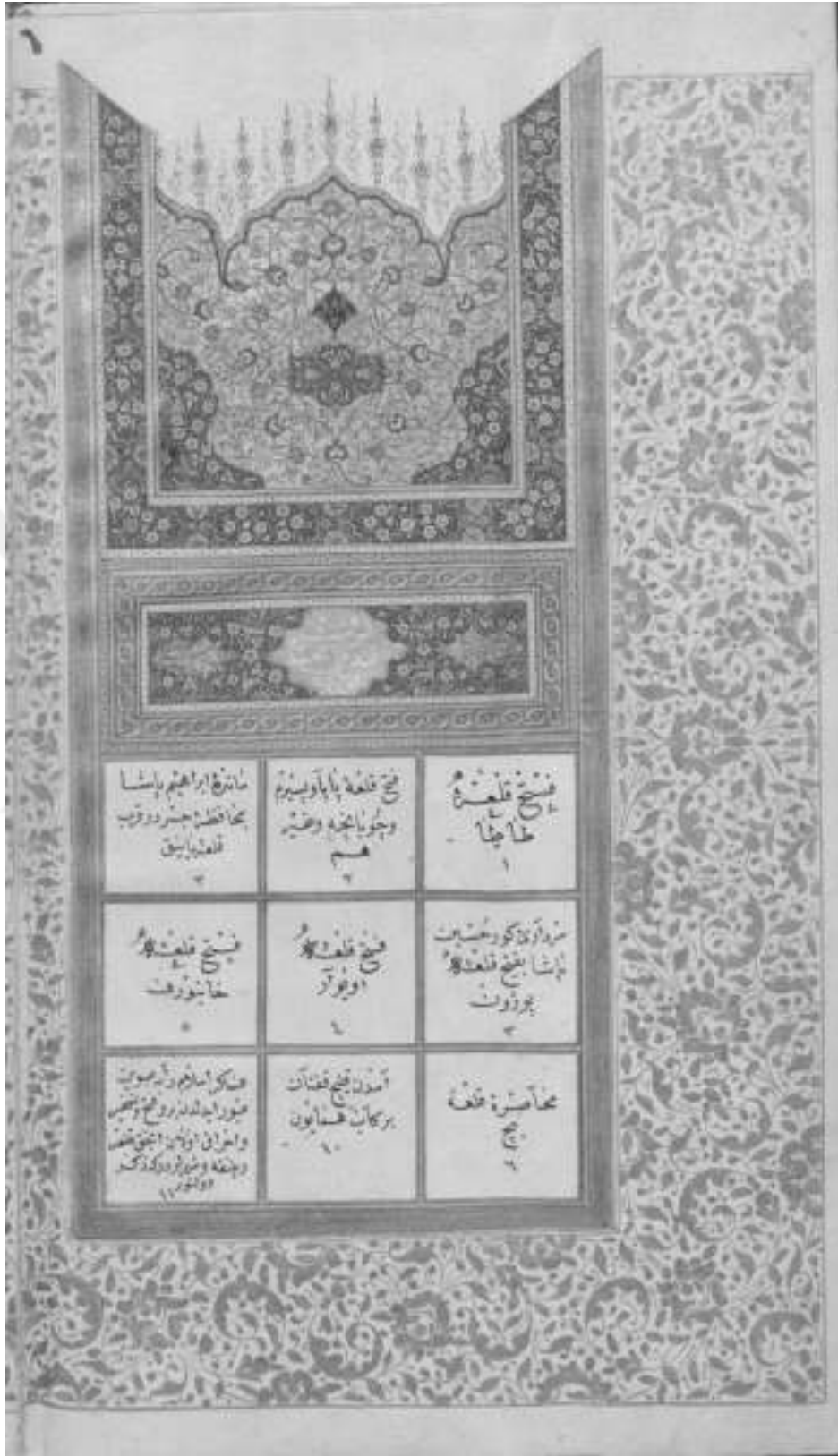
Çizim 65: 2. Cilt İç Kapak Şema

ÜN VAN ve HÂLKÂR TEZHİBİ

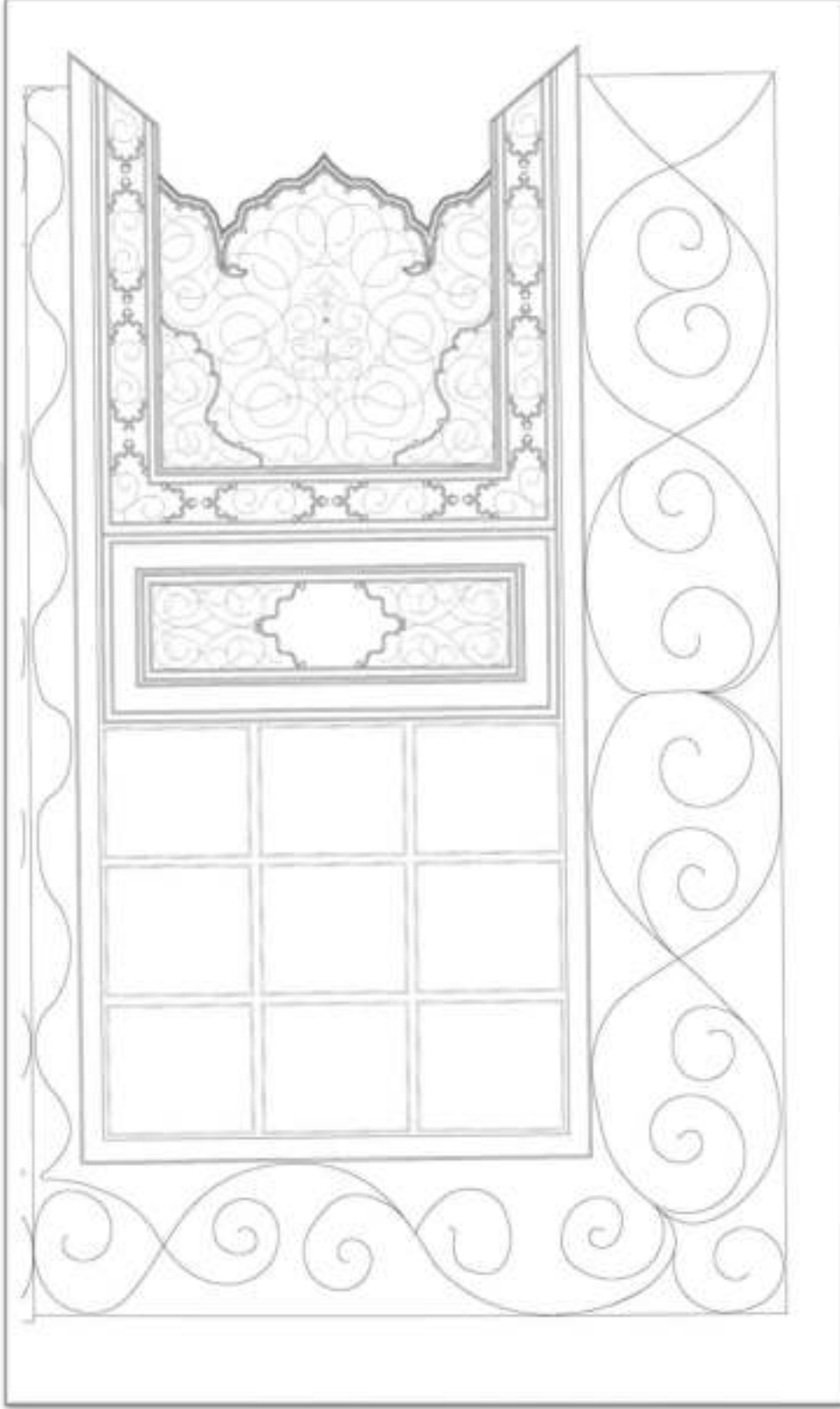
Eserin başındaki 18+1 sayfa, fihrist (içindekiler) için ayrılmıştır. İlk iki sayfası tezhiplenmiştir. Taç ve başlık tezhibi bölümlerinde klasik tezhip, dış pervazlarda hâlkârî tekniği kullanılmıştır. Yazı alanı cedvellerle bablara bölünmüştür. Tezhipli 1b sayfasının yazı alanının çevresine, taç ve başlık tezhibini kapsayan bölümün üç tarafına; ayrıca 2a sayfasındaki yazı alanının dört tarafına bezemesiz sıvama altından ara pervaz geçilmiştir (Resim 42-43) (Çizim 66-67-68-69-70).

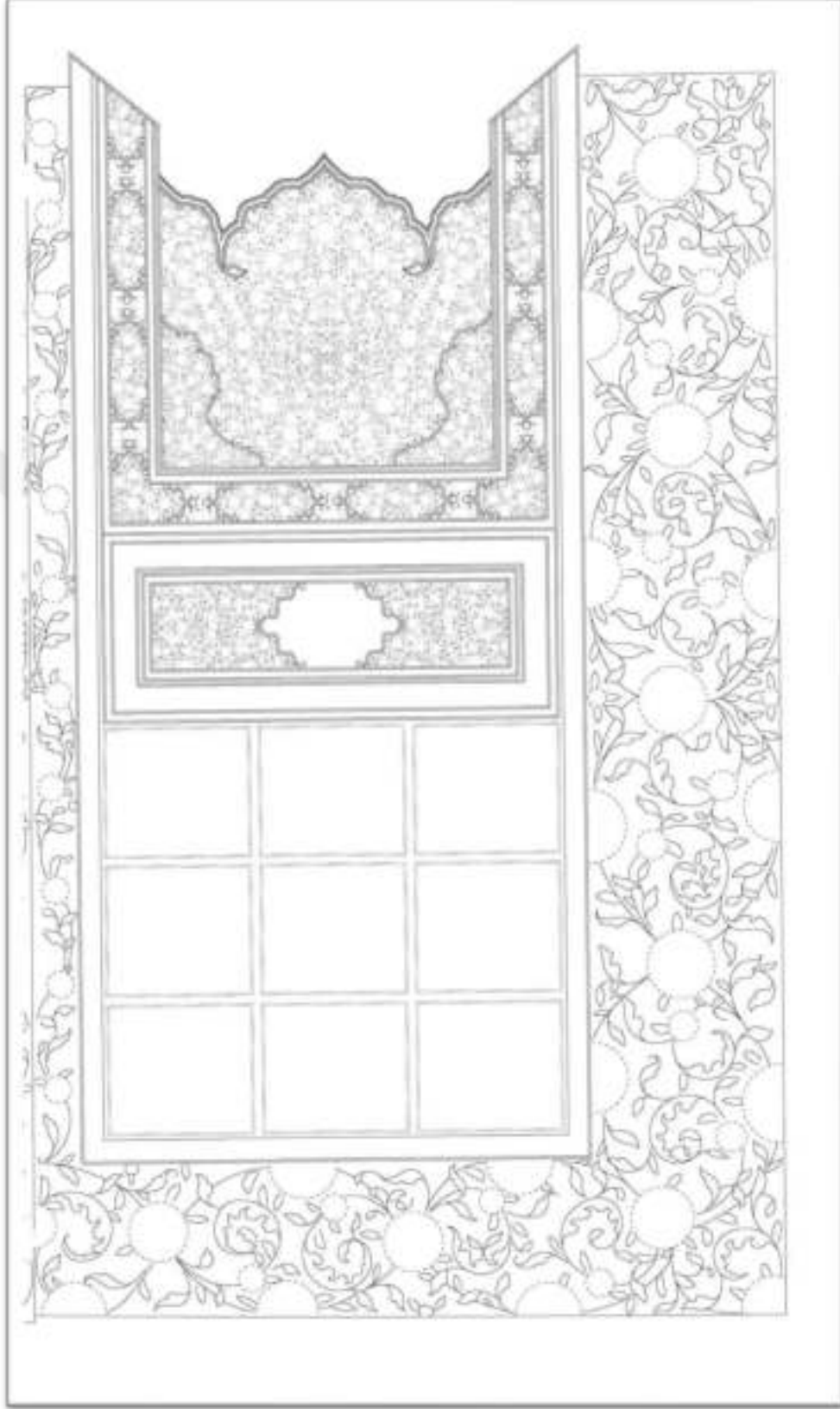
Resim 42: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a

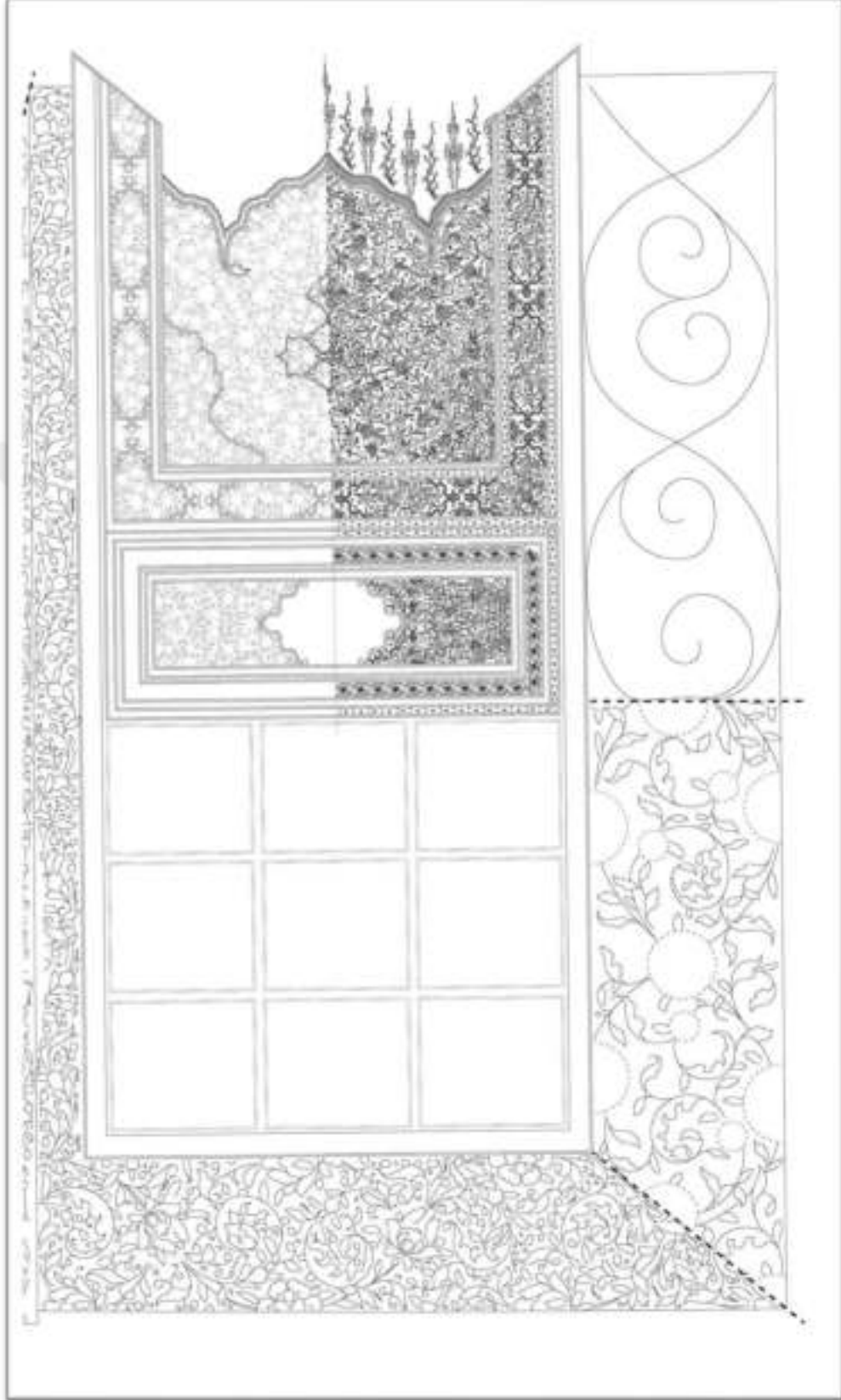
Resim 43: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b

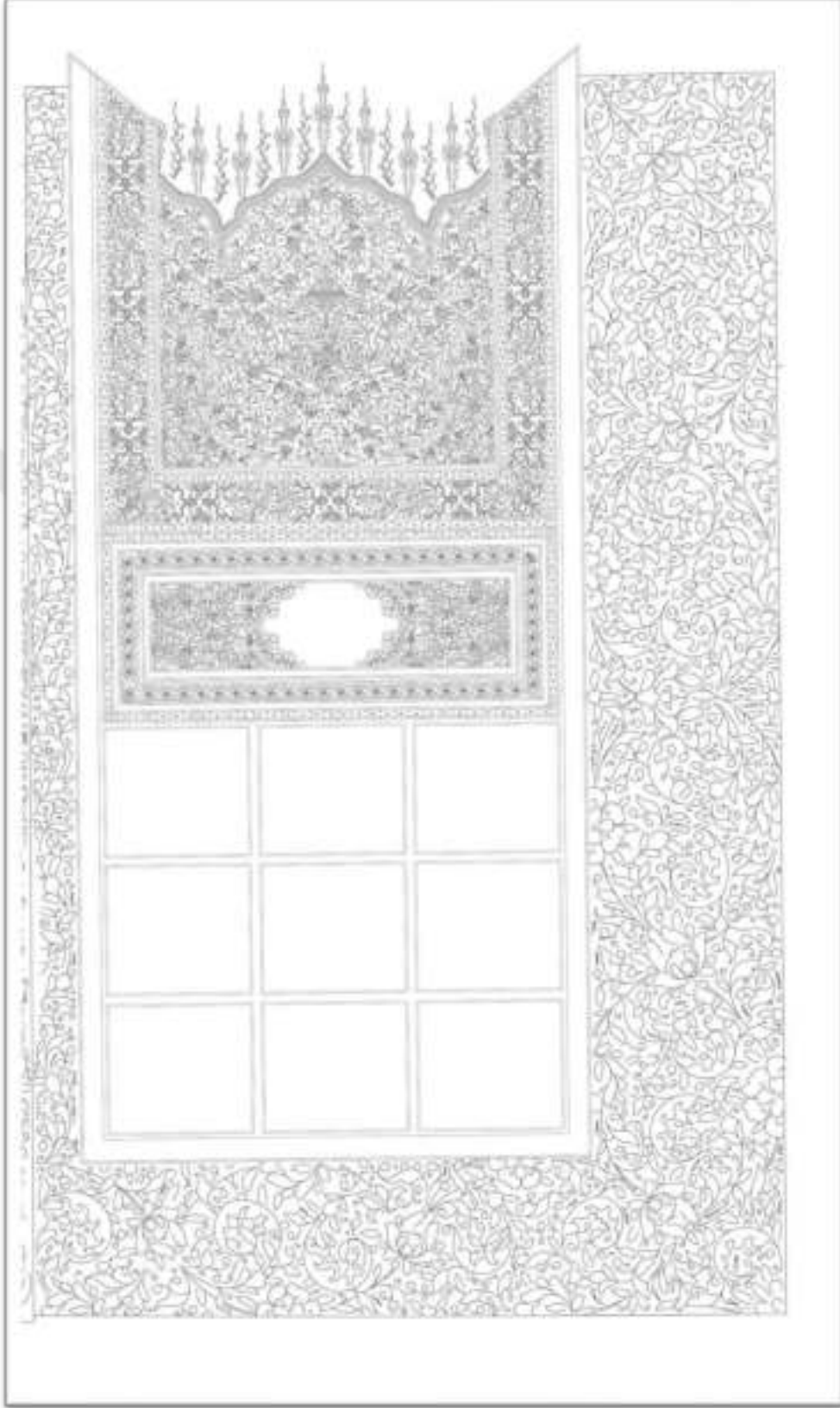
Çizim 66: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 1. Analiz, 1b

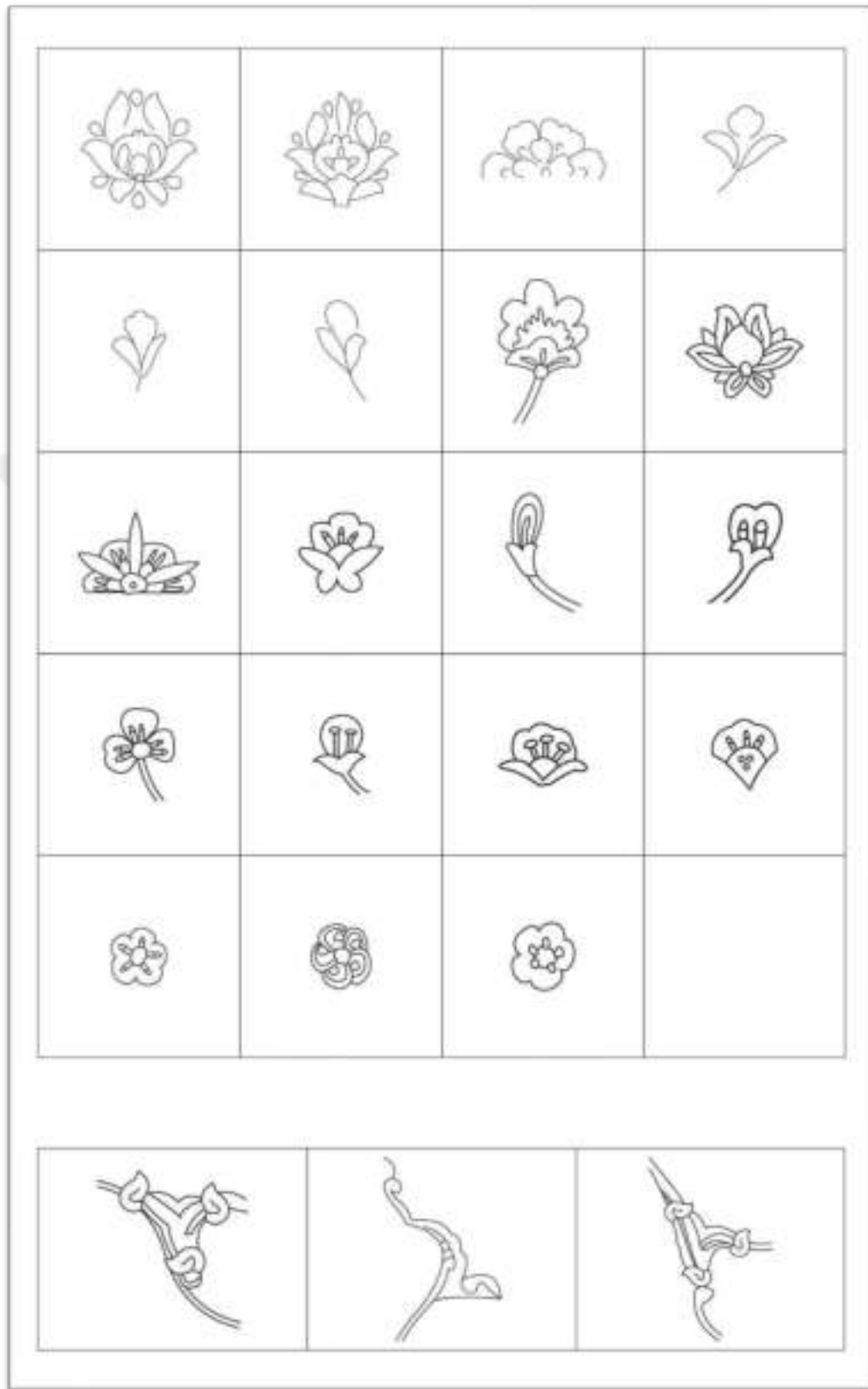
Çizim 67: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 2. Analiz, 1b

Çizim 68: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 3. Analiz, 1b

Çizim 69: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, 1b

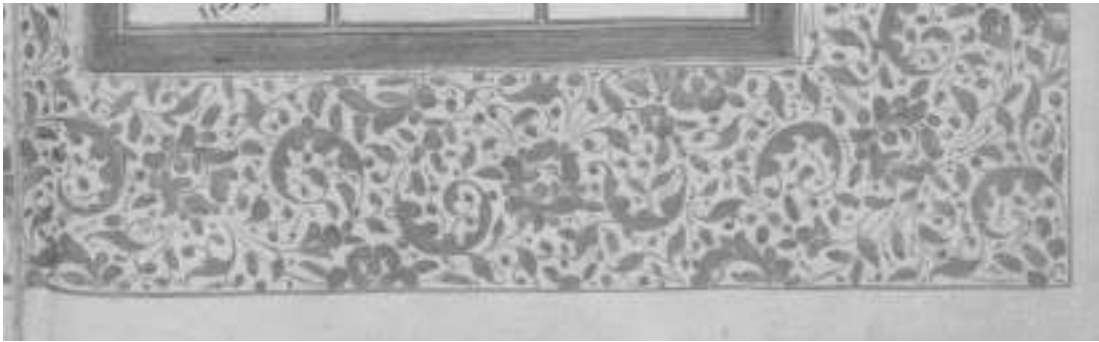

Çizim 70: 2. Cilt Ünvan-Hâlkâr Tezhibi, Motifler, 1b-2a

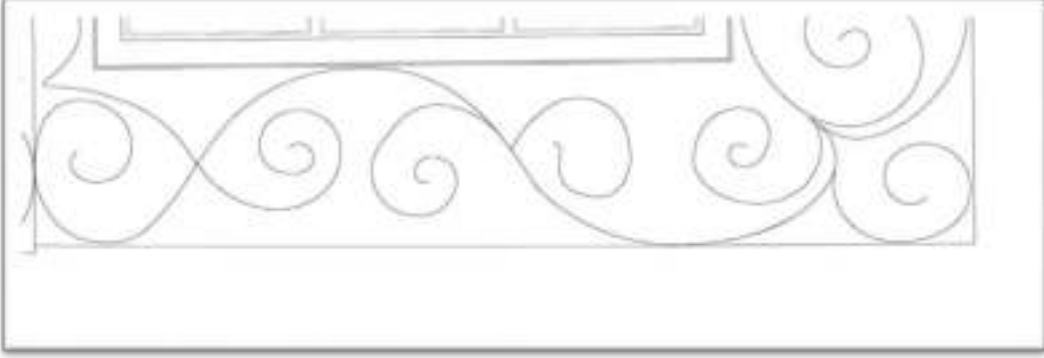
Ebatlar:**Tezhipli alan ebadı:** En: 19.5 cm / Boy: 32.8 cm**Dış Pervazlar:****Sağ Dış Pervaz ebadı:****Uzun kenar:** En: 5.1 cm / Boy 32 cm**Kısa kenar:** En: 4 cm / Boy: 19.2- 19.6 cm**Sol Dış Pervaz ebadı:****En:** Alttan 1.4- 1.1 cm'de sonlanıyor. / **Boy:** 34 cm

Sayfa 1b' nin dış pervazı, hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Dış pervaz tasarımı, tek bir şema üzerine tasarlanmamıştır.

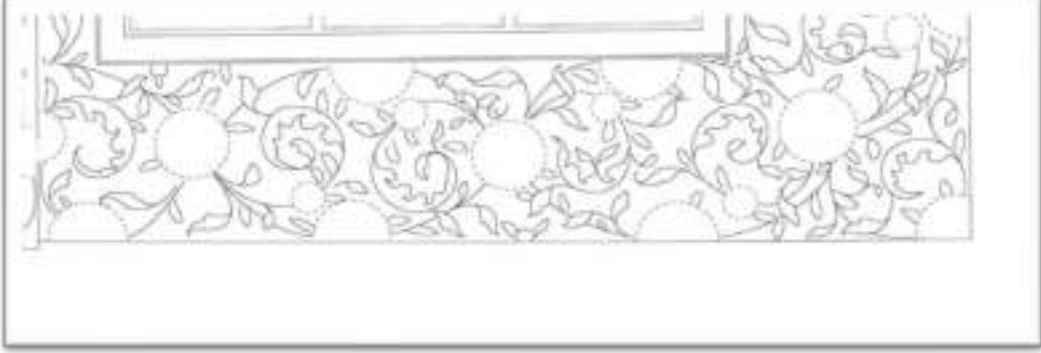
Kısa kenar deseni, sayfanın sağ üst köşesinden başlayan tasarımın devamıdır. Sağ üst köşeden başlayan desen, helezonlar çizerek sağ alt köşedeki hatâînin altından girip ve yine helezon çizip hatâînin tepe noktasından tersine doğru dönüş yapmaktadır. Böylece çift eksenli helezon şema görünümü sağlanmıştır (Resim 44) (Çizim 71-72-73).

Resim 44: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 71: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1. Analiz, 2022, 1b

Çizim 72: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 2. Analiz, 2022, 1b

Çizim 73: 2. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 2022, 1b

HÂLKÂR TEZHİBİ (1B)

Dış pervazın uzun kenar kompozisyonu ilk bakıldığında, enine simetrik kenar bezemesi şeklinde algılanmaktadır. Ancak kompozisyonun başlangıç noktası olan hatâî, simetri gereği kompozisyon alanının orta noktasına konumlandırılması gerekirken, 2 cm saparak kısa kenara yaklaştırılmıştır. Dolayısıyla kompozisyon bütünlüğü sağlanamamış ve simetri bozulmuştur.

Uzun kenarın, simetri eksenini kabul edilen hatâînin alt kısmında kalan kenar deseni, merkez hatâînin tepe noktasından çıkıp “S” hattı çizerek ilerler. Sağ alt köşedeki hatâîden dönüş yaparak yine bir S hattı çizer ve merkez hatâîye giriş yapar. Simetri ekseninin üst kısmında ise, merkez hatâînin tepe noktasından bir “S” hattı çıkar ve tasarımın üst sağ köşesinde son bulur. Üst sol köşeden başka bir S hattı gelerek, merkez hatâîden giriş yapar. Buna göre uzun kenarın, simetri ekseninin alt kısmında kalan kompozisyonunda tek eksenli helezon uygulamasına yer verilmesine rağmen çift eksenli helezon şema görünümü oluşturulmuştur. Üst kısmında ise yine aynı uygulama mevcuttur, ancak desenin dönüş yaptığı en üstte olması gereken motife yer verilmemiştir.

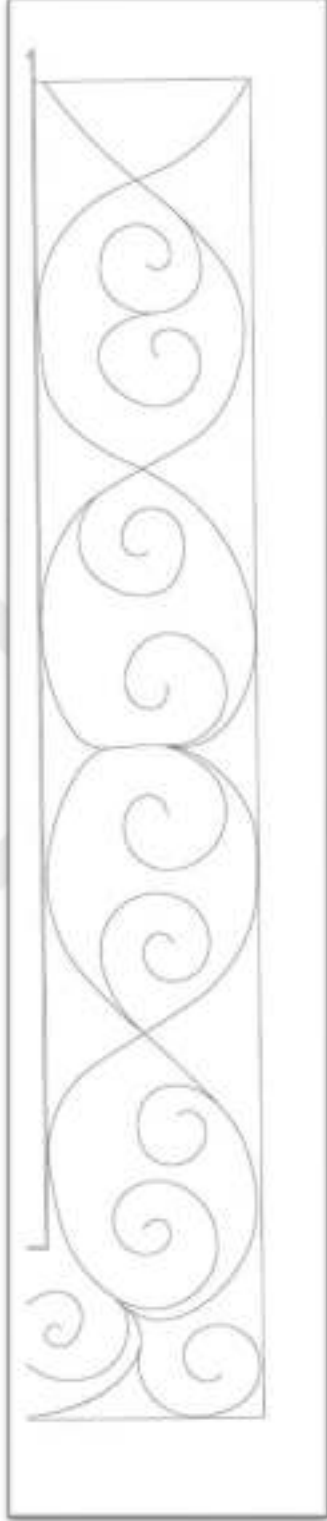
Hâlkâr tasarımı uzun kenarda aynı şekilde ulama olarak devam etmiştir.

Hâlkârda hatâî grubu motifler kullanılmış olup, özellikle çiçekler, XVIII. yy.’ın değişmekte olan tarzını yansıtmaktadır.

Tasarımdaki boşluklar tirfillerle doldurulmuş olup, bezeme bu şekilde zenginleştirilmiştir.

Sadece çiçek tasarımlarında, iki farklı renkte altın kullanılmıştır. Yapraklar tek renk altın ile boyanmıştır.

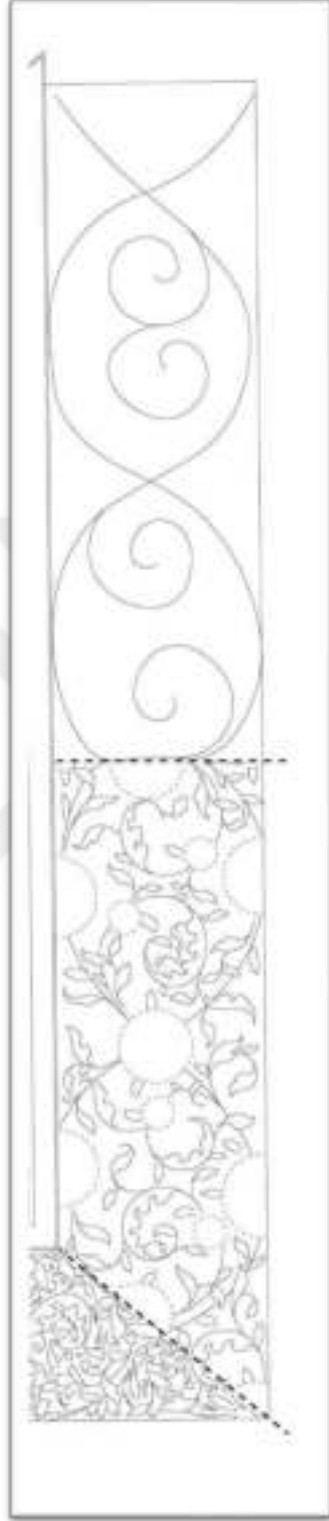
Yazı alanının sol tarafında kalan boşluk tek eksenli helezon şema üzerine tasarlanıp, hatâî grubu motiflerle bezenmiştir. Hâlkârî tekniği uygulanan bölüm, dış pervaz ile bütünlük sağlamıştır (Çizim 74-75-76-77).

Çizim 74: 2. Cilt Hâlkâr 1. Analiz, 1b

Çizim 75: 2. Cilt Hâlkâr 2. Analiz, 1b

Çizim 76: 2. Cilt Hâlkâr 3. Analiz, 1b

Çizim 77: 2. Cilt Hâlkâr, 1b

ÜN VAN TEZHİBİ (1B)

Yazı Alanı

Başlık tezhibi, yazı alanı ve taç formunun etrafına zemini altınla boyanmış zencerek geçilmiştir. Zencereğin dış pervaza bakan kısmına, yaklaşık 0.5 mm kalınlığında iplik ve altın rengi kuzu; yazı alanına bakan kısmına ise 1 mm kalınlığında iplik geçilmiştir. Zencerek üç taraflıdır. Üst tarafı boştur ve uç kısımları içe doğru verev sona ermiştir.

Yazı alanı cetvellerle 3x3 olmak üzere 9 baba ayrılmıştır. Her babın eni 3.2-3.7 cm ve yüksekliği ise 3.3-3.4 cm arasında değişen ölçülerle tanzim edilmiştir. Bablar 2 mm kalınlığındaki altın cetveller ile ayrılır ve 11-11.7 cm ebadında bir dikdörtgen oluşturur (Resim 45-46).

Resim 45: 2. Cilt Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Manda İbrahim Paşa bi-hâfız-ı cesr der-kurb-ı kal'â-i Yaynak 3	Feth-i kal'â-yı Papa ve (...) ve Çobançe ve gayrı 3	Feth-i kal'â-yı tata[r] 1
Feth-i kal'â-yı Haynorf. 5	Feth-i kal'â-yı Oyvar. 4	Serdâr-ı Kôr Hüseyin Paşa bi-feth-i kal'â-yı Pujon. 3
Asâkir-i İslâm'dan suyun (...) berufeth ve teshir ve ihrâk olan ancak kal'â ve palanka ve şehirlerdir ki zikr olunur. 11	Âmedan-ı kılıç kaftan bir kâb-ı hümâyün. 10	Muhâsara-yı kal'â-yı Beç. 6

Resim 46: 2. Cilt Ünvan, Yazı Alanı Çeviri, 1b

Başlık tezhibi**Ebadlar:**

Ara Pervazsız: En: 9.4 cm / Boy 2.2 cm

Ara Pervazlı: En: 11.7 cm / Boy 4.8 cm

Başlık tezhibi ve taç bölümlerini dış pervaz ve fihrist bölümünden ayıran ara pervazın ölçüleri:**Kısa kenar:** 13.2 cm**Uzun kenar:** 28.5 cm**En:** 5 mm

Başlık tezhibinin altın zeminli şemse bölümüne, beyaz mürekkep ile **“Fihrist-i Fındıklı Muhammed Efendi”** yazılmış olup etrafı yeşil renkli iplik vasıtasıyla paftalanmıştır.

Başlık tezhibi uzun kenarlarında, altın ile boyanmış olan, üst üste kapalı form ayırma rûmi ile paftalar meydana getirilmiştir. Paftalarının zemini bordo renklidir. Ayrıca tasarıma, rûmi kanatlarının koltuğun kısa kenarında birleşmesiyle lacivert zeminli bir pafta ve dalların oluşturduğu altın zeminli bir pafta daha eklenerek zemin zenginleştirilmiştir.

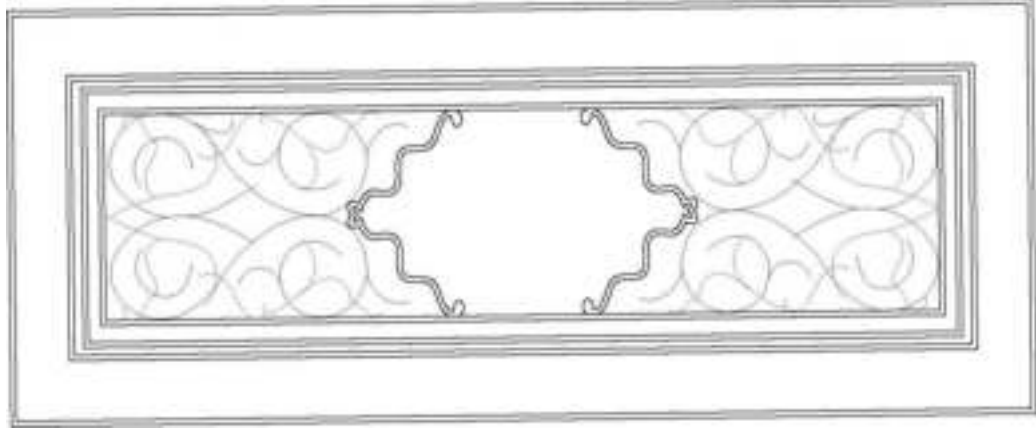
Altın helezon ve yine altın yapraklardan oluşan desende $\frac{1}{4}$ simetrik tasarım görülmekte olup bordo zeminli paftaları da kapsamaktadır. Başlık tezhibi deseninin; lacivert zemin ve altın zeminli paftada olmak üzere iki başlangıç noktası vardır. Lacivert zemindeki başlangıç motifi, mavi renkli merkezsel hatâî olup, bir koyu tonuyla gölgelendirilmiştir. Altın paftadaki başlangıç motifi ise pembe renkli merkezsel hatâî olup, bir koyu tonuyla gölgelendirilmiştir.

Hatâî grubu motiflerin uygulandığı desende; pembe, mavi, sarı, somon renkleri kullanılmış; motifler, lacivert zemindeki başlangıç motifi olan merkezsel hatâî hariç, aynı renklerin koyu tonlarıyla gölgelendirilmiştir.

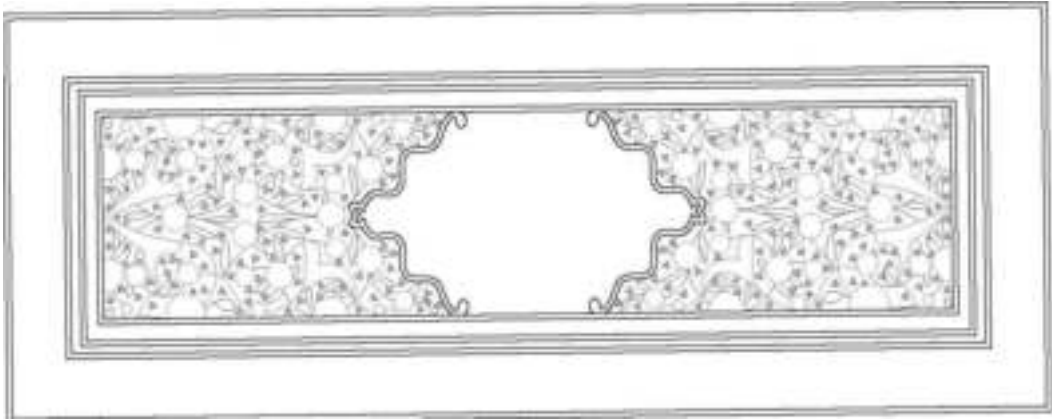
Başlık tezhibinin genelinde motiflerin can noktaları ve meşimeler altın ile boyanıp üzerlerine iğneli perdah uygulanmıştır. Ayrıca tüm paftaların zeminlerine dönemin özelliği olan üç benek süsleme unsuru eklenmiştir. Bordo renkli, üst üste kapalı form paftaların içinde yer alan hatâînin ilkinde, meşime kısmı altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış, siyah tahrirden sonra mavi renkle nüans verilmiş, kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Detay süslemesinde ise mavi üzerine kırmızı gölgelendirme uygulanmıştır. Üstteki kapalı formdaki hatâîde ise; meşime kısmı altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış, siyah tahrirden sonra mavi renkle nüans verilmiş, kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Detay süslemesi ise yeşil olan hatâînin can noktası somon rengindedir. Başlık tezhibinin kısa kenarında bulunan lacivert zemin üzerindeki iki adet yarım hatâî de aynı şekilde renklendirilmiştir (Resim 47) (Çizim 78-79-80-81).

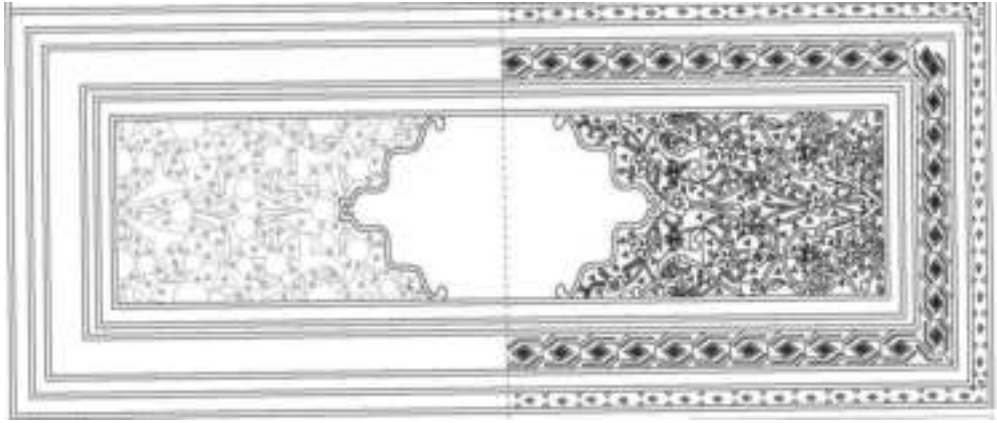
Resim 47: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b

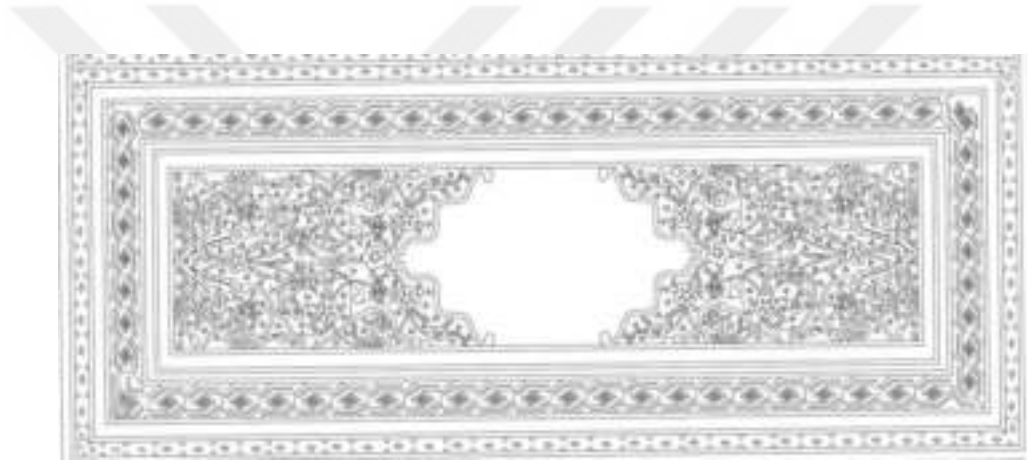
Çizim 78: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b

Çizim 79: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b

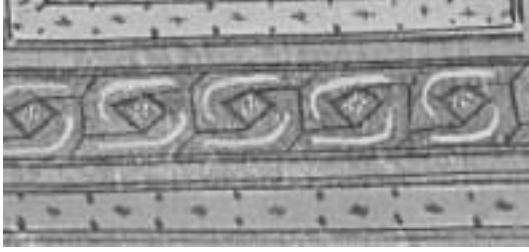

Çizim 80: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b

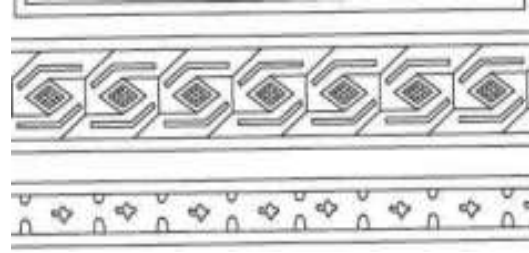

Çizim 81: 2. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1b

Başlık tezhibinin etrafına 3 sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki ince ara pervaz olup zemini pembe renklidir. Üzeri (+), (-) işaretleriyle bezenmiştir. Her iki tarafına cetvel çekilmiş ve 2 mm enindedir. Sonra 3 mm eninde anahtarlı zencerek yapılmıştır. Sıvama altın zemin üzerine yapılan zencereğin anahtarlarının oluşturduğu baklava deseninin içe bakan sırası kırmızı ve somon renkleriyle gölgelendirilmiştir. Gölgelelendirilmeyen kısımlarına ise iğneli perdah uygulanmıştır. Baklava deseninin etrafını saran geçme unsurlarının iç kısmına beyaz boyayla ışık verilmiştir. Daha sonra tekrar cetvel çekilip 2 mm enindeki son ince ara pervaz yapılmıştır. Üzeri (+), (-) işaretleriyle bezenmiş ve zemini mavi renk ile boyanmıştır. Cetvel çekilerek bitirilmiştir (Resim 48) (Çizim 82).

Resim 48: 2. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 82: 2. Cilt Başlık Tezhibi, Ara Pervaz, 1b

Taç

Ebatları:

Ara Pervazsız: En: 8.7 cm / Boy: 7.8 cm

Arap Pervazlı: En: 11.7 cm / Boy: 11.5 cm

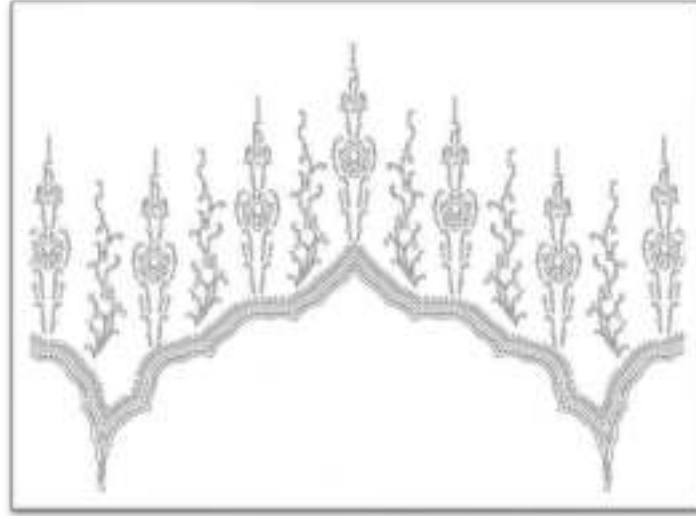
Tığlar: 1.5 cm – 2.5 cm

Tığlar

Tığlar taçtaki konumlarına göre 1.5 cm – 2.5 cm arasında değişen ölçüler şeklinde kırmızı ve mavi renkler kullanılarak düzenlenmiştir. Tığlar, XVIII. yy. desen özelliğine uygun olarak tirfiller, çift tahrir ve hatâîlerden oluşmuştur (Resim 49) (Çizim 83).

Resim 49: 2. Cilt Ünvan Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 83: 2. Cilt Ünvan Tığlar, 1b

Ara Pervazlar

Taç kısmının etrafına iki ince ara pervaz ve bir kitabeli zencerek geçilmiştir. Dıştan başlayarak ilk ince ara pervaz 2.5 mm eninde olup zemini sarı renklidir. Üzeri (+), (-) işaretleriyle bezenmiştir. Bu ara pervazın dışına cetvel çekilmiş ve 1.1cm eninde kitabeli zencerek geçilmiştir. Kitabeli zencerek altın iplikler ile paftalara bölünmüştür. Şemse şeklindeki paftaların her iki ucuna birer gonca gül yerleştirilmiştir. Somon rengine boyanan gonca güller beyaz ve kırmızı renklerle gölgelendirilmiştir. Paftaların zeminleri lacivert ile boyanmış, formun dışında kalan kısımları ise bordo ile renklendirilmiştir. Lacivert paftada ters simetri desen şeması uygulanmıştır. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende pembe, mavi ve somon renkleri kullanılmıştır. Mavi ile renklendirilmiş motiflerin gölgelendirilmesi koyu mavi, pembe ve somon renkle renklendirilmiş motiflerin gölgelendirilmesi ise somon ve kırmızı renk ile yapılmıştır. Tüm dallar ve yapraklar altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Ayrıca lacivert zemine yine üç benek süsleme unsuru eklenmiştir (Resim 50) (Çizim 84).

Resim 50: 2.Cilt Ünvan Kitabeli Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 84: 2. Cilt Ünvan, Kitabeli Zencerek, 1b

Köşelerde bulunan paftalarda hatâî grubu motiflerin kullanıldığı simetrik desen şeması uygulanmıştır. Motiflerde mavi, pembe, somon renkleri kullanılmıştır. Hatâînin meşime kısmı ve diğer motiflerin can noktaları altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Mavi ile renklendirilmiş motiflerin gölgelendirilmesi koyu mavi ile yapılmıştır. Pembe renkle renklendirilmiş motiflerin gölgelendirilmesi ise somon ve kırmızı renk ile yapılmıştır. Tüm dallar ve yapraklar da altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Lacivert zemin üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir.

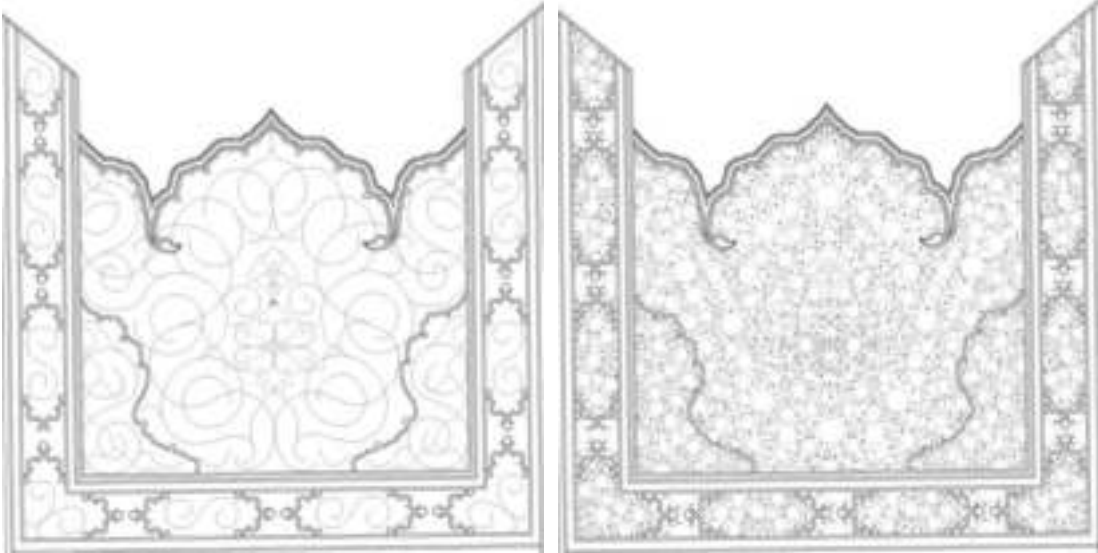
Paftaların dışında kalan bordo kısımların süslemesi ise zencereğin her iki kenarına yaslanmış olan, müstakil iki yarım merkezsel hatâî motifinden oluşmuştur. Merkezsel hatâî motiflerinin can noktası ve ince yaprakları, altınla boyanmış ve iğneli perdah uygulanmıştır. Diğer yaprakları ise pembe ile boyanıp somon ve kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Bordo zemin üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir.

Kitabeli zencerekten sonra en içte kalan ince ara pervaz 1.5 mm eninde olup zemini pembe renklidir. Üzeri (-) işaretleriyle bezenmiştir. Ara pervazlar, zemini sıvama altın ile boyanmış cetvelle son bulur.

Taç kısmının dendanları içten dışa doğru turuncu, siyah ve iğneli perdah geçilmiş altınla yapılmış olup, sonrasında üzeri noktalarla süslenmiş mavi iplik çekilmiştir (Resim 51) (Çizim 85-86-87-88).

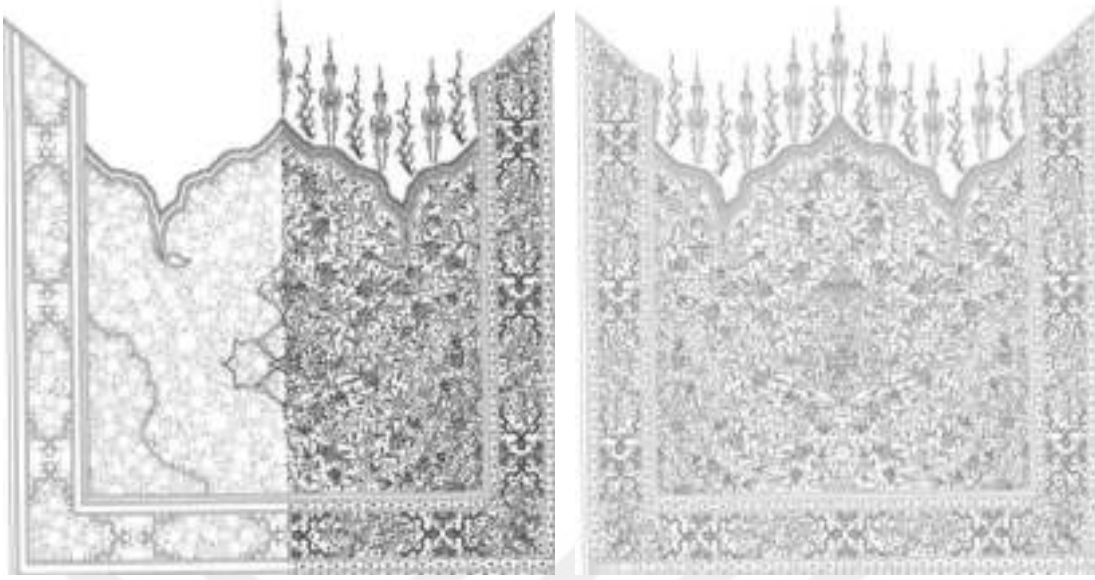

Resim 51: 2. Cilt Ünvan Taç, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 85: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 1, 1b

Çizim 86: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 2, 1b

Çizim 87: 2. Cilt Ünvan Taç, Analiz 3, 1b

Çizim 88: 2. Cilt Ünvan Taç, 1b

Tacın zemini sıvama altın olup, kapalı form rûmi ve ipliklerle paftalara bölünmüştür. Taç formunun orta ekseninde yer alan kapalı form rûmilerin oluşturduğu paftalar turuncu iplikler üzerine oturtulmuştur. Rûmiler bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Zemin boyamasında siyah ile lacivert renkleri kullanılmıştır ve üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir. Tepelik kısmının zeminini siyah ile boyanmış ve beyaz noktalar uygulanmıştır. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı zemin süslemesinde, motiflerin tamamı altın ile yapılmış olup, iğneli perdah uygulanmıştır. Desende kullanılan hatâî motiflerinin taç yaprakları yeşil ile, detay süslemesi ise somon ve kırmızı ile renklendirilmiştir. Can noktası altın ile boyanıp iğneli perdah geçilmiştir. Gonca gül motiflerinde ise çanak kısımları iğneli perdah geçilmiş altın ile yapılmış, yaprakları yeşil ile gölgelendirilip siyah nokta koyulmuştur.

Tacın sağ ve sol kenarlarına dayalı 1/4 kapalı form sarılma rûmiler altın ile boyanmış olup, kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Kapalı formun zemini bordo ve siyah renklerle boyanıp üzerine üç benek süsleme unsuru eklenmiştir. Tepelik kısmının zemini siyah ile boyanmış ve yine üç benek uygulaması yapılmıştır. Sarılma rûmi kapalı formların dışında yer alan, açık mavi ipliklerin oluşturduğu kapalı formun zemini ise lacivert ile renklendirilmiştir. Zemine, dönemin karakteristik bezeme özelliği olan üç benek uygulaması yapılmıştır. Bu kısımdaki desen siyah renkli paftada

bulunan hatâiden başlar ve bordo ile lacivert zeminli paftalar boyunca helezonlar çizerek devam eder. Siyah paftada başlayıp lacivert zeminde devam eden kompozisyonda kullanılan motiflerde açık mavi, açık pembe, somon ve sarı kullanılmıştır. Mavi renk ile boyanan motiflerin gölgelendirilmesinde somon ve bordo kullanılmış, mavi ile boyanan motifler ise koyu tonuyla gölgelendirilmiştir. Tüm dallar, yapraklar, can noktaları ve meşime kısımlarında altın kullanılıp iğneli perdah uygulanmıştır.

Tacın zemini üst üste geçmiş iki desen şemasından oluşmuştur. İlki simetrik desen olup, orta eksene yerleştirilen kapalı form rûmi paftanın alt kısmındaki gonca gülden başlar, helezonlar çizerek ilerler ve yine aynı paftanın tepeliğinin üst kısmında sona erer. Diğer desen şemasından büyük ebatta çizilen hatâî grubu motiflerin olduğu bu desen şemasında sadece gonca gül motifi kullanılmıştır ve dalları yeşile boyanmıştır. Gonca güllerin çanakları ve yaprakları ise dönüşümlü olarak mavi ve kırmızı boylarla tarama tekniği kullanılarak renklendirilmiştir.

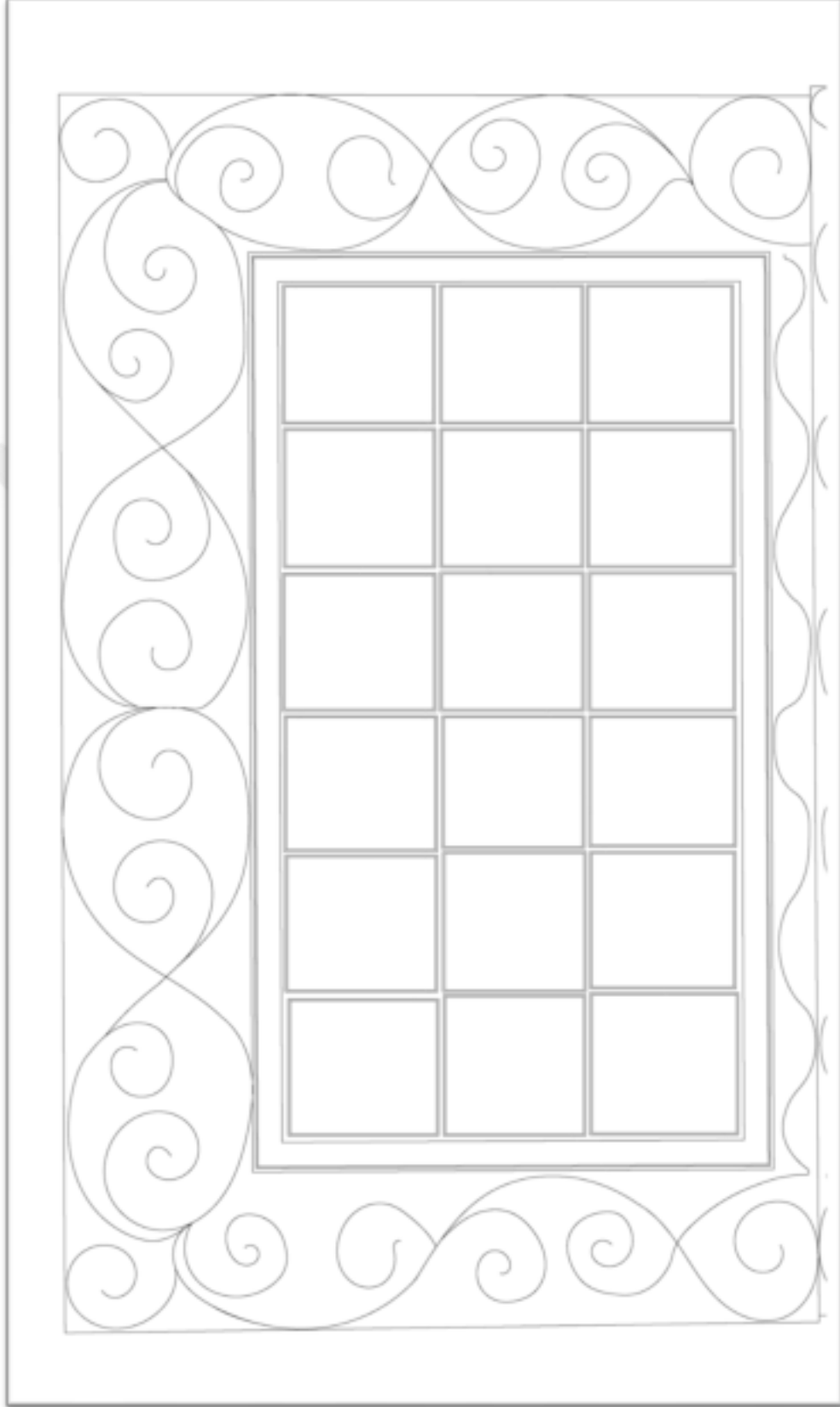
Helezonlardan oluşan diğer desen şeması ise; sağ ve sol tarafta bağımsız olarak orta eksenin altından başlar ve orta bağın tepelik kısmında birleşerek son bulur. Hatâî grubu motiflerden merkezsel hatâî ve gonca güllerde pembe, mavi ve somon renkler kullanılmış olup dal ve yapraklarda altın üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Mavi motiflerin gölgelendirilmesi koyu mavi, pembe motiflerin gölgelendirilmesi ise somon ve kırmızı renklerle yapılmıştır. Can noktaları altın olup üzerine iğneli perdah geçilmiştir. Hatâî motifinde ise meşime kısmı altın ile boyanmış ve iğneli perdah yapılmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanıp bordo ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Kompozisyonda oluşan boşluklar kubbenin tepe noktasından çıkan ve hatâî grubu çiçeklerin yerleştirildiği dallar ile doldurulmuştur. Burada kullanılan motiflerin renklendirilmesi, helezon desende olduğu gibi yapılmıştır.

HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

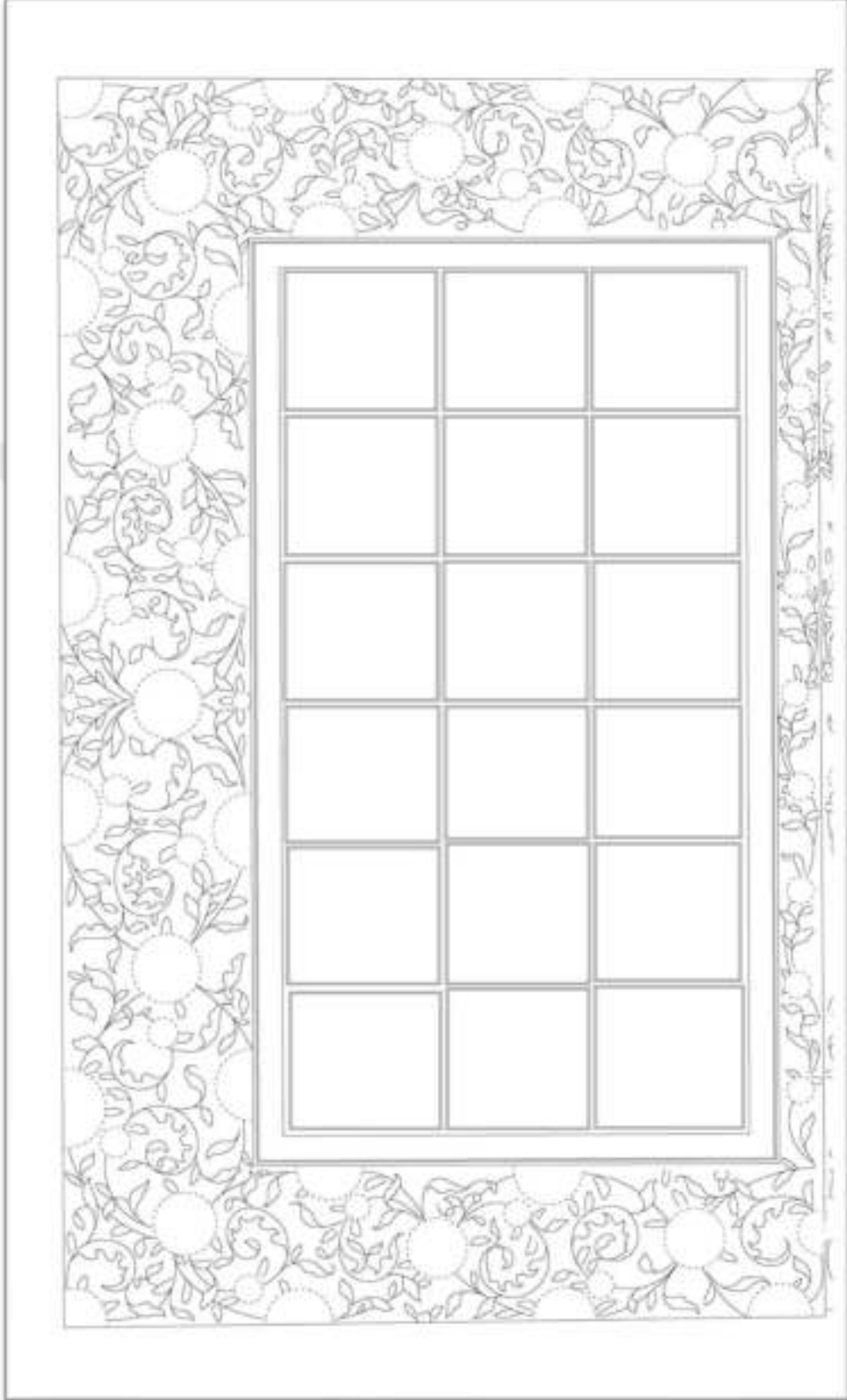
Sayfa 2a da, 1b sayfasıyla aynı dış pervaz hâlkârî düzeninde tezhiplenmiştir. Farklı olarak 2a sayfasında taç kısmı yoktur, onun yerine babların sayısı fazladır (Resim 52) (Çizim 89-90-91-92).

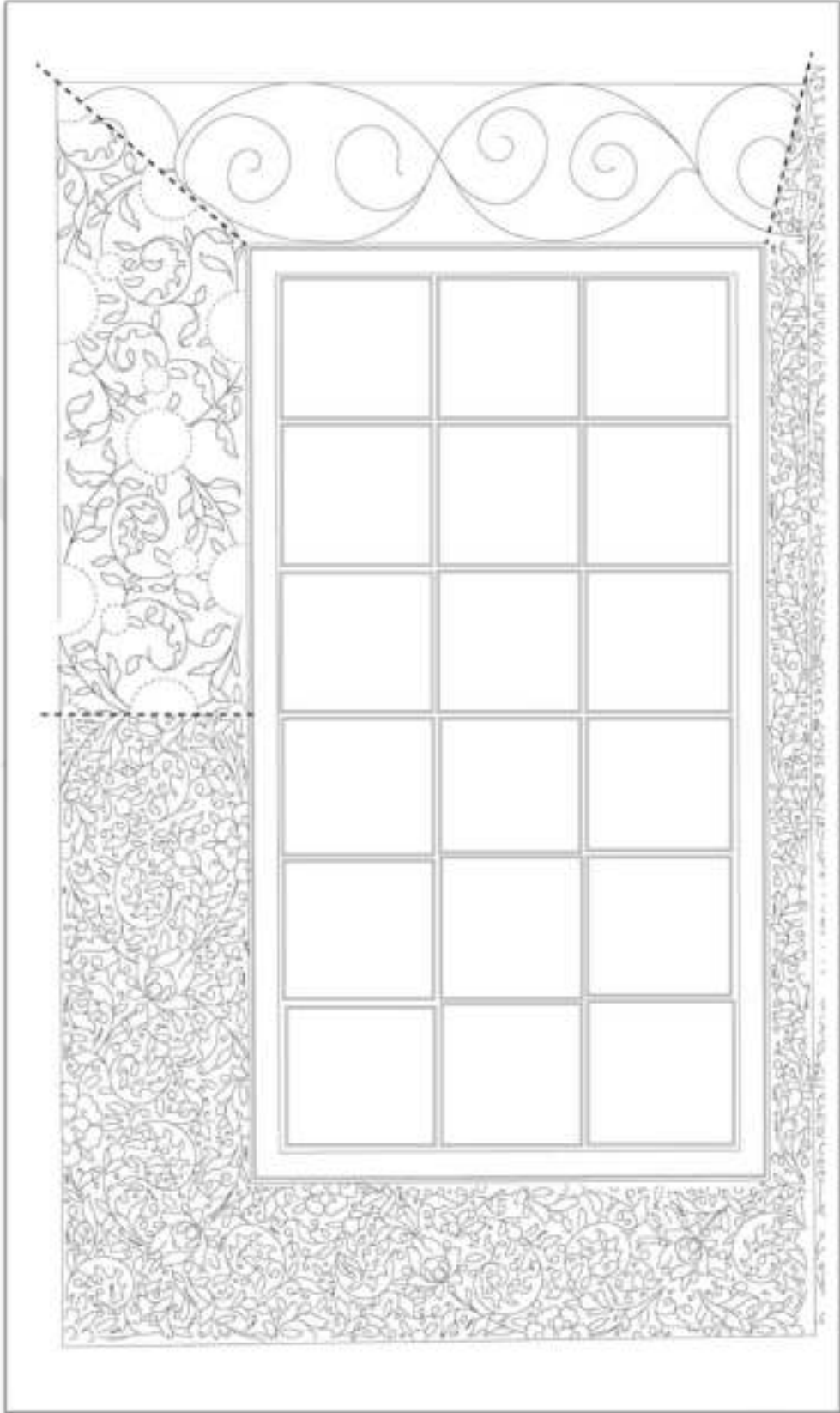
Resim 52: 2. Cilt Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 2a

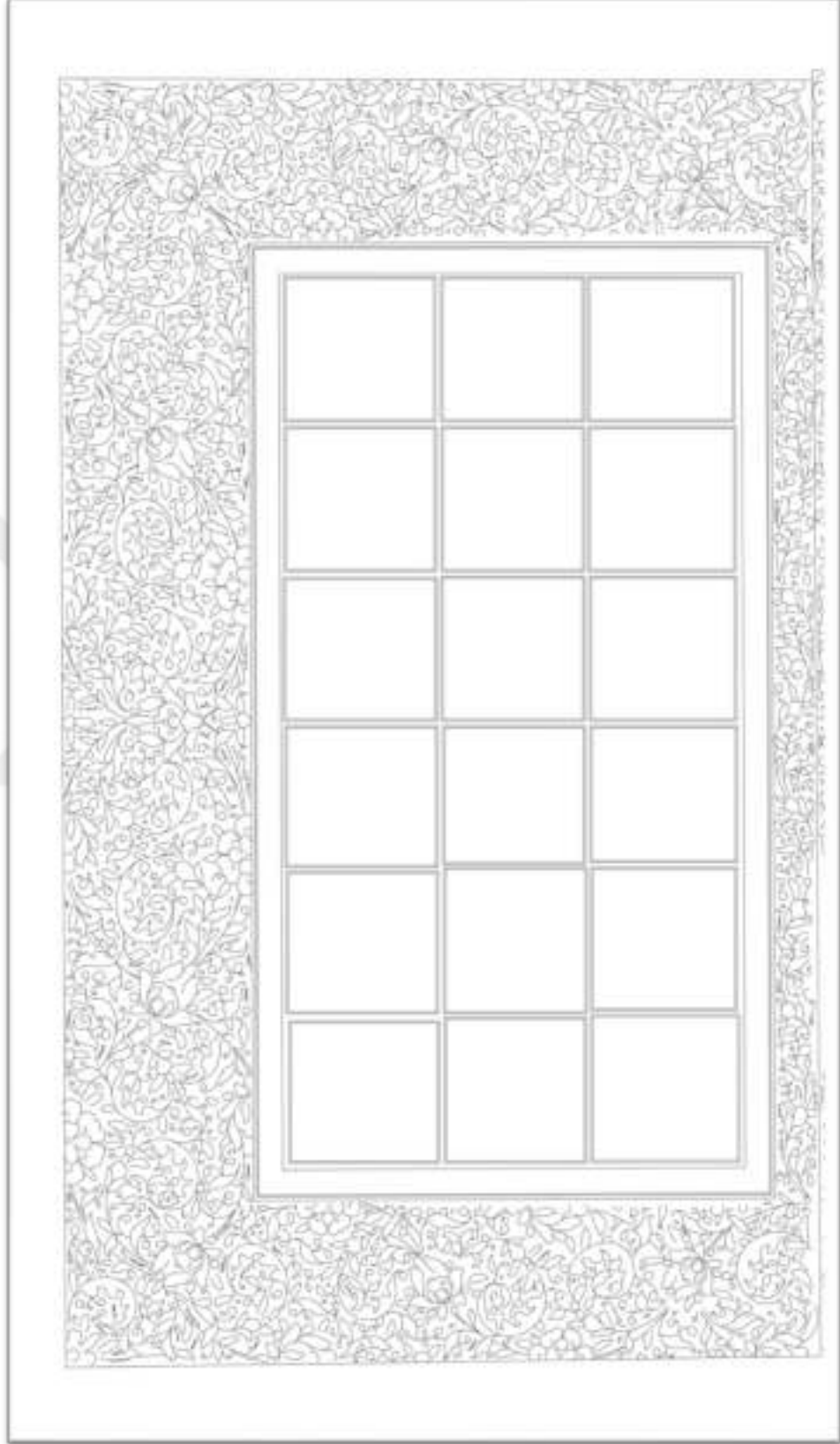
Çizim 89: 2. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a

Çizim 90: 2. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a

Çizim 91: 2. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a

Çizim 92: 2. Cilt Hâlkâr, 2a

Ebatlar:

Tezhipli alan ebadı: En: 19.3 cm / Boy: 31.5 cm

Uzun kenar: En: 4.8 cm / Boy: 31.5 cm

Kısa kenar: En: 4 cm / Boy: 19.2- 19.6 cm

Sağ Dış Pervaz ebadı: 1.1 cm -1 cm / Boy: 31.5 cm

Yazı Alanı:

Ara Pervazlı: Boy: 23.9 cm /En: 12 cm

Ara Pervazsız: Boy: 22.6 cm/ En: 10.7 cm

Yazı Alanı:

Yazı alanının etrafına 6 mm eninde altın ara pervaz geçilmiştir. Ara pervazın dış pervaza bakan kısmına iplik ve kuzu; yazı alanına bakan kısmına ise 1 mm kalınlığında iplik geçilmiştir.

Yazı alanı cetvellerle 3x6 olmak üzere 18 baba ayrılmıştır. Her bir bab, eni 3.6-3.8 cm ve yüksekliği ise 3.4-3.5 cm arasında değişen ölçülerle tanzim edilmiştir. Hücreler 2 mm Kalınlığındaki altın rengi cetveller ile ayrılır ve bütüne bakıldığında 11.5-21.8 cm ebadında bir dikdörtgen oluşturur (Resim 53-54).

<p>اطاعت پلنگه سوطون وشهدا بمقوت ۱۵</p>	<p>فتح پلنگه چکندروف ۱۴</p>	<p>آمدن اردل قراق ۱۸</p>
<p>اشور منظره شریفک بکرتی کونی زور مورکه بیج المنده صف جتی اولو منزما یا اینق قلعه سی التت عورت اولند یغ کوندر</p>	<p>شهادت کوز حسین پاشا ۱۹</p>	<p>عزل تانارخان مراد کرای ونصب خانیت حاجی کرای ۲۲</p>
<p>رفیق اردل قرالی اپای فحالت ۳۶</p>	<p>قره محمد پاشا سرعسکر چکونز طرفه تعیین اولوب و اول امزده منصوره و مظفر در عجب مکسور و منزه اولدوغیلدر ۳۴</p>	<p>رفیق سردار اعظم بمشتای بلغراد ۳۷</p>
<p>اسلای کفار خاکسار بقلعه او ستور غون وکیت محاصره ۲۹</p>	<p>حرف پادشاهدین تانارخان اکرام اولدی مخلدر ۳۸</p>	<p>احوال وقایع رکاب همایون وقایع والین سلطان ۴۱</p>
<p>وفیات وزرائی عظام اورون ابرا هیم پاشا ۴۳</p>	<p>قتل وزیر اعظم قره صطقی پاشا وتوجه مهتر قره ابراهیم پاشا وزیراری انگروم بگری صطقی پاشا ۴۲</p>	<p>۱۰۹۵ تبدلات مناسبت ۴۴</p>
<p>سبب عقیبات جمهور و ندیک ۴۷</p>	<p>مشورت عظیمه و مانع پادشاه در صدر عاق بشهر اردن سرداری سلیمان پاشا بجانب لیه ۴۶</p>	<p>اسلای کفار قلعه ایا موز عزل تانار حاجی کرای ونصب ایکینجی دفعه سلیم کرای ۴۸</p>

Resim 53: 2. Cilt Halkâr Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a

<p>Âmedan-ı Erdel Kralı. 18</p>	<p>İtâ'at-i palanka-yı sütûvin ve şehr-i imkurt. 15</p>	<p>Feth-i Palanka-yı Keçendrof. 14</p>
<p>Azl-i Tatar Hânı Murad Giray ve nasb-ı hâniyyeti Hacı Giray. 33</p>	<p>İşbu Ramazan-ı şerifin yirminci günü rûz-ı ma'rûna Beç altında saf cengi olub münhezemen Yaynak Kal'ası altında avdet olunduğu gündür. 27</p>	<p>Şehâdet-i Kör Hüseyin Paşa. 19</p>
<p>Reften-i serdar-ı a'zâm bi- meştâ-yı Belgrad. 37</p>	<p>Reften-i Erdel Kralı Apafiy Han. 36</p>	<p>Kara Muhammed Paşa ser- asker Ciğerdelen tarafına ta'yin olub ve evvel-emirde mensûr ve muzaffer der- akeb-i meksûr münhezem olduğudur. 34</p>
<p>Ahvâl-i vîkâyi'-i rikâb-ı hümâyûn vefât-ı Vâlide Sultan. 41</p>	<p>İstilâ-yı küffâr-ı hâksâr-ı bi- kal'â-yı Estergon ve keyfiyet-i muhâsara. 39</p>	<p>Taraf-ı pâdişâhiden Tatar Hâna ikrâm olunduğu mahaldir. 38</p>
<p>Sene 1095 Tebdilât-ı min-nasb. 44</p>	<p>Vefâyât-ı vüzerâ-yı a'zâm Ođun İbrahim Paşa. 43</p>	<p>Katl-i vezîr-i a'zâm Kara Mustafa Paşa ve tevcih-i mühr-i Kara İbrahim Paşa ve serdâr-ı Engrüs Bekri Mustafa Paşa. 42</p>
<p>İstilâ-yı küffâr-ı kal'â-yı Ayamora azl-i Tatar Hacı Giray ve nasb-ı ikinci def'a Selim Giray. 48</p>	<p>Sebeb-i isyân-ı cumhur-ı Venedik. 47</p>	<p>Meşrût-ı azime vemâ nere pâdişâh-ı der-sadr-ı âli bi- şehr-i Edirne serdârı Süleyman Paşa bi-cânib-i leyse. 46</p>

Resim 54: 2. Cilt Hâlkâr Yazı Alanı Çeviri, İKŞ Albümü, 2022, 2a

HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

Dış pervaz, hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın cedvel çekilerek sınırlandırılmıştır. Hâlkâr tasarımı, uzun kenarda enine simetrik şema, kısa kenarda ise tek eksenli helezon şema üzerine oturtulmuştur.

Uzun kenarda, köşe hatâîlerden çıkan dallar “S” hattı çizerek merkez hatâînin altından girip üstünden çıkar ve tekrar S hatları çizerek köşe hatâînin altında son bulur. Hâlkârda hatâî grubu motifleri kullanılmış olup, dönemin özelliklerini nispeten taşımaktadır. Tasarımdaki boşluklar tirfillerle doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Hâlkârî bezemede, iki farklı renkte altın kullanılmıştır. Yazı alanının sağ tarafında kalan boşluk tek eksenli helezon şema üzerine tasarlanıp, gonca gül motifiyle bezenmiştir. Hâlkârî dış pervazın geneliyle bütünlük sağlamıştır.

Alt kısa kenar deseni, sayfanın sol üst köşesinden başlayıp “S” hattı çizerek sağ alt köşedeki hatâînin çanak kısmından giriş yaparak; yine “S” hattı çizip hatâînin tepe noktasından tersine doğru dönüş yapar. Böylece çift eksenli helezon şema görünümü sağlanmıştır.

Üst kısa kenar deseni, sayfanın sağ alt köşesinden başlayıp S hattı çizerek üst sol köşedeki hatâînin çanak kısmından giriş yaparak; yine “S” hattı çizip hatâînin tepe noktasından tersine doğru dönüş yapar. Burada da yine çift eksenli helezon şema görünümü sağlanmış olur.

ÜN VAN TEZHİBİ (11A)

Tezhipli alan Ebadı: En: 11.7 cm / Boy: 29.5 cm

Taç Ebadı: En: 9.5 cm / Yükseklik: 4 cm

Büyük Tığ: 4,3 cm

Yazı Alanı Ebadı: En: 10.5 cm / Boy: 14.8 cm

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izzet vakf-ı el-hâcc Eyub

Metin (Mukaddime):

“İşbu kitâb-ı letâfetmâ’ib ki kitâb-ı tevârih-i âl-i Osman ibdallâhu milkehem alâ inkırâz ez-zamân meyânında kemâl-i saht-ı takrîr ile Memduh ve mu‘teber ve vücûdu nâdir bir nüsha-i bi-bedel olduğu müselleme olmağla bu abd-i hakîr ya‘ni ser-çokdârân-ı rikâb-ı kâmyâb Sultan Selim Han ibn Mustafa Han müceddeden ketb ve emel-i esnâ-yı sarf-ı himmet ve tashih-i ibârâtına bezl-i mukadderât eyleyib elhamdülillah-ı te‘âlâ işbu bin üç yüz beş senesi hilâlinde resîde-i derece-i hüsn ü hitâm olduğunu îmâ ve vesîle-i hayır du‘â olmak için bu vecihle işbu mahalle işâret olunmuşdur ilâ mâşâllah u te‘âlâ mütâla‘asıyla karîrû’l-‘ayn olan ihvân-ı bâ-safâdan bu eser-i celilin ibkâsını îzâr-ı fetâretde zikr-i bi’l-hayrıyla yâd buyurmaları mes‘ûl ve mütevakki‘dir.” (Resim55).

İşbu kitâb-ı letâfetmâ’ib ki kitâb-ı tevârih-i âl-i Osman ibdallâhu milkehem alâ inkırâz ez-zamân meyânında kemâl-i saht-ı takrîr ile Memduh ve mu‘teber ve vücûdu nâdir bir nüsha-i bi-bedel olduğu müselleme olmağla bu abd-i hakîr ya‘ni ser-çokdârân-ı rikâb-ı kâmyâb Sultan Selim Han ibn Mustafa Han müceddeden ketb ve emel-i esnâ-yı sarf-ı himmet ve tashih-i ibârâtına bezl-i mukadderât eyleyib elhamdülillah-ı te‘âlâ işbu bin üç yüz beş senesi hilâlinde resîde-i derece-i hüsn ü hitâm olduğunu îmâ ve vesîle-i hayır du‘â olmak için bu vecihle işbu mahalle işâret olunmuşdur ilâ mâşâllah u te‘âlâ mütâla‘asıyla karîrû’l-‘ayn olan ihvân-ı bâ-safâdan bu eser-i celilin ibkâsını îzâr-ı fetâretde zikr-i bi’l-hayrıyla yâd buyurmaları mes‘ûl ve mütevakki‘dir.

Resim 55: 2. Cilt Ünvan (Mukaddime) Çeviri, 11a

Talîk yazı çeşidiyle 10 satır şeklinde yazılmıştır. Üst kısmı kubbe formunda uygulanmıştır. Bezemenin tamamı hâlkârî tekniği ile yapılmıştır. Yazı alanı altında kalan hâlkârî bezeme, sol alt köşede bulunan yarım merkezsel hatâiden başlar.

Helezon şema üzerine oturtulan desen, dikdörtgen yazı alanının tümünü kapsamaktadır. Helezonlar farklı ebatlarda düzensiz olarak yerleştirilmiştir. Hatâî grubu motifli desende, rokoko üslubunu çağrıştıran yapraklar kullanılmıştır. Aralardaki boşluklar tiffillerle doldurulmuştur. Desen yazı büyüklüğü ile uyum sağlamayarak yazının önüne geçmiştir.

Sayfanın dendanlı kubbe deseni de hâlkârî tekniği ile yapılmış ve hatâî grubu motifler kullanılmıştır. Desen, mührün altında gözükmeyen ve muhtemelen yönlü simetrik hatâî olduğu düşünülen motiften başlamıştır. Aralardaki boşluklar tiffillerle doldurulmuştur. Kubbenin tepe noktasına büyük bir tığ yerleştirilmiştir. Diğer dendan dilimlerinde ve dilimlerin birleşim noktalarına da küçük basit tığlar yapılmıştır.

Kubbenin sağ ve soluna iki mühür vurulmuştur. Yazı alanının etrafında, sıvama altın ile yapılan, yukarıda kubbe kısmından sayfa sonuna kadar uzanan 3 mm eninde ara pervaz bulunmaktadır. Ara pervaz üzerine herhangi bir bezeme uygulanmamıştır. Kubbenin etrafına çekilen ucu açık cedvel, yukarıda sayfanın sonuna kadar uzanmış olup altın iplikle çevrelenmiştir (Resim 56) (Çizim 93-94-95).

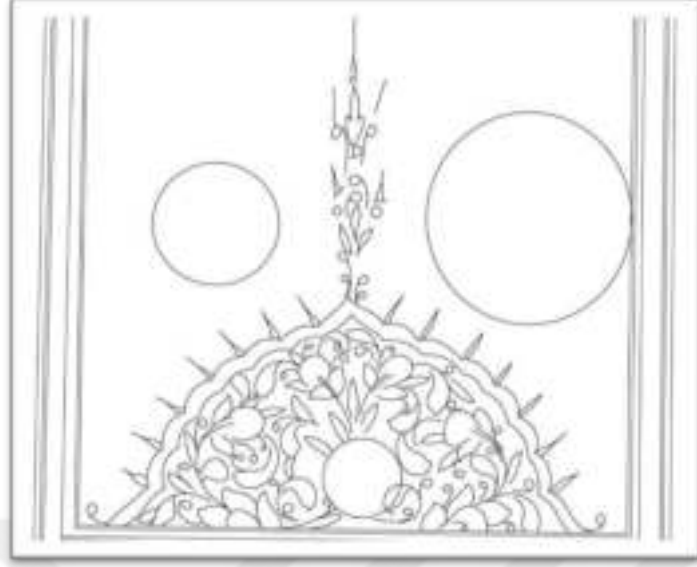
Önemli Not: Manisa yazma eserler kütüphanesine gidildi. Konumuz olan eser, restorasyon için İstanbul YEK Kitap Şifahanesine gönderildiği için; tezhipli sayfaların dijital görsellerine bakıldı. Fakat görüntülerin netliği vektörel çizimlere uygun bulunmadığından dolayı; Kitap Şifahanesinden istemeye karar verildi. Resmi yazıyla müracaatımızda üç ciltteki tüm tezhipli sayfaların dijital görüntüleri talep edildi. Gelen görüntüler arasında 2. ve 3. cilt ünvan (mukaddime) sayfalarının eksik olduğu sonradan fark edildi. Bunun üzerine iki ünvan sayfasının vektörel çizimlerinin bu şekilde yapılması uygun görüldü. İki ve üçüncü ciltlerin ünvan sayfası tasarımları, birinci cilt ile aynı olup, serbest desenlerde farklılıklar bulunmaktadır. İlk bakışta gözlemlenen bu benzerliğin, tarafıma gönderilen görsellerin de eksik olmasına sebep olması muhtemeldir.

Resim 56: 2. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 11a

Çizim 93: 2. Cilt Ünvan, 11a

Çizim 94: 2. Cilt Ünvan Kubbe, 11a

Çizim 95: 2. Cilt Ünvan, Yazı Alanı, 11a

SERLEVHA TEZHİBİ

Başlık tezhibi yazısı: “*Cild-i sâni min-târih-i Fındıklı Muhammed Efendi silahdâr-ı şehriyârî.*”

Serlevha Metin (11b)

“Mâh-ı mezbûrun altıncı penc-i şenbe günü kal‘â-yı Yayak sa‘at on bi-kevn-i tulu‘-ı şemsinden yarım sa‘at sonra serdâr-ı a‘zâmın tuğuyla otağı ve ağırlığı gidib akabince kendileri dahî bend-i mu‘tâd-ı kadîm üzere yemin ve yesâr-ı cenâheyn-i sipâh ve silahdâr ve aşağı bölükler ve eyâlet askerleri ya‘ni sağda ve Anadolu eyâletleri paşaları mükemmel kapıları ve eyâletlerinde olan mîr-i mîrân ve umerâ ve ehl-i timar ve ze‘âmâ ve kezâlik solda Rumeli ve eyâletleri müselleh kapıları ve eyâletlerinde olan umerâ ve mîr-i mîrân ve ze‘âme ve ehl-i timar ve pîşgâhda zümerâ-yı yeniçeriyân ve cebeciyan ve tobcuyân dahî ileri gâziyan serhaddi mensûrân yürüyüb bu minvâl üzere azîm debdebe ve (...) tumturak-ı âlâ-yı şevket ve kendülerkalb-i askerde bir mehâbet ve misâl yedinde ruh olub Şeyh Vâni Muhammed Efendi ile (...) âheste har-emân ederek üçüncü sa‘atde Yanık Kal‘âsı mukabelesine vardı Allahuekber bu günki alayda müctemi‘ olan âsâkir-i ehl-i İslâm nusret-i encâm-ı inâyet kesret ve fert ve mehâbet salâbeti bir târihde mesmu‘ ve müşâhede olunmamışidi ki kûh-ı sahralar doldu iğne bırakacak yer kalmadı ale‘l-husûs Gülbeng-i Muhammedî sadâsı ve kôs ve nekre ve surna ve nefir ve lülesi Hamun Kal‘â yankı güm güm gümletdi ve kal‘âdan azîm ateşler saçıldı hatta kal‘â tarafından birkaç ma‘rûr kefere mebde-i ânda sûret-i zuhûr göstermeğin leşker-i İslâmiyândan yerinediler düşman diyenden kan almağa hasret şîr (...) gibi meydâna at sürdüler umûmu‘l-sene-i âsâkir muvahhidînden sadâ-yı tekbîr pey-ender-pey âsmâna (...) olub bir kaçın ta‘mâ-i şimşîr eylediler verdiler şîr-i savlet dahî meydanda bir kâfirin güllesin bedeninden cüdâ ve zerre denli mecrûh zahmdâr olmadan huzûr-ı serdâra gelib.....” (Resim 57).

Mâh-i mezbûrun altıncı penc-i şenbe günü kal'â-yı Yayak sa'at on bi-kevn-i tulu'-ı şemsinden yarım sa'at sonra serdâr-ı a'zâmın tuğuyla otağı ve ağırlığı gidib akabinde kendileri dahi bend-i mu'tâd-ı kadim üzere yemin ve yesâr-ı cenâbeyn-i sipâh ve silâhdâr ve aşağı bölükler ve eyâlet askerleri ya'ni sağda ve Anadolu eyâletleri paşaları mükemmel kapıları ve eyâletlerinde olan mir-i mirân ve umerâ ve ehl-i tımar ve ze'âmâ ve kezâlik solda Rumeli ve eyâletleri mütelleh kapıları ve eyâletlerinde olan umerâ ve mir-i mirân ve ze'âme ve ehl-i tımar ve pişgâhda zümerâ-yı yeniçeriyân ve cebeciyân ve tobcuyân dahi ileri gâziyân serhaddi mensûrân yürüyüb bu minvâl üzere azim debdebe ve (...) tımturak-ı âlâ-yı şevket ve kendülerkalb-i askerde bir mehâbet ve misâl yedinde ruh olub Şeyh Vâni Muhammed Efendi ile (...) âheste har-emân ederek üçüncü sa'atde Yanık Kal'âsı mukabelesine vardı Allahuekber bu günki alayda müctemi' olan âsâkir-i ehl-i İslâm nusret-i encâm-ı inâyet kesret ve fert ve mehâbet salâbeti bir târihte mesmû' ve müşâhede olunmamaşidi ki küh-ı sahralar doldu iğne bırakacak yer kalmadı ale'l-husûs Gülbeng-i Muhammedî sadâsı ve kôs ve nekre ve surna ve nefir ve lülesi Hamun Kal'â yankı güm güm gümletdi ve kal'âdan azim ateşler saçıldı hatta kal'â tarafından birkaç ma'rûr kefere mebd-i ânda sûret-i zuhûr göstermeğin leşker-i İslâmiyândan yerincidiler düşman diyenden kan almağa hasret şîr (...) gibi meydâna at sürdüler umûmu'l-sene-i âsâkir muvâhidinden sadâ-yı tekbir pey-ender-pey âsmâna (...) olub bir kaçın ta'mâ-i şimşîr eylediler verdiler şîr-i savlet dahi meydanda bir kâfirin güllesin bedeninden cüdâ ve zerre denli mecrûh zahmâdâr olmadan huzûr-ı serdâra gelib

Resim 57: 2. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 11b

Serlevha Metin (12a)

“Hamîşe düşmezdin böyle olsun diyerek pîşgâh ve sa'âdet-i penâhına ilkâ eyleyecek azim lütfa mazhar ve zümre-i gâziyâ ser-defter oldu bu mahalde otağ yeri bir hoş ma'lûm olmamağla sedâr-ı a'zâm doğru râye suyu kenarında köprü kurulan mahalde nihâde kılınan yeniçeri ağası vezîr Bekri Mustafa Paşa Çerkesine indi nehr-i mezbûr karşısında vâki' tabur-ı mefhûrda tecemmu' eden piyâde ve süvârevan iki bin a'dâ-yı dîn bed-girdâr-ı gazât-ı İslâmî Beç tarafına geçirmemek veya Nik Kal'âsın muhafaza etmek ze'amıyla me'murlar idi bu kesret-i cenûd-ı müslimîni göricek beş on şâh-ı darbezen top atıb ancak bir âdemin kolun götürüb ve berrîn-i şeh-i şehâdete er görmüşiken meydân (...) irsâlinden hâlî buldum ze'am (...) ahşama değin beri tarafı söyleyib ve efrât ve âdem sakatladı vücud-ı serdâr-ı sıyânete kol kethüdâsı Çelebi İsmail Ağa efendim bârgâhınız kurulmuş şamdan gir ve teşrif buyurun deyu koltuğuna girib güçle yolladı ve der-akib taburu mefhûr-ı mukâbelesine yeniçeri serdengeçdilerimiz salınıb a'dâ-yı bed nihâde ile bazıca tüfenk endâzına mübâşeret ve (...) harb-i kıtâle mübâderet eylediler ve mürsellere ya'ni ki kâfir toplarının

mukâbelesine altı kıt'â bal yemez top ve elli kıt'â şâh-ı darbezen ve vaz' olunub eğdi mahalli bilâ ârâm atlamağa mübâşeret olunmağla tabur-ı mefhûrda olan a'dâ-yı (...) perişanlık verip bir top atmağa kâdir olmayıb cümle topları ibtâl kılındı ve çarhiye ta'yîn olunan Tatar askeri ile Nureddin Sultan ve Diyârbekir Vâlisi Vezir Kara Mehmed Paşa ve Haleb Vâlisi Deli Bekir Paşa ve Sivas Vâlisi (...) Halil Paşa ve Adana Vâlisi Deli Emir Mehmed Paşa ve Hamid sancağına mutasarrıf Hazinedâr Hasan Paşa ve Teke sancağına mutasarrıf Arab Ali Paşa ve (...) sancağına mutasarrıf Şeyhoğlu Ahmed Paşa ve atlı Mısır askeri ki râbe suyun bildirdiler ve kimi mezkûr Kara Mehmed Paşa yaptığı cisrden fevc fevc karşı cânibe geçüb tabura hücum etmeleri ile mutahassın olan küffâr-ı hâksârın cân-ı başına sıçrayıb yayası ile bir mikdar atlısı Yanık Kal'âsına girib sâ'ir dest giribân gâziyândan rehâ bulan atlıları Lice'ye doğru firar eylediler lâkin Tatar askeri arkalarına düşüb erişdiler taraf taraf hücumlar idüb cenge girişdiler kâh tüfenkleşdiler ve kâh tîr ü şimşîr ile cenkleşdiler âkıbet münhedim edib kimin katl ve kimini esir ve atlıları (...) olanları kati azdan azı Beç Kal'âsına girüb vâki' olan hâli bildirdiler işbu âsâkir-i mansûre cânibinden vezîr Kara Mehmed Paşa kapıcılar kethüdâsı gelib tabur-ı mefhûr yüzülüb târ u mâr olduğun..." (Resim 58).

hamiŝe dūŝmezdim böyle olsun diyerek piŝgâh ve sa'âdet-i penâhına ilkâ eyleyecek azim lütfâ mazhar ve zümre-i gâziyâ ser-defter oldu bu mahalde otağ yeri bir hoş ma'lûm olmamağla sedâr-ı a'zâm doğru rîye suyu kenarında köprü kurulan mahalde nihâde kılman yeniçeri ağası vezir Bekri Mustafa Paŝa Çerkesine indi nehr-i mezbûr karşısında vâki' tabur-ı mefhûrda tecemmu' eden piyâde ve sövârevan iki bin a'dâ-yı din bed-girdâr-ı gazât-ı İslâmî Beç tarafına geçirmemek veya Nik Kal'ânın muhafaza etmek ze'amıyla me'murlar idi bu kesret-i cenûd-ı müslimîni göricek beç on ŝâh-ı darbezen top atıb ancak bir âdemîn kolun götürüb ve berrin-i ŝehr-i ŝehâdete er görmüşiken meydân (...) irsâlınden hâli buldum ze'am (...) ahşama değün beri tarafı söyleyib ve efrât ve âdem sakatladı vücud-ı serdâr-ı sıyânete kol kethüdâsı Çelebi İsmail Ağa efendim bârgâhınız kurulmuş şandıan gir ve teŝrif buyurun deyu koltuğuna girib güçle yolladı ve der-akıb taburu mefhûr-ı mukâbelesine yeniçeri serdengeçdilerimiz salınb a'dâ-yı bed nihâde ile bazıca tüfenk endâzına mübâşeret ve (...) harb-i kıtâle mübâderet eylediler ve mürsellere ya'ni ki kâfir toprakların mukâbelesine altı kut'a bal yemez top ve elli kut'a ŝâh-ı darbezen ve vaz' olunub eğdi mahalli bilâ ârâm atlamağa mübâşeret olunmağla tabur-ı mefhûrda olan a'dâ-yı (...) perişanlık verip bir top atmağa kâdir olmayıb cümle topları ibtâl kılındı ve çarhiye ta'yîn olunan Tatar askeri ile Nureddin Sultan ve Diyârbekir Vâlisi Vezir Kara Mehmed Paŝa ve Haleb Vâlisi Deli Bekir Paŝa ve Sivas Vâlisi (...) Halil Paŝa ve Adana Vâlisi Deli Emir Mehmed Paŝa ve Hamid sancağına mutasarrıf Hazinedâr Hasan Paŝa ve Teke sancağına mutasarrıf Arab Ali Paŝa ve (...) sancağına mutasarrıf ŝeyhoğlu Ahmed Paŝa ve atlı Mısır askeri ki râbe sıyun bildirdiler ve kimi mezkûr Kara Mehmed Paŝa yapığ ciarden fevc fevc karşı cânibe geçüb tabura hücum etmeleri ile mutahassan olan küffâr-ı hâksârın cân-ı başına sıçrayıb yayası ile bir mâkdar atlısı Yanık Kal'ânına girib sâ'ir dest giribân gâziyândan rehâ bulan atlıları Lice'ye doğru firar eylediler lâkin Tatar askeri arkalarına düşüb erişdiler taraf taraf hücumlar idüb cenge girişdiler kâh tüfenkleşdiler ve kâh tır ü şimşir ile cenkleşdiler âkıbet münhedim edib kimin katl ve kimini esir ve atlıları (...) olanları katl azdan azı Beç Kal'ânına girüb vâki' olan hâli bildirdiler işbu âsâkir-i mansûre cânibinden vezir Kara Mehmed Paŝa kapıcılar kethüdâsı gelib tabur-ı mefhûr yüzölüb târ u mâr olduğun

Resim 58: 2. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 12a

İklil tarzda tezhiplenmiş olan serlevhanın bezeme alanı en dıştan içe doğru analiz edilecektir (Resim 59-60) (Çizim 96-97-98-99-100).

Resim 59: 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b-12a

Serlevha Tezhibi (11b)

Ebatları:

Tezhipli alan Ebadı: 19.5 cm x 35 cm

Dış pervaz ebadı:

Kısa kenar: 17,5 cm / **Uzun kenar:** 31.2cm / **Yükseklik:** 4.8 cm / **Köşe:** 5.5 cm

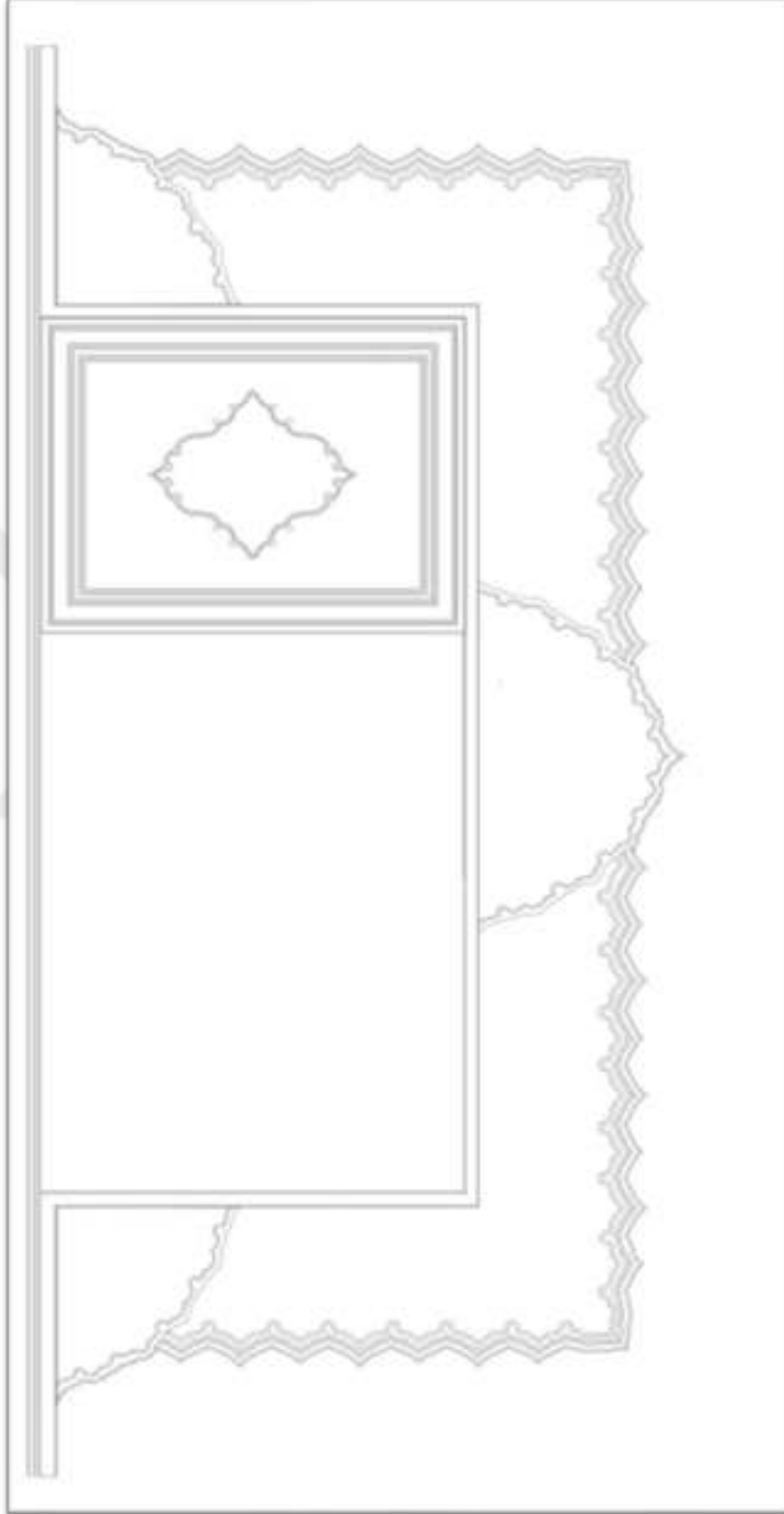
Kubbe ebadı:

En: 9.3 cm / **Yükseklik:** 5 cm

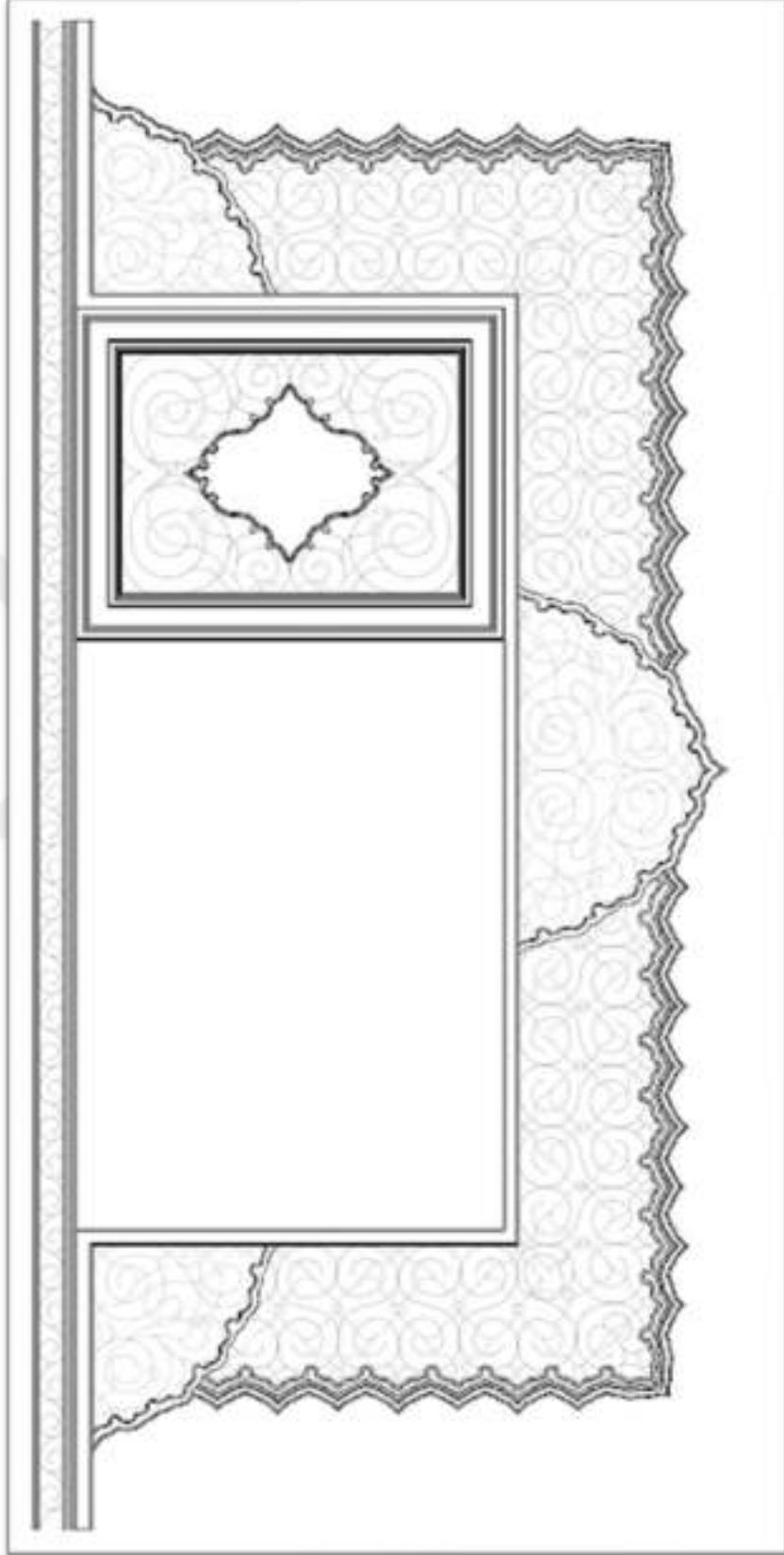
Başlık tezhibi ebadı:

En: En: 6cm / **Boy:** 8.5 cm (zencereksiz)

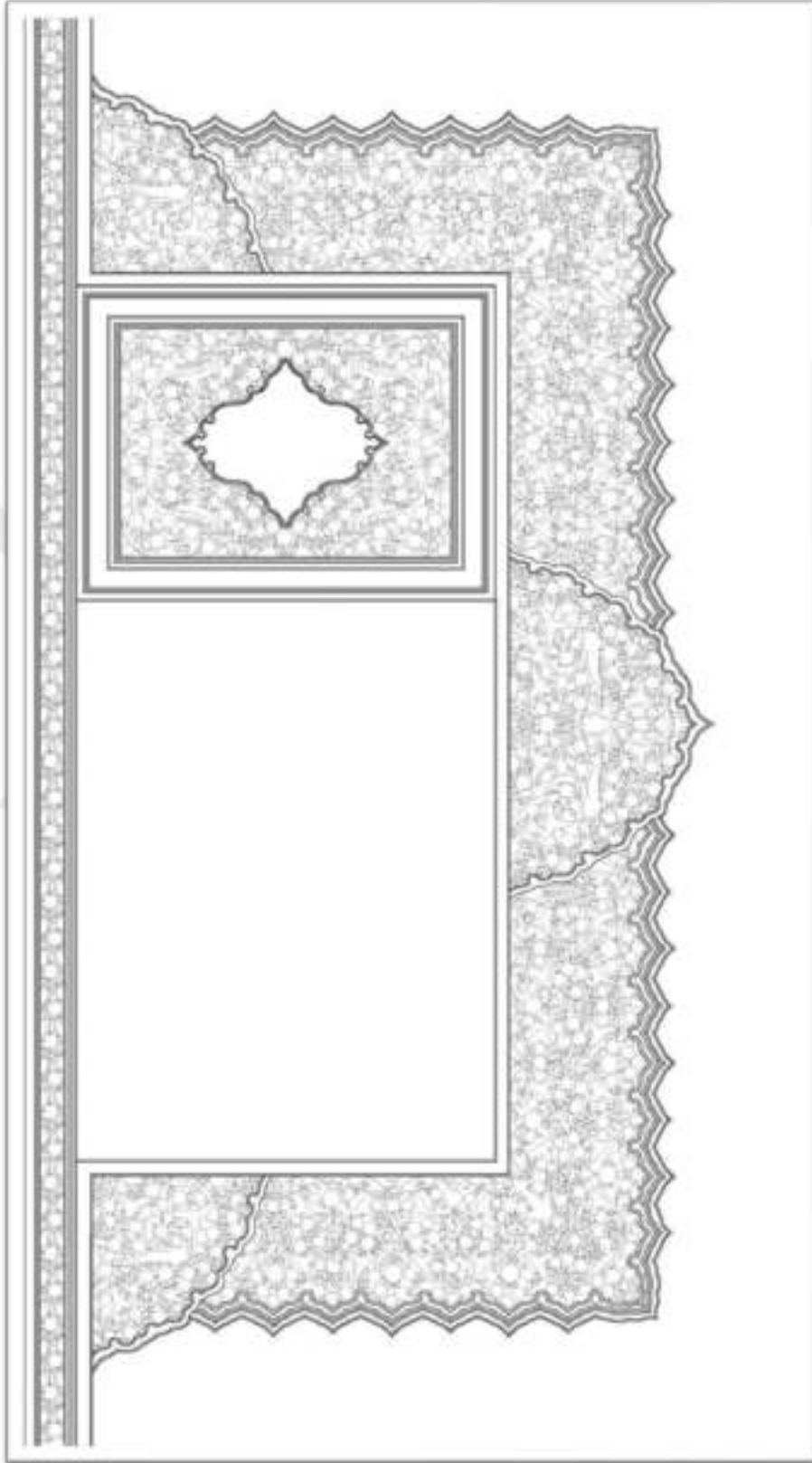
Yazı alanı:**En:** En: 10.5 cm / **Boy:** 14.4 cm**Tığ Ebatları:****Kısa kenar tığlar:** 1.4 cm / 2.3 cm**Uzun kenar tığlar:** 3 cm / 2.2 cm**Resim 60:** 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 11b

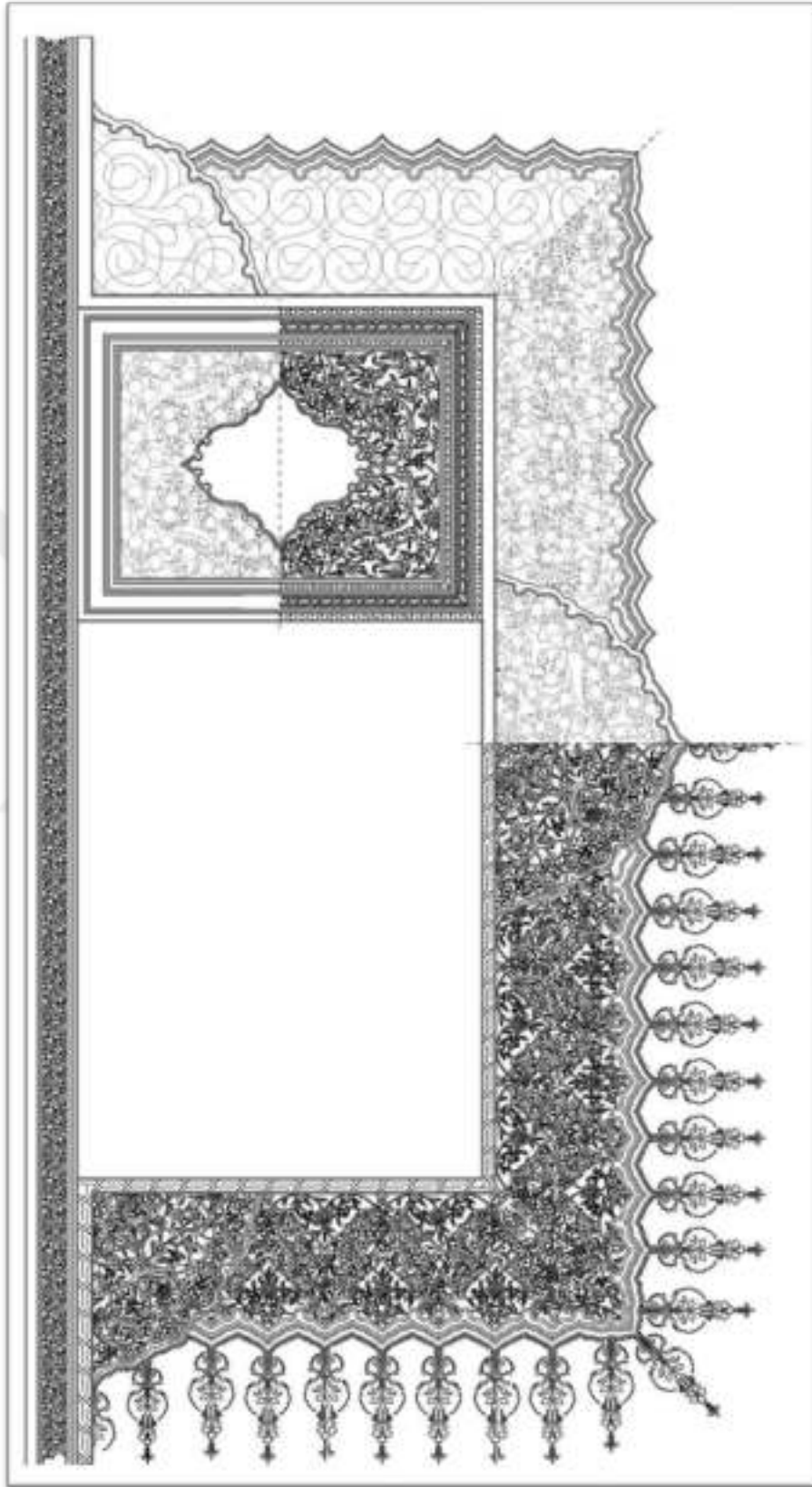
Çizim 96: 2. Cilt Serlevha Şema, 11b

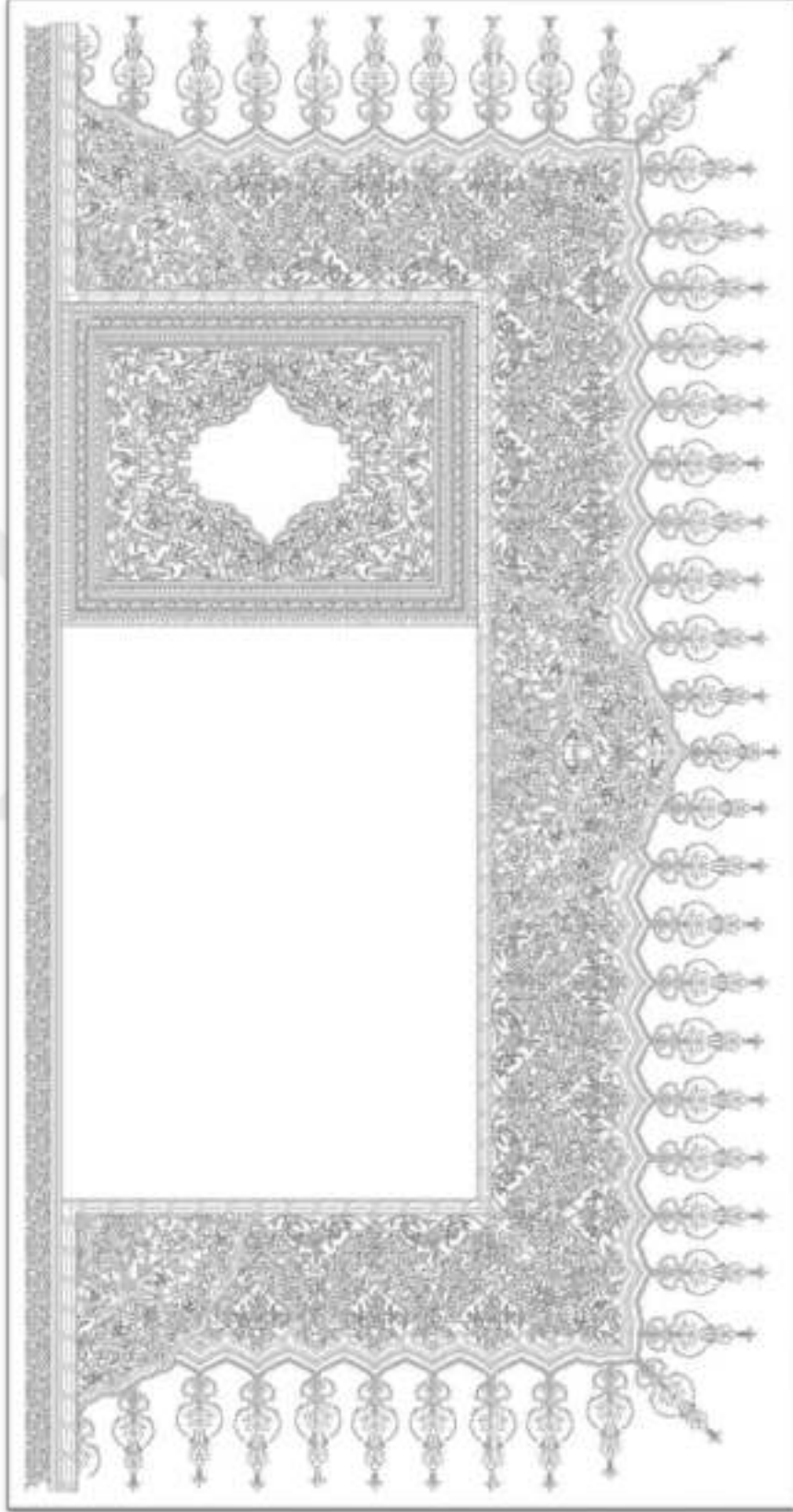
Çizim 97: 2. Cilt Serlevha 1. Analiz, 11b

Çizim 98: 2. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 11b

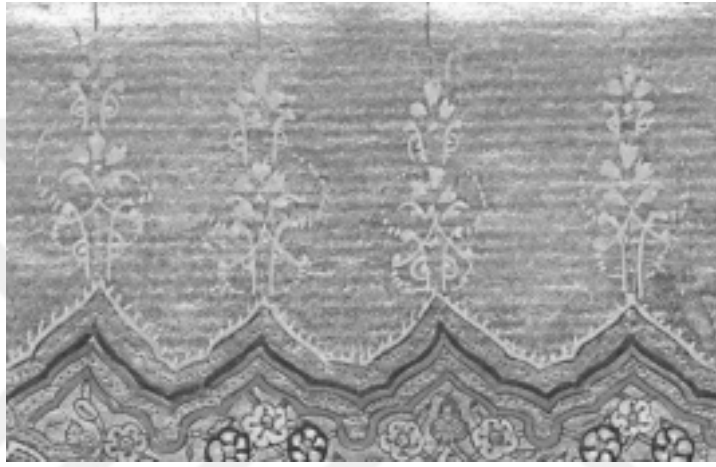
Çizim 99: 2. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 11b

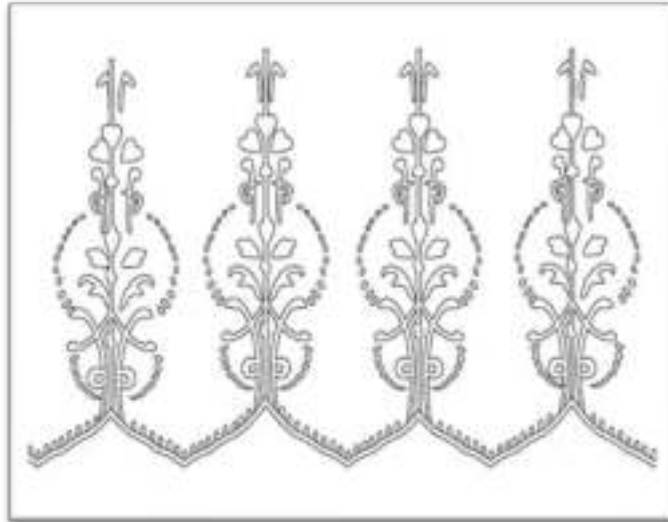
Çizim 100: 2. Cilt Serlevha, 11b

Tığlar

Dış pervazda hatâî, gonca gül ve tirfillerden oluşan; beyaz rengin kullanıldığı tek tip tığlar uzun kenarda 3 cm ve yer yer 2.2 cm ile 1 cm olarak, kısa kenarda ise 1,4 cm ve 2.3 cm olarak uygulanmış olup beyaz iplik üzerine oturtulmuştur. XVIII. yy. üslubunu yansıtan karakteristik tığ özelliklerini taşımaktadır. Tığların bulunduğu süsleme alanının dışında kalan bölüm komple sıvama altın ile boyanmıştır (Resim 61) (Çizim 101).

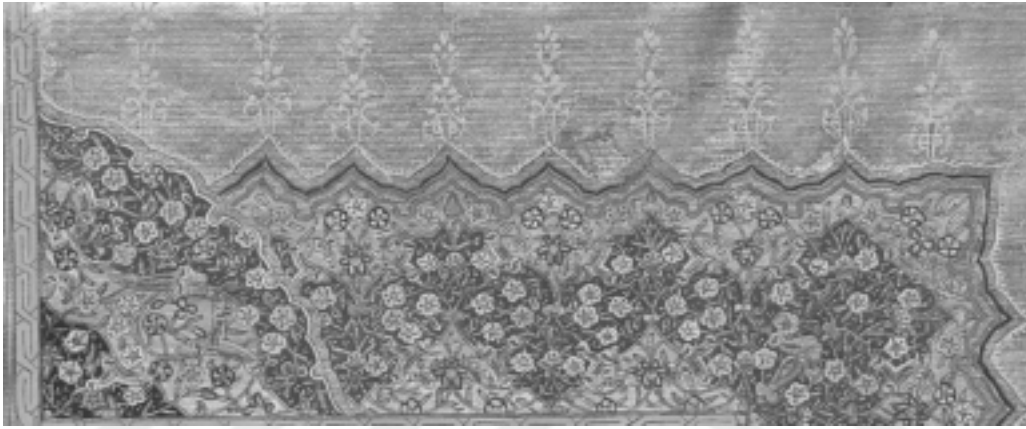
Resim 61: 2. Cilt Serlevha Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 11b

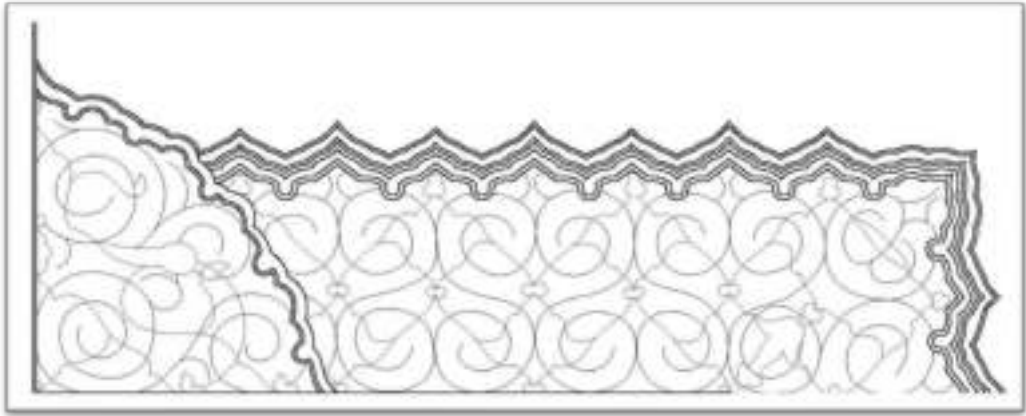
Çizim 101: 2. Cilt Serlevha Tığlar, 11b

Dış pervazlar

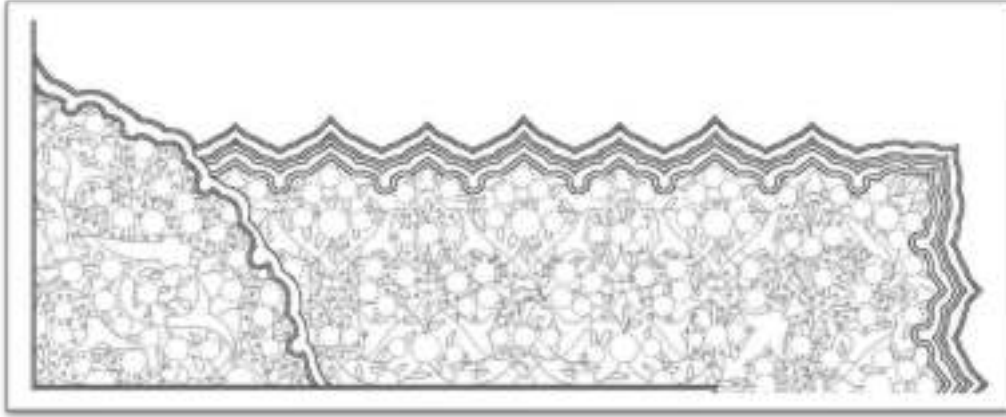
Dış pervaz deseni köşeler hariç $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre tasarlanmış olup, uzun kenarın ortasına kubbe formu konumlanmıştır. Sayfaların (11b ve 12a) alt ve üst kısa kenarlarında, birbirine komşu olacak şekilde uygulanan $\frac{1}{2}$ ölçeğinde tasarlanmış kubbeler, bir tam kubbe formunu oluşturur (Resim 62) (Çizim 102-103-104).

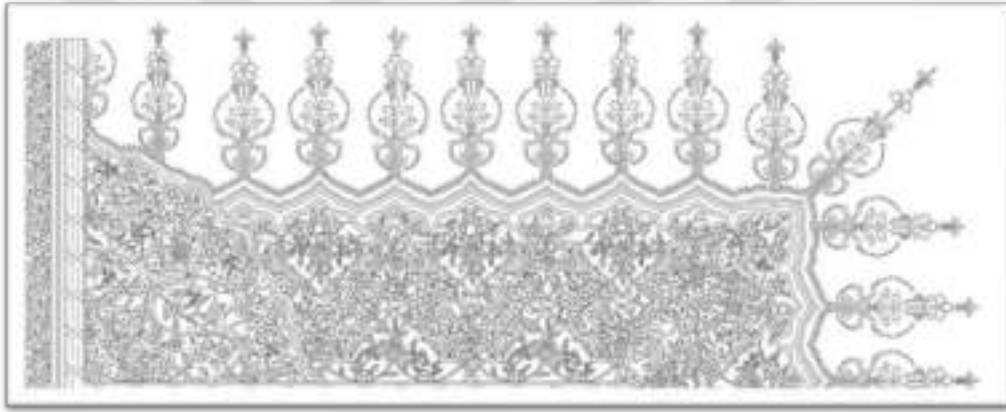
Resim 62: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 102: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 1. Analiz, 11b

Çizim 103: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 2. Analiz, 11b

Çizim 104: 2. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 11b

Dış pervazı dendanlı formda olup sarılma rûmi kapalı formu ile paftalara ayrılmıştır. Dendanlar içten dışa doğru turuncu, altın, yeşil, siyah, altın ipliklerden oluşur. Altın iplikler üzerine iğneli perdah geçilmiştir.

Dış pervazda, altı üstlü çapraz gelecek şekilde yerleştirilen sarılma rûmi kapalı formlarının zemini sıvama altın ile boyanmış olup, dışında kalan zemin ise lacivert ile renklendirilmiştir. Rûmiler de altın olup bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Yan yana yerleştirilmiş kapalı formların, rûmi kanatları karşı kenardaki kapalı formun tepe noktası ile birleşerek, altın iplik ile sınırları belirlenmiş yeni paftalar oluşturulmuştur. Zemini lacivert bırakılıp farklı bir renk uygulaması yapılmamıştır. Köşelerde dış

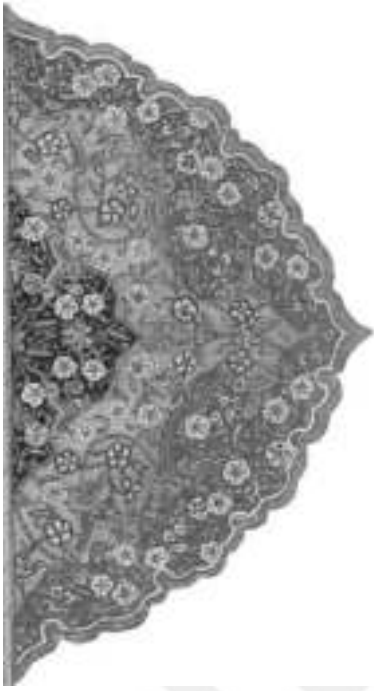
pervazın dandanlı tarafında yer alan kapalı form sarılma rûmilerin kanatları köşe ekseninde birleşerek yeni bir pafta oluşturmuştur. Zemine farklı bir renk uygulaması yapılmamıştır. Yeni oluşan kapalı forma büyük bir tepelik eklenmiştir ve bordoyla gölgelendirilip altın ile boyanmıştır.

Desen örgüsü, zencereğe bitişik olan, kapalı formların arasına yerleştirilmiş lacivert zeminin üzerindeki hatâiden başlar, helezonlar çizerek, kapalı formların da içinden geçer. Hatâi grubu motiflerin kullanıldığı desende pembe ve mavi renkleri kullanılmıştır.

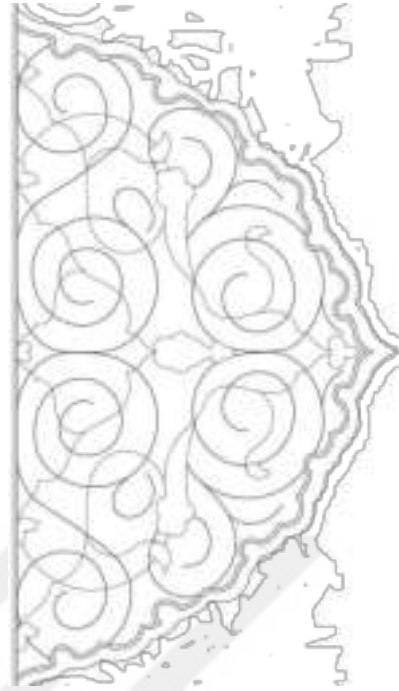
Pembe merkezsel hatâiler somon ve bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Mavi renkli merkezsel hatâiler ise, bir açık tonuyla gölgelendirilmiştir. Bütün motiflerin can noktaları altın ile boyanıp, iğneli perdah uygulanmıştır. Zemini altın olan kapalı formlarda yer alan hatâilerin meşime ve can noktaları altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon renginde olup, bordo ve beyaz ile renklendirilmiştir. Detay süslemeleri ise açık mavidir.

Kubbe

Serlevhanın uzun kısmında yer alan kubbe formunun eni 9.3 cm, yüksekliği 5 cm'dir. İçten dışa sırasıyla siyah, altın ve lacivert paftalardan oluşmuştur (Resim 63) (Çizim 105-106-107-108).

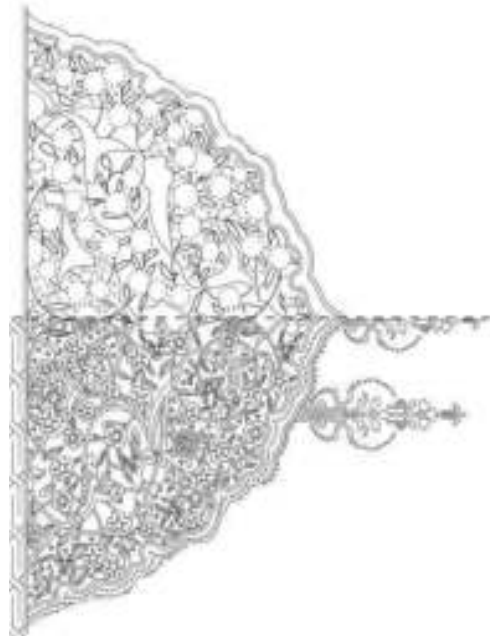
Resim 63: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, İKŞ Albümü, 2022, 11b

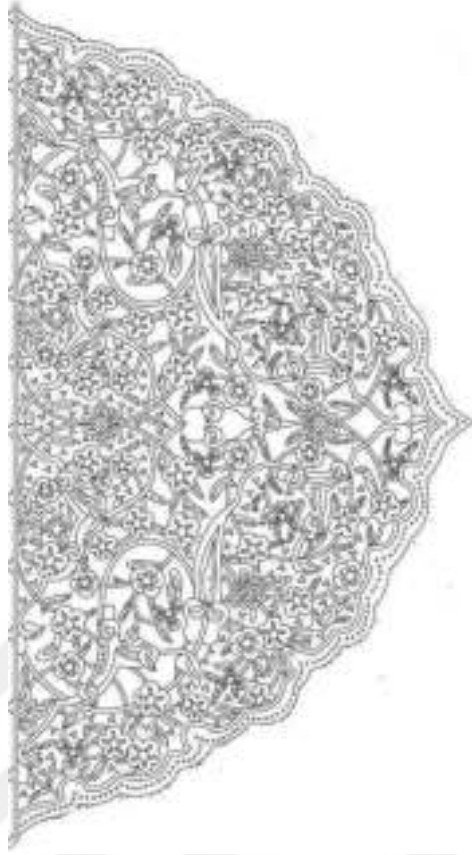
Çizim 105: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, 1. Analiz, 11b

Çizim 106: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, 2. Analiz, 11b

Çizim 107: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, 3. Analiz, 11b

Çizim 108: 2. Cilt Serlevha, Kubbe, 11b

Kubbenin yazı alanına bakan en iç kısmında yer alan siyah pafta, yeşil altın ile boyanıp bordo ile gölgelendirilen sarılma rûmilerden oluşur. Kapalı forma büyük bir tepelik yerleştirilmiştir. Pembe zeminli ara pervaza bitişik ve paralel uzanan bu paftanın ortasına yerleştirilen hatâî, $\frac{1}{2}$ simetrik desen şeması uygulanan kubbe formunun da başlangıç noktasıdır. Bu kısma yerleştirilen hatâîlerin meşime bölümlerinde altın kullanılmış ve üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış olup, bordo ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Diğer motifler ise açık pembe, mavi ve somon ile boyanmıştır. Mavi motif koyu lacivert, diğer motifler somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Can noktalarında altın kullanılmış ve iğneli perdah uygulanmıştır. Dallar ve yapraklarda altın tercih edilmiş yer yer iğneli perdah uygulanmıştır. Siyah paftada kullanılan $\frac{1}{2}$ düz simetrik desen altın ve lacivert paftada da devam eder. Siyah zeminde beyaz renkte üç benek süsleme unsuru kullanılmıştır. Kubbenin, siyah paftadan sonra gelen, sıvama altın ile boyanmış kapalı

formu, sarılma rûmi ve sencide rûmilerden oluşur. Rûmiler altın olup bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Bu kısma yerleştirilen hatâîlerin meşime bölümlerinde altın kullanılmış ve üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış olup, bordo ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Diğer motifler ise açık pembe, mavi ve somon ile boyanmıştır. Merkezsel hatâî ve gonca gül motiflerinde açık mavi, açık pembe ve somon rengi kullanılmıştır. Mavi motif koyu lacivert, diğer motifler somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Can noktalarında altın kullanılmış ve iğneli perdah uygulanmıştır. Dallar ve yapraklarda altın tercih edilmiş yer yer iğneli perdah uygulanmıştır.

Kubbe formunun en dışında yer alan lacivert pafta ise içten dışa beyaz ve altın ipliklerden oluşmuştur. Altın iplik üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Bu paftada yer alan motiflerde kullanılan renk ve gölgelendirmeler diğer paftalarda olduğu gibidir. Zemine beyaz renkli üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır.

Dış pervazın her iki kısa kenarında yer alan yarım kubbe formu, uzun kenarda bulunan kubbe ile desen, zemin rengi, kapalı formları oluşturan rûmiler ve motiflerde uygulanan renklerle tonlamaları bakımından birebir aynıdır.

Ara Pervaz

Dış pervaz ile kitabe arasında dolaşan ara pervaz, pembe renkli olup, üzeri koyu pembe ile geometrik şekiller kullanılarak süslenmiştir. 4 mm eninde olan ara pervazın her iki kenarına altın cedvel çekilmiştir (Resim 64) (Çizim 109).

Resim 64: 2. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albüm, 2022, 11b

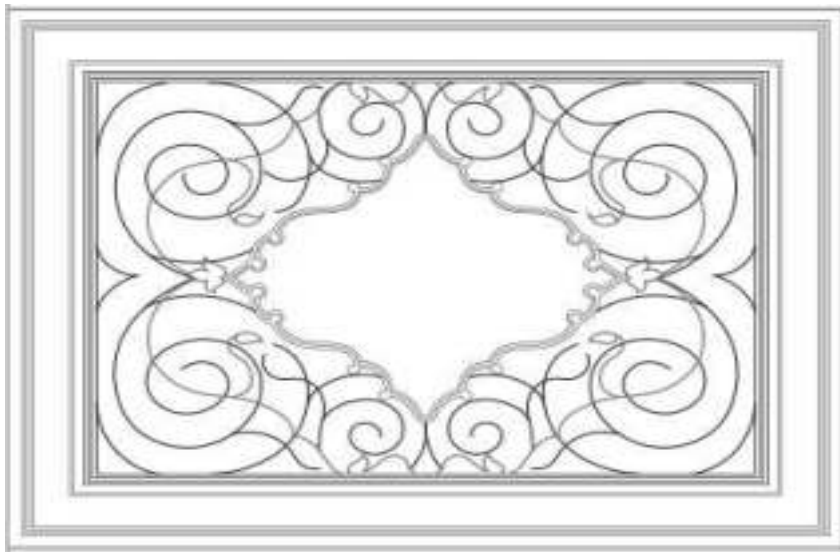
Çizim 109: 2. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 11b

Başlık tezhibi

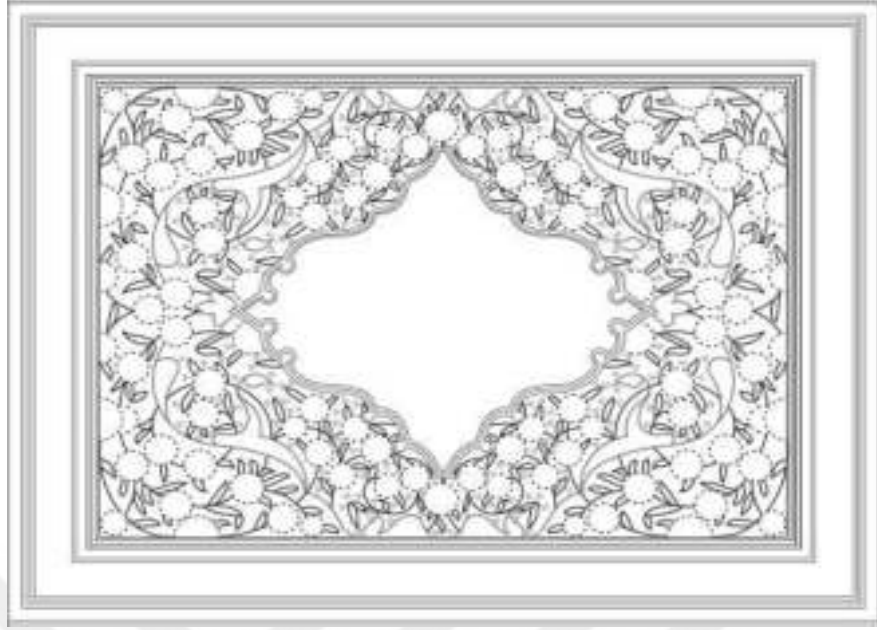
Başlık tezhibi kısmına somon, bordo ve beyaz renkli iplik ile şemse şeklinde yazı alanı açılmıştır. Şemsenin içi sıvama altın ile boyanmıştır. Üzerinde kırmızı mürekkep ile “Cild-i sâni min-târih-i Fındıklı Muhammed Efendi silahdâr-ı şehriyâri.” yazılmıştır.

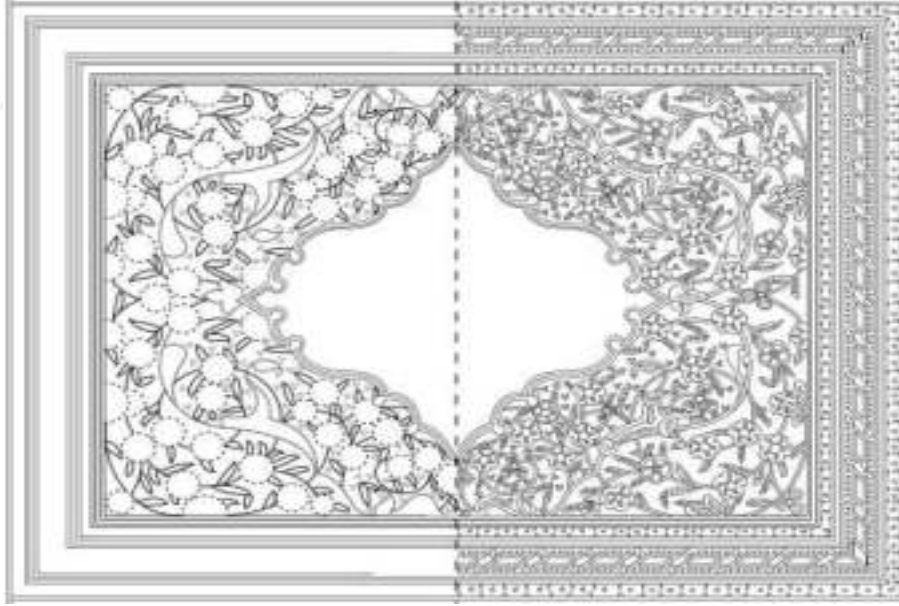
Resim 65: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 11b

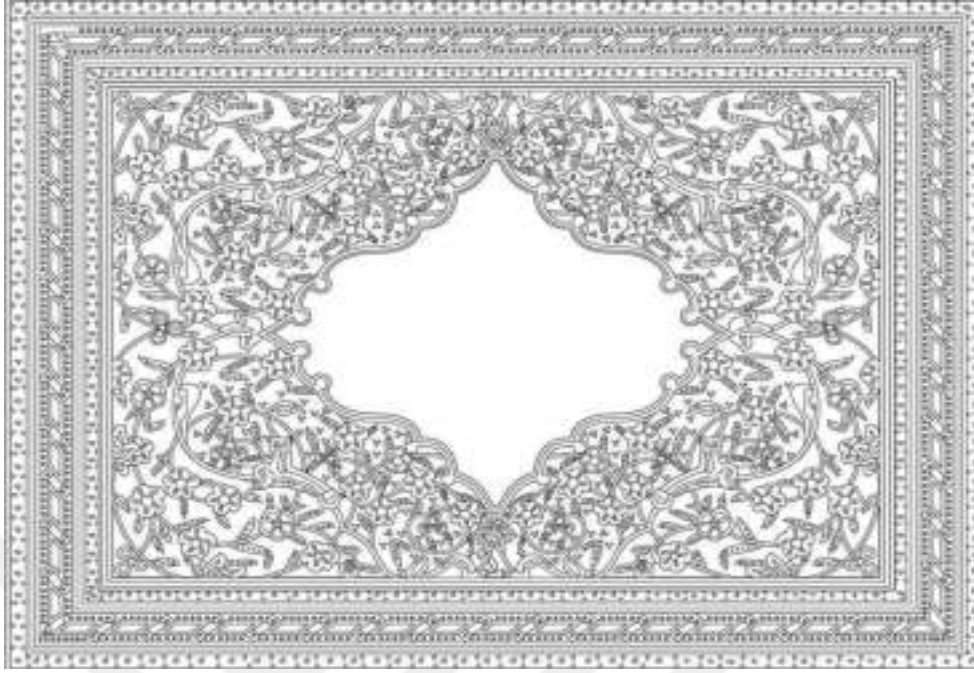
Çizim 110: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 11b

Çizim 111: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 11b

Çizim 112: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 11b

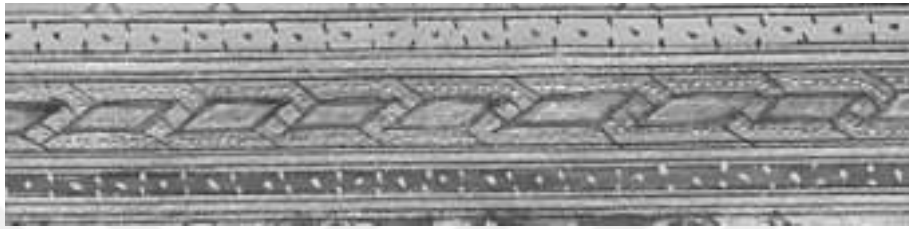

Çizim 113: 2. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 11b

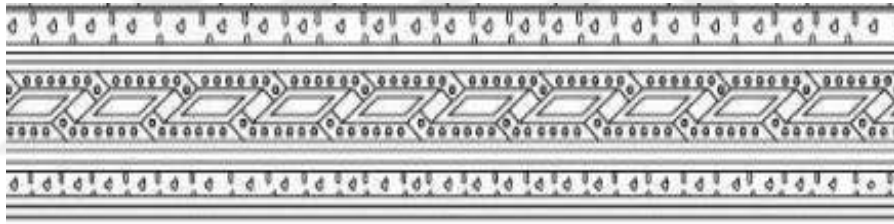
Başlık tezhibinin zemini lacivert olup üzerine üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Zeminin dört tarafında; yatay kenarlarına yerleştirilmiş tepeliklerden çıkan kapalı form ayırma rûmi ile paftalar meydana getirilmiştir. Rûmi paftalar altın iplikler üzerine oturtulmuştur ve bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Kapalı form ayırma rûmi paftaların zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Tepelik kısımlarının içi ise bordo ile renklendirilmiştir (Resim 65) (Çizim 110-111-112-113).

Başlık tezhibi deseni $\frac{1}{4}$ simetrik şema üzerine oturtulmuştur. Desen, altın paftanın içindeki, cedvele dayanmış yarım hatâîler ile başlar ve helezonlardan oluşur. Hatâînin meşime kısmı iğneli perdah geçilmiş sıvama altındır. Taç yaprakları somon renkli olup bordo ve beyaz renk ile gölgelendirilmiştir, detay süslemesi ise açık mavidir. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende; mavi, açık pembe ve somon renkleri kullanılmıştır. Mavi motif koyu lacivert diğer motifler somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Can noktaları altın olup iğneli perdah uygulanmıştır. Tüm dallar ve yapraklar altın ile boyanmış olup yapraklara iğneli perdah uygulanmıştır. Etrafına üç sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki ince ara pervaz olup zemini bordo renktedir. Eni 1 mm olan bordo ara pervazın üzeri yatay ve dikey “-” işaretleriyle

bezenmiştir. İnce ara pervazın dışına cedvel çekildikten sonra 5 mm eninde anahtarlı zencerek yapılmıştır. Anahtarların oluşturduğu yamukların içe bakan sırası ardışık olarak kırmızı ve yeşil renk ile gölgelendirilmiştir. Tekrar cedvel çekilip 1mm eninde son ince ara pervaz yapılmıştır. İlkinde olduğu gibi üzeri yatay ve dikey “- “ işaretleriyle bezenmiştir ve zemini mavi renk ile boyanmıştır (Resim 66) (Çizim 114).

Resim 66: 2. Cilt Serlevha, Ara Pervaz-Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 114: 2. Cilt Serlevha, Ara Pervaz- Zencerek, 11b

İki sıra cedvel çekilmiş sayfanın sol tarafına, tek iplik şema üzerine hatâî motifleriyle tasarlanmış 6-7 mm enindeki ara pervaz geçilip, altın cedvelle sonlandırılmıştır. Ara pervazın zemini altın olup motifler beyaz renk yaprak uçları ise kırmızı ile gölgelendirilmiştir. Ara pervazın zeminine iğneli perdah geçilmiştir (Resim 67) (Çizim 115).

Resim 67: 2. Cilt Kitabeli Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 11b

Çizim 115: 2. Cilt Kitabeli Zencerek, 11b

Yazı bölümü beynessüttur dendanlarla sınırlandırılıp altın sürülerek bezemesiz bırakılmış, sadece iğneli perdah ile üç nokta uygulanmıştır.

Serlevha Tezhibi (12a)

Tezhipli alan ebadı: 19.5 cm x 35 cm

Dış pervaz ebadı:

Kısa kenar: 14.7 cm / **Uzun kenar:** 32 cm / **Yükseklik:** 4 cm / **Köşe:** 5.7 cm

Kubbe Ebadı:

En: 9.5 cm / **Yükseklik:** 5.3 cm

Yazı alanı:

En: 11 cm / **Boy:** 23.2 cm

Tığ Ebatları:

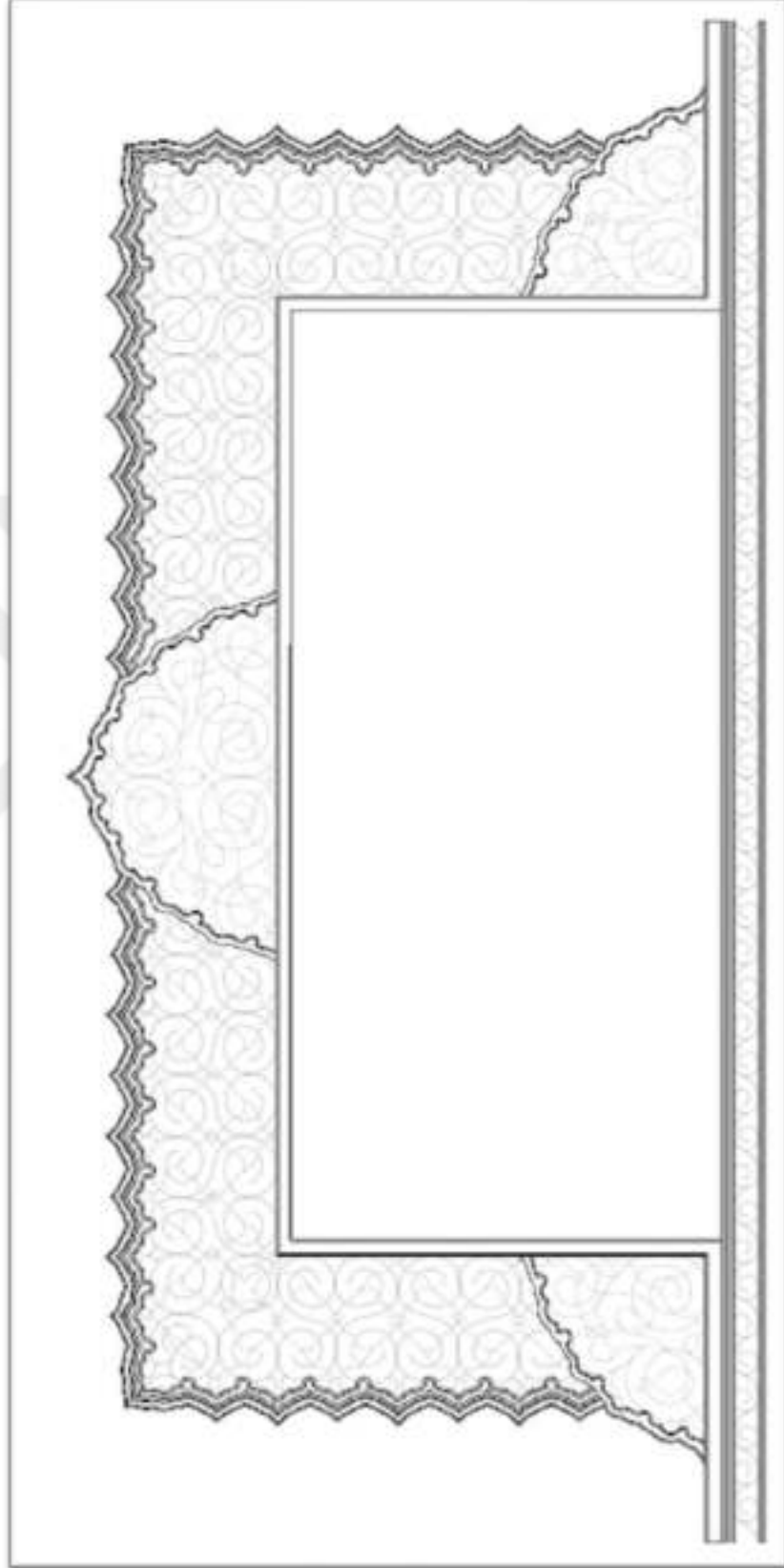
Kısa kenar tığlar: Uzun tığ 2 cm / Kısa tığ 1.5 cm

Uzun kenar tığlar: Uzun tığ 3.7 cm / Kısa tığ 1.5 cm

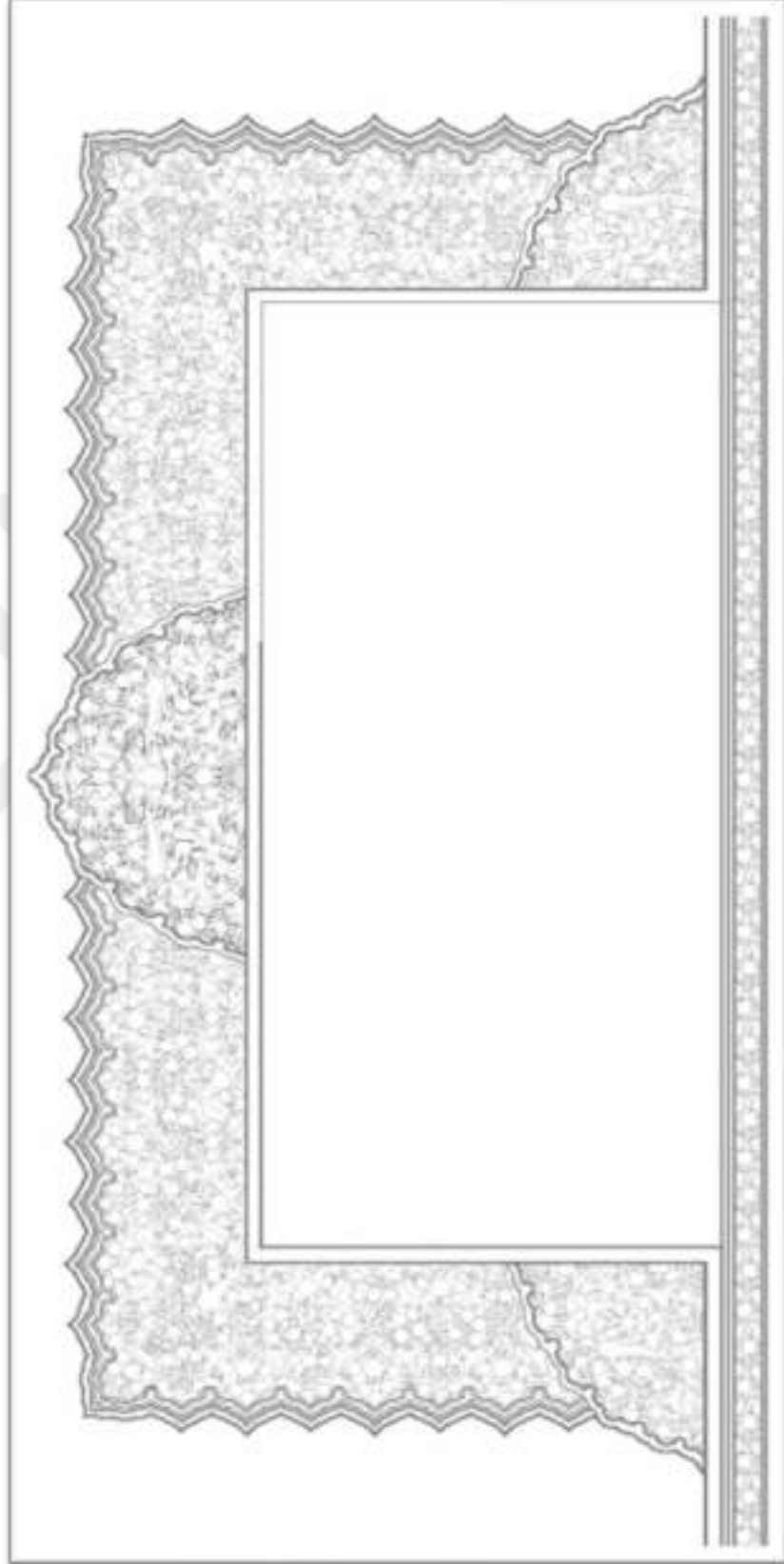
Serlevhanın 12a sayfası, 11b sayfası ile aynı bezemeye sahip olmakla birlikte ayırıcı unsur, başlık tezhibinin olmayışıdır. Yazı alanı ise 20 satır olan 11b sayfasından farklı olarak, 31 satırdır (Resim 68) (Çizim 116-117-118-119-120).

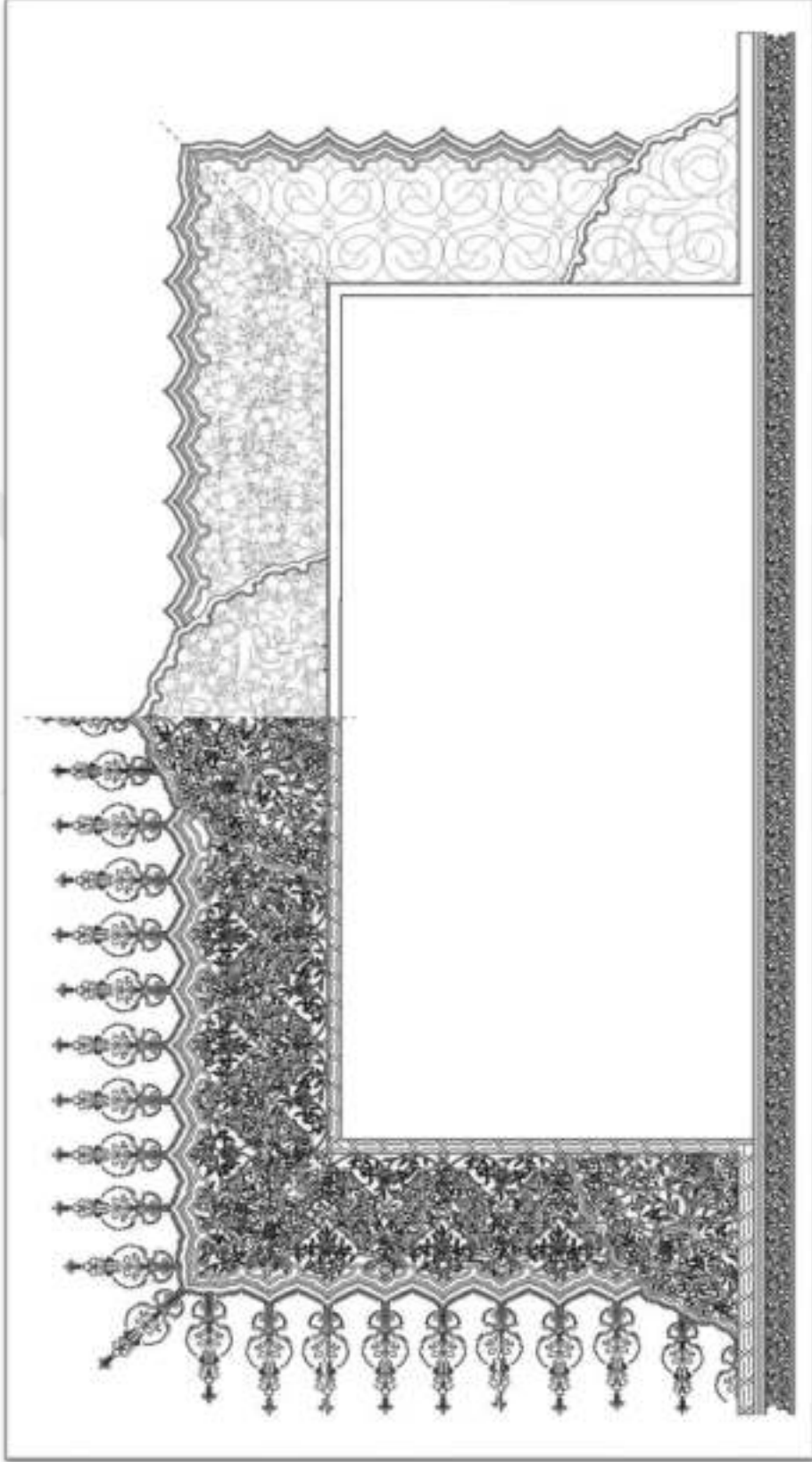
Resim 68: 2. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 12a

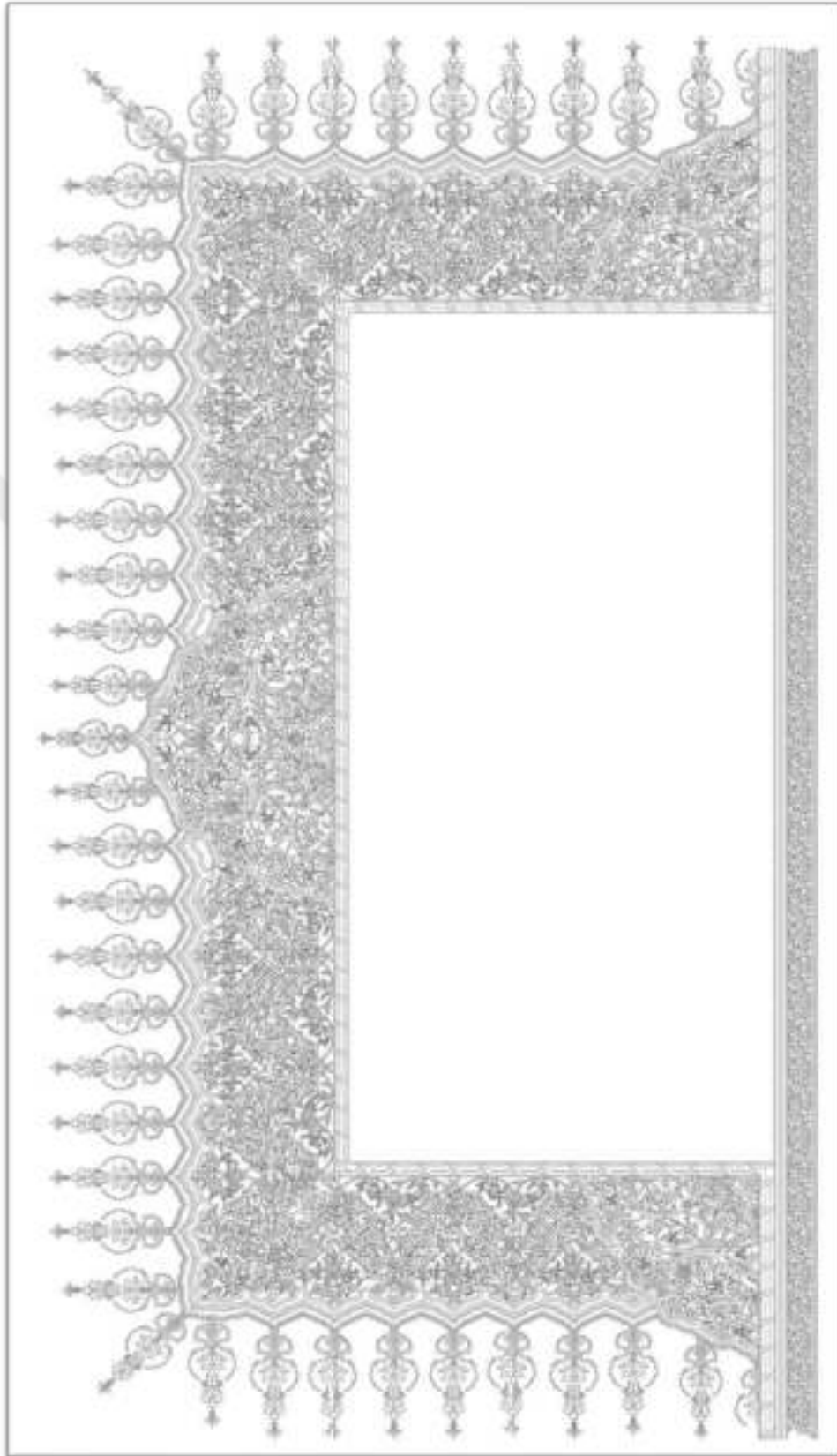
Çizim 116: 2. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 12a

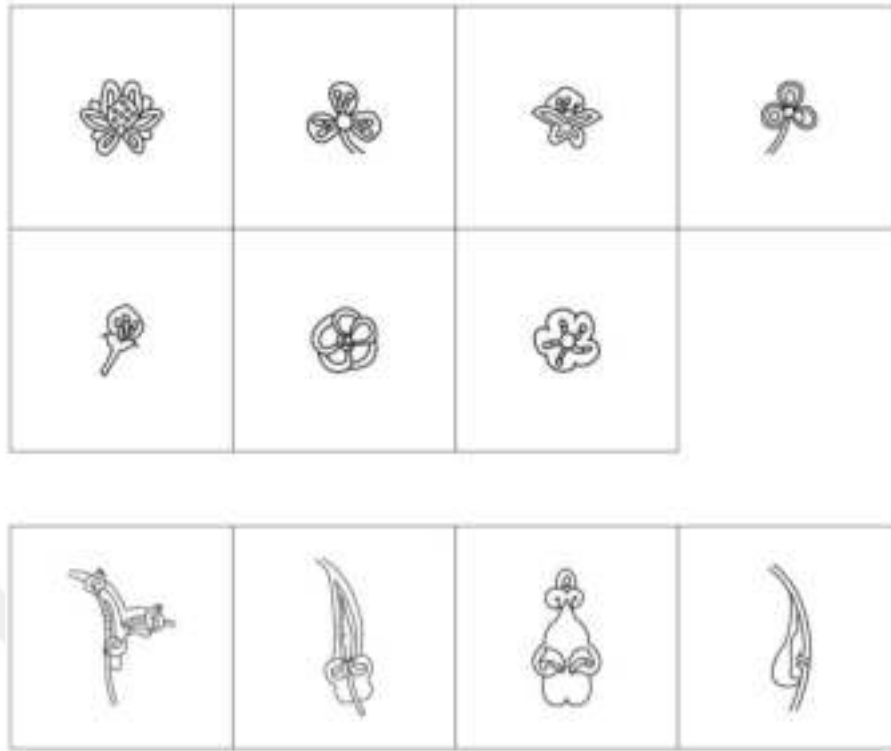
Çizim 117: 2. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 12a

Çizim 118: 2. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 12a

Çizim 119: 2. Cilt Serlevha, 12a

Çizim 120: 2. Cilt Serlevha Motifler, 11b-12a

HATİME TEZHİBİ (394B)

Ebatlar:

Tezhipli alan ebadı: En: 12.1 cm x Boy: 24.2 cm

Yazı alanı ebadı: En: 10.5 x Yükseklik: 5.8 cm

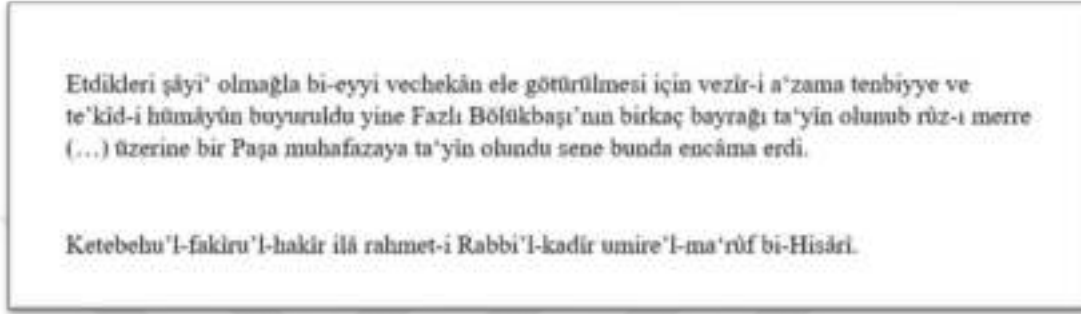
Kitabe ebadı: En: 10.5 x Yükseklik: 1.5 cm

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izze vakf-ı el-hâcc Eyub

Hatime Metin (394b)

“Etdikleri şâyi‘ olmağla bi-eyyi vechekân ele götürülmesi için vezîr-i a‘zama tenbiyye ve te‘kîd-i hümâyûn buyuruldu yine Fazlı Bölükbaşı’nın birkaç bayrağı ta‘yîn olunub rûz-ı merre (...) üzerine bir Paşa muhafazaya ta‘yîn olundu sene bunda encâma erdi.” (Resim 69).

Resim 69: 2. Cilt Hatime Metni Çeviri, 394b

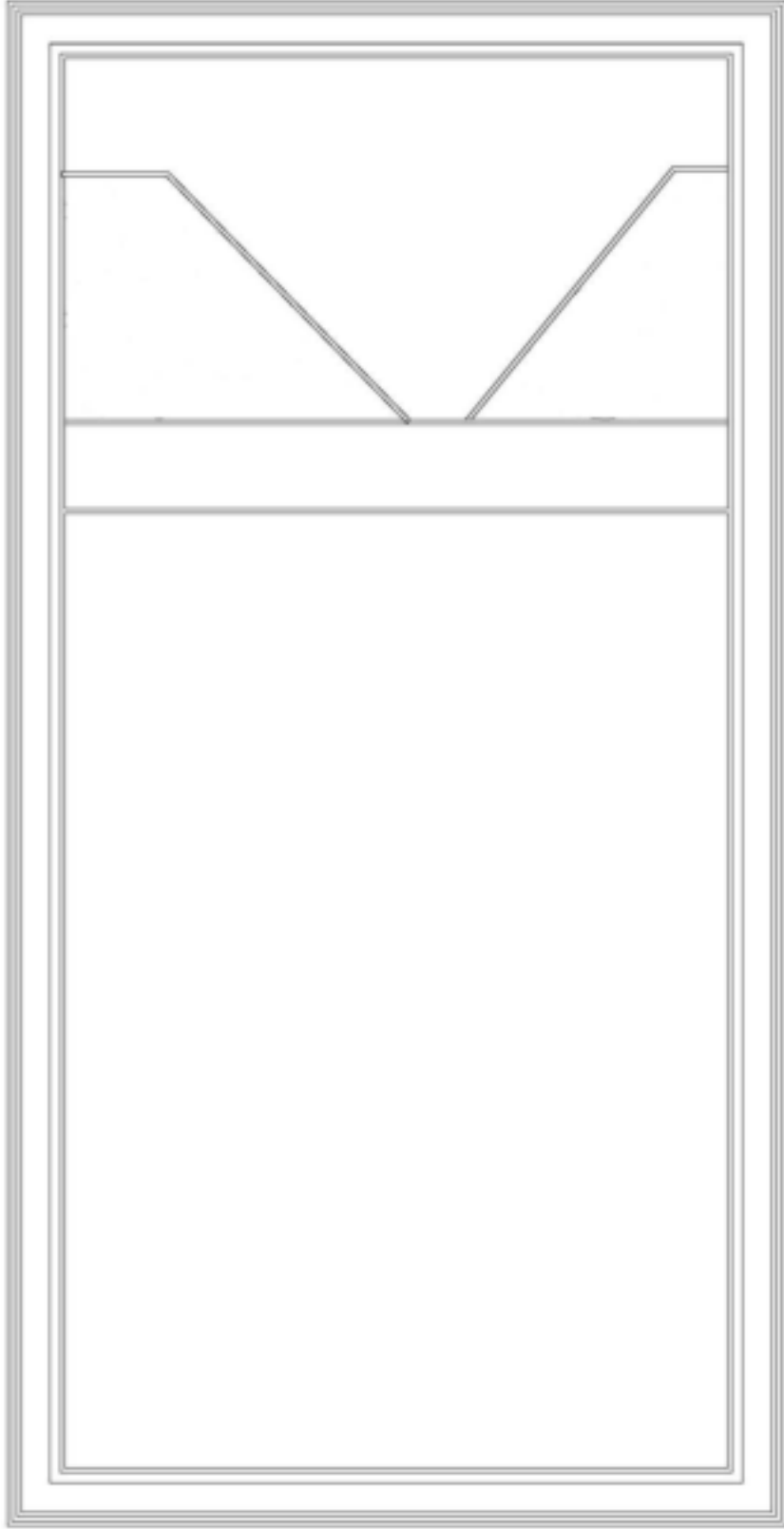
Yazı alanı tasarımı, 1,8’inci cm’de, üçüncü satırdan başlayıp, “V” şeklinde daralıp, 0,9 mm ile düz bir şekilde sonlanan şekle sahiptir. Desen alanı; sağ ve sol kenara dayalı iki küçük asimetric geometrik alandan oluşan kompozisyonda hâlkârî tekniği uygulanmıştır. Yazı ve desen arasında kalan V şeklindeki boşluklar müstakil ve ardışık, altın ile boyanan bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Kompozisyon, süsleme alanlarının, cedvele bakan alt köşedeki bitkisel motiften başlar. Helezonlardan oluşan kompozisyonda hatâî grubu motifler kullanılmıştır. Boşlukları doldurmak için çok sayıda tirfil kullanılmıştır (Resim 70) (Çizim 121-122-123-124-125-126).

Desenin alt kısmında; içinde tek sıra olarak “**Ketebuhu’l-fakîru’l-hakîr ilâ rahmet-i Rabbi’l-kadîr umire’l-ma‘rûf bi-Hisâri**” yazan, 1.5-10.5 cm ebatlarında bir koltuk bulunur. Yazı alanında, altın ile boyanmış beynessüttürsüsleme unsuru kullanılmıştır.

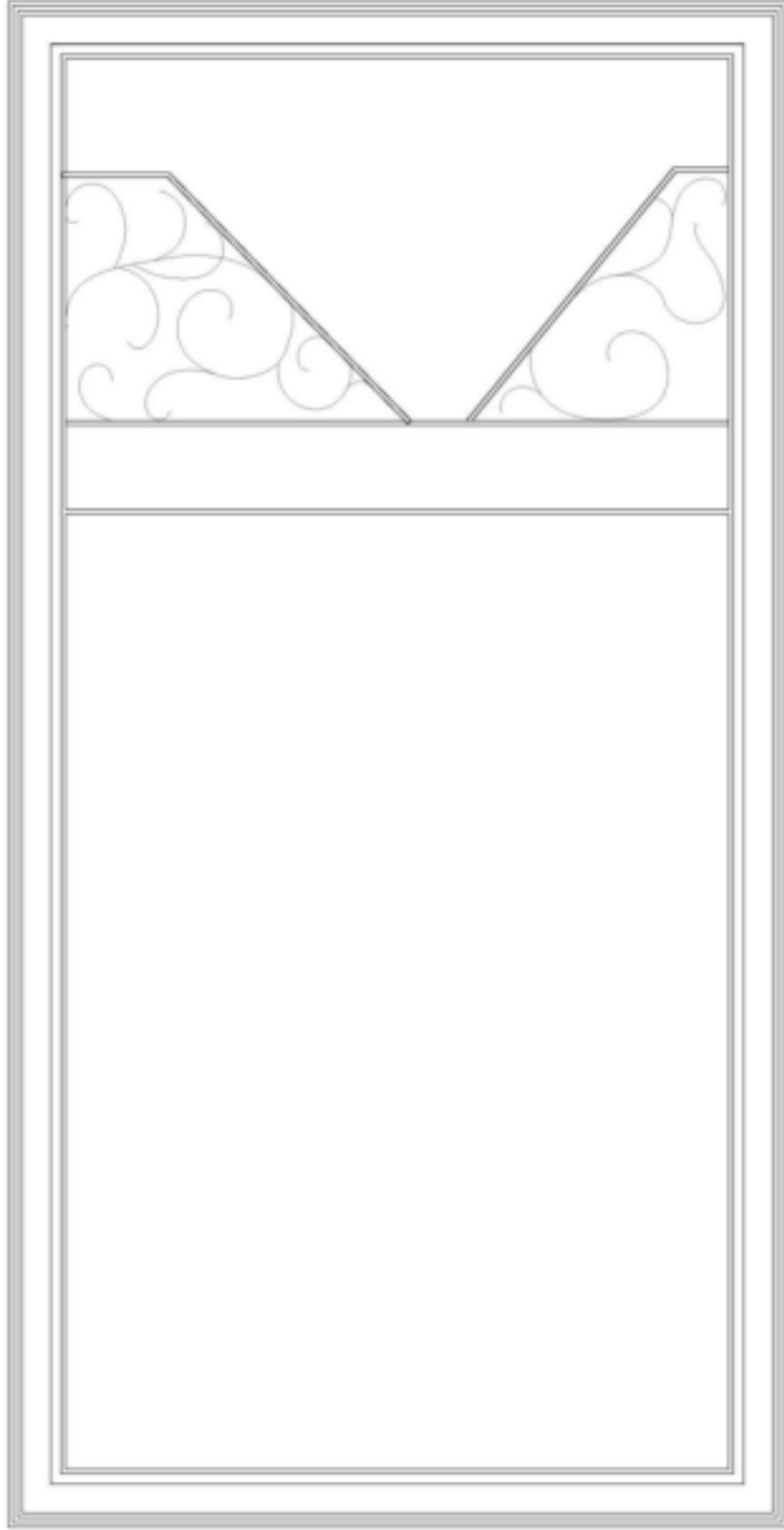
Yazı ve tezhipli alanın etrafına altın zeminli zencerek geçilmiştir. Zencerek üzerine herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Zencereğin tezhibe bakan iç kısmına iplik dış kısmına ise kırmızı renkli kuzu yapılmıştır. Sayfanın yaklaşık olarak ortasına gelecek şekilde alt alta iki mühür vurulmuştur.

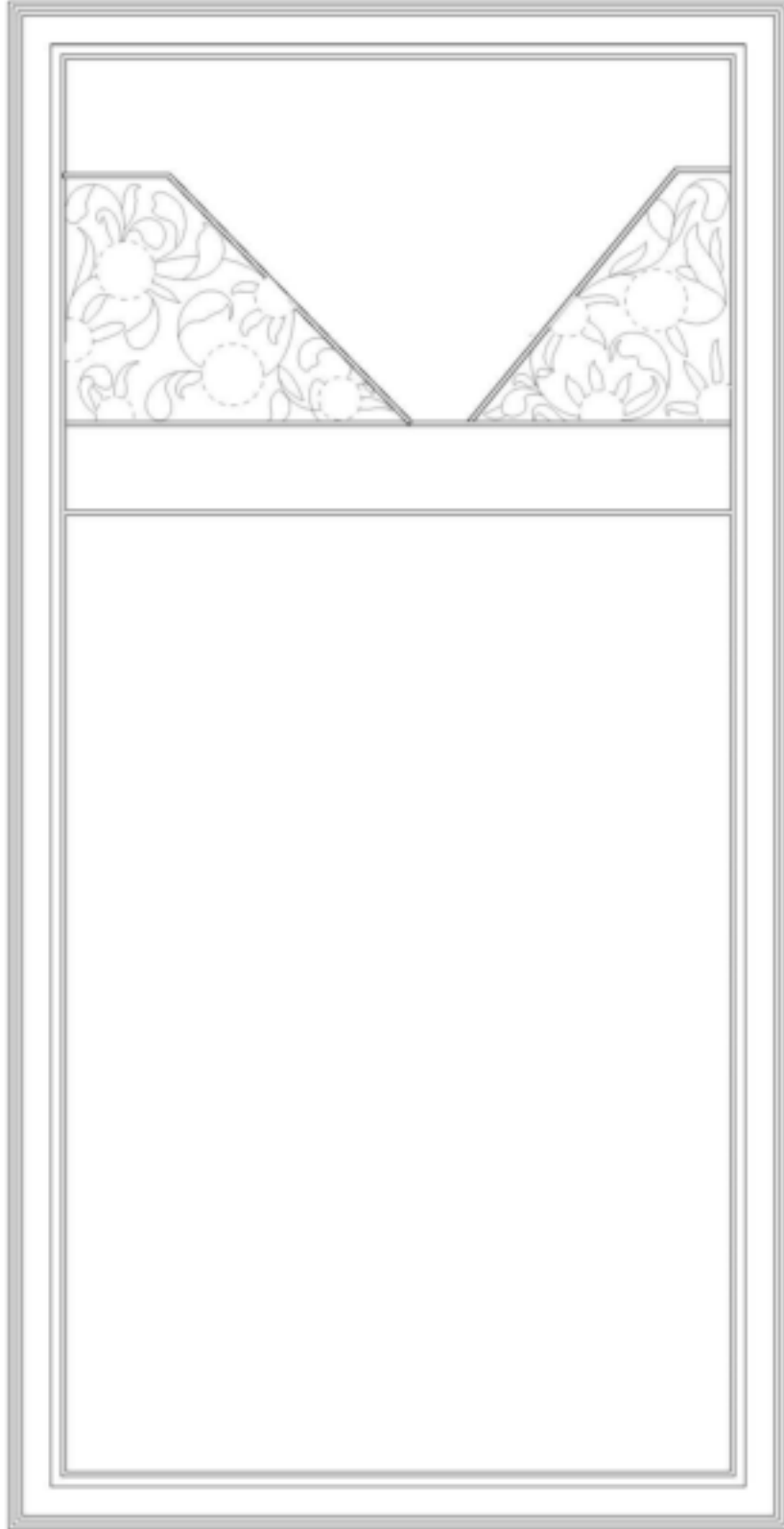
Resim 70: 2. Cilt Hatime, İKŞ Albümü, 2022, 394b

Çizim 121: 2. Cilt Hatime Şema, 394b

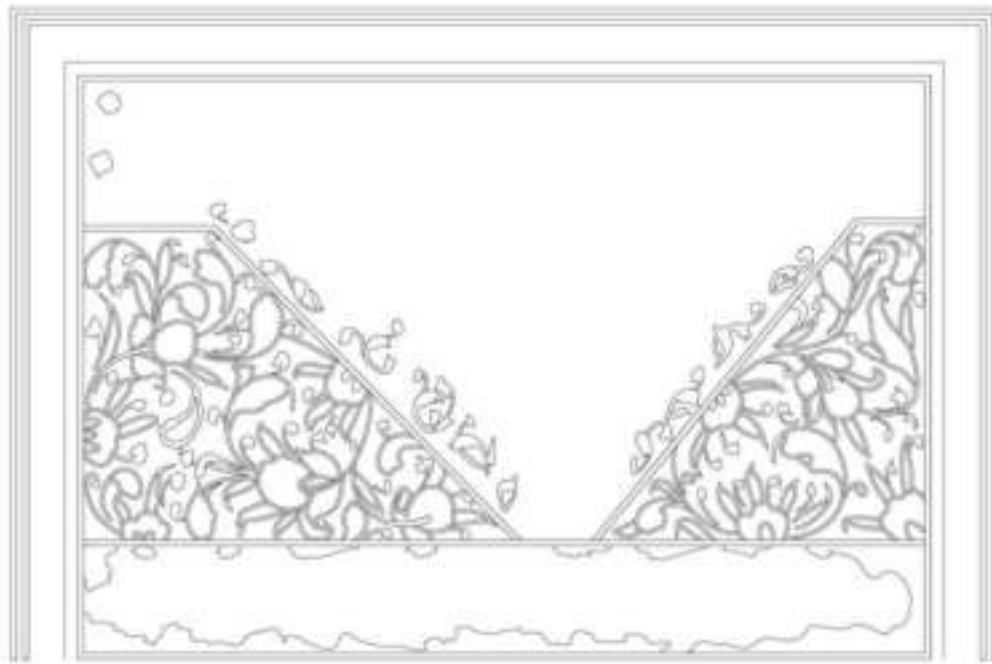
Çizim 122: 2. Cilt Hatime, 1. Analiz, 394b

Çizim 123: 2. Cilt Hatime, 2. Analiz, 394b

Çizim 124: 2. Cilt Hatime, 3. Analiz, 394b

Çizim 125: 2. Cilt Hatime, 394b

Çizim 126: 2. Cilt Hatime Motifler, 394b

VI.4. Katalog No: 3

Koleksiyon: 45 HK

Kütüphane adı: Manisa Yazma Eser Kütüphanesi

Demirbaş no: 5040/ 3

Bibliyografik kayıt no: 92866

Eser Adı: Silahdar Tarihi (Tarih-i Silahdar)

Konusu: Osmanlı Tarihi (XVII. yy.)

İstinsah Tarihi ve Yeri: 16 Mayıs 1790/-

Müellifi: Silahdar Mehmet Ağa (Fındıklılı Muhammed Efendi, Silahdar-ı Hazreti Şehriyan)

Müstensihi: Ömer bi- Hisari

Dili: Türkçe

Yazı Çeşidi: Nesih- (fihrist ve mukaddime sayfaları talik- hatime rika)

Müzehhibi: Bilinmiyor

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izze vakf-ı el-hâcc Eyub

Bezemeli sayfalar: 1b, 2a, 13a, 13b. 14a, 392a

Ebatlar:

Ön ve arka kapaklar (en x boy x kalınlık /cm): 19.6x35.8x0.3 cm

Metin kısmı (en x boy / cm): 20.2x35.8 cm

Ön kenar (ağız) – sırt kalınlığı/ cm: 4.4cm-4.6 cm

Yaprak (varak) sayısı: 3+392+3

Eserin Genel Özellikleri:

Eserin ön kapağı ve mıklebi kopmuştur. Deri köstekle cilde bağlı bulunmaktadır. Ön ve arka ciltte 2 mm mukavva kullanılmıştır. Tüm bölümlerin yüzeylerinde deri kullanılmıştır. Kahverengi, bordo, açık kahverengi keçi derisi tercih edilmiştir. Şiraze örgüsü mevcuttur. Krem rengi ve pembe ibrişim iplikle balıksırtı örgü biçimi kullanılmıştır.

Dikiş hasarı sebebiyle ilk formlar metin bloğundan ayrılmıştır. Metinde yırtıklar mevcuttur. Ciltte eski deri onarımlar mevcuttur. Kapakta aşınma ve soyulma görülmektedir. Deride eksik kısımlar vardır. Sırt ve kolon dikişlerinde kopmalar vardır.

Eserin kâğıt özellikleri: Yan kâğıt ve metin kısmında kullanılan kâğıtlar, el yapımı heterojen Avrupa kâğıttır. Sık ve geniş süzgeç izleri belirgindir. Filigranlı ve aharlı olup lif yönü sırtta paraleldir. Kalınlık 0.08-0.09 mm'dir.

Mürekkep özelliği: Metin kırmızı ve siyah mürekkeple yazılmıştır. Satır sayısı 31'dir. Metnin tamamına cedvel çekilmiştir.

Cilt Özellikleri:

Resim 71: 3. Cilt Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022

Malzeme	Kapaklar				Sertap		Miklep		Şiraze örgüsü	Köstek	
	Ön		Arka		Var	Yok	Var	Yok		Var ☐	Yok ☐
	Var	Yok	Var	Yok							
İncos karton (1-2mm)	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	İncos karton ile kapak bitileşimi (incos karton)		
Mükavva (2mm +)	☒	☒	☒	☒	☐	☒	☒	☐			
Akşap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İplik cinsi: İbrizim	Deri özellikleri Yastık: Deri Deri cinsi: Keçi Renkler: krem rengi ve pembe Derinin rengi: koyu kalıncılığı: bozdu-apağ kalıncılığı:	
Düğer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			
	Ön		Arka		Sertap		Miklep		Sırt		
	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç			
Deri	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☐		
Ebru	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Kâğıt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Kumaş	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Papümen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Cilt bezi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Düğer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		

Tablo 8: 3. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022

Süsleme	Ön Kapak		Arka Kapak		Sertap		Miklep		Sırt
	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	Dış	İç	
Şemseli	☒	☒	☒	☒	☐	☐	☒	☒	☐
Çarküşe (kâğıt)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Soğuk baskı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alttan ayırma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Üstten ayırma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülemma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mülevven	☒	☐	☒	☐	☐	☐	☒	☐	☐
Katı'	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zerbahar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yekşah	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐	☒	☐
Yazma	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒

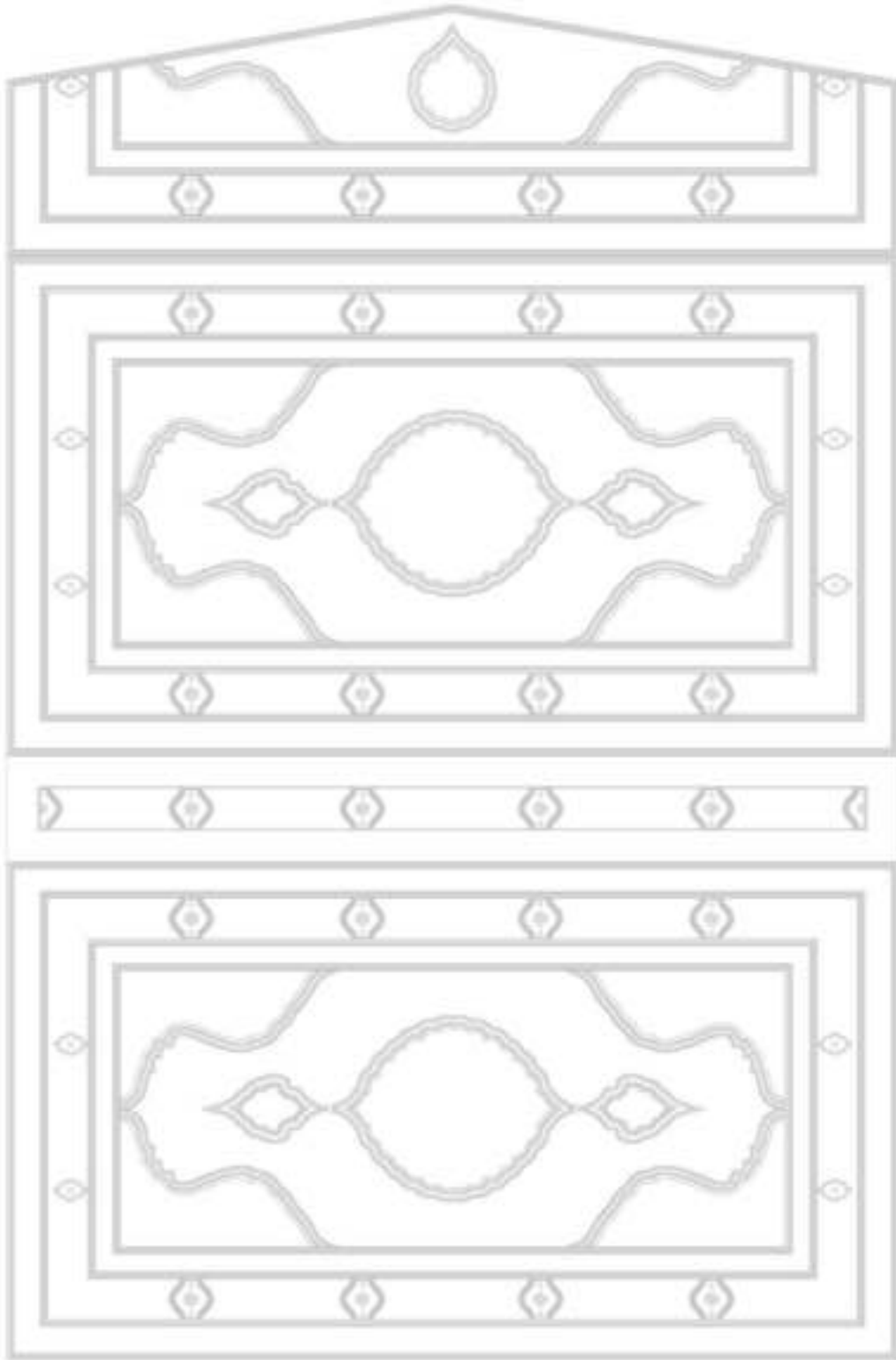
Tablo 9: 3. Cilt Teknik Yapı-Malzeme, İKŞ, Belgeleme Formu, 2022

Eserin cildi, kahverengi mıklepli ve mülevvendir. Salbek, şemse, köşebent ve bordür kısımlarında kullanılan derinin rengi bordodur. Bordo kısımlar, baskı tekniği kullanılarak bitkisel motiflerle bezenmiştir. Zeminin altın renge boyanmasıyla, süsleme ve zeminin birbirinden ayrılması sağlanmıştır.

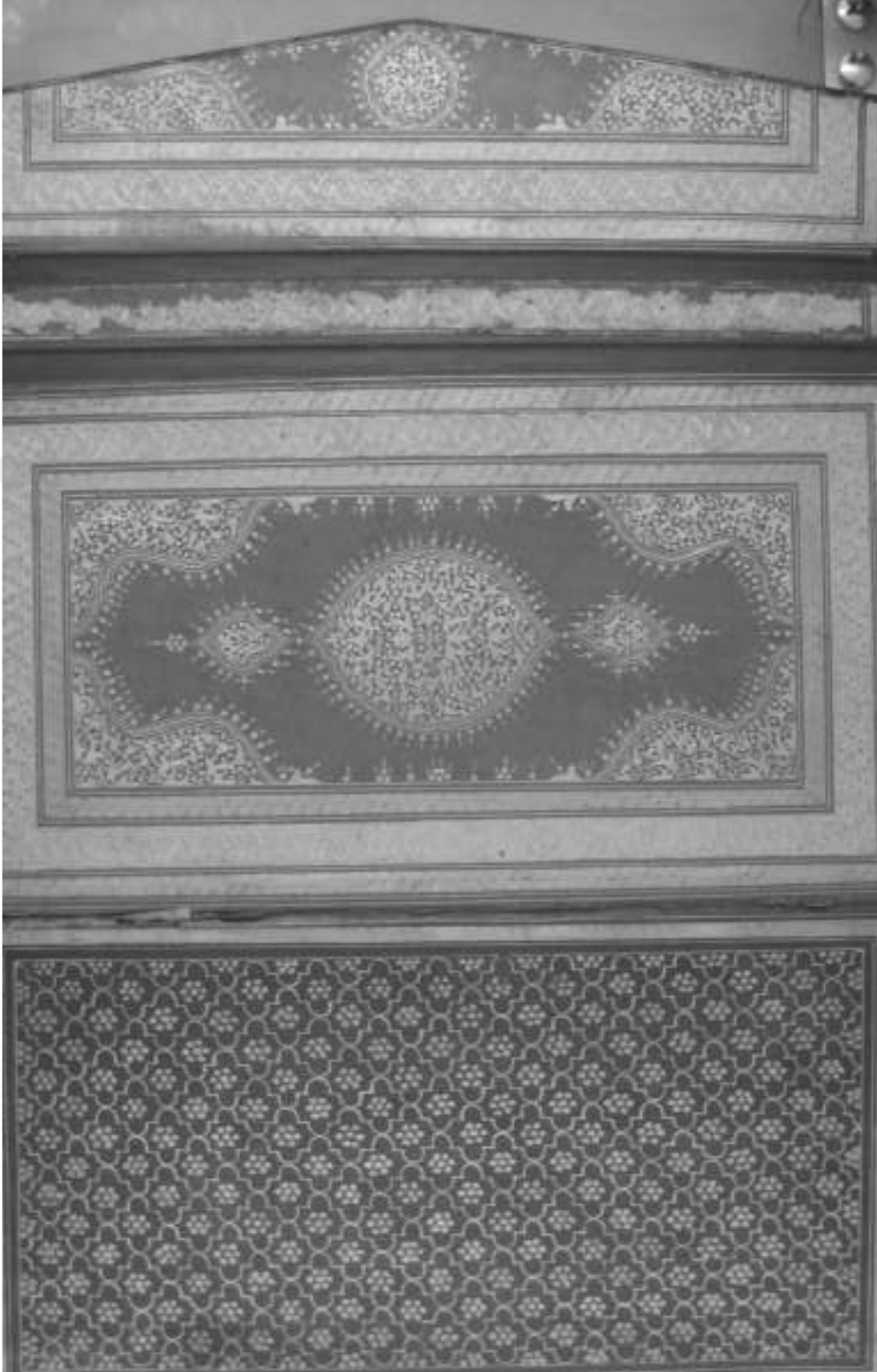
İç kapaklar genelinde açık kahve tonu kullanılmıştır. Bordür, şemse, salbek, köşebent kısımlarında renk verilmiş kâğıt kullanılmıştır. Ayrıca yekşah ile kâğıtların üzeri bezenmiştir. Köşebent, salbek, şemse kısımlarında kullanılan kâğıt yeşildir. Bordürlerde krem rengi kâğıt kullanılmıştır. Dış ve İç kapaklar zencereklerle çevrelenmiştir. Eserin ön kapağı kopmuş olup, cilde deri bir köstekle bağlanmıştır. İlk formalar eserden ayrılmıştır. Bu cilt daha önceki zamanlarda deri kullanılan tadilatlar görmüştür (Resim 72-73) (Çizim 127-128). Eserin ölçülerinin belirtildiği tablo (Tablo 7), Cilt teknik özelliklerinin ve malzeme bilgisinin işlendiği tablo (Tablo 8) ve cilt süsleme özelliklerinin işaretlendiği tablo (Tablo 9) aşağıya eklenmiştir.

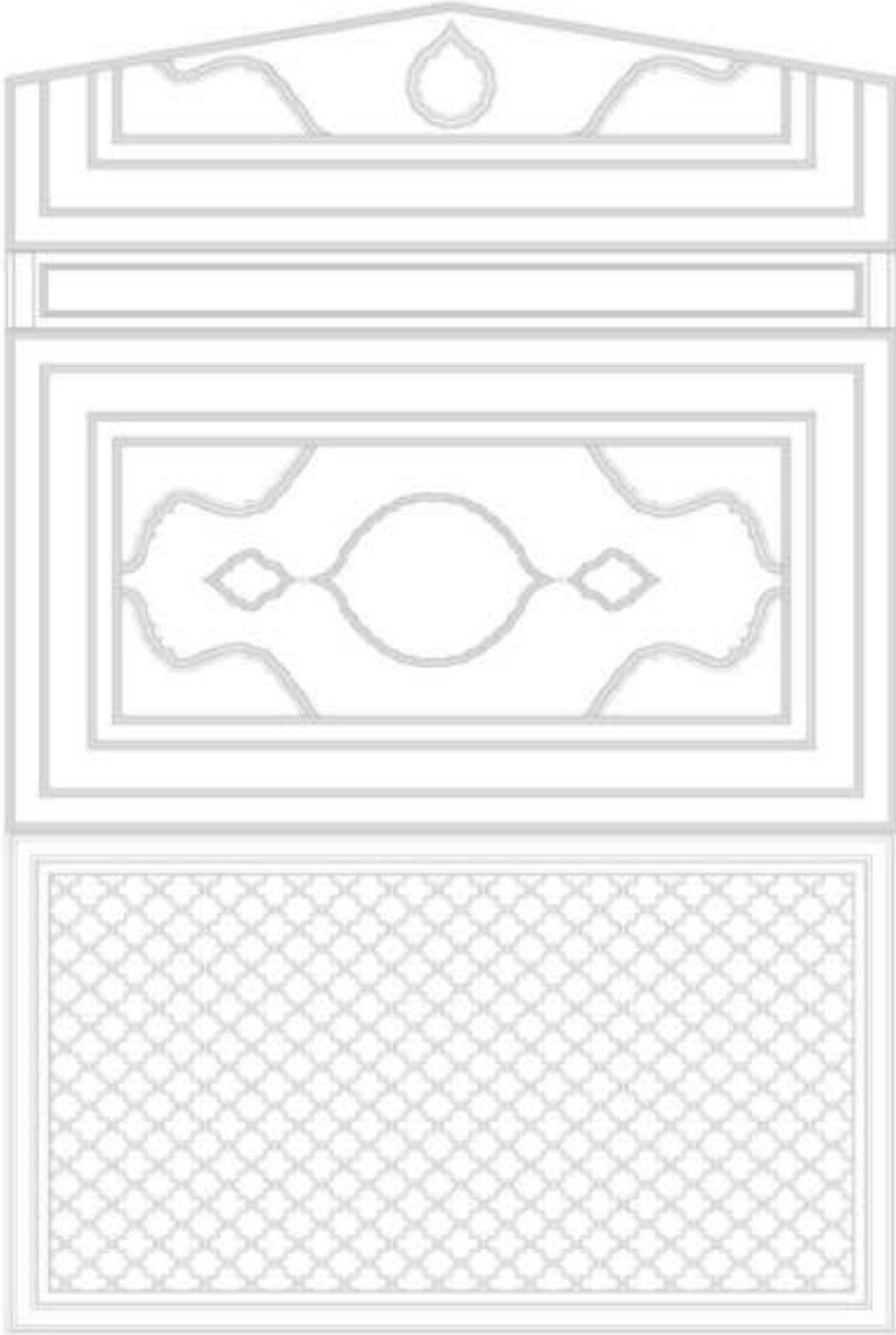
Resim 72: 3. Cilt. Dış Kapak, İKŞ Albümü, 2022

Çizim 127: 3. Cilt Dış Kapak Şema

Resim 73: 3. Cilt İç Kapak, İKŞ Albümü, 2022

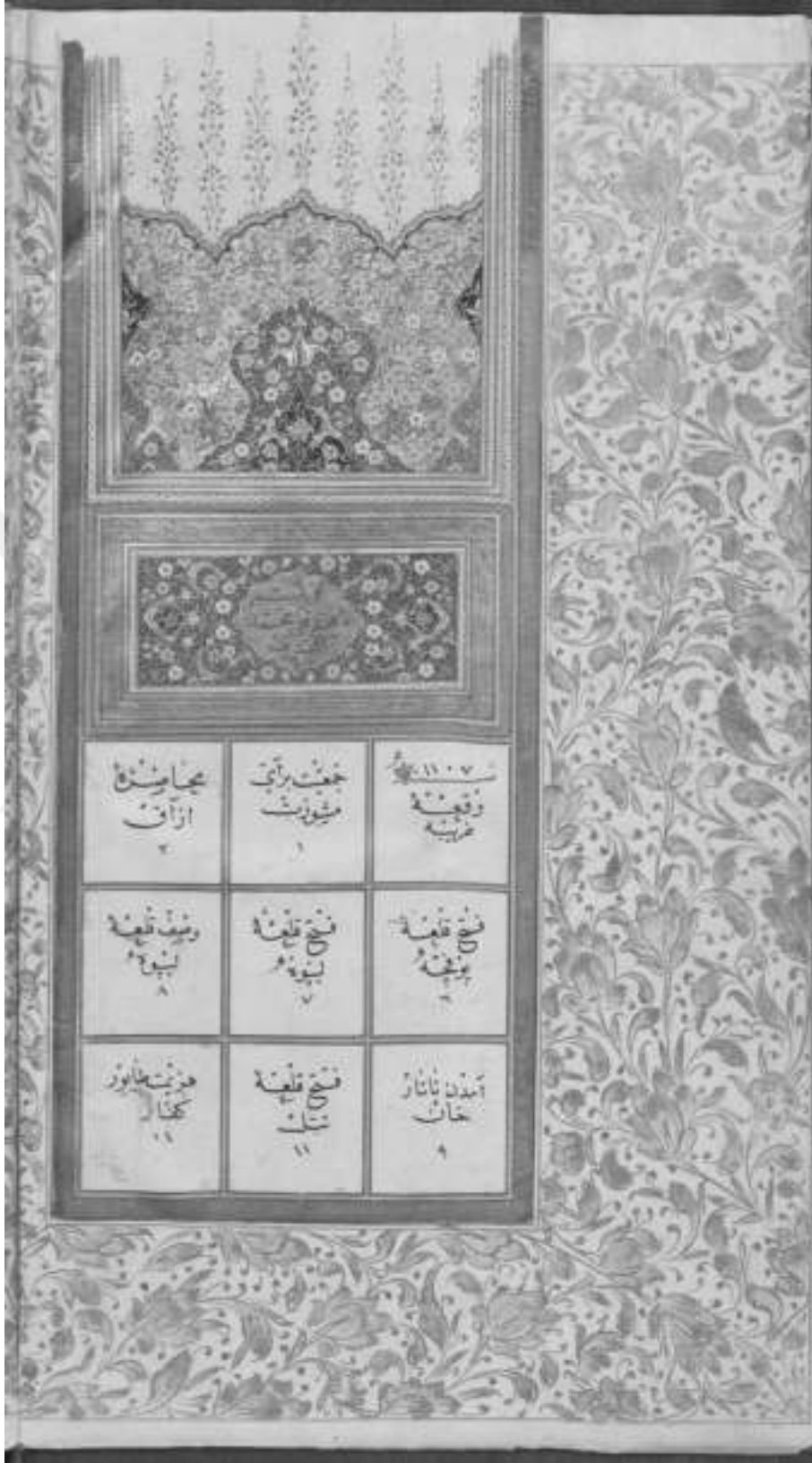
Çizim 128: 3. Cilt İç Kapak Şema

ÜN VAN-HÂLKÂR TEZHİPLERİ

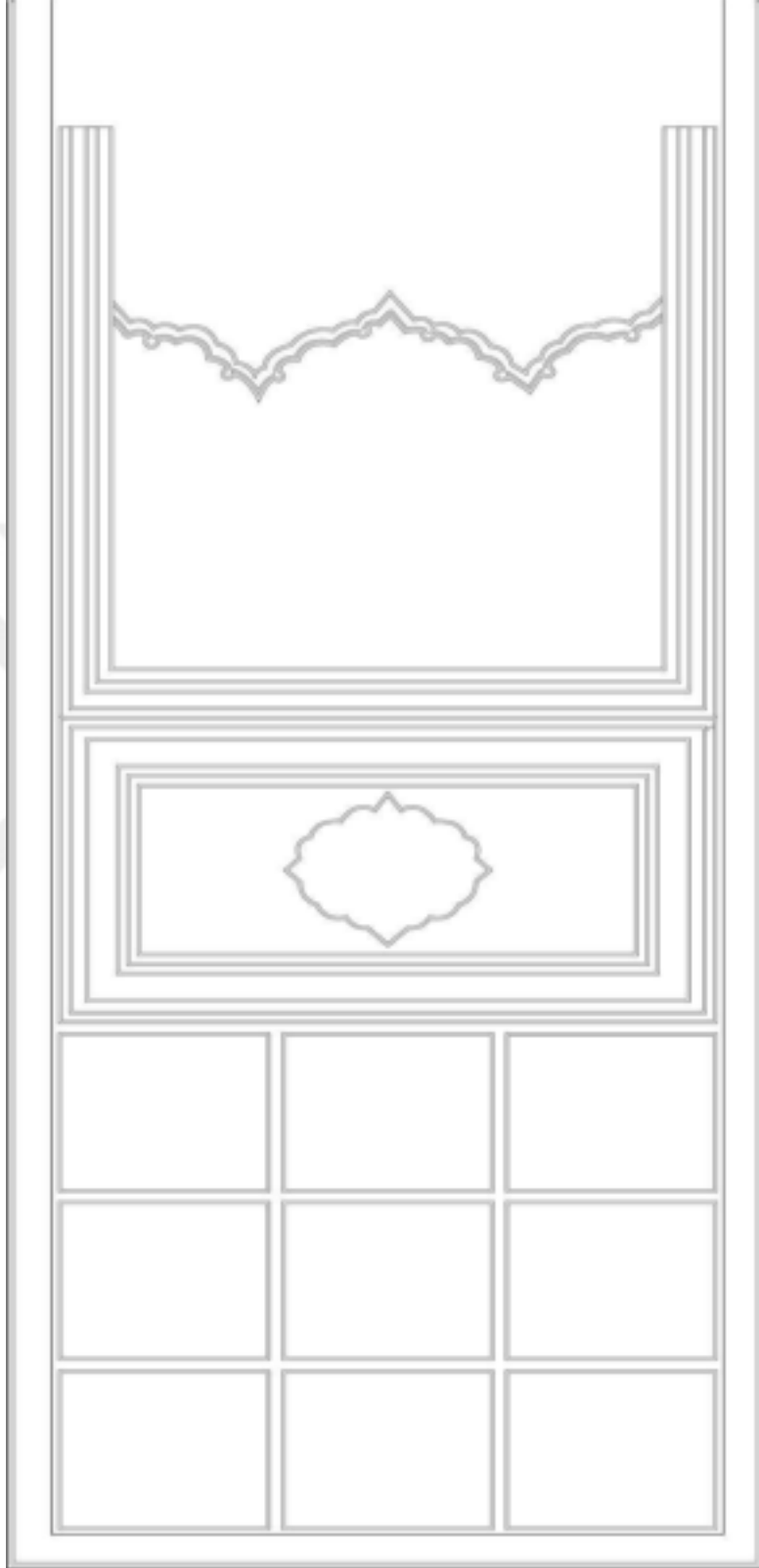
Eserin başındaki 22+1 sayfa fihrist (içindekiler) için ayrılmıştır. İlk iki sayfası tezhiplenmiştir. Taç ve başlık tezhibi bölümlerinde klasik tezhip, dış pervazlarda hâlkârî tekniği kullanılmıştır. Yazı alanı cedvellerle bablara bölünmüştür. İlk sayfanın yazı alanı çevresiyle birlikte, taç ve başlık tezhibini kapsayan tezhipli bölümün üç tarafına; ayrıca ikinci sayfadaki yazı alanının dört tarafına bezemesiz sıvama altından ara pervaz geçilmiştir (Resim 74-75) (Çizim 129-130-131-132-133-134).

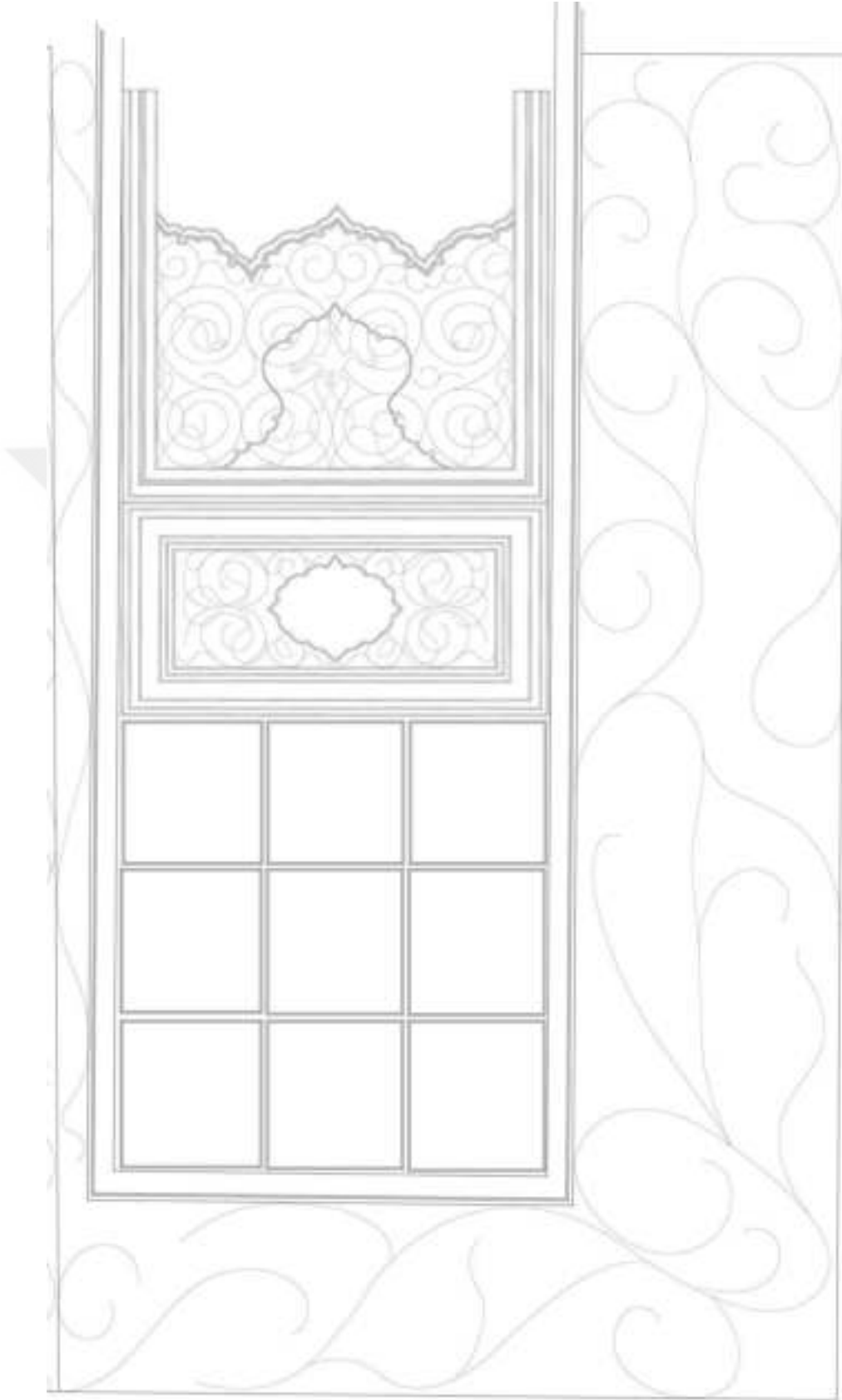
Resim 74: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b-2a

Resim 75: 3. Cilt Ünvan-Halkâr, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 129: 3. Cilt Ünvan, Şema, 1b

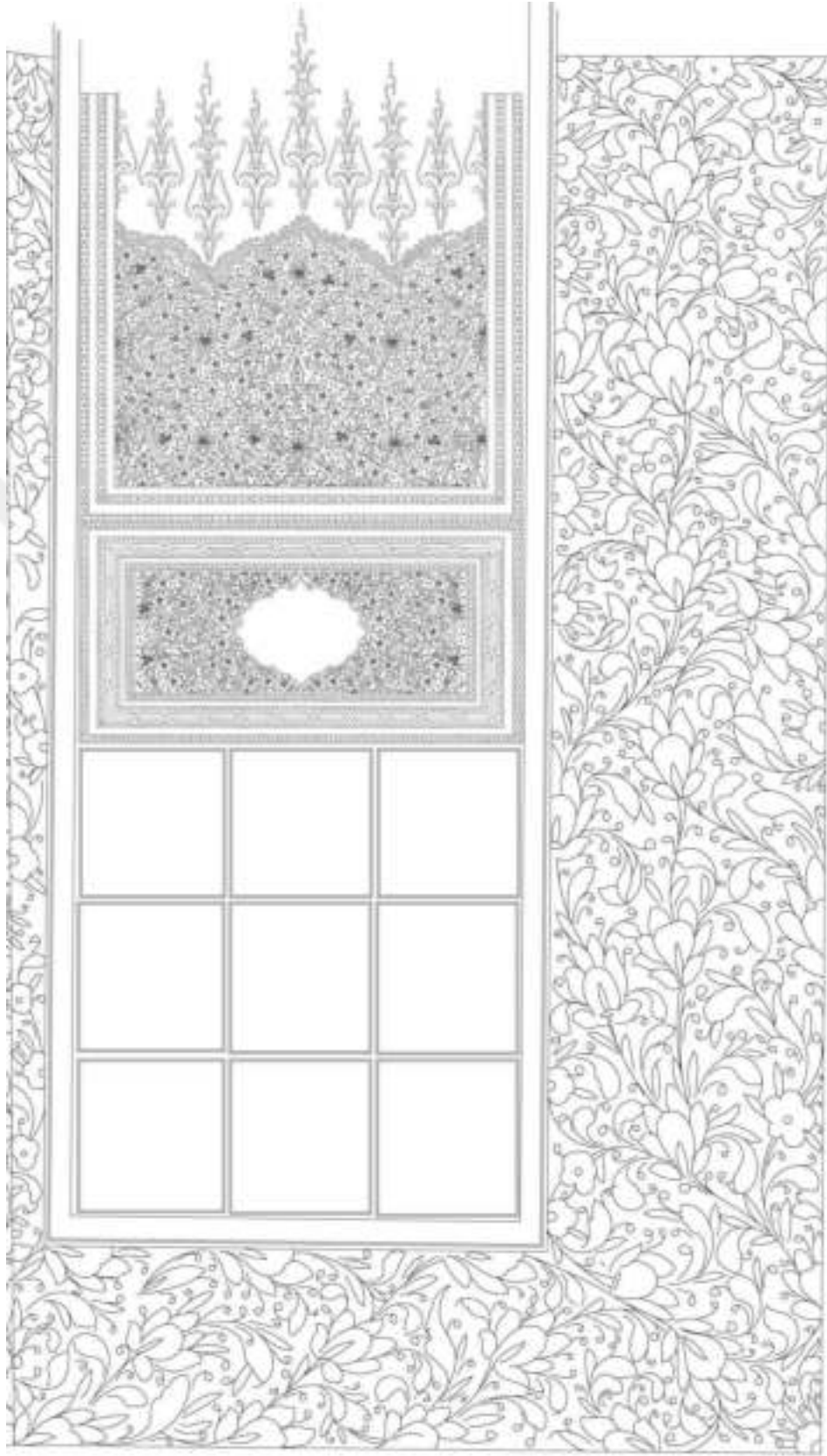
Çizim 130: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1. Analiz, 1b

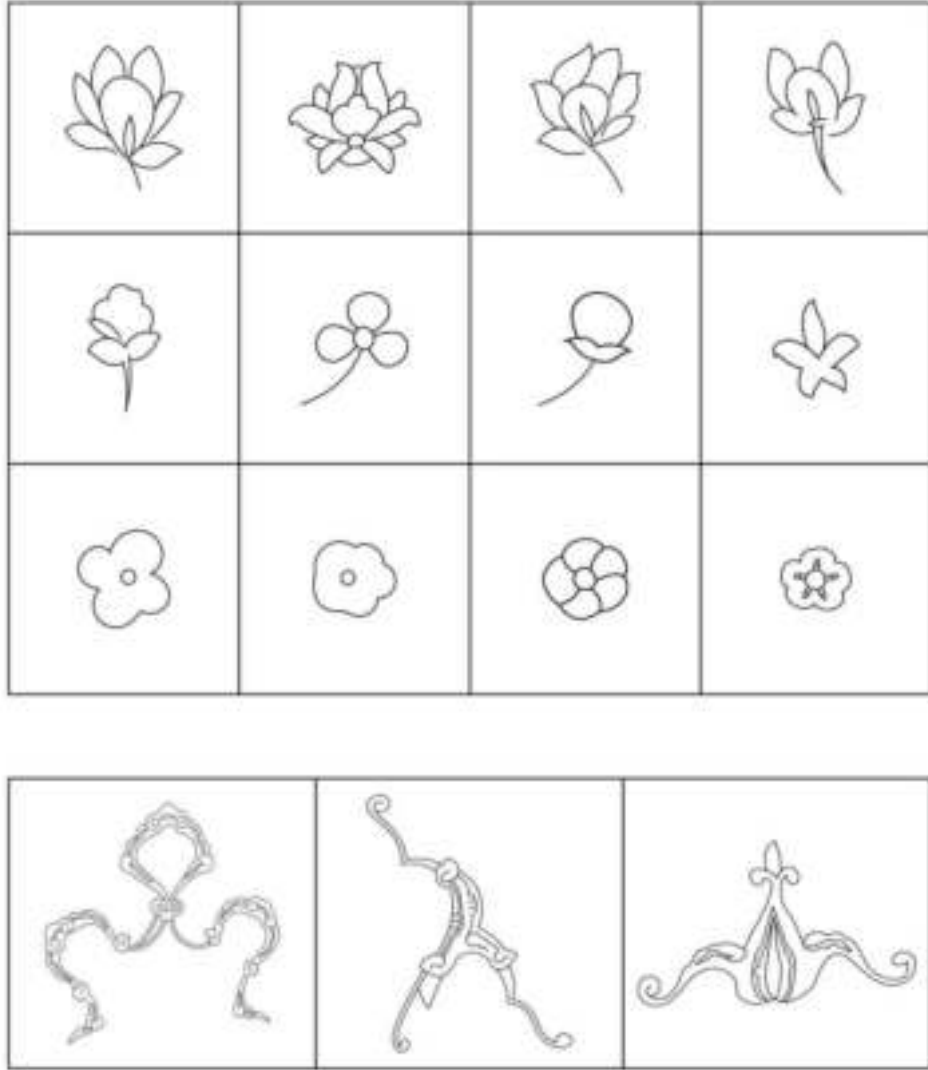
Çizim 131: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 2. Analiz, 1b

Çizim 132: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 3. Analiz, 1b

Çizim 133: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, 1b

Çizim 134: 3. Cilt Ünvan-Hâlkâr, Motifler, 1b-2a

HÂLKÂR TEZHİBİ (1B)

Sağ Dış Pervaz ebatları:

Uzun kenar: En: 6.6 cm / Boy 33.6 cm

Kısa kenar: En: 5.6 cm / Boy: 19.9 cm

Sol Dış Pervaz ebadı:

En: Alttan 0.7 cm- 1.2 cm / **Boy:** 34 cm

Dış pervaz, hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Kompozisyon serbest tasarım olmakla beraber nebati motifler kullanılmıştır. Kısa kenarda başlayan hâlkâr, uzun kenarda ulama şeklinde devam etmiştir. XVIII. yy.'ın değişmekte olan tarzını yansıtmaktadır. Tasarımdaki boşluklar tirfillerle doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Hâlkârîde tek renk altın kullanılmıştır.

Yazı alanının sol tarafında kalan kısmın kompozisyonu “S” hattı çizerek ilerler. Hâlkârî tekniği uygulanan bölümde nebati motifler kullanılmıştır ve dış pervaz ile bütünlük sağlamıştır. Tirfillerle zenginleştirilmiştir (Çizim 135-136-137-138).

Çizim 135: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz,

1. Analiz ,1b

Çizim 136: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz,

Analiz 2 ,1b

Çizim 137: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz,
3. Analiz,1b

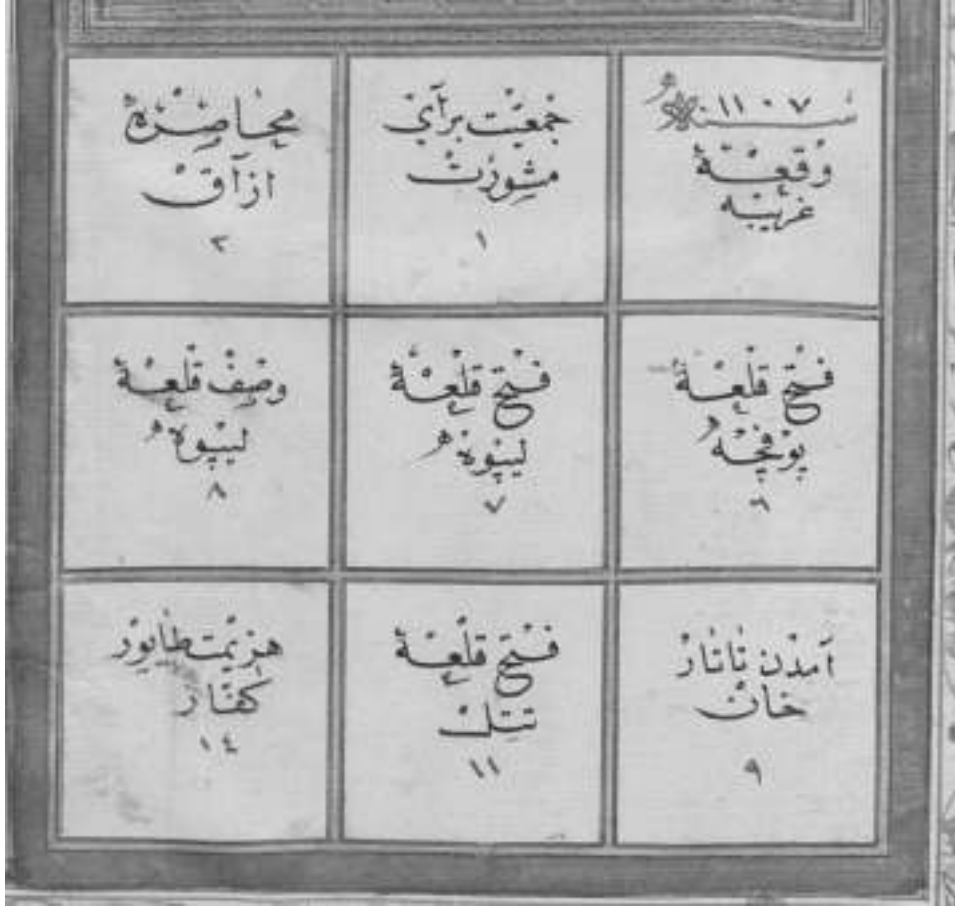
Çizim 138: 3. Cilt Hâlkâr Dış Pervaz, 1b

ÜN VAN TEZHİBİ (1B)

Yazı alanı

Başlık tezhibi, yazı alanı ve taç formunun etrafına, zemini altın ile renklendirilmiş ara pervaz geçilmiştir. Ara pervazın, dış pervaza bakan kısmına kırmızı iplik geçilmiştir. Ara pervaz üç taraflıdır; üst tarafı boştur ve üzerine herhangi bir bezeme yapılmamıştır.

Yazı alanı cedvellerle, 3x3 olmak üzere 9 baba ayrılmıştır. Her babın yüksekliği 3.5- 3.8 cm ve eni ise 3.5-3.6 cm arasında değişen ölçülerle tanzim edilmiştir ve numaralandırılmıştır. Bablar 2 mm kalınlığındaki altın rengi cetveller ile ayrılır ve 10.7-11.2 cm ebadında bir dikdörtgen oluşturur (Resim 76-77).

Resim 76: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Muhâsara-yı Azak. 2	Cem'iyet-i berâ-yı meşveret. 1	Senè 1107 Vak'â-yı gâribe
Vasf-ı kal'â-yı Lipola. 8	Feth-i Kal'â-yı Lipola. 7	Feth-i Kal'â-yı Pofça. 6
Hezimet-i tabru-ı küffar. 14	Feth-i Kal'â-yı Titel. 11	Âmedan-ı Tatar Han. 9

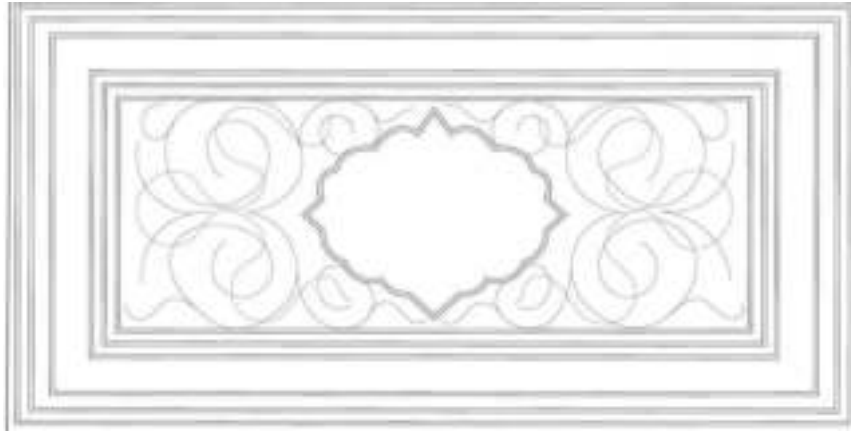
Resim 77: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı Çeviri, 1b

Başlık tezhibi

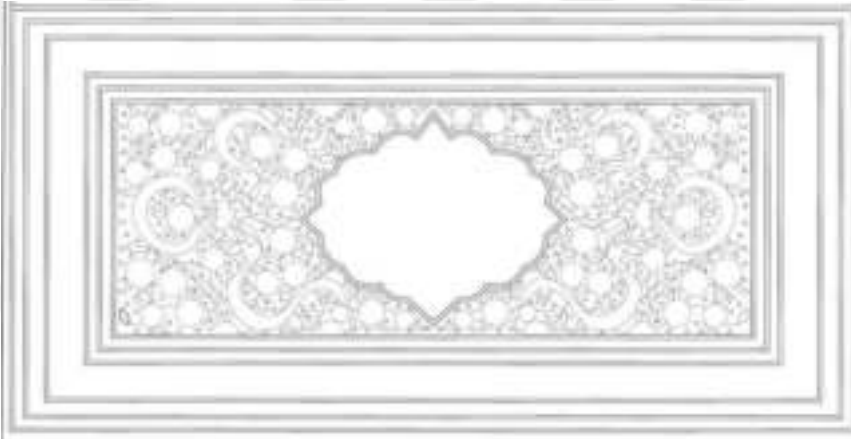
Başlık tezhibine beyaz renkli iplik ile yazı alanı açılmıştır. Yazı alanının zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Üzerinde kırmızı mürekkep ile “**Fihrist-i Fındıklılı Muhammed Efendi**” yazar.

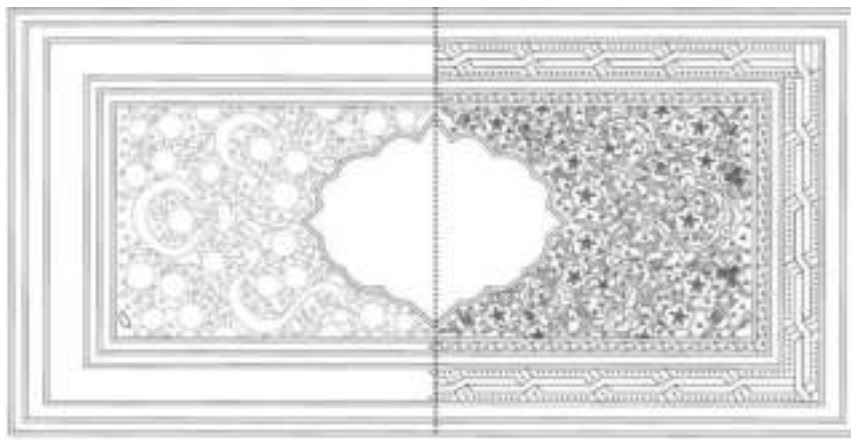
Resim 78: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b

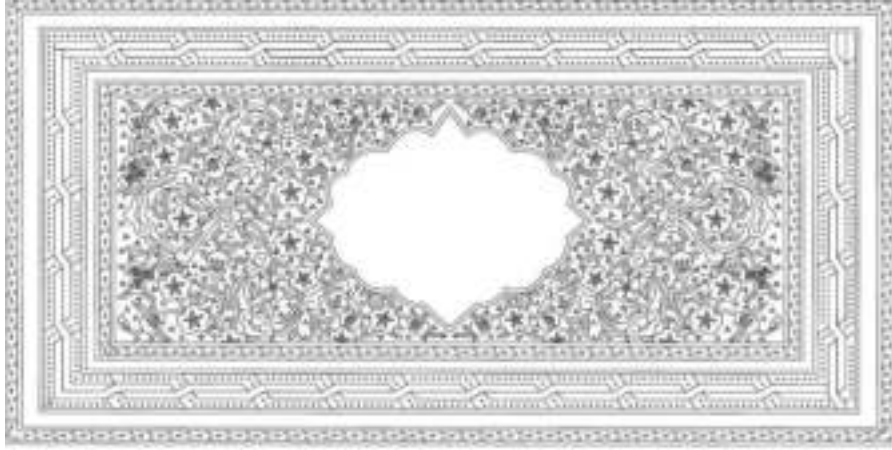
Çizim 139: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 1b

Çizim 140: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 1b

Çizim 141: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 1b

Çizim 142: 3. Cilt Ünvan, Başlık Tezhibi, 1b

Yazı alanının sağ ve sol tarafına yerleştirilen altın renkli bulut motifleri zemine hareket katmıştır. Kırmızı ve beyaz renk ile gölgelendirilmiş bulut motifi aynı zamanda siyah zeminli bir kapalı formu oluşturmuştur. Bu kapalı form, beyaz renkli üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir ve zeminde turuncu renkli merkezsel hatâî yer alır.

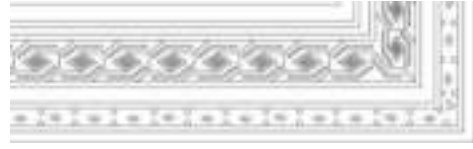
Başlık tezhibi kısmının kompozisyonu, yazı alanının sağında ve solunda olmak üzere $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre tasarlanmıştır. Tasarımın başlangıç noktası siyah renkli bulut kapalı formunda bulunan turuncu renkli merkezsel hatâîdir. Helezon şeklinde ilerleyen dallar ve yaprakları altın ile renklendirilmiştir. Yapraklara iğneli perdah uygulanmıştır. Kompozisyonda nebati motiflerden merkezsel hatâî ve gonca gül kullanılmıştır. Somon, açık sarı, açık mavi ve açık pembe ile renklendirilen motifler turuncu çizgi ve uçlarında bordo noktalar ile gölgelendirilmiştir. Tüm motiflerin can noktaları altın ile renklendirilip iğneli perdah uygulanmıştır.

Başlık tezhibi zemini lacivert olup üzerine üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Etrafına 3 sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki ince ara pervaz olup zemini açık pembe renklidir. 2 mm olan ara pervazın üzeri (-) işaretleriyle bezenmiştir. Her iki tarafına cetvel çekildikten sonra 5 mm eninde, üzerinde geometrik bezemeleri olan zencerek yapılmıştır. Sıvama altın zemin üzerine yapılan geometrik formlu zencerek üzerine iğneli perdah uygulanmıştır (Resim 78) (Çizim 139-140-141-142).

Daha sonra tekrar cetvel çekilip 2 mm enindeki son ince ara pervaz yapılmıştır. Üzeri (+), (-) işaretleriyle bezenmiş ve zemini pembe renk ile boyanmıştır. Son olarak cetvel çekilerek bitirilmiştir (Resim 79) (Çizim 143).

Resim 79: 3. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

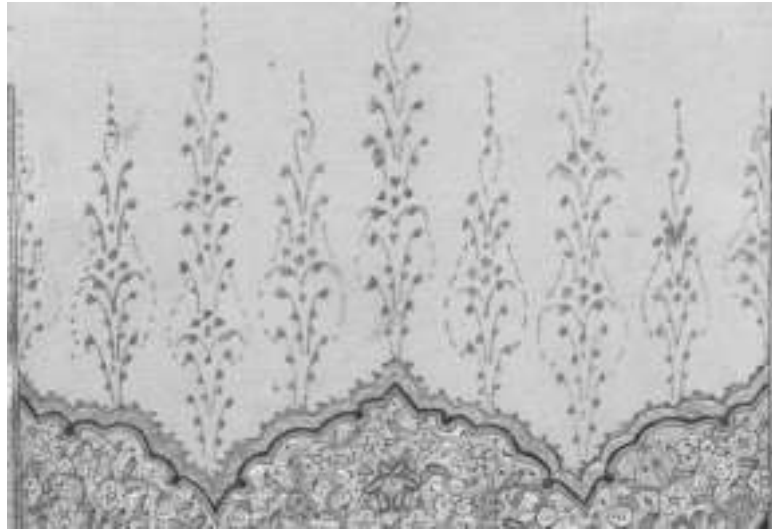

Çizim 143: 3. Cilt Başlık Tezhibi Ara Pervaz, 1b

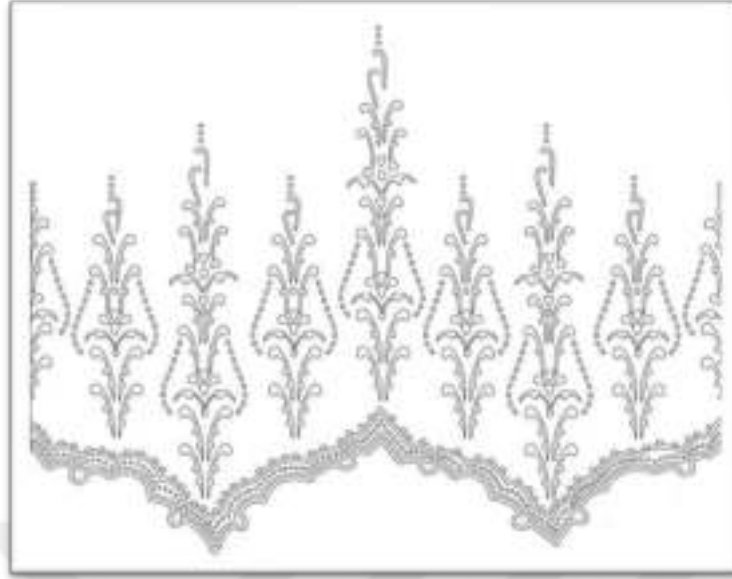
Taç

Tığlar

Tığlar taçtaki konumlarına göre 5.4 cm – 3.1 cm arasında değişen ölçüler şeklinde kırmızı ve mavi renkler kullanılarak düzenlenmiştir. Tığlar, XVIII. yy. desen özelliğine uygun olarak çift tahrir ve tirfillerden oluşmuştur (Resim 80) (Çizim 144).

Resim 80: 3. Cilt Ünvan Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Çizim 144: 3. Cilt Ünvan Tığlar, 1b

Taç kısmının etrafına iki ince ara pervaz geçilmiştir. Dıştan içe doğru sırasıyla; ilk ince ara pervaz 2 mm eninde olup zemini mavi renklidir, üzeri (-) işaretleriyle bezenmiştir. İnce ara pervazın dışına cetvel çekildikten sonra 1,5 mm eninde ikinci ince ara pervaz yapılmıştır. Zemini sarı olan ara pervaz üzerine (-) işaretiyle bezeme yapılmıştır. Daha sonra tekrar cetvel çekilmiştir.

Tacın dendanları içten dışa doğru turuncu, siyah ve altınla boyanmış; iğneli perdah geçilmiş olup, sonrasında üzeri noktalarla süslenmiş mavi kuzu çekilmiştir. Tacın zemini sıvama altın olup, kapalı form rûmi ve ipliklerle paftalara bölünmüştür. Taç formunun orta ekseninde yer alan kapalı form rûmilerin oluşturduğu paftalar altın iplikler üzerine oturtulmuştur. Rûmiler bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Zemin boyamasında siyah renk kullanılmıştır ve beyaz üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir. Tepelik kısmının zemini ise yine beyaz üç benek ile zenginleştirilmiş ve siyah ile boyanmıştır. Orta ekseninde yer alan açık mavi iplik üzerine oturtulmuş lacivert zeminli pafta, siyah zeminli kapalı form rûmi paftanın etrafını sarar şekilde konumlandırılmıştır. Lacivert zeminde beyaz renkli üç benek süsleme unsuru kullanılmıştır. Tacın sağ ve sol kenarlarına dayalı 1/4 kapalı form sarılma rûmiler altınla yapılmış olup, kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Kapalı

formun zemini altın ile renklendirilmiş ve üzerine üç benek süsleme unsuru eklenmiştir. Tepelik kısmının zemini siyah ile boyanmış ve yine üç benek uygulaması yapılmıştır. Kapalı formlar dışında kalan taç zemini sıvama altın ile boyanmıştır ve iğneli perdah ile üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Taç bölümünün kompozisyonu $\frac{1}{2}$ simetrik şema üzerine oturtulmuştur. Kompozisyonun başlangıç noktalarında ilki, orta ekseninde bulunan siyah zeminli kapalı form rûmi pafta içinde yer alan hatâîdir. Diğer ikisi ise sağ ve sola dayalı altın ve siyah zeminli sarılma rûmi kapalı formlar içinde yer alan hatâîlerdir. Nebati motiflerin kullanıldığı kompozisyonda pembe, mavi, somon, sarı ve lila renkleri kullanılmıştır. Motifler, somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Bezemede kullanılan tüm dallar, yapraklar, can noktaları ve meşimeler altın ile boyanmıştır. Meşime, can noktası ve bir kısım dal ile yapraklarda iğneli perdah süsleme unsuru kullanılmıştır. Taç kısmının zemininde bulunan yaprakların uçları bordo ile gölgelendirilmiştir.

HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

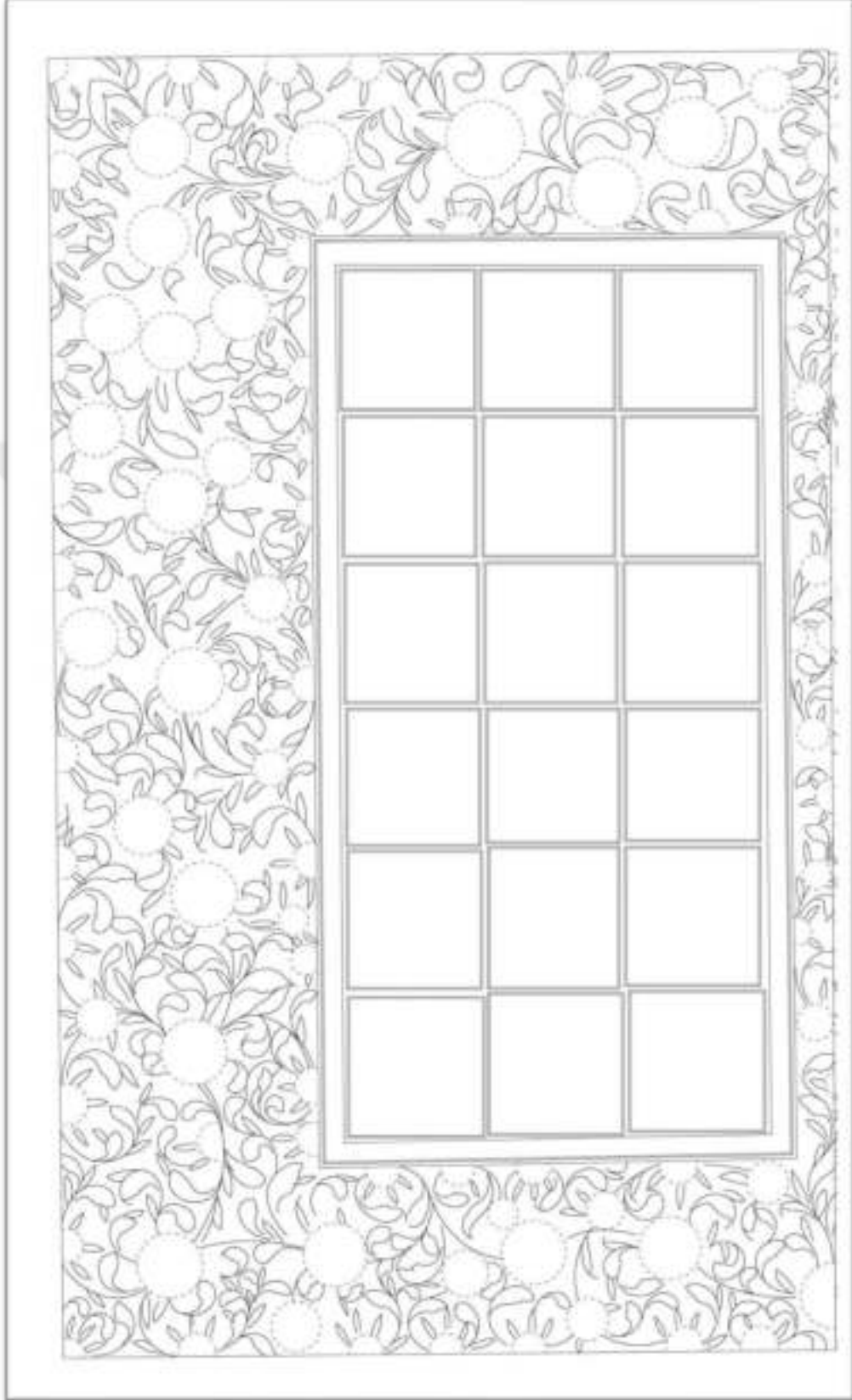
Fihrist için ayrılan 2a sayfası, 1b sayfasıyla aynı dış pervaz hâlkârî düzeninde tezhiplenmiştir. Farklı olarak 2a sayfasında taç kısmı yoktur fakat babların sayısı fazladır (Resim 81) (Çizim 145-146-147-148).

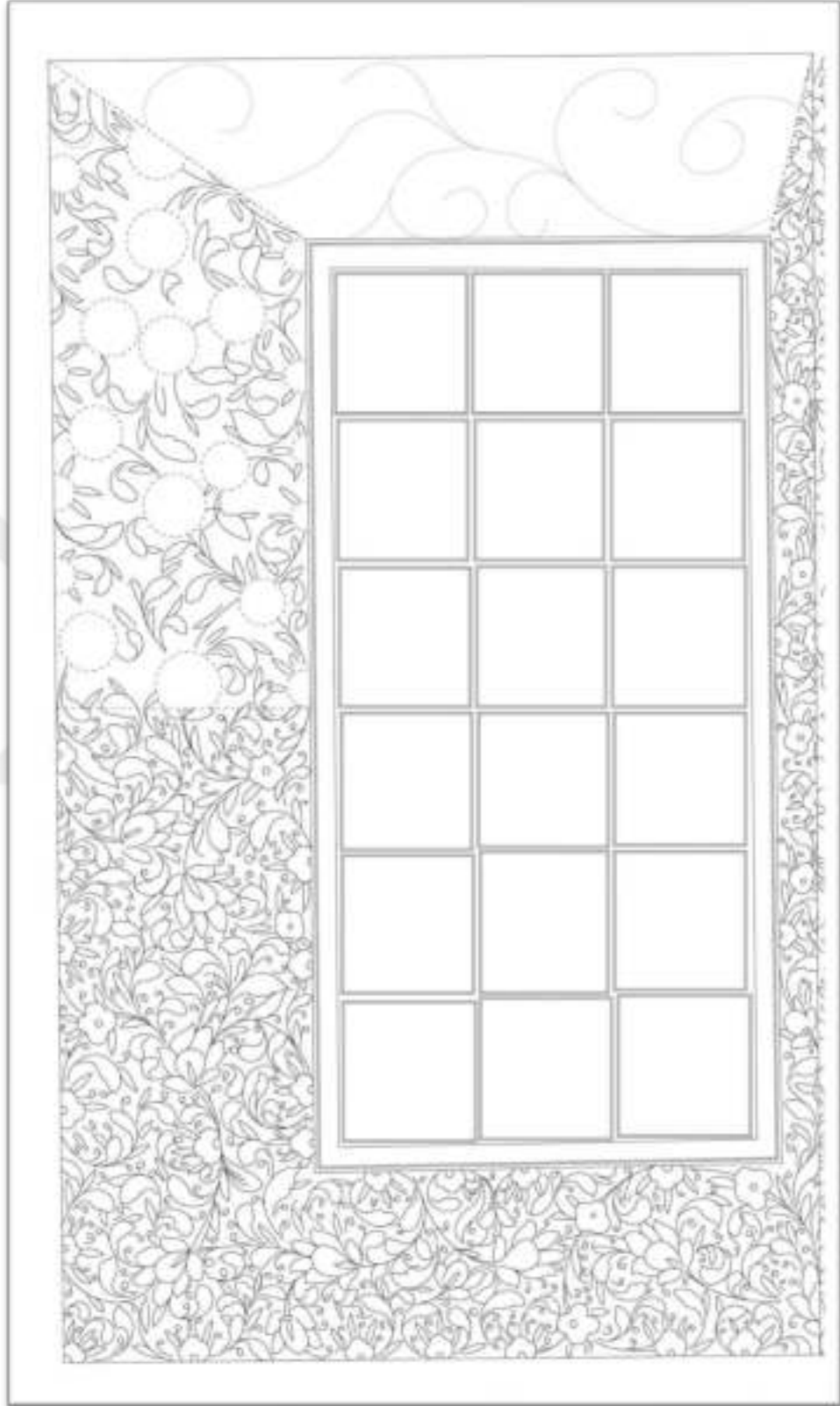
Resim 81: 3. Cilt Halkâr, İKŞ Albümü, 2022, 2a

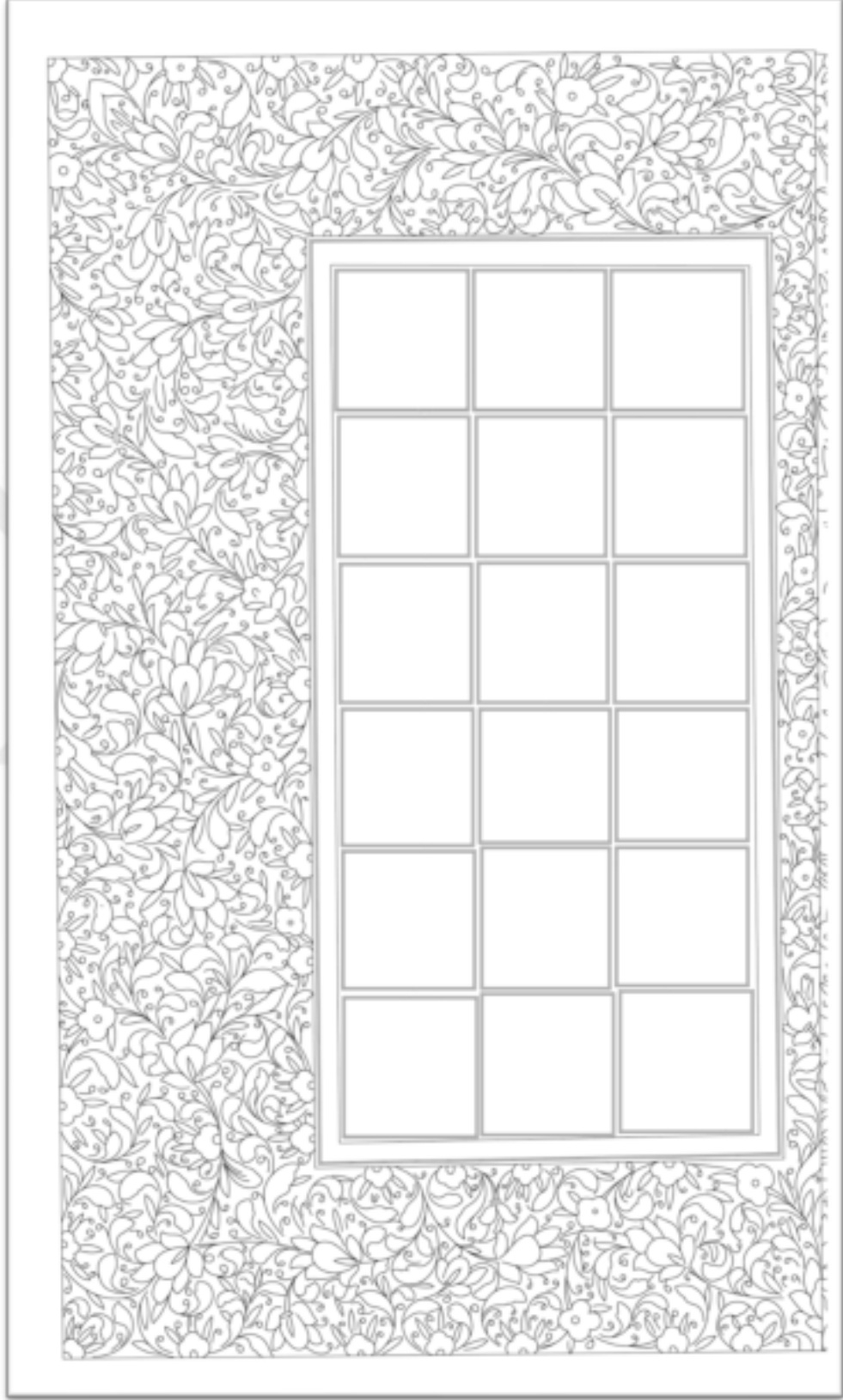
Çizim 145: 3. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a

Çizim 146: 3. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a

Çizim 147: 3. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a

Çizim 148: 3. Cilt Hâlkâr, 2a

HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

Sol Dış Pervaz ebatları:

Uzun kenar: En: 6.4 cm / Boy: 34 cm

Kısa kenar: En: 4.9 cm / Boy: 19 cm

Sağ Dış Pervaz ebadı:

En: 9 mm- 1.1 cm / Boy: 34 cm

Dış pervaz, hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Tasarımda; helezonlara rastlanmış olsa da kompozisyon kurallarına bağlı kalınmadığı gözlenmiştir. Süsleme alanı nebati motiflerle serbest bir şekilde doldurulmuştur.

Tasarımdaki boşluklar, tirfiller uygulanmak suretiyle bezeme zenginleştirilmiştir. Hâlkârîde tek renk altın kullanılmıştır. Dış pervazın devamı olan yazı alanının sağ tarafında kalan dar alanın kompozisyonunda, dış pervazla uyumlu olarak serbest tasarım kullanılmıştır. Hâlkârî tekniği uygulanan bölümde nebati motifler kullanılmıştır. Zemin tirfillerle zenginleştirilmiştir (Çizim 149-150-151-152).

Çizim 149: 3. Cilt Hâlkâr, 1. Analiz, 2a

Çizim 150: 3. Cilt Hâlkâr, 2. Analiz, 2a

Çizim 151: 3. Cilt Hâlkâr, 3. Analiz, 2a

Çizim 152: 3. Cilt Hâlkâr, 2a

Yazı Alanı

Yazı alanı cedvellerle, 3x6 olmak üzere 18 baba ayrılmıştır. Her babın yüksekliği 3.6 cm- 3.7 cm ve eni ise 3.2 cm- 3.3 cm arasında değişen ölçülerle tanzim edilmiş ve numaralandırılmıştır. Bablar 1.5 mm kalınlığındaki altın rengi cetveller ile ayrılır ve 22.6 cm yüksekliğinde 10.2 cm eninde ebadında bir dikdörtgen oluşturur.

Yazı alanının etrafına altın zeminli ara pervaz geçilmiştir. Ara pervazın zeminine bir süsleme uygulanmamıştır ve süsleme alanına bakan kısmına kırmızı renkli kuzu çekilmiştir (Resim 82-83).

Resim 82: 3. Cilt, Yazı Alanı, İKŞ Albümü, 2022, 2a

Feth-i Kal'â-yı Şebeş Ve azimet-i pâdişâh-ı gâzi bi-dâru's-saltanat. 17	Vasf-ı Kal'â-yı Laguş. 16	Ve şehâdet-i Muhammed Paşa ve Mahmud Paşa (...) ve feth-i Kal'â-yı Laguş. 14
Sultan Mustafa Han-ı Sâninin Gâzi okunduğu. 20	Ve avdet-i hümâyûn bi-tarik- i mehâdiyye. 19	Vasf-ı Kal'â-yı Şebeş ve münakkaş topları Sarayburnu'na irsâl olundu. 18
Alay-ı paşa-yı Gâzi. 23	Ref'i Sekbân ve Saruca sâhibü'z-ze'âmet ve tumar nizâmı. 21	Reften-i Tatar Han bi-İklîm-i Kırım. 21
Muhâsara-yı (...) Kal'â-yı Azak. 25	Ahvâl-i donanma-yı hümâyûn. 23	(...) şehri-i İstanbul. 23
Sefer-i Hümâyûn-ı bâ- Nekrus. 44	Zuhur-ı şemşir-i hazret-i Dâvûd Aleyhisselâm. 31	İstîlâ-yı Araban bi-vilâyet-i Basra. 30
Tertib-i âsâkir-i zî-kadr-ı der-memâlik-i İslâmiyye. 36	İhrak-ı kebîr-i Galata. 35	Azimet-i pâdişâh-ı gâzi bâ- Nekrus. 46

Resim 83: 3. Cilt Yazı Alanı Çeviri, 2a

ÜN VAN TEZHİBİ (13A)

Toplam Ebadı: En: 11.7cm / Boy: 20.5 cm (ara pervazlı)

Kubbe Ebadı: En: 10.5 cm / Yükseklik: 4.8 cm

Tepedeki Büyük Tığ: 5 cm

Yazı Alanı Ebadı: En: 10.8 cm / Boy: 16 cm

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izzet vakf-ı el-hâcc Eyub

Metin (Mukaddime 13a):

“İşbu kitâb-ı letâfetmâ’ib ki kitâb-ı tevârih-i âl-i Osman ibdallâhu milkehem alâ inkırâz ez-zamân meyânında kemâl-i saht-ı takrîr ile Memduh ve mu‘teber ve vücûdu nâdir bir nüsha-i bi-bedel olduğu müsellemler olmağla bu abd-i hakîr ya‘ni serçokdârân-ı rikâb-ı kâmyâb Sultan Selim Han ibn Mustafa Han müceddeden ketb ve emel-i esnâ-yı sarf-ı himmet ve tashih-i ibârâtına bezl-i mukadderât eyleyib elhamdülillah-ı te‘âlâ işbu bin üç yüz beş senesi hilâlinde resîde-i derece-i hüsn ü hitâm olduğunu îmâ ve vesîle-i hayır du‘â olmak için bu vecihle işbu mahalle işâret olunmuşdur ilâ mâşâllah u te‘âlâ mütâla‘asıyla karîrû’l-‘ayn olan ihvân-ı bâ-safâdan bu eser-i celilin ibkâsını îzâr-ı fetâretde zikr-i bi’l-hayrıyla yâd buyurmaları mes’ûl ve mütevakki‘dir.” (Resim 84).

İşbu kitâb-ı letâfetmâ'ib ki kitâb-ı tevârih-i âl-i Osman ibdallâhu milkehem alâ inkırâz ez-zamân meyânında kemâl-i saht-ı takrîr ile Memduh ve mu'teber ve vücûdu nâdir bir nîsha-i bi-bedel olduğu müsellem olmağla bu abd-i hakîr ya'ni ser-çokdârân-ı rikâb-ı kâmyâb Sultan Selim Han ibn Mustafa Han müceddeden ketb ve emel-i esnâ-yı sarf-ı himmet ve tashih-i ibârâtına bez-i mukadderât eyleyib elhamdülillah-ı te'âlâ işbu bin üç yüz beş senesi hilâlinde reside-i derece-i hûn ü hitâm olduğunu imâ ve vesîle-i hayır du'â olmak için bu vecihle işbu mahalle işret olunmuşdur ilâ mâşâllah u te'âlâ mütâla'asıyla karîrî'l-'ayn olan ihvân-ı bâsafâdan bu eser-i celîlin ibkâsını izâr-ı fetâretde zıkr-ı bi'l-hayrıyla yâd buyurmaları mes'ûl ve mütevakki'dir.

Resim 84: 3. Cilt Mukaddime Çeviri, 13a

Mukaddime talik yazı çeşidiyle 11 satır şeklinde yazılmıştır. Yazı alanı altında kalan hâlkâr tezhibi, serbest desen şema üzerine oturtulmuştur. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende rokoko üslubuna benzeyen yapraklar kullanılmıştır. Eserde boşlukları doldurmak için çok miktarda tirfil kullanılmıştır. Desen yazı büyüklüğü ile uyum sağlamayarak yazının önüne geçmiştir.

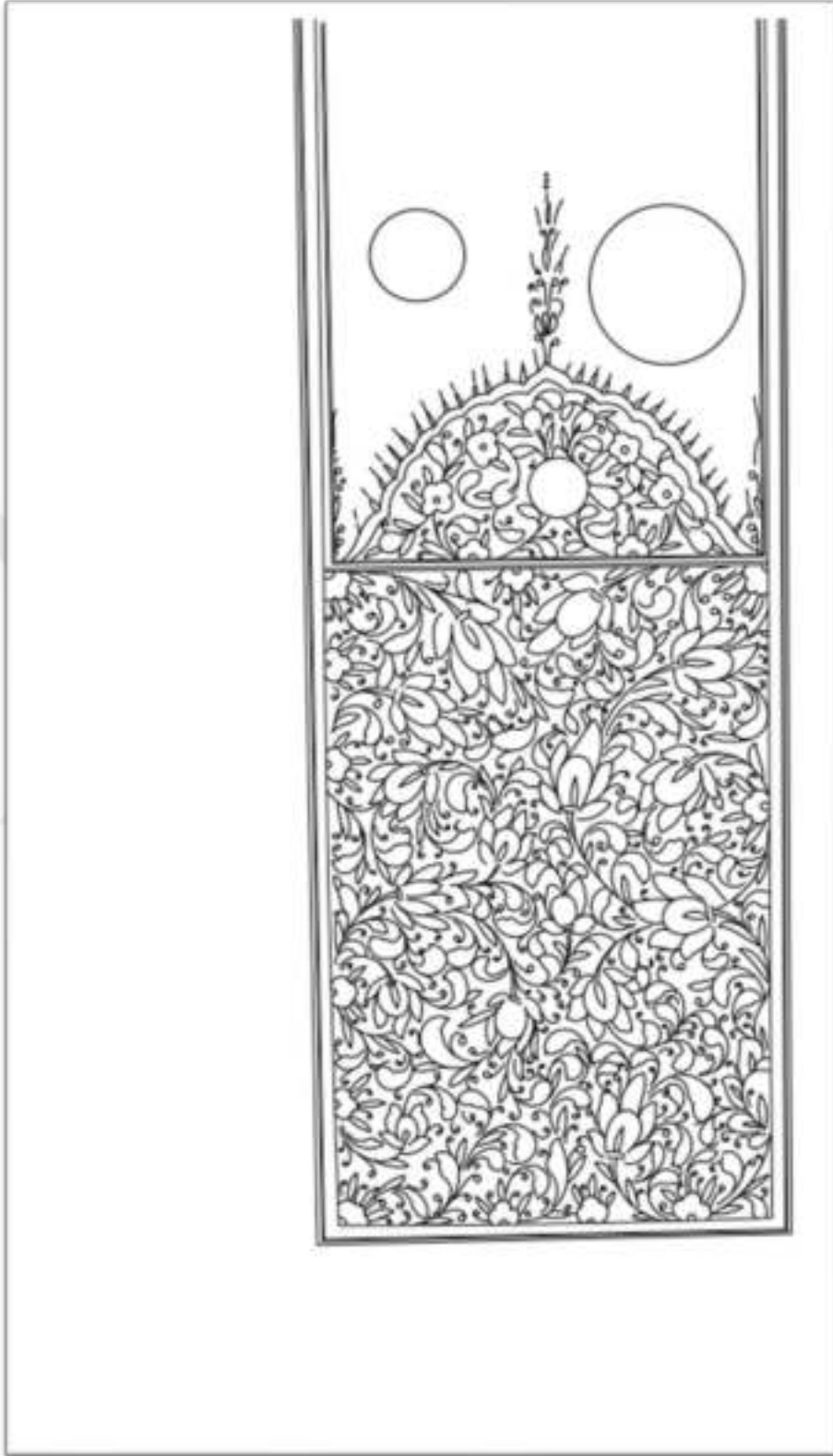
Sayfanın dendanlı kubbesi deseni de hâlkârî tekniği ile yapılmıştır ve hatâî grubu motifler kullanılmıştır. Desen, mührün altında gözükmeyen ve muhtemelen yönlü simetrik hatâî olduğu düşünölen motiften başlamıştır. Kubbe formunda tasarlanan tezhibin tam ortasına, ayrıca sağ ve sol kısmına mühür basılmıştır.

Kubbe desen tasarımı, ½ simetrik desen gibi gözükse de her iki tarafta farklılıklar vardır. Kubbenin tepe noktasına büyük bir tığ yerleştirilmiştir. Diğer dendan dilimlerinde ve dilimlerin birleşim noktalarında küçük basit tığlar yapılmıştır.

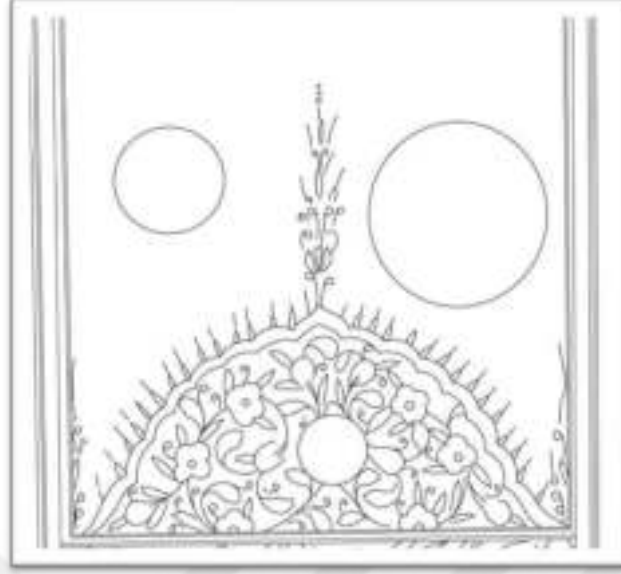
Yazı alanının etrafında, sıvama altın ile yapılan, yukarıda kubbe kısmından sayfa sonuna kadar uzanan 3 mm eninde ara pervaz bulunmaktadır. Ara pervaz üzerine herhangi bir bezeme uygulanmamıştır. Ara pervazın sağ tarafında zemini boş bir iplik ve kırmızı renkli bir kuzu bulunmaktadır. Kubbenin etrafına çekilen cedvel, ara pervazın uygulama şekli gibi, ucu açık olarak; yukarıda sayfanın sonuna kadar uzanmıştır (Resim 85) (Çizim 153-155).

Resim 85: 3. Cilt Ünvan, İKŞ Albümü, 2022, 13a

Çizim 153: 3. Cilt Ünvan, 2022, 13a

Çizim 154: 3. Cilt Ünvan, Kubbe, 13a

Çizim 155: 3. Cilt Ünvan Yazı Alanı, 13a

SERLEVHA TEZHİBİ (13B)

Başlık tezhîbi yazısı: Cild-i sâlis min-tarîh-i Fındıklı Muhammed Efendi silahdar-ı şehriyâri.

Serlevha Metin (13b)

“Sene-i mezbûre muharreminin guresi penc-i şenbe gününe ibtidâ’i ağustosdur şeca’atlü pâdişâhımız hazretleri iç halkı ezîr-i a’zâm kulları ile kal’â seyrine varıb iç kal’âda vâki’ vazîr Ca’fer Paşa sarayına nüzul vaktinde cümle toplara bir fitilden ateşler verilip dudu kebûd kal’â-yı kaplayıb akabince varıb Tuna kapudanı Bıyıklı Ali Paşa gâliyete ve farkta ve Tuna şâyikaları cümle yüz bir kıt’â donanma-yı hümâyûn sefîneleri ile Belgrad dâru’l-cihâda vâsıl-ı mukâbele-i pâdişâhiye geldikde bir mertebe top ve tüfenk şenliği etdiler ki kişiler görünmez oldu der-‘akeb-i kal’â-yı meyadının dahî cümle top kal’â köprüleri bir fitilden atılıb zeminler zankladı ve karşı zemine kal’ânın kebîr kazgan humbaraları veya bâlâda olan (...) gelme kırk dört vukiyye yuvarlak atar Sultan Süleyman’ın gümüş halkalı bal yemez topu ile on kıt’â bal yemezlerden yuvarlak konub Tuna üzerine sekdirmeler etdirdi ândan kal’ânın bedeni üzerinde olan köşke teşrîf buyurub vezîr-i a’zâm hazretlerinin vesâtıtı ile Cafer Paşa pâye-i serîr-i a’lâya yüz sürüb güzel hizmetler etdin berhudâr ol etmek sana helâl-i hoş olsun kal’ânın dahî kusuru var mıdır deyû buyurdukda Sava kenarı iki tabyaya muhtac olduğun arz eyledi makbûl ve fermân-ı hümâyûnum olmuşdur kürreynisi metânet üzere binâ etmek gereksiz buyurub serâserli samur kürk elbâsı ile bey yüz altın ihsân ve kal’ânın cümle yerli kuvvetlerine hil’atları mu’âmmar kal’â olan kefereye dahî iki yüz altın ile bir kaftan giydirildiği vakit tabur-ı mefhûrdan çıkıb giriftâr-ı dest-beste henüz gelen iki haydud eşkiyâsının handak başında boyunları urulub götüren bölükbaşıya kaftan ve neferâtlarına ihsân verildi ve ahşam üzeri gelib otag-ı hümâyûnlarına şeref nüzûl buyurdular berâ-yı meşveret ikinci cum’a günü bâ mir-i hümâyûn vüzerâ ve mîr-i mîrân umerâ ve ulemâ ocak ağaları ve ihtiyârları ve ser hadibleri ve umûr dîde ve tecrûbe-kârları otag-ı hümâyûnlarına da’vât desmendîn üzerine varılma husûsunda meşveret için azametli pâdişâhımız hazretleri cümleye Varadın Kal’âsın muhasara etsek ma’kûl ve münâsib midir deyû tevcîh-i hitâb buyurdukda Vezîr Dilir Cafer Paşa.” (Resim 86).

Sene-i mezbûre muharreminin guresi penc-i şenbe gününe ibtidâ'i ağustosdur şeca'atlı pâdişâhımız hazretleri iç halkı ezir-i a'zâm kulları ile kal'â seyrine varıb iç kal'âda vâki' vazir Ca'fer Paşa sarayına nüzul vaktinde cümle toplara bir fitilden ateşler verilip dudı kebûd kal'â-yı kaplayıb akabince varıb Tuna kapudanı Bıyıklı Ali Paşa gâliyyete ve farkta ve Tuna şâyikaları cümle yüz bir kât'â donanma-yı hümâyûn sefinelele ile Belgrad dâru'l-cihâda vâsı-ı mukâbele-i pâdişâhiye geldikte bir mertebe top ve tüfenk şenliği etdiler ki kişiler görünmez oldu der'akeb-i kal'â-yı meyadının dahî cümle top kal'â köprüleri bir fitilden atılıb zeminler zanklad ve karşı zemine kal'ânın kebir kazgan humbaraları veya bâlâda olan (...) gelme kırk dört vukiyye yuvarlak atar Sultan Süleyman'ın gümüş halkalı bal yemez topu ile on kât'â bal yemezlerden yuvarlak konub Tuna üzerine sekdirmeler etdirdi ândan kal'ânın bedeni üzerinde olan köşke teğrif buyurub vezir-i a'zâm hazretlerinin vesâtı ile Cafer Paşa pây-e serir-i a'lâya yüz sürüb güzel hizmetler etdin berhudâr ol etmek sana belâl-i hoş olsun kal'ânın dahî kusuru var madir deyü buyurdukda Sava kenarı iki tabyaya muhtac olduğun arz eyledi makbûl ve fermân-ı hümâyûnunun olmuştur kârreynisi metânet üzere binâ etmek gereksiz buyurub serâserli samur kırk elbâsı ile bey yüz altın ihsân ve kal'ânın cümle yerli kuvvetlerine hil'atları mu'âmmir kal'â olan kefereye dahî iki yüz altın ile bir kaftan giydirdiği vakit tabur-ı meffûrdan çıkıb giriftâr-ı dest-beste henüz gelen iki haydud eşkıyasının handak başında boyunları urulub götüren bölükbaşya kaftan ve neferâtlarına ihsân verildi ve alışam üzeri gelib otag-ı hümâyûnlarına şeref nüzûl buyurdular berâ-yı meşveret ikinci cum'a günü bâ mir-i hümâyûn vüzerâ ve mir-i mirân umerâ ve ulemâ ocak ağaları ve ihtiyârları ve ser hadibleri ve umûr dide ve tecrübe-kârları otag-ı hümâyûnlarına da'vât desmendin üzerine varılma husûsunda meşveret için azametli pâdişâhımız hazretleri cümleye Varadin Kal'âsın muhasara etmek ma'kûl ve münâsib midir deyü tevcih-i hitâb buyurdukda Vezir Dilir Cafer Paşa

Resim 86: 3. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 13b

Serlevha Metin (14a):

“Ve Arnavud Mahmud Paşa ve Yeniçeri Ağası gerçi eçen sene Varadin Kal'âsı muhâsara oldu bu yıl dahî ol-niyyet ile varılır ise mukeddemâ müterres olduğumuz yerleri küffâr-ı hâksâr-ı serâpa tabya ve hendek ve şaranpol ile zabt ve rabt edib bir vecihle yanaşmak mümkün olmayıb muhâsara etdiğimiz sûrette bu kadar bin asker ve cebe-hâne telef olub ancak taziy' evkâtdan gayri bir şey'i mutasavvir değildir ve donanma-yı hümâyûn hod kât'â evvelki mahalle varamaz ma'kûl olan budur ki Belgrad dâru'l-cihâd kal'âsına yirmi bin âdem köprüye on bin âdem muhafazaya alıkoyub biz cümle âsâkir-i ehl-i islâm ile Pançova'ya geçib Timeşvar Kal'âsı harâbdır metânet ve istihkâm üzere binâ edib kifâyet mikdârı tecdîd-i asker ve zehâyir ve cebe-hâne ve mühimmât-ı lâzımleri konub etrafında fesadlık eden Bofca [Bocsa] ve Şebeş ve Lagoş ve Lipova ve (...) kal'âları nice palankaları alub yıkayım Belgrad Timeşvarsız ve Timeşvar Belgradsız olmaz eğer düşman üzerimize gelirse cenk cidal ederiz veyâ

biz Timeşvarsız iken düşman gelib Belgradı muhâsara ederse muhkemdir inşâ'allah (...) bulamaz ve iktizâ ederse imdâd olunur dediler cümlesi bu re'yi beğenib bu niyyet üzere Fâtiha okunub meclis dağıldı ol-gûn Serhadlı Muhammed Paşa getirdiği dil söyledilib Timeşvar kurbunda Bofca [Bocsa] Palankalı altına seğirdib beni tudtular ve evvel etrafın hâkimi olan Cezzal Anton Şebeş Kal'asında oturub gayrı bir şey'i bilmem takdîrin edib paşa-yı mumâileyhin bir zâ'im âdemî ile mübâdele olundu üçüncü şenbe günü mukeddemâ sâdır olan hatt-ı hümâyûn mücebince iki bin nefer müntehab Mısır askeri ile İsmail Bey Selânîk'den çıkıb alayı ile ordu-yı hümâyûna dâhil bir donanmış, iki (...) bir mikdar hediye ile pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüb hil'at giydi ol gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray Han Hazretleri bir gün evvel ordu-yı hümâyûna erişmek üzere hatt-ı hümâyûn-ı şevket makrûn ile hâssa silahdarlarından Frenk Abdullah Ağa gönderildi dördüncü bazar günü vezîr-i a'zâm a'yân-ı asker ile varıb Belgrad İskelesinde hâzır ve mahiyye olan tonbaz ve mühimme-i sâ'ireyi kaldırıp münâsib görüldüğü üzere yarım sa'at aşağı karye ve yeşince kurbundan karşı Apançova'ya Tuna üzere köprü binasına mübâşeret olundu ve öteyakasız düşman-ı deynden hıfz ve hirâset için Rumeli Beyler Beyisi Arnavud Mahmud Paşa ve Anadolu Beyler Beyisi Mısırlîzâde Vezîr İbrahim Paşa ve Adana Beyler Beyisi." (Resim 87).

Ve Arnavud Mahmud Paşa ve Yeniçeri Ağası gerçi eçen sene Varadin Kal'ası muhâsara oldu bu yıl dahi ol-niyet ile varılır ise mukeddemâ müterres olduğumuz yerleri küffar-ı hâksâr-ı serâpa tabya ve hendek ve şaranpol ile zabt ve rabt edib bir vecihle yanaşmak mümkün olmayıb muhâsara ettiğimiz sûrette bu kadar bin asker ve cebe-hâne telef olub ancak taziy' evkâtdan gayri bir şey'i mutasavvır değildir ve donanma-yı hümâyûn hod kit'â evvelki mahalle varamaz ma'kul olan budur ki Belgrad dâru'l-cihâd kal'asına yirmi bin âdem köprüye on bin âdem muhafazaya alakoyub biz cümle âsâkir-i ehl-i islâm ile Paçoova'ya geçib Timeşvar Kal'ası harâbdır metânet ve istihkâm üzere binâ edib kifâyet mikdârı tecdid-i asker ve zehâyir ve cebe-hâne ve mühimmât-ı lâzımleri konub etrafında fesadlık eden Bofca [Bocsa] ve Şebeş ve Lagoş ve Lipova ve (...) kal'aları nice palankaları alub yıkayım Belgrad Timeşvarsız ve Timeşvar Belgradsız olmaz eğer düşman üzerimize gelirse cenk cidal ederiz veyâ biz Timeşvarsız iken düşman gelib Belgradı muhâsara ederse muhkemdir inşâ'allah (...) bulamaz ve iktizâ ederse imdâd olunur dediler cümlesi bu re'yi beğenib bu niyyet üzere Fâtiha okunub meclis dağıldı ol-gün Serhadlı Muhammed Paşa getirdiği dil söyledilib Timeşvar kurbunda Bofca [Bocsa] Palankalı altına seğirdib beni tudtular ve evvel etrafın hâkimi olan Cezzal Anton Şebeş Kal'asında oturub gayri bir şey'i bilmem takdirin edib paşa-yı mumâileyhin bir zâ'im âdemî ile mübâdele olundu üçüncü şenbe günü mukeddemâ sâdir olan hatt-ı hümâyûn mücebince iki bin nefer müntehab Mısır askeri ile İsmail Bey Selânik'den çıkub alayı ile ordu-yı hümâyûna dâhil bir donanmış, iki (...) bir mikdar hediye ile pây-e serir-i a'lâya yüz sürüb hil'at giydi ol gün Kırım Hâmı Hacı Selim Giray Han Hazretleri bir gün evvel ordu-yı hümâyûna erişmek üzere hatt-ı hümâyûn-ı şevket makrûn ile hâssa silahdarlarından Frenk Abdullah Ağa gönderildi dördüncü bazar günü vezir-i a'zâm a'yân-ı asker ile varıb Belgrad İskelesinde hâzır ve mahıyye olan tonbaz ve mühimme-i sâ'ireyi kaldırıp münâsib görüldüğü üzere yarım sa'at aşığı karye ve yeşince kurbundan karşı Apançoova'ya Tuna üzere köprü binasına mübâşeret olundu ve öteyakasız düşman-ı deynden hıfz ve hirâset için Rumeli Beyler Beyisi Arnavud Mahmud Paşa ve Anadolu Beyler Beyisi Mısırlızâde Vezir İbrahim Paşa ve Adana Beyler Beyisi

Resim 87: 3. Cilt Serlevha Metin Çeviri, 14a

Resim 88: 3. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 13b-14a

Serlevha Tezhibi (13b)

Tezhipli alan Ebadı: 20 cm x 35,7 cm

Dış pervaz ebadı:

Kısa kenar: 17 cm / **Uzun kenar:** 34 cm / **Yükseklik:** 5 cm / **Köşe:** 6.5 cm

Taç Ebadı:

En: 14.5 cm / Yükseklik: 6.8 cm

Başlık tezhibi ebadı:

En: 8.4 cm / Boy: 4.7 cm (zencereksiz)

Yazı alanı ebadı:

En: 10.8 cm-10.1 cm / Boy:15.4 cm

Tığ Ebatları:

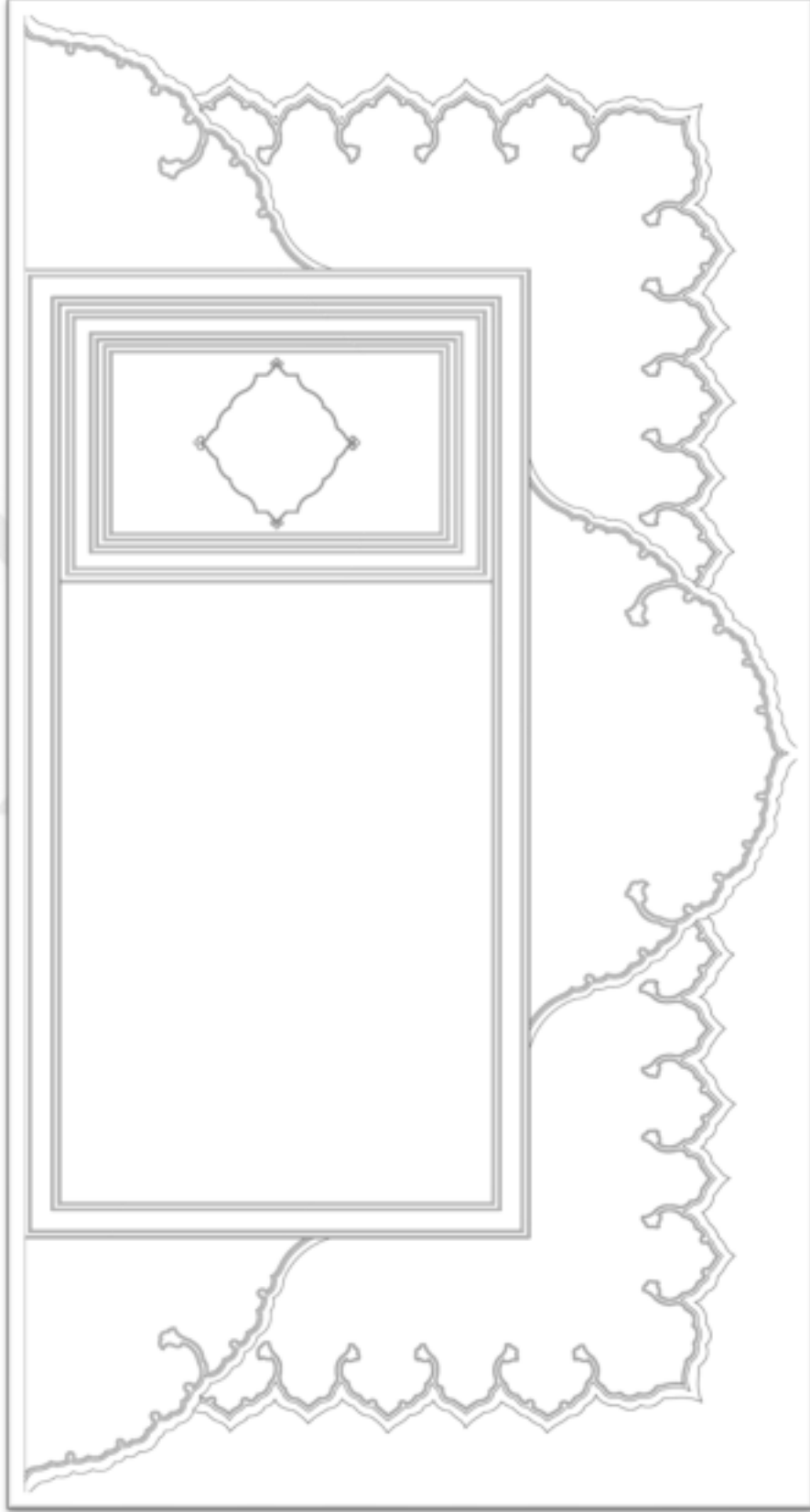
Kısa kenar tığlar: Uzun tığ 1.5 cm / Kısa tığ 1 cm

Uzun kenar tığlar: Uzun tığ 2.8 cm / Kısa tığ 1 cm

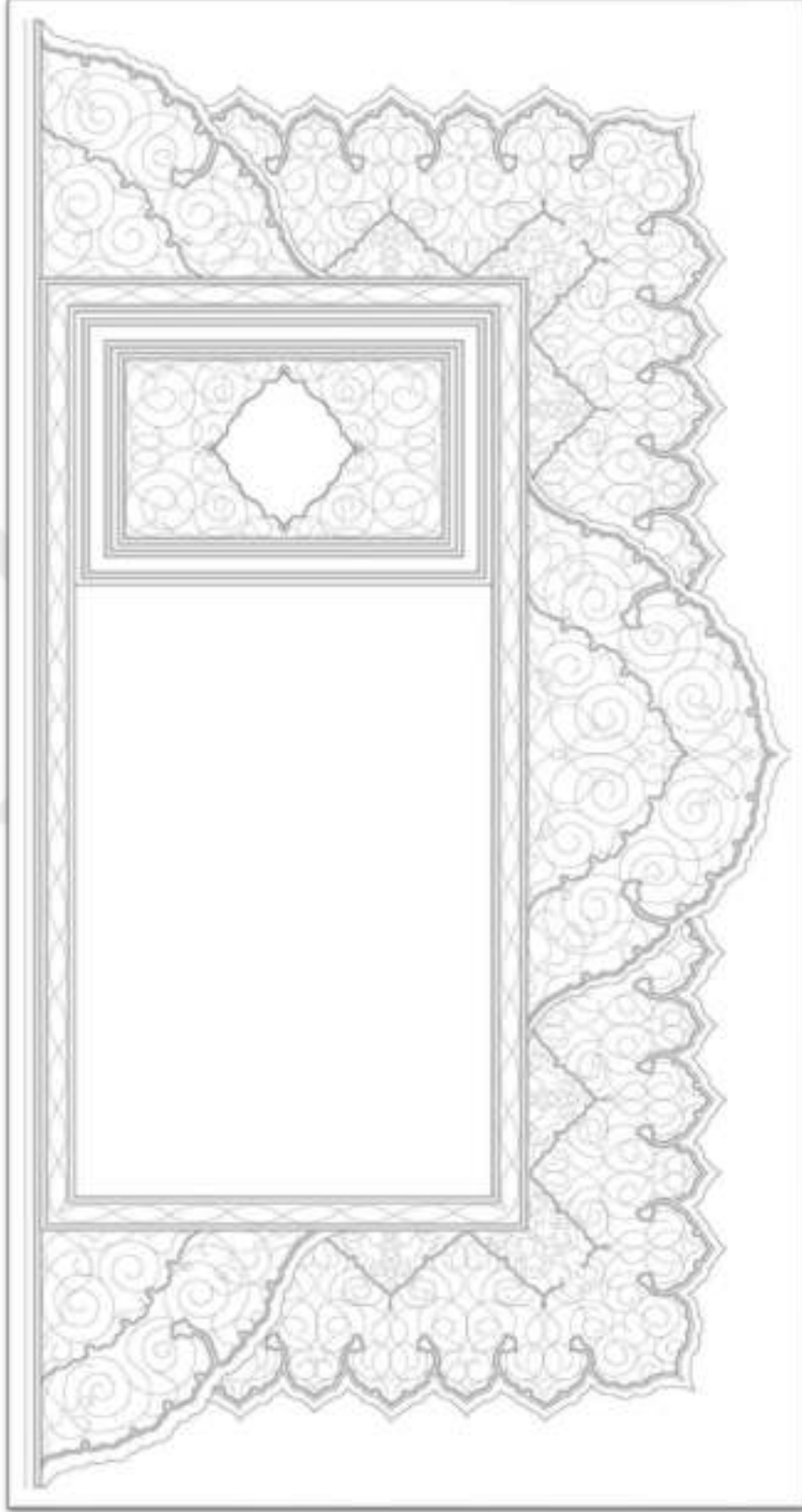

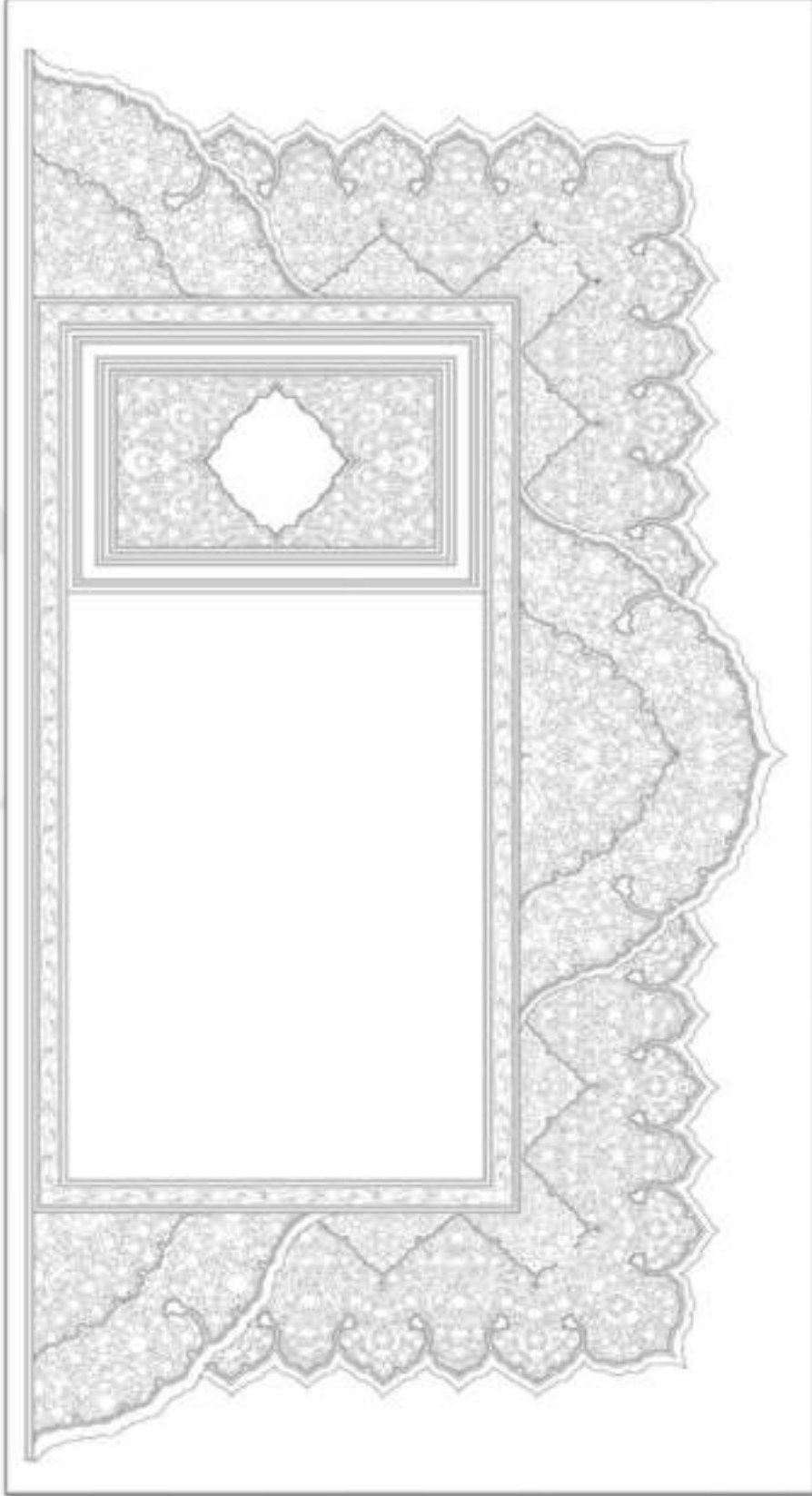
Resim 89: 3. Cilt Serlevha, İKŞ Albümü, 2022, 13b

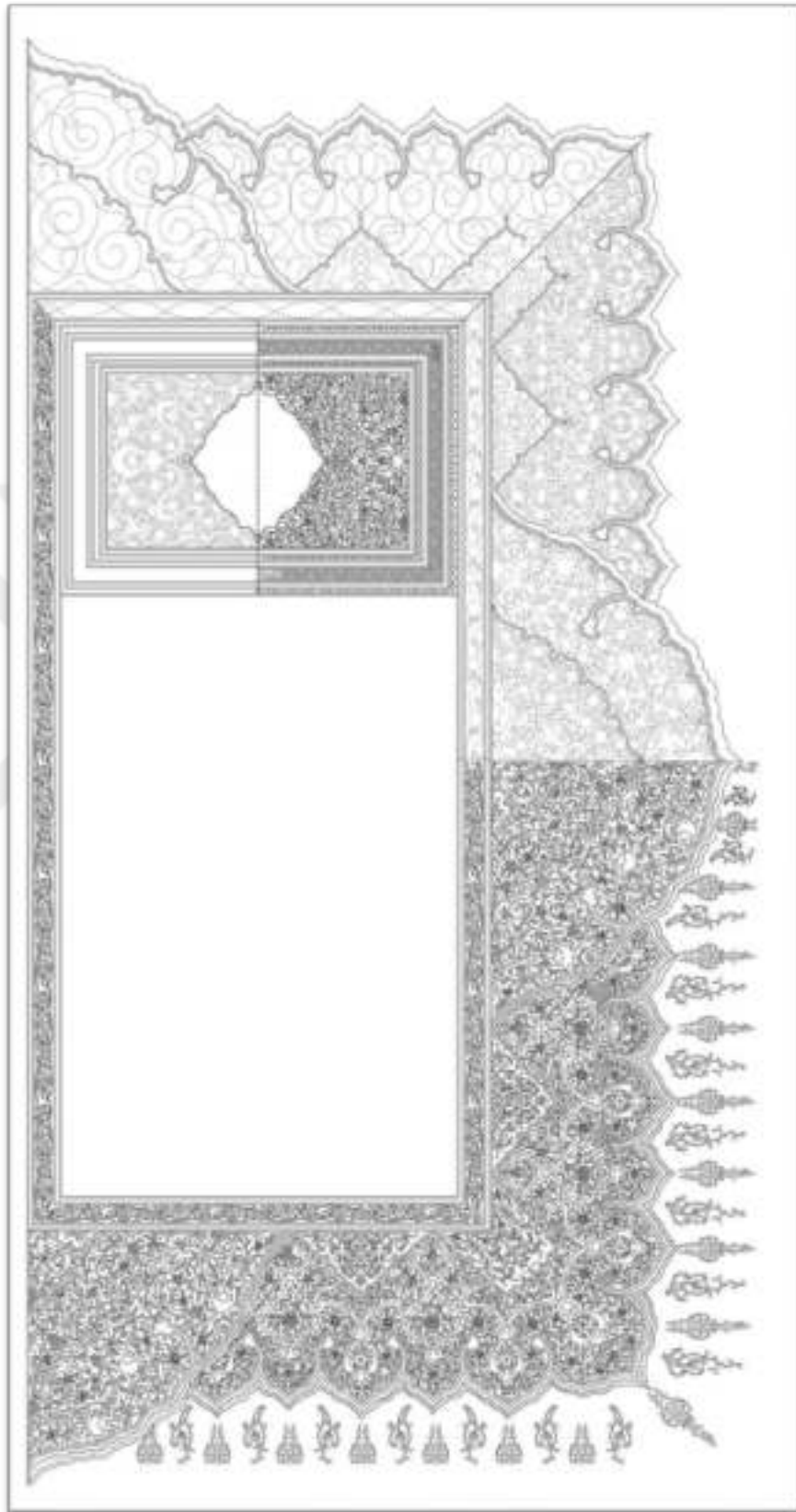
Çizim 156: 3. Cilt Serlevha, Şema, 13b

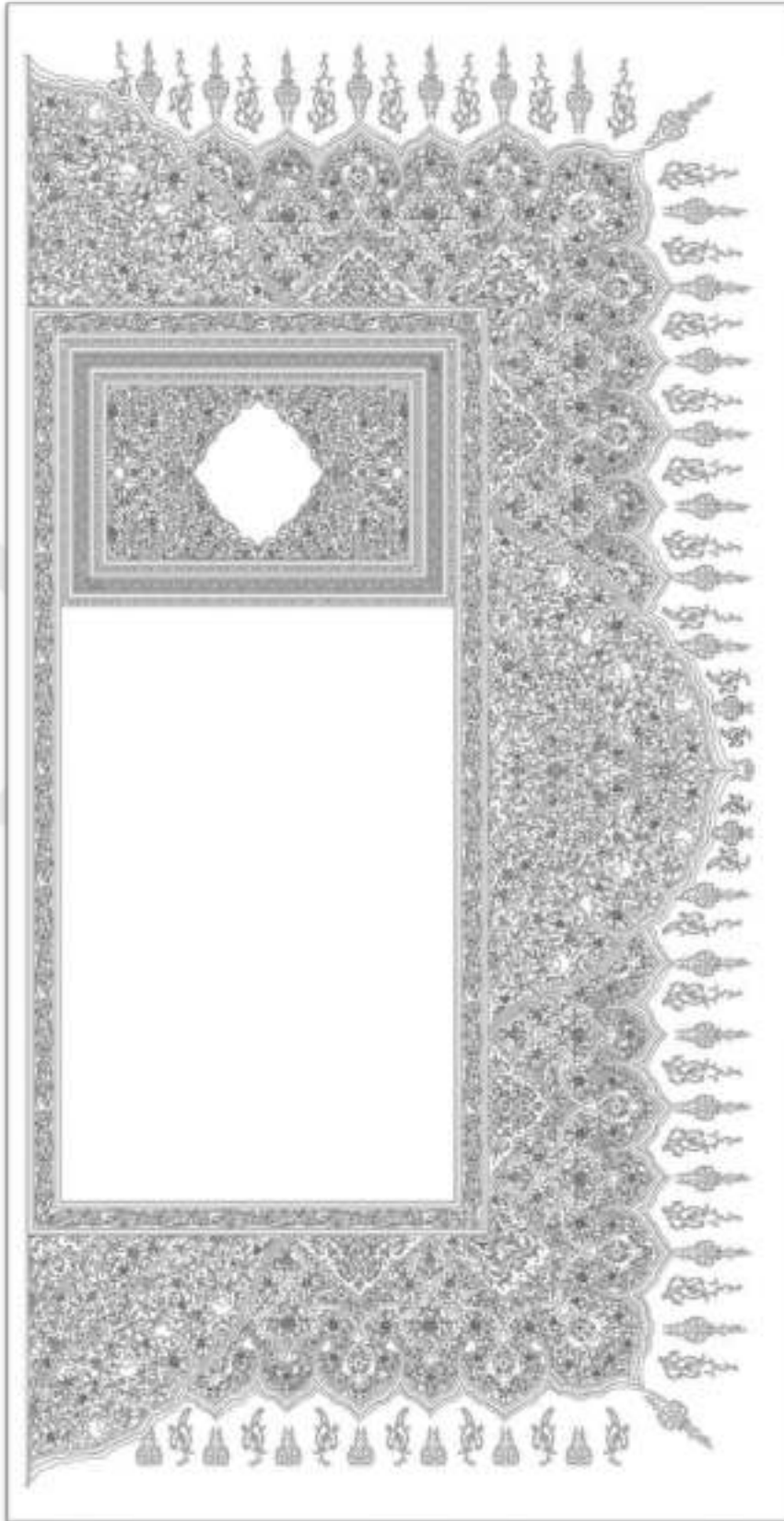
Çizim 157: 3. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 13b

Çizim 158: 3. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 13b

Çizim 159: 3. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 13b

Çizim 160: 3. Cilt Serlevha, 13b

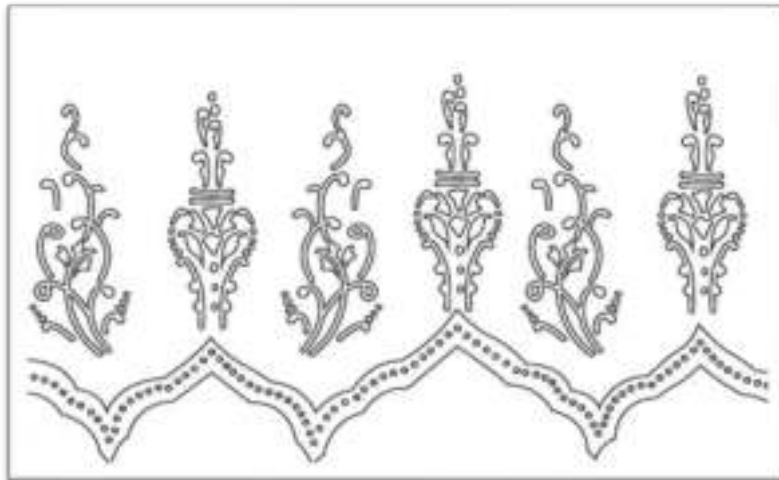
İklil tarzda düzenlenen serlevha dıştan içe doğru değerlendirildi (Resim 88-89) (Çizim 156-157-158-159-160).

Tığlar

Dış pervazda bitkisel motiflerden yönlü simetrik hatâinin negatif formaları ve tırfillerden oluşan, beyaz rengin kullanıldığı iki tip tığ kullanılmıştır. Uzun kenarda 2.8 cm ve yer yer 0.5 cm olarak; kısa kenarda ise 1.5 cm- 0.7 cm olarak uygulanmış olup kırmızı iplik üzerine oturtulmuştur. XVIII. yy. üslubunu yansıtan karakteristik tığ özelliklerini taşımaktadır. Tığların bulunduğu süsleme alanının dışında kalan bölüm komple sıvama altın ile boyanmıştır (Resim 90) (Çizim 161).

Resim 90: 3. Cilt Serlevha Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 13b

Çizim 161: 3. Cilt Serlevha Tığlar, 13b

Dış Pervazlar

Dış pervaz deseni köşeler hariç $\frac{1}{2}$ simetrik kompozisyon esasına göre tasarlanmıştır. Her iki kısa kenarlarında, 14a sayfasındaki yarım taç formları ile bir bütünü oluşturacak şekilde konumlandırılmış, yarım taç formları bulunmaktadır. Uzun kenarında bir tam taç formu bulunur.

Dış pervazı dendanlı olup ayırma bulut motifleri ve iplikler ile paftalara ayrılmıştır. Dendanlar içten dışa doğru sırasıyla; altın, turuncu, altın ve kırmızı ipliklerden oluşur. Altın iplikler üzerine iğneli perdah geçilmiştir.

Dış pervazda, ara pervaza bitişik şekilde yerleştirilen turuncu renkli ipliklerin oluşturduğu üçgen şekilli dendanlı kapalı formların desen kurgusunda sarılma rûmiler kullanılmış olup, kapalı formun zemini iki renk sıvama altın ile boyanmıştır. İğneli perdah yöntemi ile üç iplik süsleme unsuru uygulanmıştır. Rûmiler iki renk altın ile renklendirilmiş ve kırmızı renk ile gölgelendirilmiştir. Ara pervazın köşe kısmına denk gelen üçgen kapalı formun devamı olan sarılma rûmi desenli kapalı form, köşeye uyum sağlayacak şekilde yerleştirilmiştir. Tepelik kısmı özgün bir motif ile son bulmuştur.

Üçgen kapalı formun üst kısmında ve çaprazında bulut motiflerinin oluşturduğu kapalı formlar bulunur. Bunlardan üst kısımda yer alan ve diğerine nazaran daha küçük olan kapalı formun zemini siyah ile boyanmış olup ortasında yeşil renkli bir merkezsiz hatâî konulmuştur. Çaprazda yer alan kapalı formun zemini ise kahverengidir ve merkezinde yeşil renkli merkezsiz hatâî bulunur.

Kapalı formların dışında kalan zemin lacivert ile boyanmış ve üzerine üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır.

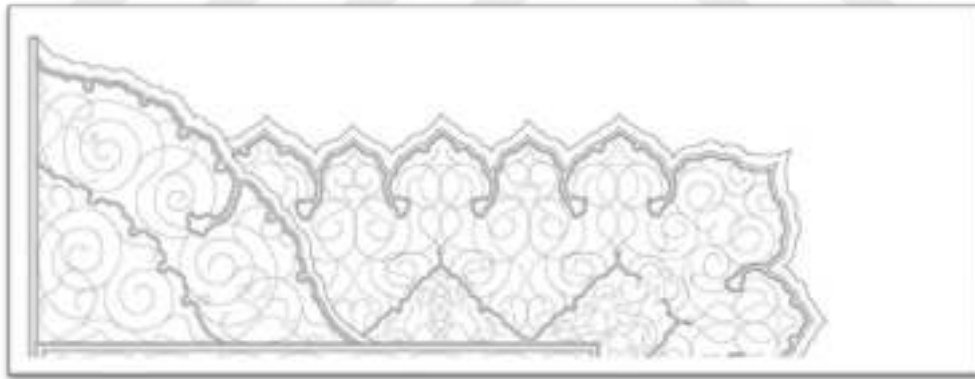
Desen örgüsü, kahverengi zeminli bulut formunun oluşturduğu kapalı formdan başlar ve helezonlar çizerek sağ ve solunda bulunan siyah zeminli bulut kapalı formun içinden geçer. Bu desen örgüsü ardışık olarak devam eder. Helezonlar ve tüm yapraklar altın ile boyanmıştır. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende pembe, mavi, yeşil renkleri kullanılmıştır.

Pembe merkezsiz hatâîler, somon ve bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Mavi ve yeşil renkli merkezsiz hatâîler ise, bir koyu tonuyla gölgelendirilmiştir. Bütün motiflerin can noktaları altın ile boyanıp, iğneli perdah uygulanmıştır. Zemini

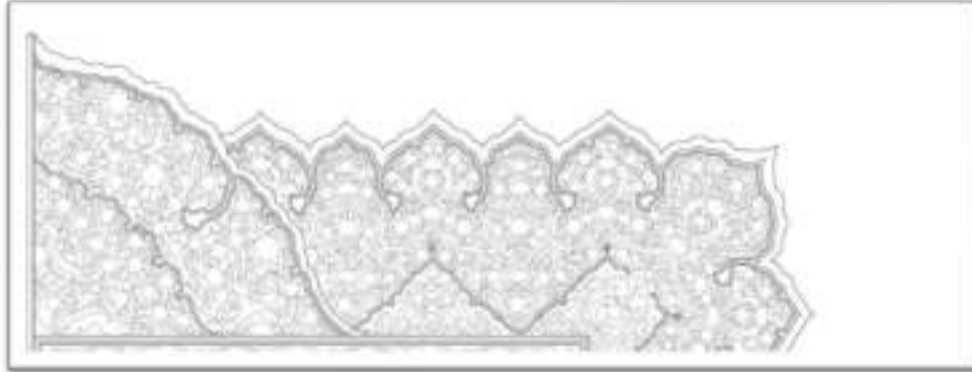
kahverengi olan kapalı formlarda yer alan hatâîlerin meşime ve can noktaları altın ile boyanıp iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları yeşil renğinde olup, beyaz ile renklendirilmiştir. Detay süslemeleri ise sarı olup kırmızı ile gölgelendirilmiştir (Resim 91) (Çizim 162-163-164).

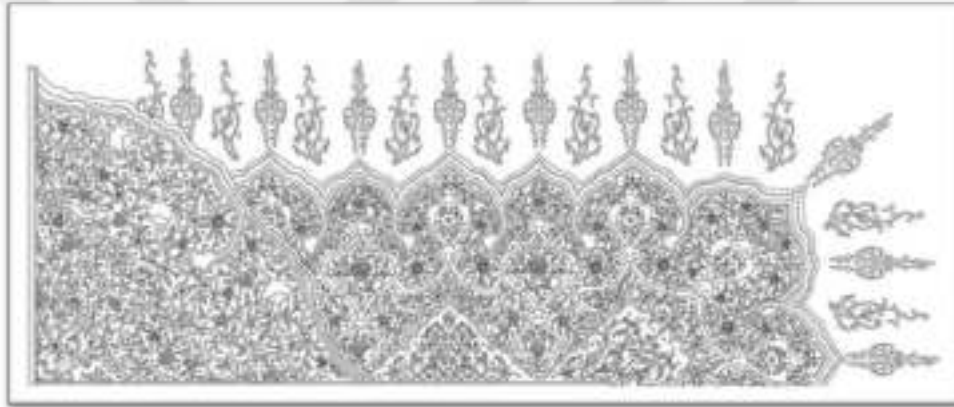
Resim 91: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 13b

Çizim 162: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 1. Analiz, 13b

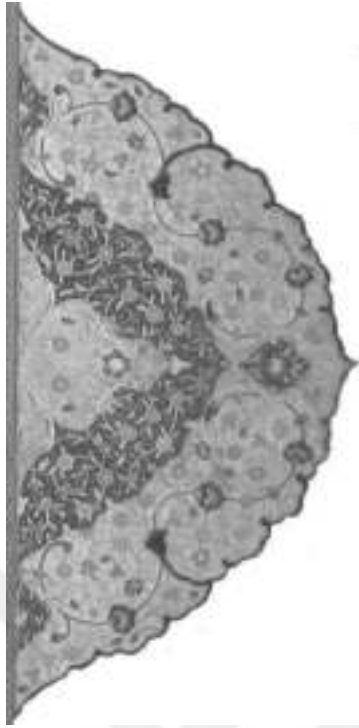
Çizim 163: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 2. Analiz, 13b

Çizim 164: 3. Cilt Serlevha Dış Pervaz, 13b

Kubbe

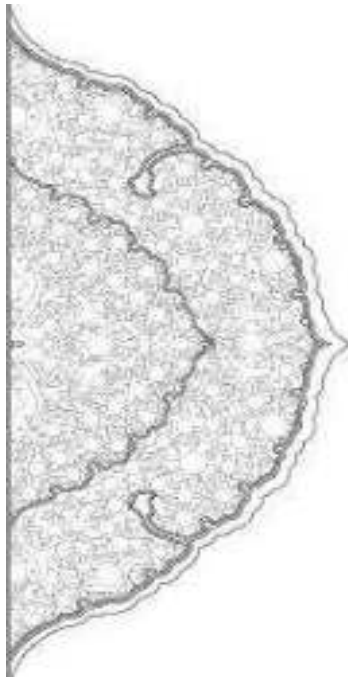
Serlevhanın uzun kenarında yer alan kubbe formu 6.3 cm yükseklik ve 13.8 cm enindedir. İçten dışa sırasıyla altın, lacivert ve altın ile boyanan paftalardan oluşmuştur (Resim 92) (Çizim 165-166-167-168).

Resim 92: 3. Cilt Serlevha Kubbe, İKŞ
Albümü, 2022, 13b

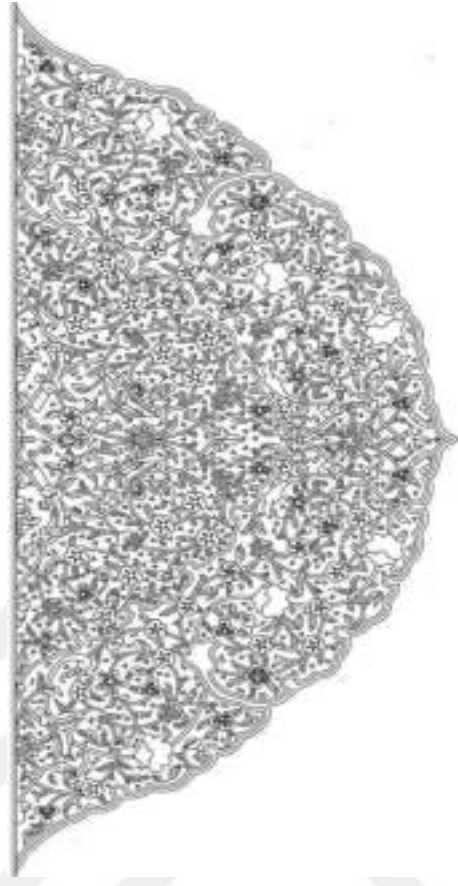
Çizim 165: Cilt Serlevha Kubbe, 1. Analiz,
13b

Çizim 166: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 2. Analiz, 13b

Çizim 167: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 3. Analiz, 13b

Çizim 168: 3. Cilt Serlevha Kubbe, 13b

Kubbenin yazı alanına bakan iç kısmında yer alan kapalı form rûmi pafta, altın ile boyanıp bordo ile gölgelendirilen $\frac{1}{2}$ desen şeması ile tasarlanmış sarılma rûmilerden oluşur. Mavi zeminli ara pervaza bitişik bu paftanın ortasına yerleştirilen hatâî, $\frac{1}{2}$ simetrik desen şeması uygulanan taç formunun da başlangıç noktasıdır. Bu kısma yerleştirilen hatâîlerin meşime bölümlerinde altın kullanılmış ve üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış olup, bordo ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Detay süslemeleri yeşildir ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Diğer motifler mavi ile boyanıp bir koyu tonu ile gölgelendirilmiştir. Can noktalarında altın kullanılmış, üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Dallar ve yapraklar altın ile boyanmış, yer yer iğneli perdah uygulanmıştır. Altın zeminde iğneli perdah yöntemi ve üç benek süsleme unsuru kullanılmıştır. Bu paftada kullanılan $\frac{1}{2}$ düz simetrik desen helezonlar çizerek lacivert paftada da devam eder.

Altın zeminli paftadan sonra gelen, lacivert ile boyanmış kapalı form, turuncu iplikle oluşturulmuştur. Bu kısma yerleştirilen hatâîlerin can noktalarında altın kullanılmış ve üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Taç yaprakları somon rengi ile boyanmış olup, bordo ve beyaz ile gölgelendirilmiştir. Detay süslemelerinde sarı ve yeşil renkler kullanılmıştır. Diğer motifler ise açık pembe, mavi, somon ve yavruağzı ile boyanmıştır. Mavi motif koyu lacivertle, diğer motifler somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Dallar ve yapraklarda altın tercih edilmiş, yer yer iğneli perdah uygulanmıştır. Zemin beyaz renkli üç benek süsleme unsuru ile zenginleştirilmiştir. Lacivert paftanın tepelik kısmına ve ara pervaza bitişik olan her iki ucuna yarım kapalı form sarılma rûmi paftalar eklenmiştir. Altın iplikle çevrelenen paftanın zemini bordo ile boyanıp beyaz renk ile üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. İçlerine, ara pervaza bitişik olan paftalarda yarım olmak üzere, yönlü simetrik hatâî eklenmiştir. Meşime kısımlarında altın üzerine iğneli perdah geçilmiştir

Kubbenin en dışında kalan altın zeminli kapalı form sırasıyla beyaz, siyah, altın ve bordo ipliklerden oluşur. Paftada $\frac{1}{2}$ simetrik desen şeması uygulanmıştır. Kompozisyon, lacivert paftanın tepelik kısmında bulunan bordo zeminli paftadaki yönlü simetrik hatâî ile başlar ve helezonlar çizerek bordo zeminli yarım kapalı form sarılma rûmi paftada sona erer. En dıştaki altın zeminli bu pafta kompozisyonunda diğerlerinden farklı olarak helezonların üzerine kalın dallı ve büyük motifli ikinci bir desen şeması yerleştirilmiştir. “S” hattı çizerek ilerleyen dallar yeşil ile renklendirilmiştir. Kullanılan motif ise ardışık olarak yerleştirilen aynı tip; çanak kısmı mavi olan kırmızı gonca gül ile çanak kısmı kırmızı olan mavi gonca güldür.

Ara Pervaz

Dış pervaz ile kitabe arasında dolaşan biri ince diğeri kalın iki ara pervaz bulunur. Dış pervaza bakan 2mm enindeki mavi renkli ince ara pervaz “-” işaretiyle süslenmiştir. Yazı alanına bakan 4 mm’lik bordo zeminli ara pervaz ise hatâî grubundan oluşan altın ile boyanmış çift iplik desen ile süslenmiştir (Resim 93) (Çizim 169).

Resim 93: 3. Cilt Serlevha Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 13b

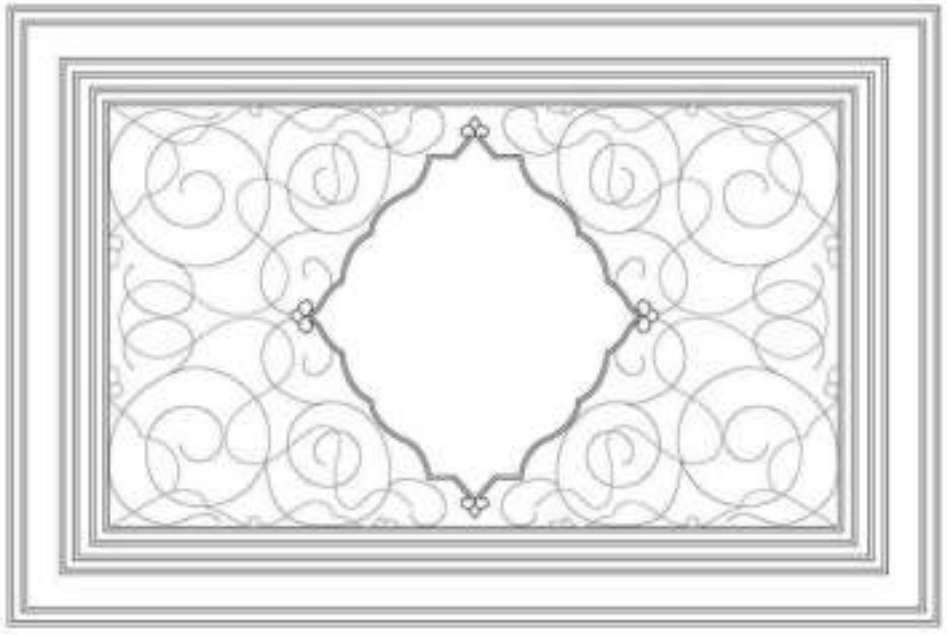
Çizim 169: 3. Cilt Serlevha Ara Pervaz, 13b

Başlık tezhibi

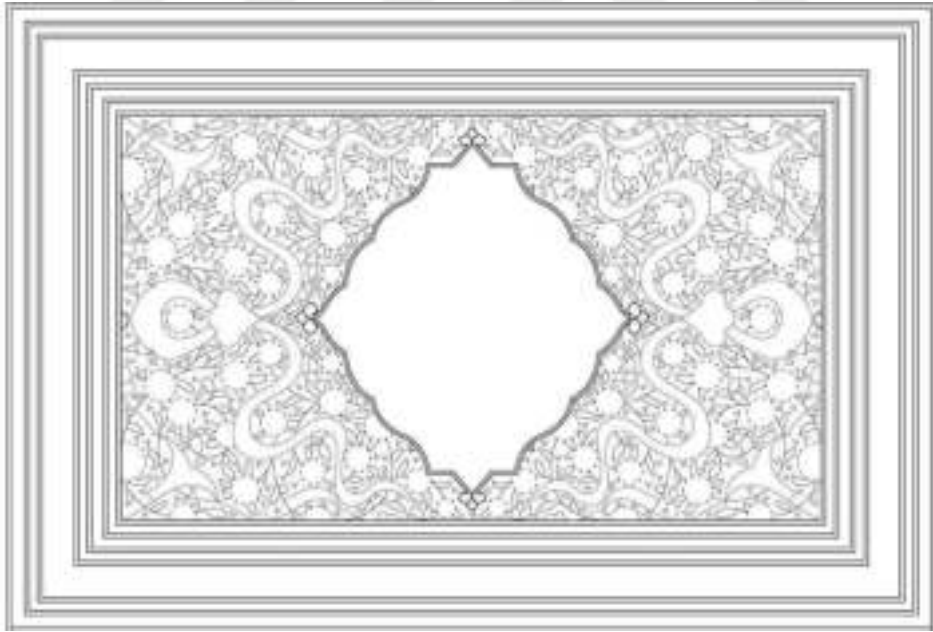
Başlık tezhibinin şemse kısmı, altın iplikle sınırlandırılmış ve zeminine altın sürülmüştür. İki farklı renk altın kullanılmıştır. Üzerinde kırmızı mürekkep ile “**Cild-i sâlis min-tarih-i Fındıklı Muhammed Efendi silahdar-ı şehriyâri**” yazar.

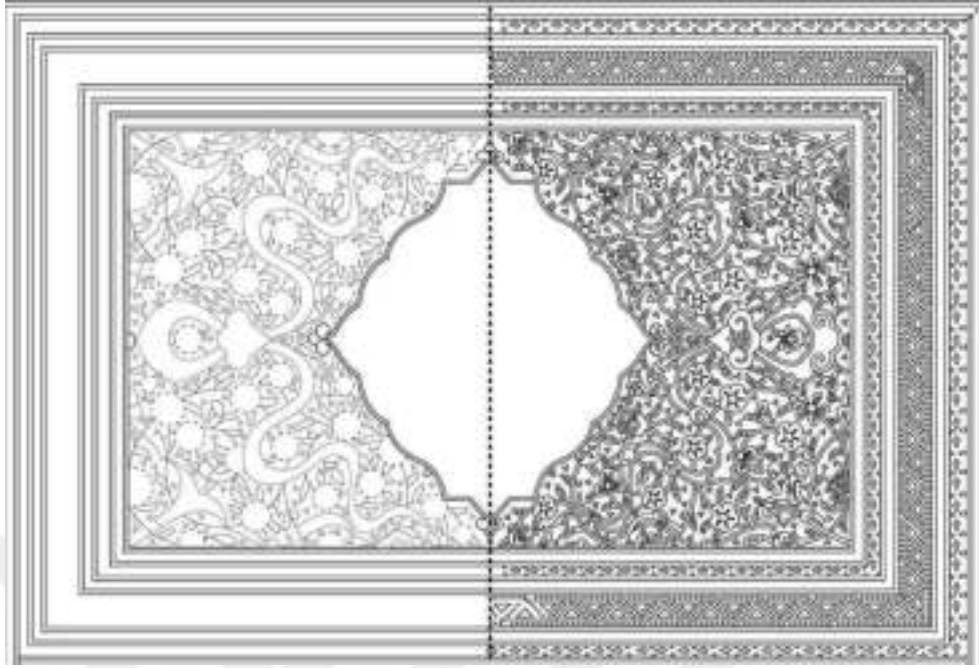
Resim 94: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 13b

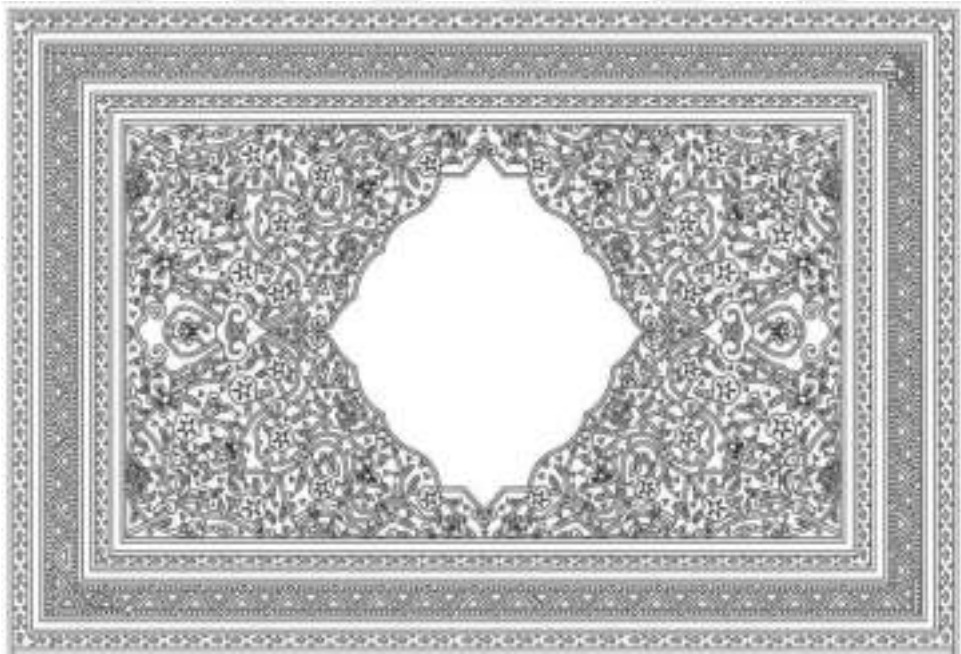
Çizim 170: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 1. Analiz, 13b

Çizim 171: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 2. Analiz, 13b

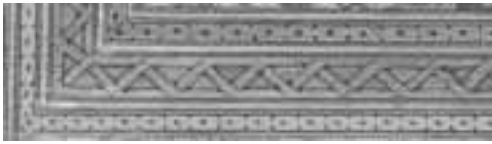
Çizim 172: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 3. Analiz, 13b

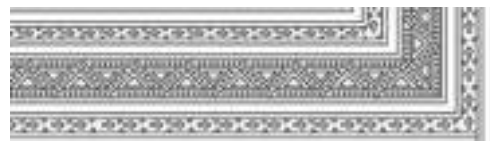
Çizim 173: 3. Cilt Serlevha Başlık Tezhibi, 13b

Başlık tezhibinin etrafına üç sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki 2 mm genişliğindeki ince ara pervaz olup zemini yeşil renktedir. Bu ara pervazın üzeri

“+” ve “-” işaretleriyle bezenmiştir. İnce ara pervazın dışına cedvel çekildikten sonra 5 mm eninde anahtarlı zencerek yapılmıştır. Anahtarların oluşturduğu üçgenlerin içi ardışık olarak kırmızı ve mavi renk ile gölgelendirilmiştir. Tekrar cedvel çekilip 2 mm eninde son ince ara pervaz yapılmıştır. İlkinde olduğu gibi üzeri “+” ve “-” işaretleriyle bezenmiş ve zemini mavi pembe ile boyanmıştır.

Resim 95: 3. Cilt Serlevha Başlık, Zencerek, İKŞ Albümü, 2022, 13b

Çizim 174: 3. Cilt Serlevha Başlık, Zencerek, 13b

Başlık tezhibinin zemini lacivert olup üzerine beyaz renkli üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Zeminin dört tarafında sarılma rûmi köşebentler yerleştirilmiştir. Rûmilerin içi somon ve bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Köşebentlerin zemini sıvama altın ile boyanmış ve üzerine iğneli perdah ile üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır.

Başlık tezhibi $\frac{1}{4}$ simetrik şema üzerine oturtulmuştur. Desen köşebentlerin içindeki, cedvele dayalı yarım hatâîler ile başlar ve helezonlar oluşturarak ilerler.

Orta kısımdaki şemsenin sağ ve soluna altın ile renklendirilmiş bulut motifi eklenmiştir. Bulutun ortabağı bordo ve somon renkleri ile gölgelendirilmiş, orta kısmına iğneli perdah uygulanmıştır. Bulut motifinde, tepelik kısmının zemini siyah ile boyanmıştır ve ortasına köşebentlerden çıkan helezonların birleşim noktası olan hatâî yerleştirilmiştir.

Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende; somon, açık mavi ve açık pembe renkleri kullanılmıştır. Mavi renkli motif koyu lacivert, diğer motifler somon ve bordo ile gölgelendirilmiştir. Can noktaları altın olup iğneli perdah uygulanmıştır. Tüm dallar ve yapraklar altın ile boyanmış olup sadece helezon sonundaki yapraklar somon ile renklendirilmiştir. Altın ile boyanmış yapraklara iğneli perdah geçilmiştir.

Yazı bölümü beynessüttur dendanlarla sınırlandırılıp altın sürülerek bezemesiz bırakılmış, sadece iğneli perdah ile üç nokta yapılmıştır (Resim 94-95) (Çizim 170-171-172-173-174).

Serlevha Tezhibi (14a)

Serlevhanın 14a sayfası, 13b sayfası ile aynı bezemeye sahip olmakla birlikte ayırıcı unsur, başlık tezhibi tezhibinin olmayışıdır. Ölçülerde ufak farklar bulunmaktadır. Bir fark da yazı alanı 13b sayfasında 21 satırken, 14a sayfasında 31 satırdır (Resim 94) (Çizim 175-176-177-178-179-180).

Tezhipli Alan Ebadı: 19,2 cm x 35,5 cm

Dış pervaz ebadı:

Kısa kenar: 16.8 cm / **Uzun kenar:** 32.5 cm / **Yükseklik:** 4.8 cm / **Köşe:** 6 cm

Kubbe Ebadı:

En: 13.5 cm / **Yükseklik:** 6.5 cm

Yazı alanı:

En: 10.4 cm / **Boy:**22.6 cm

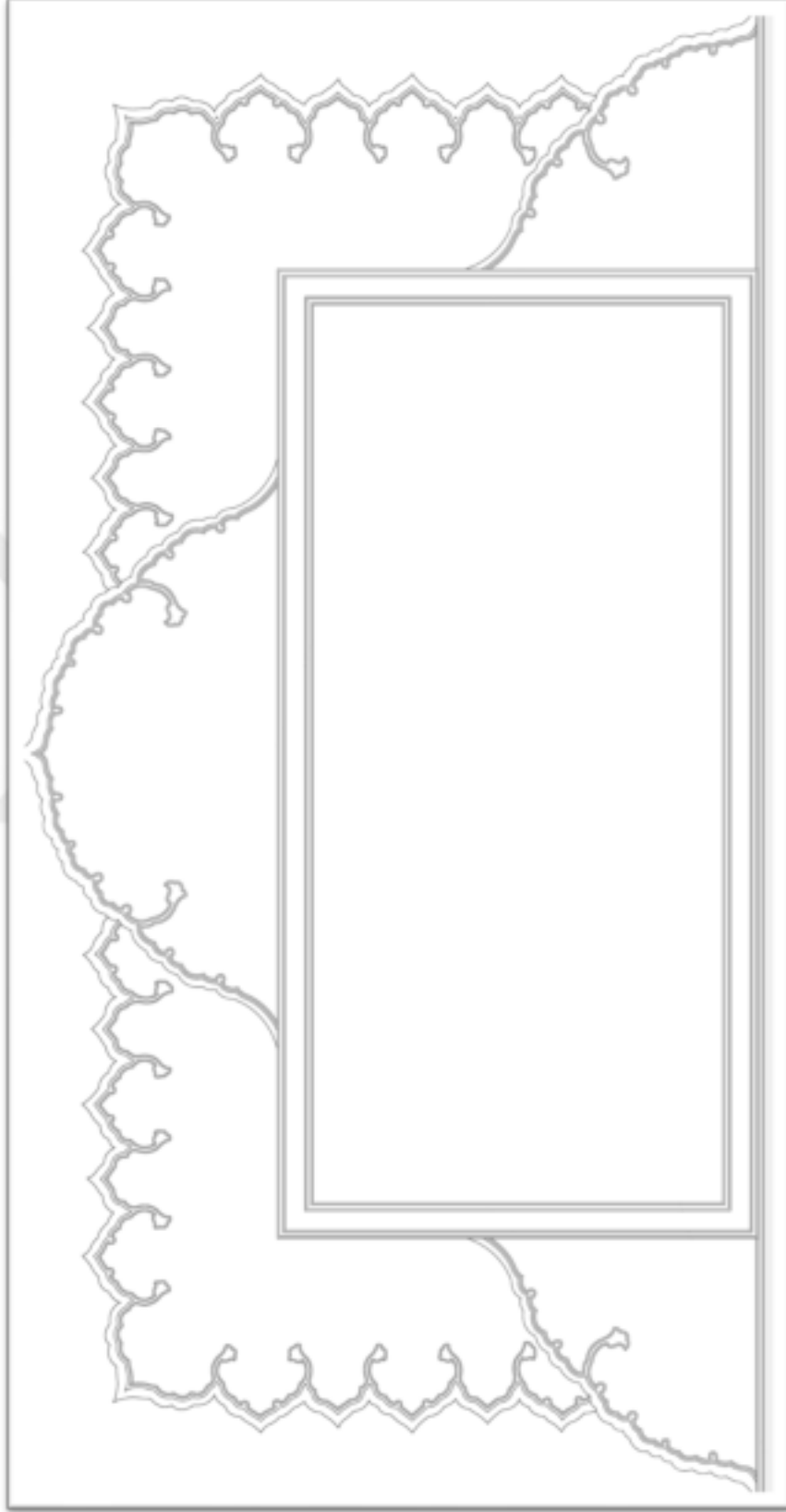
Tığ Ebatları:

Kısa kenar tığlar: Uzun tığ 2 cm / Kısa tığ 0.5 cm

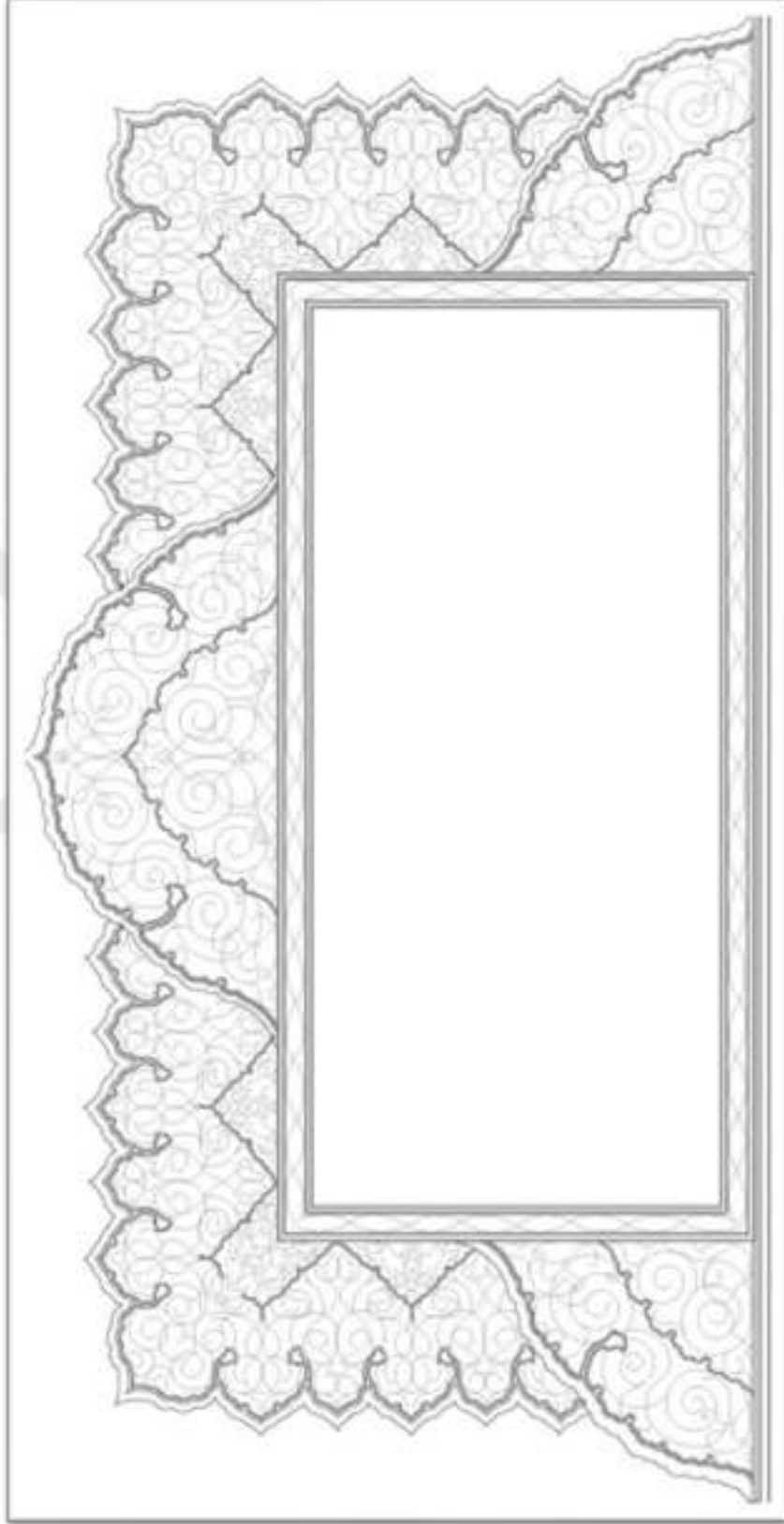
Uzun kenar tığlar: Uzun tığ 2.5 cm / Kısa tığ 1 cm

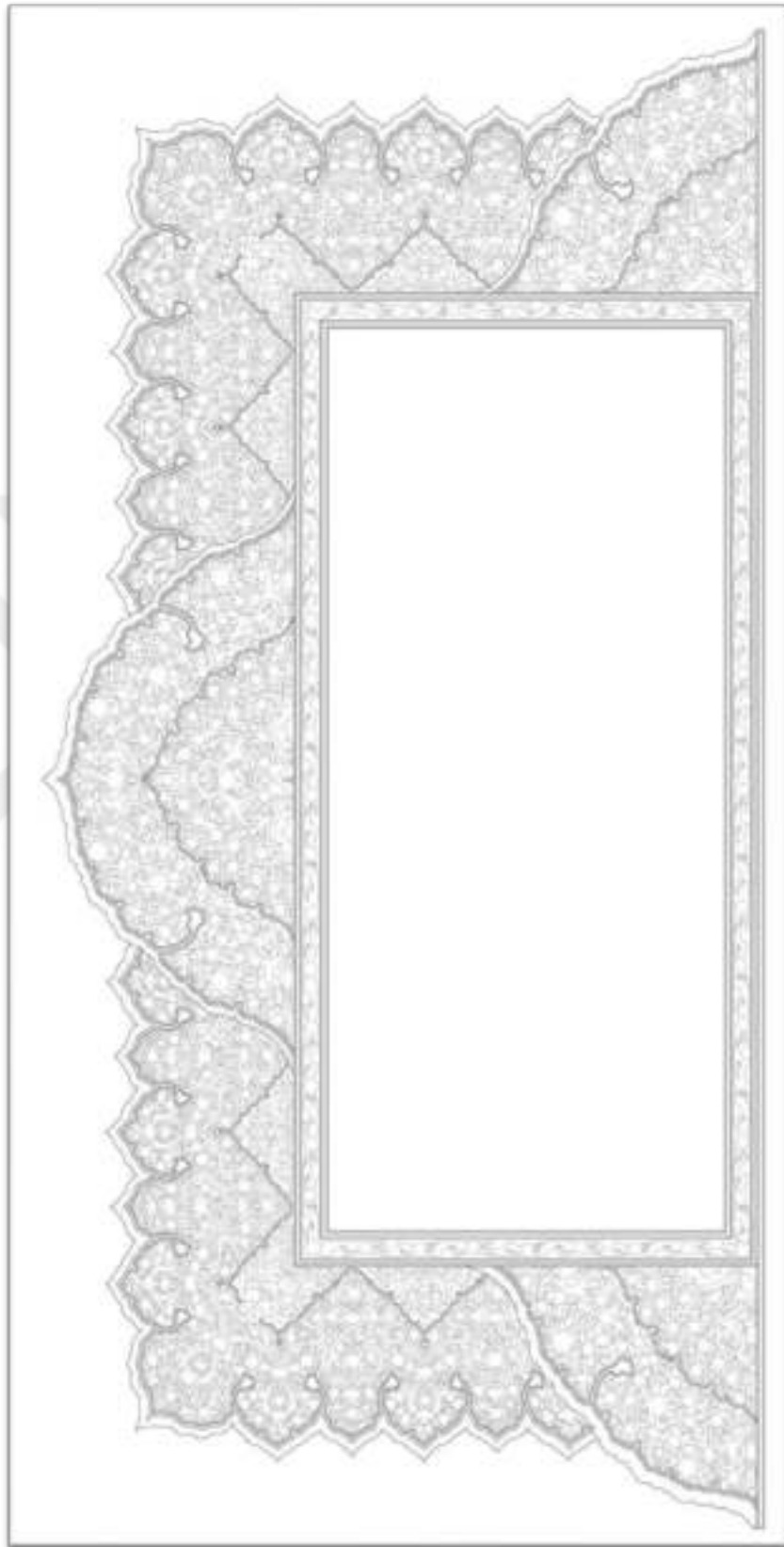
Resim 96: 3. Cilt Serlevha, 14a

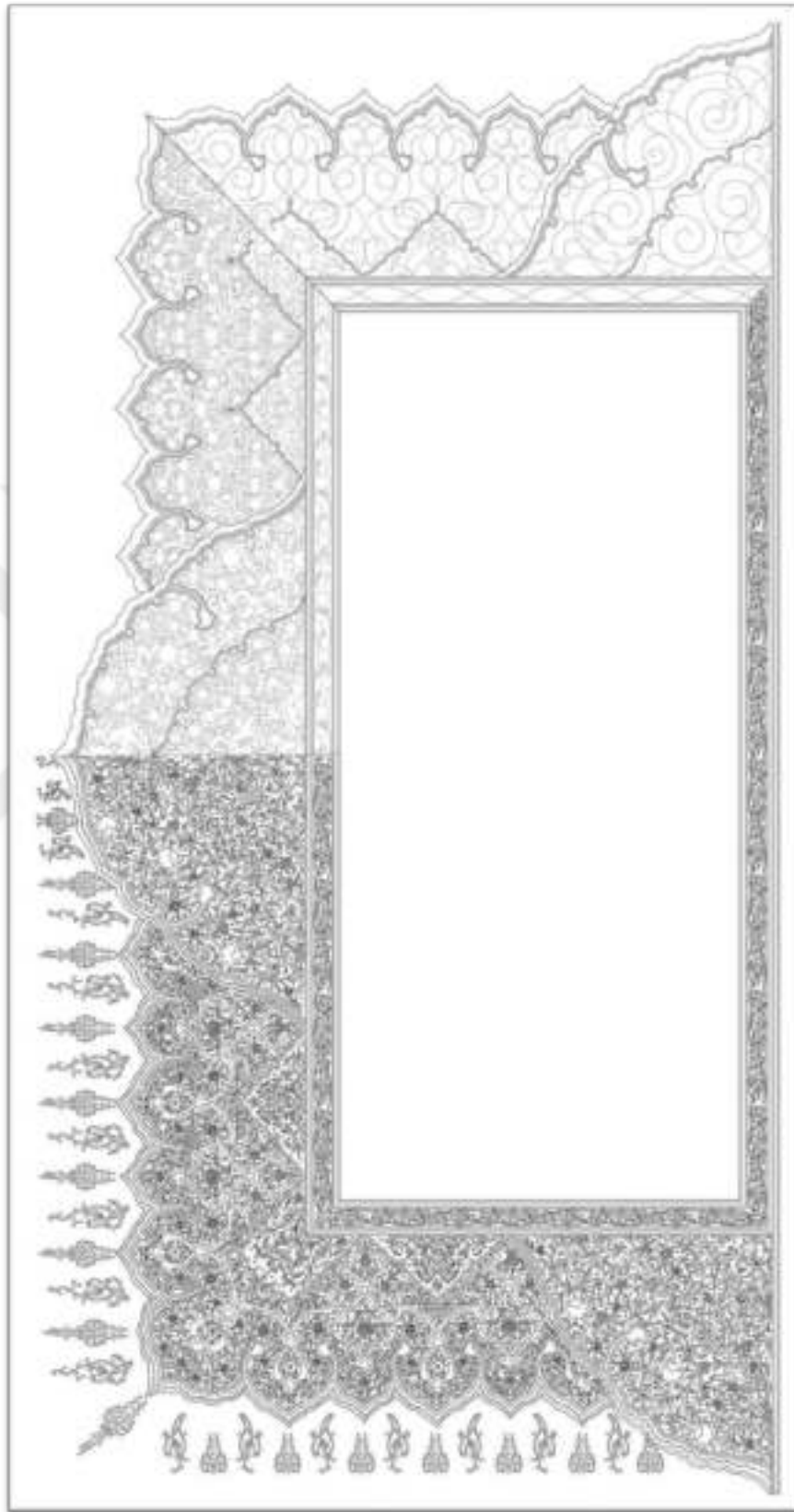
Çizim 175: 3. Cilt Serlevha, Şema, 14a

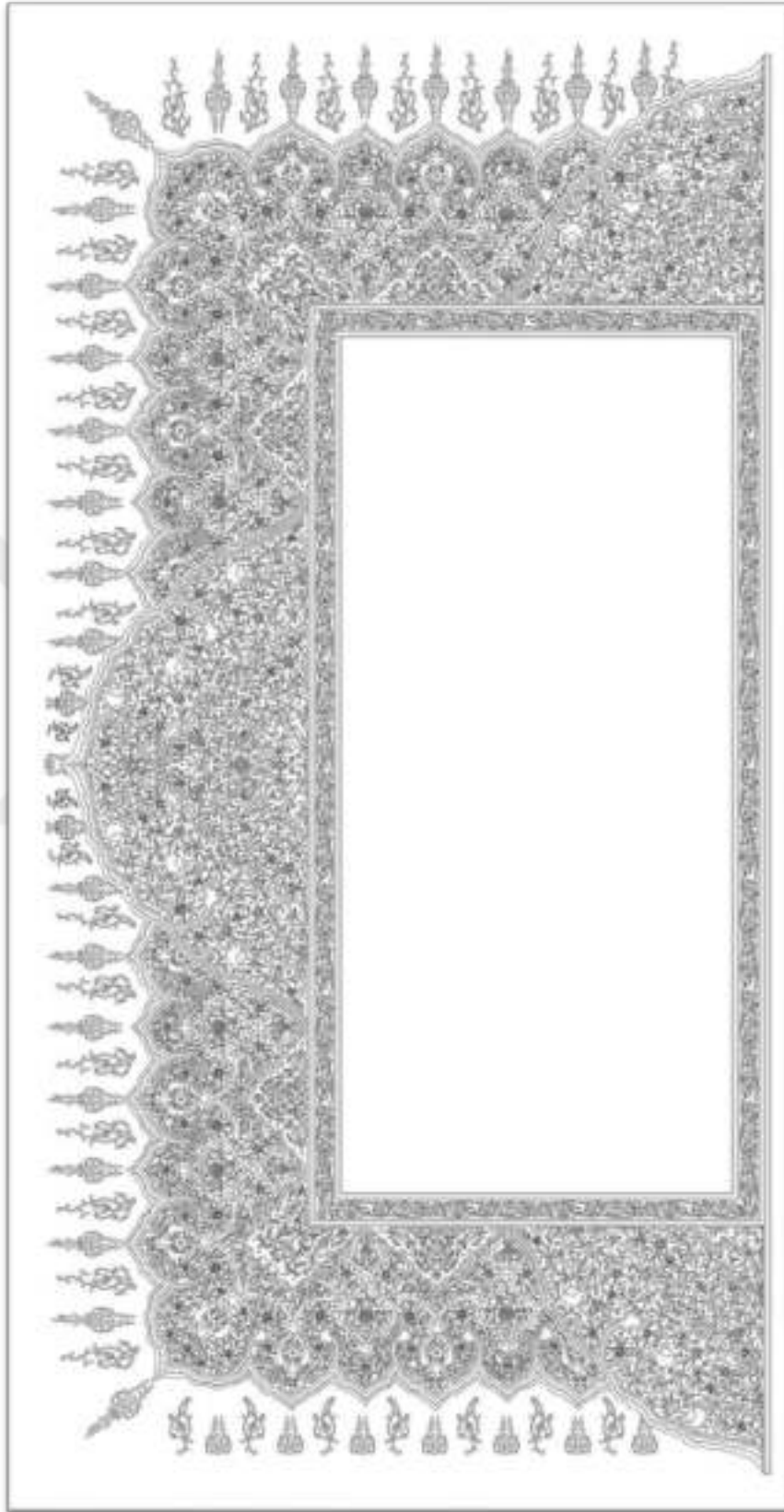
Çizim 176: 3. Cilt Serlevha, 1. Analiz, 14a

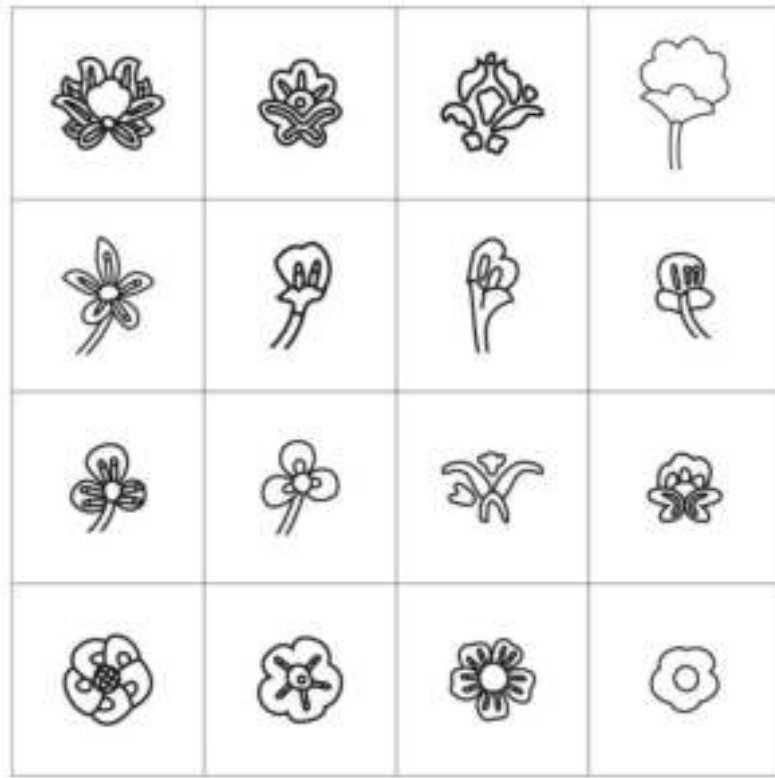
Çizim 177: 3. Cilt Serlevha, 2. Analiz, 14a

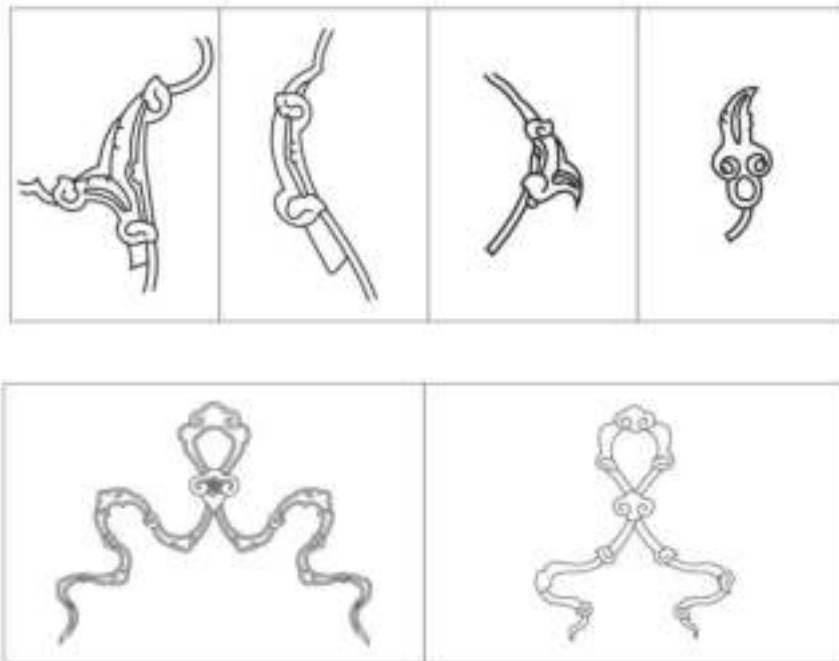
Çizim 178: 3. Cilt Serlevha, 3. Analiz, 14a

Çizim 179: 3. Cilt Serlevha, 14a

Çizim 180: 3. Cilt Serlevha, Hatâi Motifler, 14a

Çizim 181: 3. Cilt Serlevha, Bulut ve Rûmi Motifler, 14a

HATİME (392b)

Ebatları:

En: 12.5 cm / **Yükseklik:** 24.3 cm

Arasuyu Ebadı: 0.9 cm cedvelli / 0.5 cm cedvelsiz

Tezhipli Alan: En: 11 cm / **Yükseklik:** 17.6 cm

Mühür: Hâzâ kitâb-ı şerîf-i izzet vakf-ı el-hâcc Eyub

Hatime Metin (392b)

“İrsâl ve îsâl edeceklerin bir şehtiye ile âstâne-i saâdete irsâl ve Gelibolu’dan çıkıp İstanbul’a geldiler vezîr huzûruna varıp mahzar-ı teslîm ve lisânen dahî sözlerin vezîr-i a’zam dahî mahzar ile takrîrlerin rikâb-ı hümâyûna telhîs edecek meşveret edib medâ dâir olduğundan sükût-ı evveli ve matlublarına müsâ’ade olub Kandiye Muhâfızî sadr-ı sâbık Ermeni Muhammed Paşa’ya Mısır hükümeti tevcîh götürüb iskâtı için dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Kadı Halil Ağa hatt-ı şerîfle me’mûr kılındı ve ta’yîn olunan bir kıt’â mîrî kalyon ile ağa-yı mumâileyhe varıp Muhammed Paşa’yı Kandiye’den alıp götürdü (...) mezâhim hükümet-i Mısır’a (...) der-akeb ber-mâuceb-i emr-i hümâyûn Receb Paşa-yı habisten itlâk ve götürüb kürk giydirib mu’aveneten gördükden sonra müferrez alay ile Mısır’dan çıkarıp Rum cânibine irsâl fallâhu’l-hamdü’l-menne bu vak’â-yı azâmı bu minvâl üzere âsân-ı vecihle mündefî’ oldu ve kefere sancağına mutasarrıf olan Boşnak Deli Ömer Paşa yeni Kal’â muhafazasına ve ânın selefi Mirza Muhammed Paşa Azak Kal’âsı muhâfazasına ve ânın selefi vezîr Moralı Uşşahî İbrahim Paşa Kandiye muhâfazasına ta’yîn olundu ve mâh-ı mezbûrun on birinci penc-i şenbe günü (...) ile on beş kıt’â çekdiri ve patrona ve bir yâle ile yedi kıt’â kalyon ile donanma-yı hümâyûn çıkıp mu’tad-ı kadîm üzere kapudan paşa ve umerâ-yı bahriyye Yalı Köşkü’nde halkalına gelmişiniz bu nevbet vezîr-i a’zam vesâtatıyla kapudan vezîr Seyyid Süleyman Paşa ve umerây-yı bahriyye-i Beşiktaş

köşkünde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüb serâsere (...) samur kürk ve umerâ-yı deryâya sâde hil'at giydirilib Akdeniz muhafazasına me'mûr olub şenlik ederek Beşiktaş önüne varıb demirledi ve on dördüncü bazar günü pâdişah gâzî hazretleri tophâne kârhânesine teşrif buyurub yeni dökülen topları temâşâ eyledi ve on sekizinci penc-i şenbe günü Beşiktaş köşkünde surre çıkdı ve bundan Bosna ve mukaddem İçilde zuhûr ve isyân ve bayrak kaldıran Alaybeyioğlu Osman nâm şakî üzerine ta'yîn olunan Anadolu Beyler Beyisi vezîr Sirozlu Ali Paşa'yı bozub yüz kadar âdemin kırıp firâr ve tebdîl-i câh ve deste deste yeniler gelib Rumeli cânibine giderken mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü cihâr-ı şenbe günü top kapısında giriftâr-ı keşân-ı yekşân vezîr-i a'zâm divânına ahzâr ve takrîr-i kelâm eyledikten sonra emr olunub harc-ı bâb-ı hümâyûnda kendinin ve üç nefer âdeminin parmak kapıda boyunları uruldu ve yirmi beşinci penc-i şenbe günü pâdişâh gâzî hazretleri mihmân olduğu vezîr-i a'zâm yalısından Eyüb yalısına nakl buyurdular ve mâh-ı şa'banın gurreesi Salı günü henüz gelen Özbek elçisi dîvân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfet olub....." (Resim 97).

İrsâl ve isâl edeceklerin bir sehâtiye ile âstâne-i saâdete irsâl ve Gelibolu'dan çıkıp İstanbul'a geldiler vezîr huzûruna varıb mahzar-ı teslîm ve lisânen dahî sözlerin vezîr-i a'zam dahî mahzar ile takrîrlerin rikâb-ı hümâyûna telhîs edecek meşveret edîb medâ dâir olduğundan sükût-ı evveli ve matlublarına müsâ'ade olub Kandiye Muhâfızı sadr-ı sâbık Ermeni Muhammed Paşa'ya Mısır hükümeti tevcih götürüb iskâtı için dergâh-ı âli kapıcıbaşlarından Kadı Halîd Ağa hatt-ı şerîfle me'mûr kalındı ve ta'yîn olunan bir kıt'â mirî kalyon ile ağa-yı mumâileybe varıb Muhammed Paşa'yı Kandiye'den alıb götürdü (...) mezâhim hükümet-i Mısır'a (...) derakeb ber-mâuceb-i emr-i hümâyûn Receb Paşa-yı habisten itlâk ve götürüb kırk giydirib mu'aveneten gördükden sonra müferrez alay ile Mısır'dan çıkarıb Rum cänibine irsâl fâlâhu'l-hamdü'l-meane bu vak'â-yı azâmı bu minvâl üzere âsân-ı vecihle mündefi' oldu ve kefare sancağına mutasarrif olan Boznak Deli Ömer Paşa yeni Kal'â muhafazasına ve ânan selefi Mirza Muhammed Paşa Azak Kal'âsı muhafazasına ve ânan selefi vezîr Moralı Uşşahî İbrahim Paşa Kandiye muhafazasına ta'yîn olundu ve mâh-ı mezbûrun on birinci penc-i şenbe günü (...) ile on beş kıt'â çekdiri ve patrona ve bir yâle ile yedi kıt'â kalyon ile donanma-yı hümâyûn çıkıb mu'tad-ı kadîm üzere kapudan paşa ve umerâ-yı bahriyye Yalı Köşkü'nde halkasına gelmişiniz bu nevbet vezîr-i a'zam vesâlatıyla kapudan vezîr Seyyid Süleyman Paşa ve umerây-yı bahriyye-i Beşiktaş köşkünde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüb serâsere (...) samur kırk ve umerây-yı deryâya sâde hil'at giydirilîb Akdeniz muhafazasına me'mûr olub şenlik ederek Beşiktaş önüne varıb demirledi ve on dördüncü bazar günü pâdişâh gâzî hazretleri tophâne kârhanesine teşrif buyurub yeni dökülen topları temâşâ eyledi ve on sekizinci penc-i şenbe günü Beşiktaş köşkünde surre çıkıdı ve bundan Bosna ve mukaddem İçilde zuhûr ve isyân ve bayrak kaldıran Alaybeyioğlu Osman nâm şakî üzerine ta'yîn olunan Anadolu Beyler Beyisi vezîr Sirozlu Ali Paşa'yı bozub yüz kadar âdemin kırıb firâr ve tebdîl-i câh ve deste deste yeniler gelib Rumeli cänibine giderken mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü cihâr-ı şenbe günü top kapısında giriftâr-ı keşân-ı yekşân vezîr-i a'zam divânına ahzâr ve takrîr-i kelâm eyledikden sonra emr olunub harc-ı bâb-ı hümâyûnda kendinin ve üç nefer âdeminin parmak kapıda boyunları uruldu ve yirmi beşinci penc-i şenbe günü pâdişâh gâzî hazretleri mihmân olduğu vezîr-i a'zam yalısından Eyüb yalısına nakl buyurdular ve mâh-ı şa'banın guresi Salı günü henüz gelen Özbek elçisi divân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfet

olub

Resim 97: 3. Cilt Hatime Metin Çeviri, 392b

Hatime Metin (393a)

“... olub mu'tad üzere hil'atlanıb vüzerâ akabinde arz odasında pâye-i serîr-i a'lâya devlet masîre yüz sürüb hanlarının ubûdiyet-nâmesin sunub lisanen dahî hulûs üzere dostluğız arz eyledi ve Galata'da mukîm Moskova elçisine çarı tarafından kendüye pâye ve rikâb-ı hümâyûna avdet nâmesi gelmekle mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci salı günü ol dahî dîvân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfet olub kul tâ'ifesinin güzeşte (...) işbu sene-i mezbûrenin Mısır ulûfesi tevzi'inden sonra vüzerâ akabince arz odasında pâye-i serîr-i a'lâ-yı sa'âdet masîre yüz sürüb nâmesin sunub (...) arz eyledi ve pâdişâh-ı gâzî hazretleri Eyüb yalısında meks esnâsında iken vezîr-i a'zam Ali Bey köyünde mîrî bağçe kurbunda cereyân eden nehr-i sağîr içre birbirine mülâsık Huruabâd ismiyle

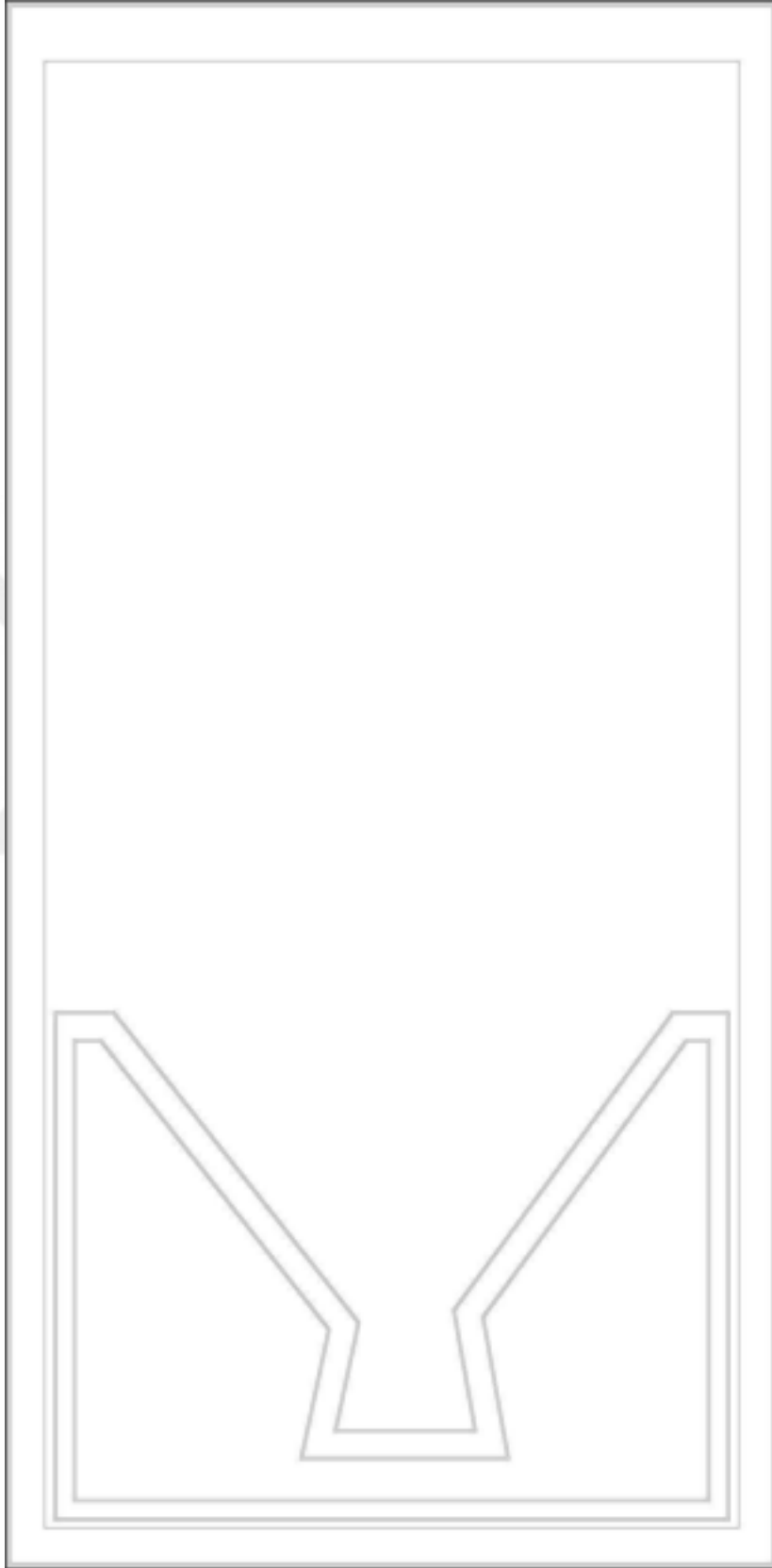
müsemmâ üç havz ta‘mîrû nehr-i mezbûrî derûnuna ilkâ ve birbirinden cereyân ve üzerine nâzır yar kenarında otağlar ve serâperdeler kurulub kurulub ekseri ol mahalle teşrif ve safâ-yı hâtır buyururlar idi şehr-i mezbûrun yirmi sekizinci günü külliyyetle Yeni Saray’a nakl eylediler vaki‘a-yı Niş ve Niş Kal‘âsında nöbetçi kapıkulu yeniçerileri ile yerli kulu beyninde niza‘ ve şikâk vaki‘ olub ya‘ni ki yerli kulu ağasının avdetine bir yeniçeri el uzatmağız aralarına kılıç düşüb ağa-yı mumâileyhin elin çalib düşürdükleri muhâfız-ı kal‘â Rumeli Beyler Beyisi Muhsinzâde Abdullah Paşa’nın ma‘lûmu olmağla yerli kuluna sâhib çıkdığına yeniçeri gücenib üzerine guluvv ve sarayına tob çekmeleri ile nâçâr geçer halinde tevâbi‘în alib Belgrad kapısından çıkib firâr ve Aleksencer’de karar eylediğiz yazıb der-devlet-i medâra arz ve i‘lâm etmekle kendüye Bosna Eyâleti verilip selefi vezîr Topal Osman Paşa’ya Rumeli Eyâleti tevcîh ve kalib Niş Kal‘âsını muhâfaza etmek ve eşkıyânın hakkından gelmek üzere buyuruldu ve Rumeli Eyâleti sevdâsı ile eşkıyâyı tahrîk eden Niş Defterdârı üzerine sâbit olmağız fermân-ı hümâyûn ile Bostancı hasekilerinden Mustafa Haseki gönderilib başın kesip götürdü vesselâm. Temmetü’l-kitâb sene 1204.” (Resim 98).

olub mu‘tad üzere hâl’atlanıb vüzerâ akabinde arz odasında pây-e serir-i a‘lâya devlet masire yüz sürüb hanlarının ubödiyet-nâmesin sunub lisanen dahi hulûs üzere dostluğız arz eyledi ve Galata’da mukim Moskova elçisine çarı tarafından kendüye pây-e rikâb-ı hümâyûna avdet nâmesi gelmekle mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci salı günü ol dahi divân-ı hümâyûna da‘vet ve ziyâfet olub kul tâ‘ifesinin güzeste (...) işbu sene-i mezbûrenin Mısır ulûfesi tevzi’inden sonra vüzerâ akabinde arz odasında pây-e serir-i a‘lâ-yı sa‘âdet masire yüz sürüb nâmesin sunub (...) arz eyledi ve pâdişâh-ı gâzi hazretleri Eyüb yalısında meks esnasında iken vezir-i a‘zam Ali Bey köyünde mîri bağce kurbunda cereyân eden nehr-i sağır içre birbirine mülâk Hurubâd ismiyle müsemmâ üç havz ta‘mîrû nehr-i mezbûrî derûnuna ilkâ ve birbirinden cereyân ve üzerine nâzır yar kenarında otağlar ve serâperdeler kurulub kurulub ekseri ol mahalle teşrif ve safâ-yı hâtır buyururlar idi şehr-i mezbûrun yirmi sekizinci günü külliyyetle Yeni Saray’a nakl eylediler vaki‘a-yı Niş ve Niş Kal‘âsında nöbetçi kapıkulu yeniçerileri ile yerli kulu beyninde niza‘ ve şikâk vaki‘ olub ya‘ni ki yerli kulu ağasının avdetine bir yeniçeri el uzatmağız aralarına kılıç düşüb ağa-yı mumâileyhin elin çalib düşürdükleri muhâfız-ı kal‘â Rumeli Beyler Beyisi Muhsinzâde Abdullah Paşa’nın ma‘lûmu olmağla yerli kuluna sâhib çıkdığına yeniçeri gücenib üzerine guluvv ve sarayına tob çekmeleri ile nâçâr geçer halinde tevâbi‘în alib Belgrad kapısından çıkib firâr ve Aleksencer’de karar eylediğiz yazıb der-devlet-i medâra arz ve i‘lâm etmekle kendüye Bosna Eyâleti verilip selefi vezîr Topal Osman Paşa’ya Rumeli Eyâleti tevcîh ve kalib Niş Kal‘âsını muhâfaza etmek ve eşkıyânın hakkından gelmek üzere buyuruldu ve Rumeli Eyâleti sevdâsı ile eşkıyâyı tahrîk eden Niş Defterdârı üzerine sâbit olmağız fermân-ı hümâyûn ile Bostancı hasekilerinden Mustafa Haseki gönderilib başın kesip götürdü vesselâm.

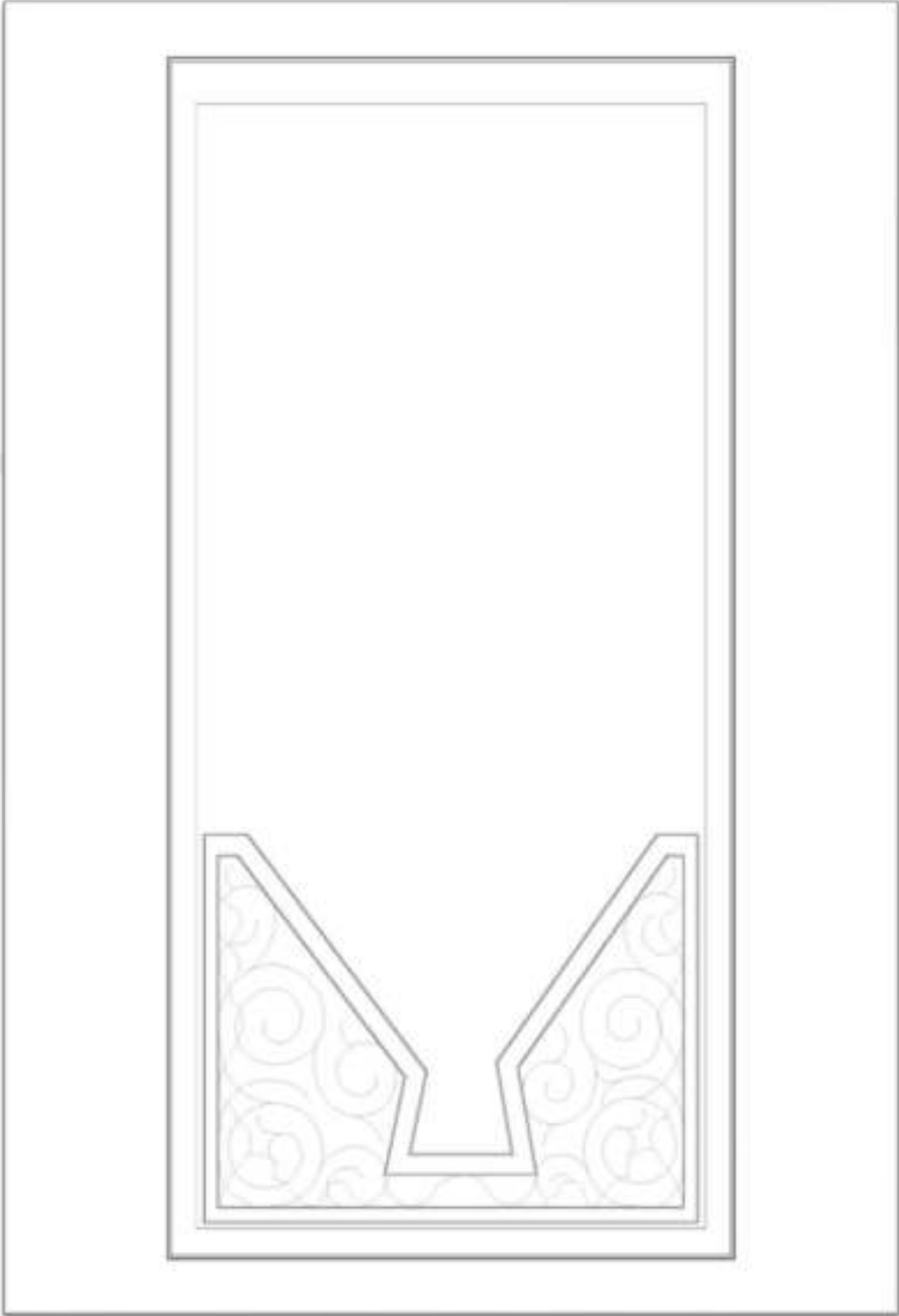
Temmetü’l-kitâb sene 1204

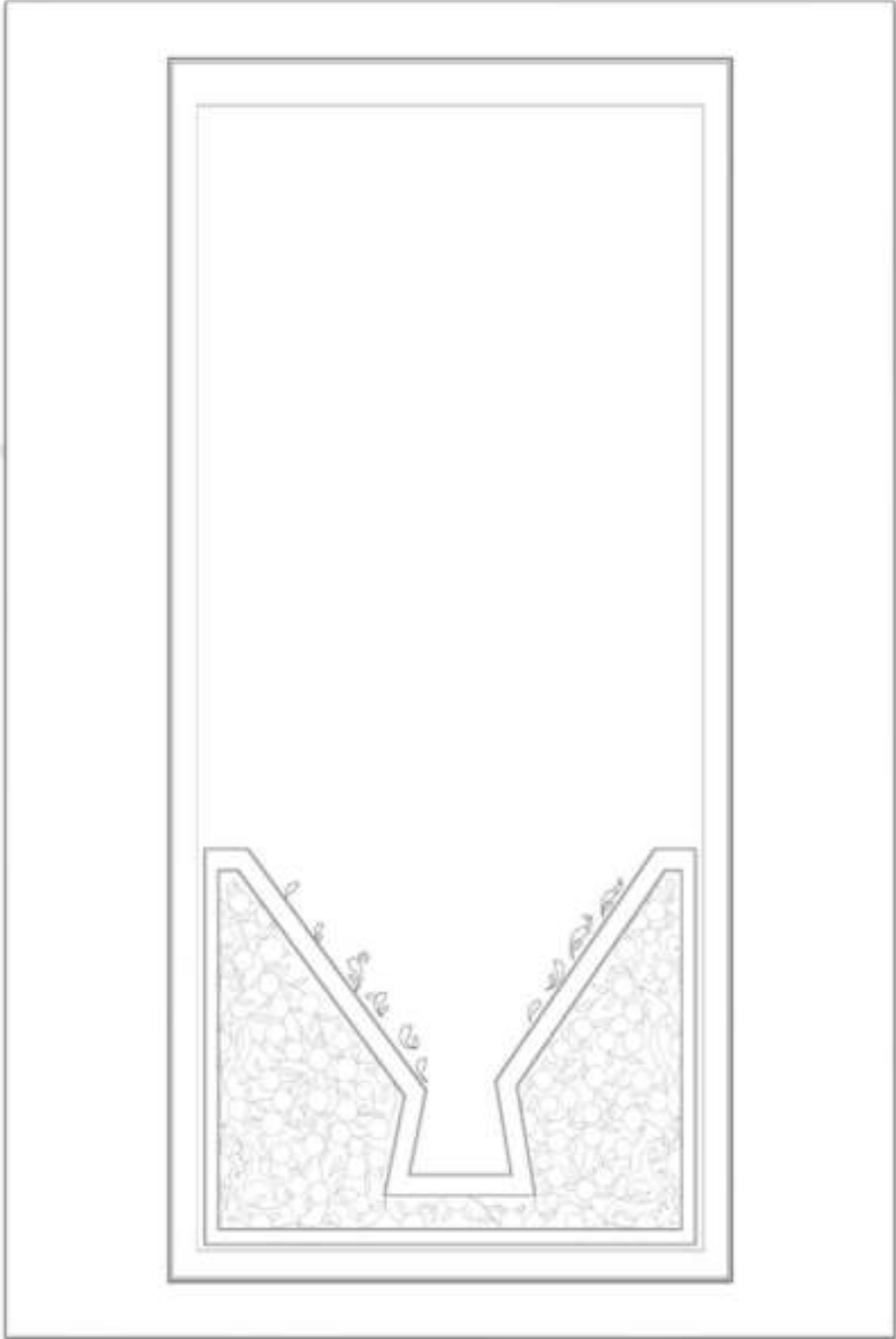
Resim 99: 3. Cilt Hatime, İKŞ Albümü, 2022, 392b-393a

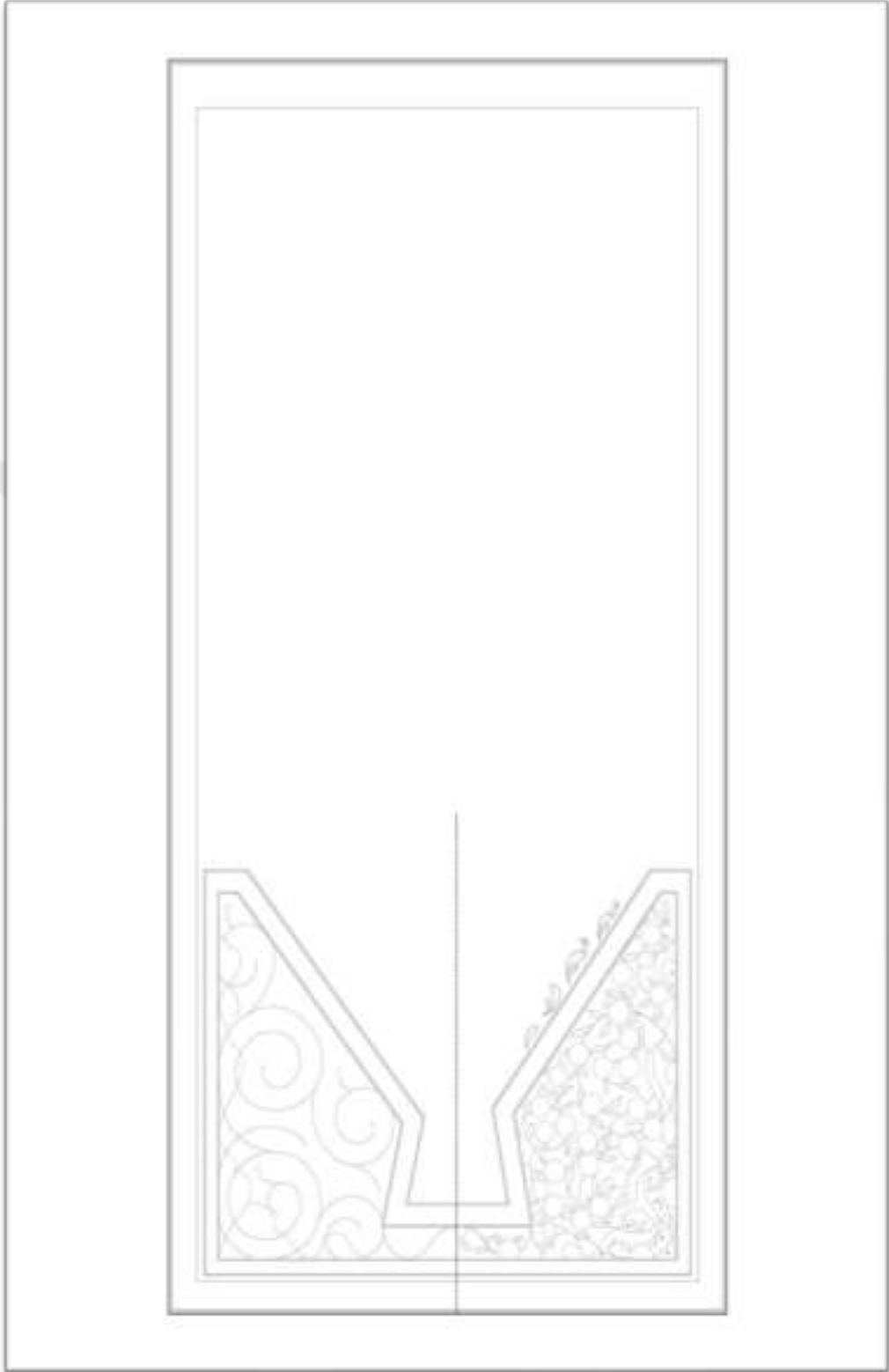
Çizim 182: 3. Cilt Hatime Şema, 393a

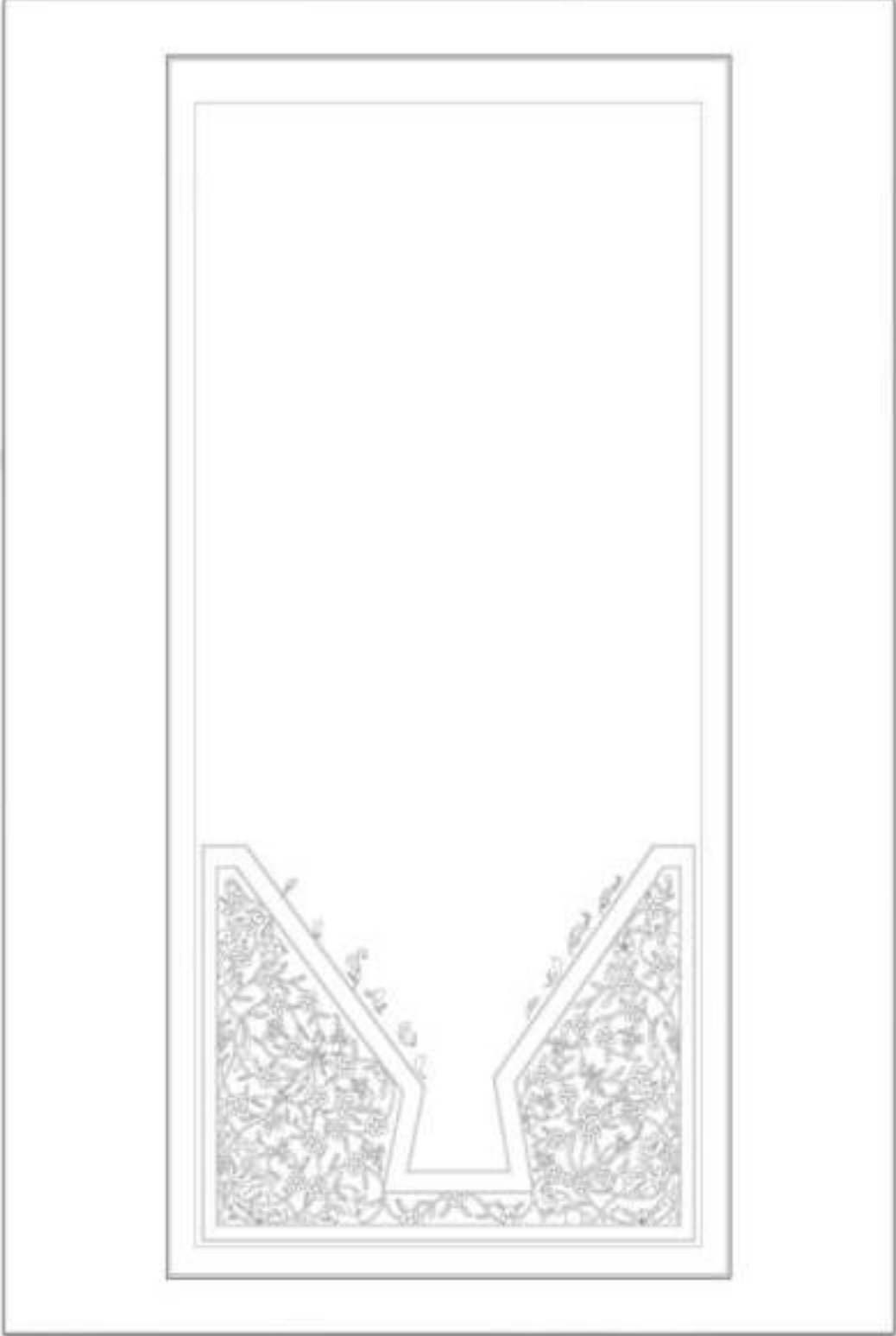
Çizim 183: 3. Cilt Hatime, 1. Analiz, 393a

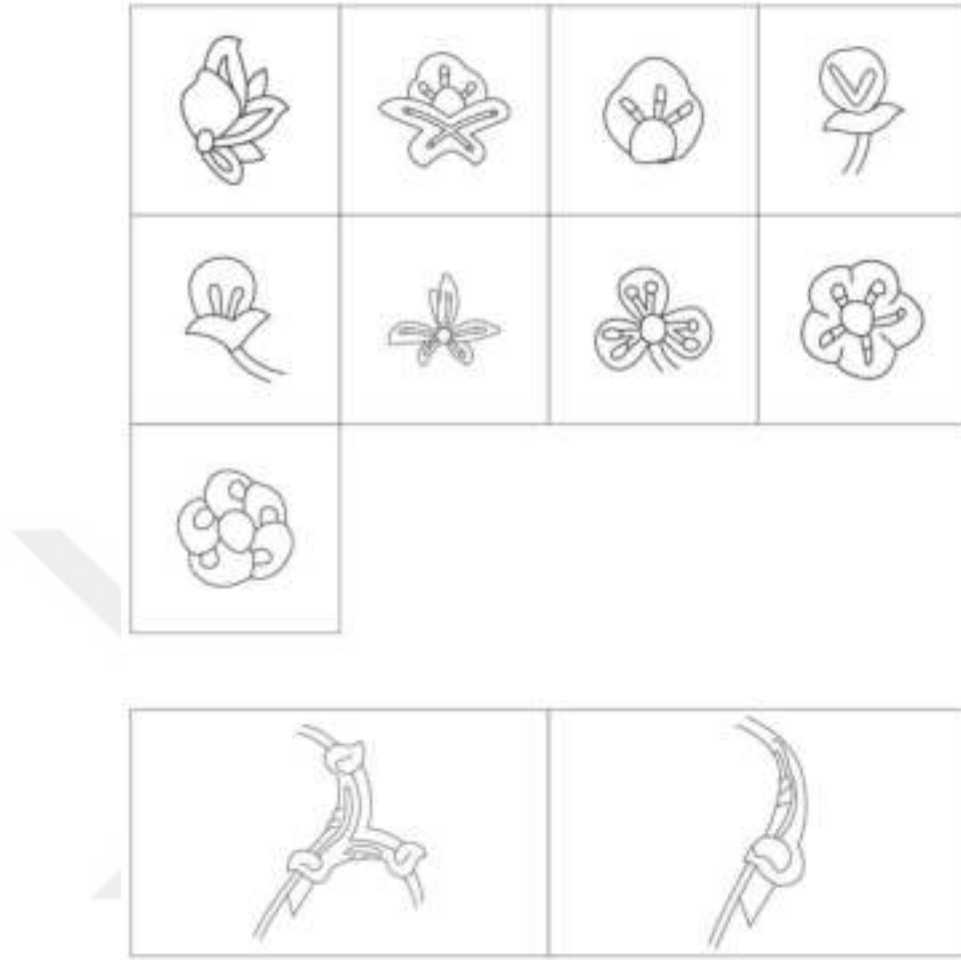
Çizim 184: 3. Cilt Hatime, 2. Analiz, 393a

Çizim 185: 3. Cilt Hatime, 3. Analiz, 393a

Çizim 186: 3. Cilt Hatime, 393a

Çizim 187: 3. Cilt Hatime Motifler, 393a

Yazı alanı tasarımı, yirmi birinci satırın başından başlayıp, sağ ve sol yanlarda önce 1'er cm yatay ilerleyip daha sonra birbirlerine 1.4 cm yaklaşıp kadar "V" şeklinde daralır. V harfini tamamlamadan altta ters yöne çapraz ilerler ve nihayetinde iki uç, 2.4 cm yatay bir çizgi ile birleştirilir.

Sağ ve sol kenara dayalı iki geometrik formdan oluşan desen süslemesinde klasik tezhip kullanılmıştır. Yazı ve desen arasında kalan V şeklindeki boşluklar müstakil ve ardışık, altın ile boyanan yapraklar ile doldurulmuştur.

Sağ ve solda olmak üzere $\frac{1}{4}$ sarılma rûmi köşebentlerin zemini altın, tepelik kısımlarının zemini ise kahverengidir. Diğer kısımların zemini ise lacivert ile renklendirilmiştir. Ancak sol kısımdaki lacivert zeminde dökülmeler mevcuttur. $\frac{1}{2}$

simetrik kompozisyona sahip desenin başlangıç noktaları geometrik formların cedvele bakan alt köşelerinde bulunan merkezsel hatâî motifinden başlar. Helezonlardan oluşan kompozisyonda hatâî grubu motifler kullanılmıştır. Motiflerde kullanılan renkler mavi, yeşil, açık mavi, açık pembe ve somon renkleridir. Tezhipli alanın etrafına tek sıra ince ara pervaz geçilmiştir. Ara pervazın iki tarafına altın cedvel çekilmiştir. Yazı ve tezhipli alanın etrafına altın ile renklendirilmiş zencerek geçilmiştir. Zencerek üzerine herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Zencereğin tezhibe bakan iç kısmına iplik dış kısmına ise kırmızı renkli kuzu yapılmıştır (Resim 99) (Çizim 181-182-183-184-185-186).

V. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

DEĞERLENDİRME

Silahdar Tarihi' nin tezhiplendiği dönem olan XVIII. yy' ın; teknik, kompozisyon, desen, renk, motif açısından daha iyi anlaşılması ve eserin dönemi içindeki yerinin ortaya konulması amacıyla; Silahdar Tarihi ile benzer niteliklere sahip üç adet eser seçilmiştir.

İlk eser Tire Necip Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi'nin, NP/0126 demirbaş numarasına kayıtlı, müellifi Lübbi Muhammed Efendi olan Tercüme-i Şifa-i Şerif' tir.

Resim 100: Şifa-i Şerif, Ünvan, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b-2a

Resim 101: Şifa-i Şerif, Ünvan, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b

HÂLKÂR TEZHİBİ

Eserin 1b sayfasında yer alan serlevhanın dış pervazı, hâlkârî tekniği ile yapılmış olup çift renk altın kullanılmıştır. Kompozisyon “S” hattı üzerine oturtulmuş ve hatâî grubu motifler kullanılmıştır. Desenin zeminindeki boşluklar ise tirfillerle doldurulmuştur.

Yazı alanını ve taç kısmını üç taraftan çevreleyen ara pervazın zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Ara pervazın dışına altın iplik, iç kısmına zemini sulandırılmış altın cedvel çekilip kenarına altın zeminli iplik geçilmiştir.

Eserin 2a sayfasında yer alan hâlkâr süsleme özellikleri; 1b sayfasında kullanılan motif, teknik ve kompozisyon ile aynıdır.

ÜN VAN TEZHİBİ

Ara pervazlar

Taç kısmının etrafına üç sıra ara pervaz geçilmiştir. İçten başlayarak ilki ince ara pervaz olup zemini açık mavi renktedir. Üzeri “-”, “+” işaretleriyle bezenmiştir. İnce ara pervazdan sonra anahtarlı zencerek yapılmıştır. Zencereğe altın sürülmüş ve üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Zemininde siyah renk tercih edilmiştir. En sona bir ince ara pervaz daha geçilmiştir. İlkinde olduğu gibi “-” “+” işaretleriyle bezenmiştir ve zemini koyu pembe ile boyanmıştır.

Taç

Taç kısmının kompozisyonu; kapalı form sarılma rûmiler ve bulut motifleriyle paftalara bölünerek planlanmıştır. Ayrıca bulut motifi ile sınırlandırılmış zemini sıvama altın ile boyanmış bir yazı alanı açılmıştır. Rûmi desen bordo ile bulut motifleri koyu ve açık tonlarıyla gölgelendirilmiştir. Zemin rengi olarak altın ve lacivert kullanılmıştır. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı kompozisyonda; bütün dallar, can noktaları ve yapraklar altın ile boyanmıştır. Altın yapraklar ve can noktaları üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Altın zemin üzerine iğneli perdah ile üç benek süsleme unsuru uygulanmıştır. Motiflerde sarı, pembe, mavi ve somon renkleri tercih edilmiştir.

Dendanlı taca dıştan içe doğru sırasıyla; altın, siyah ve açık mavi iplik çekilmiştir. Altın iplik üzerine iğneli perdah uygulanmıştır ve dış kısmına geçilen kuzunun sırt kısmına noktalar konularak süsleme zenginleştirilmiştir.

Tığlar

Mavi, kırmızı ve altından oluşan tığlar XVIII. yy. bezemesine uygun olarak tirfiller, çift tahrirler ve merkezsel hatâî motifinden meydana getirilmiştir (Resim 100-101).

Çalışmamıza konu olan eser ile Şifa-i Şerif adlı eser arasında; dönem, kompozisyon, motif, renk ve diğer süsleme unsurları açısından büyük benzerlikler vardır.

Kıyaslama yönünden dış pervaz ele alındığında; Silahdar Tarihi ile Tercüme-i Şifa-i Şerif eserlerinin ikisinde de hâlkârî tekniği ve “S” hatlı kompozisyon kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Silahdar Tarihi'nin kompozisyonlarının daha karmaşık olduğu söylenebilir. Tercüme-i Şifa-i Şerif'te dış pervaz bölümü daha geniş ölçülerde uygulanmıştır ve yazı bölümüne olan oranı artırılmıştır. İki eserin hâlkârî bezemelerinde de zemin boşlukları dönem özelliği olarak tiffillerle doldurulmuştur. Seçilen hatâî grubu motiflerin dönem özelliği olarak olgunlaşma seviyeleri iki eserde de benzer durumdadır. Her iki eserde de hâlkârî dış pervazda çift renk altın uygulanmıştır. Eserlerde kompozisyon kurallarının yer yer dışına çıkılmasından imtina edilmediği görülmektedir (Resim 102-103)

Resim 102: Silahdar Tarihi Hâlkâr, İKŞ,
2022

Resim 103: Şifa-i Şerif Hâlkâr, Tire
Necip Paşa Kütüphanesi, 2023

Her iki eserde de üç dört tane ara pervaz birlikte kullanılmış olup bunlara anahtarlı zencerek de dahil edilmiştir. İki eserde de kullanılan ince ara pervazlarda,

yoğunluklu olarak “+” ,“-” işaretleri süsleme unsuru olarak kullanılmıştır (Resim 104-105)

Resim 104: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz. İKŞ Albümü, 2022

Resim 105: Şifa-i Şerif, Ara Pervaz. Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023

İki eserin ½ kompozisyonla tasarlanmış olan taç kısımlarında sarılma rûmi ve bulut motifleriyle paftalar oluşturulmuştur. Rûmi ve bulut motiflerine gölge verilmiştir (Resim 106-107).

Resim 106: Silahdar Tarihi, Pafta, İKŞ, 2022

Resim 107: Şifa-i Şerif, Pafta, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023

Farklı olarak kıyaslama eserinde, siyah renkli bulutlar kullanılmıştır. Her iki eserin de zemin renklerinde altın ve lacivert boya tercih edilmiştir. Tüm yapraklar ve can noktaları altın ile boyanıp üzerine iğneli perdah uygulanmıştır. Eserlerde tercih edilen hatâî grubu motif türleri ve motifleri renklendirmede kullanılan sarı, pembe, mavi, somon renklerin aynı olması ve zeminde döneme özgü üç benek süsleme unsurunun kullanılması da ortak yönlerdendir (Resim 108-109)

Resim 108: Silahdar Tarihi, Motifler, İKŞ, 2022

Resim 109: Şifa-i Şerif, Motifler, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023

Taçların dendanlarındaki en dışta yer alan ipliklere, süsleme unsuru olarak noktalar yerleştirilmesi iki eser arasındaki benzerlikler arasında sayılabilir (Resim 110-111).

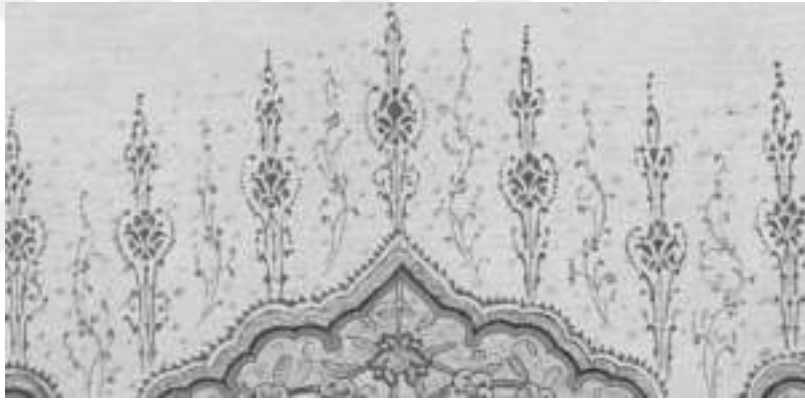

Resim 110: Silahdar Tarihi, İplikteki Noktalar, İKŞ Albümü, 2022

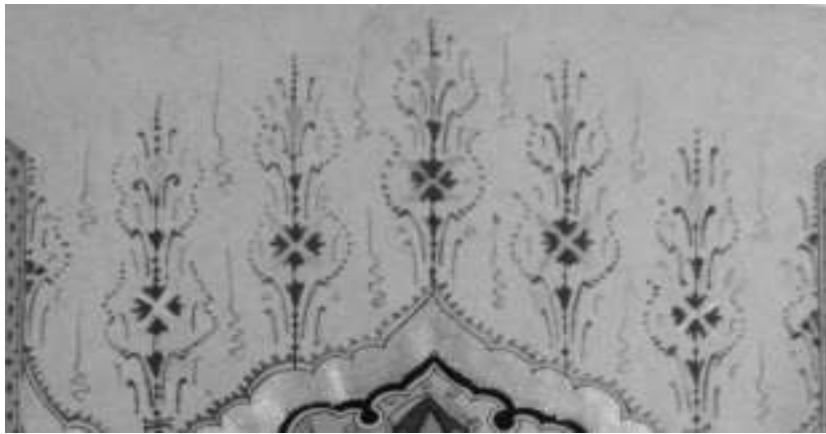

Resim 111: Şifa-i Şerif, İplikteki Noktalar, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023

İki eserde de tığlarda mavi ve kırmızı renkler kullanılmakla birlikte; kıyaslama eserinde farklı olarak altın da kullanılmıştır. Tığlarda negatif hatâî motifi ve tirfillerin kullanılması her iki eserde dönem özelliğine uygundur (Resim 112-113)

Resim 112: Silahdar Tarihi, Tığlar, İKŞ Albümü, 2022

Resim 113: Şifa-i Şerif, Tığlar, Tire Necip Paşa Kütüphanesi, 2023, 1b

Her iki eserde de sayfalar altın cedvellidir. Yazı alanlarının çevresi sıvama altınla boyanmış ara pervazla çevrelenmiştir. Silahdar Tarihi'nde bulunan $\frac{1}{4}$ kompozisyon esasına göre tasarlanmış başlık tezhibi, kıyaslama eserimizde yoktur. Onun yerine tacın altında; altın ve kırmızı renkli basit nebati motiflerle süslenmiş oklu besmele satırı bulunur (Resim 114-115).

Resim 114: Silahdar Tarihi, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022

Resim 115: Şifa-i Şerif, Tire Necip Paşa Kütüphanesi Albümü, 2023

İkinci karşılaştırma eseri, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Ragıp Paşa Kütüphanesi'nin 297.11 numaralı demirbaşına kayıtlı Kur'ân-ı Kerîm'dir.

Resim 116: Kur'ân-ı Kerîm, Serlevha, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023

SERLEVHA

Tığlar

Mavi ve altın ile boyanmış iki farklı boy olan tığlar, negatif olarak uygulanan hatâî grubu motiflerden ve tirfillerden meydana gelmiştir.

Dış pervaz

Kur'ân-ı Kerîm klasik tezhip ile süslenmiştir. Dış pervazı dendanlı formda olup, rûmi kapalı form ile paftalara ayrılmıştır. Desen örgüsü helezonlardan oluşmuştur. Dendanlar dıştan içe doğru; siyah, altın, siyah ve beyaz ipliklerden oluşur.

Zemin rengi olarak sıvama altın ve mavi renk kullanılmıştır. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı dış pervaz motifleri pembe, sarı ve mavi renkler ile boyanmıştır.

Dış pervaz, koltuk ve yazı alanı arasında dolaşan ara pervaz zemini bordo olup üzeri “+”, “-“ işaretlerle süslenmiştir.

Koltuklar

Eserde her iki koltuğun çevresinde de üç sıra ara pervaz kullanılmıştır. En dışta altın zeminli cedvel yer alır. Dıştan içe sıralanan ara pervazlardan ilki açık mavi zeminli olup üzeri “+” “-“ işaretleriyle süslenmiştir. Ortada yer alan ara pervaz altın zeminli ve geometrik süslemelidir. En içte yer alan ara pervaz pembe ile boyanıp “+” ve “-“ işaretleri ile süslenmiştir.

Eserde yer alan iki adet koltuk üzerine beyaz renkli iplik ile çevrelenmiş yazı alanı açılmıştır. Yazı alanlarının içi sıvama altın ile boyanmış, yazılar üstübeç mürekkep ile yazılmıştır. Koltuklar kapalı form rûmiler ile paftalara ayrılmıştır ve bu paftaların içleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Geri kalan zemin mavi ile boyanmıştır. Rûmilerin iç bünyeleri bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı her iki koltukta motifler pembe, mavi ve sarı renk ile renklendirilmiştir.

Yazı alanının sağ ve soluna koltuklar yerleştirilmiştir. Yarım kapalı form Rûmiler ile paftalara ayrılan koltuk zemini mavi ile boyanmıştır. Kapalı formların zemini ise sıvama altındır. Rûmilerin iç bünyeleri bordo renk ile gölgelendirilmiştir. Hatâî grubu motiflerin yer aldığı koltukta sarı, pembe ve somon renkleri kullanılmıştır.

Yazı alanı

Yazı bölümünde satırlar beynessüttur dendanlarla ayrılıp altın sürülerek bezemesiz bırakılmıştır. Yazı alanı 7 satırdır. Hatâî grubu motifler ile altın ile boyanmış duraklar yapılmıştır. Oklu besmelenin üzerine helezonlar üzerine oturtulan hatâî grubu motiflerle tasarlanmış, küçük bir süsleme vardır.

Ara pervazlar

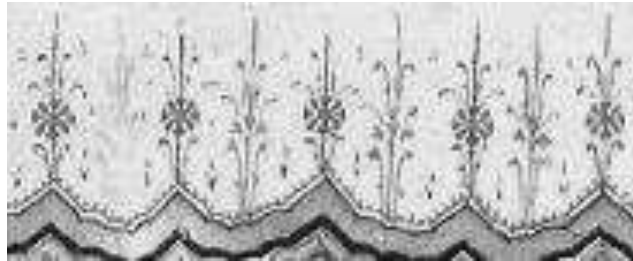
Tek sıra cedvel çekilmiş sayfanın sol tarafına, üzerine herhangi bir desen uygulanmayan altın zeminli ara pervaz uygulanıp altın cedvelle sonlandırılmıştır (Resim 116).

Silahdar Tarihi ile Kur'ân-ı Kerîm arasında; dönem, kompozisyon, motif, renk ve diğer süsleme unsurları açısından benzerlikler vardır.

Tığlarda negatif hatâ motif ve tirfiller her iki eserde dönem özelliğine uygun olarak kullanılmıştır (Resim 117-118).

Resim 117: Silahdar Tarihi, Tığ, İKŞ Albümü, 2022, 1b

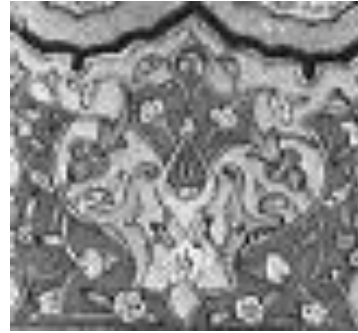

Resim 118: Kur'ân-ı Kerîm, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b

Her iki eserin dış pervazında zemin rengi olarak lacivert ve sıvama altın kullanılmıştır. Paftaları kapalı form rûmilerden oluşturulmuştur (Resim 119-120).

Resim 119: Silahdar Tarihi, Pafta, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 120: Kur'an-ı Kerim, Pafta, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b

Tercih edilen hatâî grubu motifleri birkaç motif haricinde birbirinin aynısıdır. Motiflerin renklendirilmesi ve gölgelendirilmesi aynı şekilde yapılmıştır. Kıyaslama eserinde, Silahdar Tarihi'nden farklı olarak üç benek süsleme unsuru kullanılmamıştır. Dış pervaz dendanlarının etrafına çekilen iplikler yine aynı şekilde noktalarla süslenmiştir (Resim 121-122).

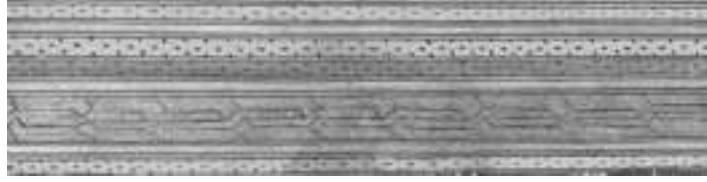

Resim 121: Silahdar Tarihi, İplikteki noktalar, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 122: Kur'an-ı Kerim, İplikteki Noktalar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b

Her iki eserde de ara pervazlarda, yoğunluklu olarak anahtarlı zencerek ve “+”, “-” işaretleriyle süsleme unsuru kullanılmıştır (Resim 123-124)

Resim 123: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 124: Kur'ân-ı Kerîm, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 1b

Silahdar Tarihi'nin başlık tezhipleri ile Kur'ân-ı Kerîm'in koltuk kısımlarında sıvama altın zeminli yazı alanları açılmıştır (Resim 125-126).

Resim 125: Silahdar Tarihi, Yazı alanı, İKŞ Albümü, 2022, 1b

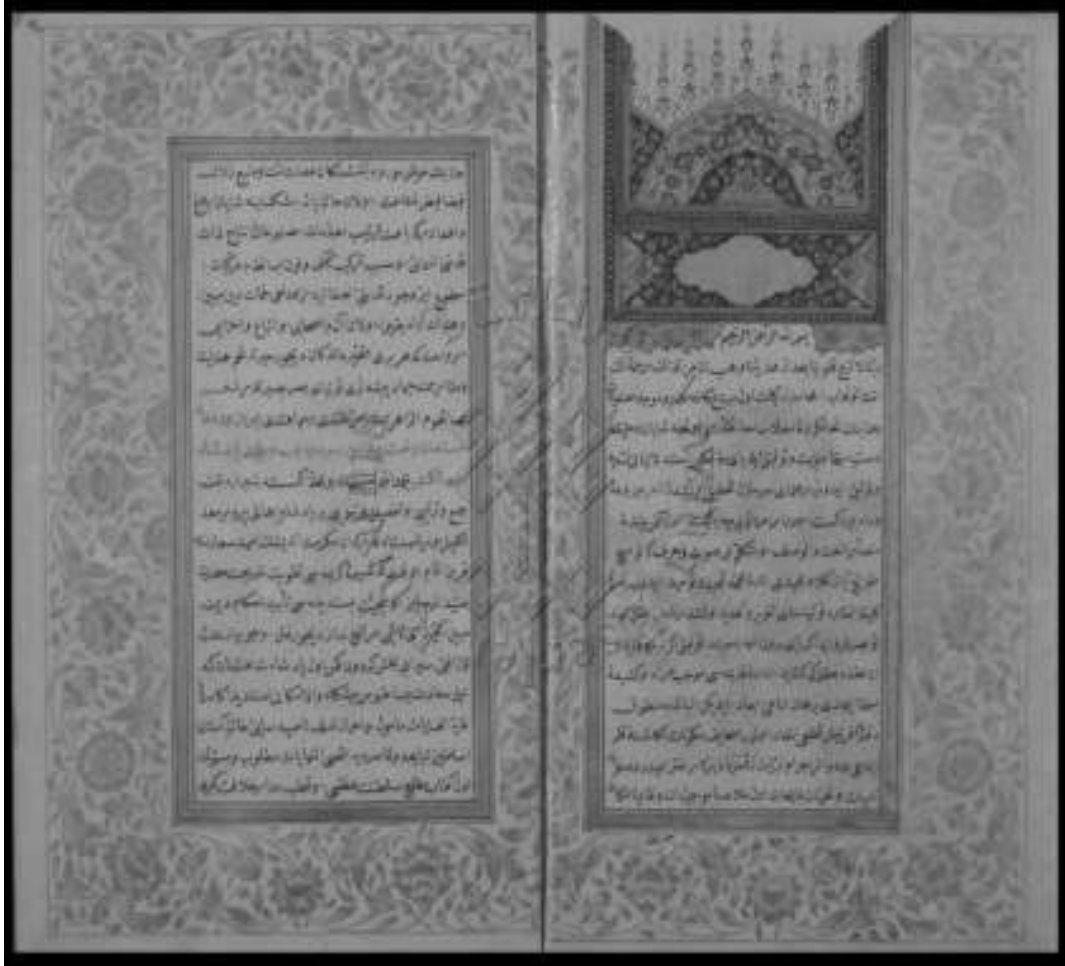

Resim 126: Kur'ân-ı Kerîm, Yazı alanı, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, 2023, 1b

İki eser arasında motif ve renk kullanımı açısından çok benzerlikler bulunmakla birlikte karşılaştırma eserinin bezemesi daha sadedir. Çalışma alanı kapalı form rûmi paftalar ile bölünmüş olup her iki eserde bu paftaların zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Rûmi paftaların dışında kalan zemin lacivert ile boyanıp, kompozisyon hatâî grubu motifler ile oluşturulmuştur. Motiflerde tercih edilen renkler de iki eserde benzer özellik taşır.

Her iki eserde yazı aralarında altın zeminli beynessüttur tezyinatı vardır. Bununla birlikte Silahdar Tarihi serlevha sayfaları gerek kubbe ve ½ kubbeleri gerek dış pervazların dışına tığların altında kalan bölüme sürülen sıvama altın olsun, gerekse desen yoğunluğu yönleriyle, kıyaslama eserine nispetle daha zengin bir bezeme özelliği taşır.

Üçüncü karşılaştırma eseri; Konya Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunmakta olan, Nuruosmaniye Kütüphanesi 297.4 no'lu demirbaşına kayıtlı, Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Makâsîdî'l-Ayniyye isimli eserdir.

Resim 127: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Makâsîdî'l-Ayniyye, Ünvan, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b-2a

ÜN VAN SAYFASI (1B)

Eserin ilk iki sayfası tezhiplenmiştir. Taç ve başlık tezhibi bölümlerinde klasik tezhip, dış pervazlarda hâlkârî tekniği kullanılmıştır. Ünvan sayfasında, 1b sayfasının yazı alanı çevresiyle birlikte, taç ve başlık tezhibini kapsayan tezhipli bölümün üç tarafına; ayrıca ikinci sayfadaki yazı alanının dört tarafına bezemesiz sıvama altından ara pervaz geçilmiştir (Resim 127). Taç ve başlık tezhibi tasarımlı 1b sayfasına 16 satır, sadece hâlkârî ile bezenmiş olan 2a sayfasına 21 satır yazı yazılmıştır.

Başlık tezhibi

Başlık tezhibine bordo renkli iplik ile sınırlandırılmış şemse şeklinde yazı alanı açılmış ancak içine yazı yazılmamıştır. Şemsenin içi sıvama altın ile boyanmıştır.

Başlık tezhibinin zemini lacivert olup, sağ ve sol tarafı, ½ kapalı form ayırma rûmi ile paftalara bölünmüştür. Paftaların zemini sıvama altın ile boyanmıştır.

“S” hatlarından oluşan desen tüm paftaları kapsar. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desende; sarı, yeşil, mavi, açık pembe ve koyu pembe renkleri kullanılmıştır. Renklerinin açık tonlarıyla gölgelendirilmiştir.

Başlık tezhibine, içten dışa doğru sırasıyla, altın ve mavi zeminli iki ara pervaz yerleştirilmiştir. Altın ara pervazın her iki tarafına altın cedvel çekilmiştir. Mavi zeminli ara pervaz taç kısmını da kapsamaktadır ve üzeri “+”, “-“ işaretleriyle bezenmiştir.

Taç

İçten dışa ilki altın zeminli ve diğeri üzeri “+”, “-“ işaretleriyle bezenmiş bordo zeminli iki ara pervaz bulunur. Taç kısmı, ortada dendanlı bir kubbe ve kubbenin her iki tarafına eklenmiş yarım paftalardan oluşur. Dendanlı kubbeye sırasıyla içten dışa doğru; beyaz, siyah, altın, siyah ve tekrar beyaz iplik çekilmiştir. En dışa lacivert iplik çekilip üzerine noktalar yerleştirilmiştir.

Kubbe içten dışa sırasıyla zemini altın, lacivert ve tekrar altın ile boyanan üç paftadan oluşmuştur. En dıştaki altın zeminli paftanın kompozisyonunda, diğer paftalardan farklı olarak, kalın dallı ve büyük motifli ikinci bir desen şeması yerleştirilmiştir. Bu ikinci şema, helezonlar çizerek ilerlemektedir ve dalları kompozisyonun genelinde olduğu gibi altın ile değil yeşil ile renklendirilmiştir.

Kubbenin orta kısımdaki paftanın zemini lacivert olup, deseni kubbenin en içindeki altın paftadan çıkan ve helezonlardan oluşan şemanın devamıdır.

Ara pervaza bakan en içteki pafta ½ kapalı form rûmilerden oluşmuştur. Zemini sıvama altındır. Helezonlardan oluşan desen şemasına sahiptir.

Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı kubbe deseninde; mavi, sarı ve pembe renkleri kullanılmıştır. Motifler renklerin koyu tonlarıyla gölgelendirilmiştir.

Kubbenin her iki tarafında yer alan yarım paftalar da kendi içinde yine ½ kapalı form rûmi ile iki paftaya ayrılmıştır. Ortadaki kapalı form rûminin oluşturduğu paftanın zemini sıvama altın ile boyanmıştır. Dışında kalan paftanın zemini ise laciverttir. Hatâî grubu motiflerin kullanıldığı desen, kapalı form rûminin içindeki hatâîden başlar.

Tığlar

Lacivert rengin tercih edildiği tığlar XVIII. yy. tezhip özelliklerine uygun olarak tirfiller, çift tahrirler ve merkezsel hatâî motifinden meydana gelmiştir. Tığlar arasına kırmızı renkli tirfiller yerleştirilmiştir.

HÂLKÂR TEZHİBİ (1B)

Ünvan sayfasının dış pervazı hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın cedvel çekilerek sınırlandırılmıştır. Dış pervaz tasarımında hatâî grubu motiflerden oluşan serbest desen uygulanmıştır. Zemin boşlukları, dönemin klasik tirfil uygulamasından ayrı olarak, bağımsız küçük yapraklarla doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Yazı alanının sol tarafında kalan dar boşluk ise gene serbest şema üzerine tasarlanıp hatâî grubu motiflerle bezenmiştir. Hâlkârî tekniği uygulanan bu bölüm, dış pervaz ile bütünlük sağlamıştır.

Dış pervazın etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Dış pervaz bezemesi, dönemin klâsik formuna henüz ulaşmamıştır.

Dış pervazın, yazı alanı ve taç kısmına bakan ve bu alanları üç taraftan saran, sıvama altın ile boyanmış ara pervaz bulunur.

HÂLKÂR TEZHİBİ (2A)

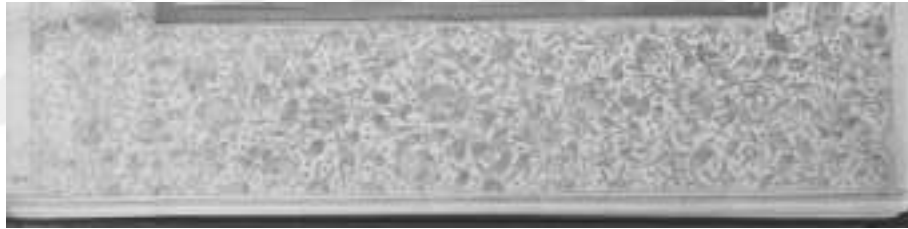
Sayfa 2a'nın dış pervazı, 1b sayfasında olduğu gibi aynı şekilde tekrarlanmıştır. Hâlkârî tekniği ile bezenmiş ve etrafına altın cedvel çekilerek sınırlandırılarak tekrar edilmiştir. Dış pervaz tasarımında hatâî grubu motiflerden oluşan serbest desen uygulanmıştır. Zemin boşlukları, dönemin klasik tirfil uygulamasından farklı olarak, bağımsız küçük yapraklarla doldurulup bezeme zenginleştirilmiştir. Yazı alanının sol tarafında kalan dar boşluk ise yine serbest şema

üzerine tasarlanıp hatâî grubu motiflerle bezenmiştir. Hâlkârî tekniği uygulanan bu bölüm, dış pervaz ile bütünlük sağlamıştır.

Hâlkâr'ın etrafına altın iplik çekilerek sınırlandırılmıştır. Bezeme, dönemin klâsik formuna henüz ulaşmamıştır.

Çalışmamıza konu olan Silahdar Tarihi ile Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkîfi'l-Makâsîdi'l-Ayniyye adlı eser arasında; dönem, kompozisyon, motif ve renk açısından benzerlikler vardır.

Dış pervaz ele alındığında; iki eserde de hâlkârî tekniği ve serbest desen şeması kullanılmıştır. Buna karşılık Silahdar Tarihi'nin kompozisyonları biraz daha karmaşıktır. Seçilen motiflere dönem özellikleri açısından bakıldığında; iki eserin de üslûptaki olgunlaşma seviyelerinin uyumlu olduğu görülmektedir. Dış pervaz hâlkârîlerinde çift renk altın uygulanması ve yer yer kompozisyon kurallarının dışına çıkmaktan kaçınılması gibi benzerlikler de mevcuttur (Resim 128-129).

Resim 128: Silahdar Tarihi, Hâlkâr, İKŞ Albümü 2022, 2a

Resim 129: Menâhicü'l-Usûli'd- Dîniyye ilâ Mevâkîfi'l-Ayniyye, Hâlkâr, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Albümü, 2023, 2a

Her iki eserde de ince ara pervazlarda, yoğunluklu olarak “+” ,“-” işaretleriyle süsleme unsuru kullanılmıştır. Kullanılan renkler de benzerdir (Resim 130-131)

Resim 130: Silahdar Tarihi, Ara Pervaz, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 131: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfî'l-Ayniyye, Ara Pervaz, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b

İki eserin $\frac{1}{2}$ kompozisyonla tasarlanmış olan taç kısımlarında sarılma rûmillerle paftalar oluşturulmuştur. Ancak Silahdar Tarihi'nde bulunan rûmillerdeki gölgelendirmeler, kıyaslama eserinde bulunmamaktadır.

Her iki eserin de zemin renklerinde altın ve lacivert boya tercih edilmiştir. Taç kısmında yaprakların ve can noktalarının altın ile boyanması, kullanılan motiflerin ve renklerin (mavi, sarı ve pembe) aynı olması benzer özellikler olmakla birlikte; kıyaslama eserinde dallarda farklı olarak yeşil renk kullanılmıştır. Taç dendanlarındaki en dışta yer alan ipliklere süsleme unsuru olarak noktalar yerleştirilmesi de iki eser arasındaki benzerlikler arasında sayılabilir (Resim 132-133).

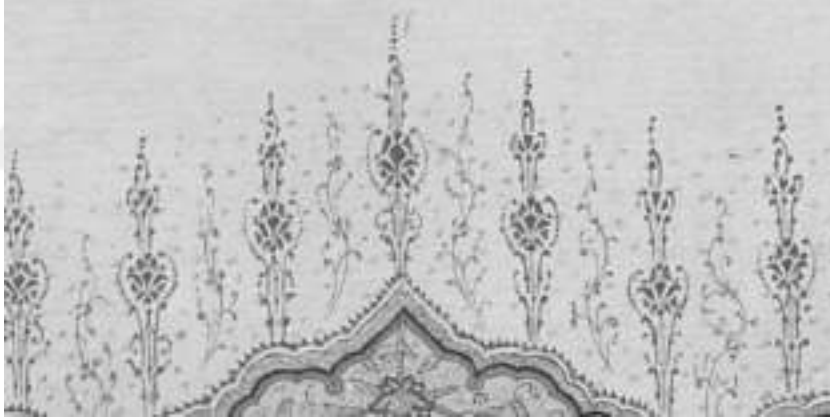

Resim 132: Silahdar Tarihi, İplikteki noktalar, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 133: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfı'l-Ayniyye, İplikteki noktalar, Konya Yazma Eser Kütüphanesi, 2023, 1b

Tığlarda lacivert ve kırmızı renkler, negatif hatâî motifleri ve tirfiller tercih edilmiş olup, bu özellikler iki eserde de dönemle uyumlu olarak kullanılmıştır (Resim 134-135).

Resim 134: Silahdar Tarihi, Tığlar, İKŞ Albümü, 2022, 1b

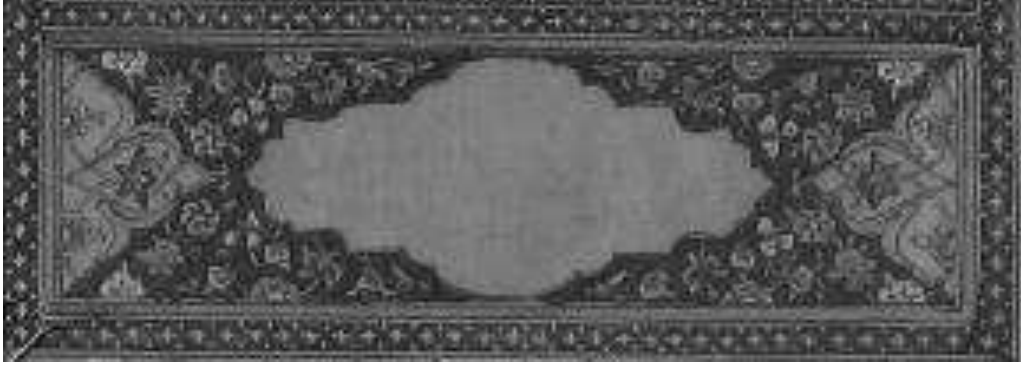

Resim 135: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkıfı'l-Ayniyye, Tığlar, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi, 2023, 1b

Her iki eserde de sayfalar altın cedvellidir ve dış pervazlar altın cedvel ile sınırlandırılmıştır. Yazı alanlarının çevresi sıvama altınla boyanmış ara pervazla çevrelenmiştir. Her iki eser de ¼ tasarım sistemiyle tezhiplenmiş, dikdörtgen bir başlık tezhibi bölümü bulunmaktadır. Başlık tezhibinin ortası sıvama altınla boyanmış şemse şeklinde yazı alanı eklenmiştir ancak karşılaştırma eserinde bu bölüm yazısız olarak boş bırakılmıştır (Resim 136-137).

Resim 136: Silahdar Tarihi, Başlık Tezhibi, İKŞ Albümü, 2022, 1b

Resim 137: Menâhicü'l-Usûli'd-Dîniyye ilâ Mevâkifi'l-Ayniyye, Başlık Tezhibi, Konya YEK, 2023,

1b

Silahdar Tarihinde uygulanan beynessüttur satır araları kıyaslama eserinde yer almamaktadır. İki eserin geneline baktığımızda kıyaslama eserinin bezemesi Silahdar Tarihi'ne nispetle daha sade olduğu gözlenmektedir.

SONUÇ

Yazma Eser Kurumu, paha biçilemez nadir eserleri koruyup, kültürel hazineleri geleceğe aktardığı için; çok önemli bir görev üstlenmiş bulunmaktadır. Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi bünyesinde de değerli eserler mevcuttur. Seçtiğimiz 5040-1, 5040-2, 5040-3 demirbaş numaralı Silahdar Tarihi isimli 3 ciltlik tarih kitabı çok yönlü olarak incelenmiştir. Değerlendirmelerimiz şöyledir:

Eserin yazarı Fındıklılı Silahdar Ağadır. Müellifi Ömer bi Hisari olarak eserde adı geçmekle beraber müzehhibi bilinmemektedir.

Eser XVII. yy konularını içeren vakainame türünde kronolojik tarih kitabıdır. Saraydaki önemli olaylar, çıkılan seferler, seferlerde gidilen yerlerin özellikleri, önemli kişilerin biyografileri gibi detaylı bilgilere yer veren, çoğu bilginin Silahdar Mehmet Ağa'nın bizzat kendi gözlemleriyle kaleme aldığı eser; Zeyl-i Fezleke ve Nusretnâme olarak iki bölüme ayrılmıştır.

Ciltlerde; ön- arka kapağın; içinde ve dışında ayrıca mıklebin içinde ve dışında şemceler kullanılmıştır. Ön kapağın dışı ile arka kapağın dışı ve mıklebin dışı mülevven (rengarenk) üslûpla tasarlanmıştır. Şemse, salbek, köşebent, bordür kısımlarında baskı tekniğinde bitkisel bezemeler yapılmıştır.

Ciltlerin boyları dökülmüş, zarar görmüş olduğundan dolayı vektörel çizimleri sadece şema şeklinde yapılmıştır.

Kullanılan kâğıt türü nohudî renkli Avrupa (Venedik) kâğıttır. Eser siyah mürekkeple, asıl metin nesih, mukaddime sayfaları talik, hatime sayfaları ise rika hat ile yazılmıştır.

Serlevhalarda klasik tezhip, fihrist bölümlerinde klasik tezhip ve haâlkâr tezhibi yapılmış; hatime sayfalarının ikisinde ve mukaddime sayfalarında hâlkârî tekniği kullanılmış olup; diğer sayfalarda metin çevrelerine sıvama altın ara pervaz uygulanmış, siyah cedvel çekilmiş ve kırmızı mürekkeple de en dışa kuzu geçilmiştir.

Bezemelelerin genelinde mavi, altın, pembe, yeşil, kırmızı, bordo, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Çiçekler lila, mor, pembe, turuncu, beyaz ve mavi renklerle uygulanmış ve aynı rengin koyusuyla gölgelendirilmiştir. Siyah tahririn iç kısmına

beyaz renkten aydınlatma yapılmıştır. Dönem olarak Barok-Rokoko unsurlar aranmakla birlikte, eser daha çok klasik dönemi yansıtmaktadır denebilir. On sekizinci yüzyılda gerileme dönemini yaşayan tezhip sanatı göz önüne alınacak olursa; bezemelerin oldukça özenli yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tezhiplenmiş sayfalarda sarı altın, sadece düz ara pervaz çekilmiş olan metin sayfalarında yeşil altın kullanılmıştır. Ara pervazlarda bordo renk, yeşil ve sarı altın, siyah, lila, pembe, mavi renkler kullanılmıştır.

Tezhiplerde çoğunlukla hatâî grubu motiflerden olan; yönlü simetrik hatâî, merkezsel hatâî ve gonca güller, ayrıca rûmi ve bulut motifleri kullanılmıştır. Eserde XVIII. yy. tezhip anlayışına uygun olarak motifler özellikle hâlkârîli sayfalarda büyük yapılmış, aynı tip çiçek motifleri peşpeşe kullanılmış ve iğneli perdah tekniği uygulanmıştır. Ayrıca yine dönemin bir özelliği olarak, serlevhanın dış pervazının dışında kalan kısmı sıvama altın ile boyanmıştır. Serlevhalarda tığlar altın üzerine beyaz renkle uygulanmış, dönemin özelliği olan tirfiller, negatif hatâî grubu motifler ve çift tahrir tekniği kullanılmıştır.

Silahdar Tarihi ile kıyaslama eserleri arasında; dönem, kompozisyon, motif ve renk açısından benzerlikler olduğu görülmüştür.

Silahdar Tarihi ve diğer eserlerde; hâlkârî tekniği ve serbest desen şeması kullanılması, dönem baz alındığında; motiflerde olgunlaşma seviyelerinin benzer oluşu, hâlkârîlerde çift renk altın uygulaması, yer yer kompozisyon kurallarının dışına çıkılmaktan imtina edilmemesi gibi benzerlikler göze çarpmaktadır.

Zemin rengi olarak lacivert ve sıvama altın kullanılması; ayrıca mavi, altın, pembe, yeşil, kırmızı, bordo, siyah ve beyaz renklerin kullanılması, çiçeklerde lila, mor, pembe, turuncu, beyaz ve mavi renklerin kullanılması benzer özelliklerdendir.

Paftaların kapalı form rûmilerden oluşturulması, motiflerin renklendirilme ve gölgelendirilmelerinin aynı şekilde yapılması, dönem özelliği olan üç benek süsleme unsuru kullanılması, sıvama altın zeminli yazı alanları açılması, satır aralarının altın zeminli beynessüttur dendanlarla tezyin edilmesi de ortak özelliklerdir.

İnce ara pervazlarda, “+” ,“-” işaretleriyle süsleme unsuru kullanılması, can noktalarının altın ile boyanması, tercih edilen motiflerin (yönlü simetrik hatâî,

merkezsiz hatâ ve gonca güller, ayrıca rûmi ve bulut motifleri) ve renklerinin aynı olması, dandanlarda en dışta yer alan ipliklere süsleme unsuru olarak noktalar yerleştirilmesi diğer benzer özelliklerdir.

Tığlarda negatif hatâ motifi ve tirfillerin kullanılması dönem özelliğine uygundur. Sayfaların altın cedveli oluşu ve hâlkârların altın cedvel ile sınırlandırılması diğer bir ortak benzerliktir.

Son söz olarak Silahdar Tarihi' nin döneme ait diğer eserlerle benzer özelliklerle tezyin edildiğini, dönemin özelliklerini taşımakla birlikte klasik dönem üslubunu kaybetmediğini; teknik, tasarım, motif, renk ve süsleme unsurlarının dönemine uygun olarak kullanıldığını görmekteyiz.

İslam dininin mushafların yanı sıra, ilime verdiği değer bir göstergesi olarak bilimsel sivil yazmaların da değer görüp, bu denli özenle bezenmiş olması sevindiricidir.

Çalışmamızın sanat camiamıza katkı olmasını ve bu vesileyle geleneksel sanatlarımızın; özüne bağlı kalarak, her daim kendini aşarak, yeni çağlara ulaşmasını canı gönülden diliyorum.

KAYNAKÇA

AKSOY, Şule (1977). “**Kitap Süslemelerinde Türk Barok- Rokoko Üslûbu**”, Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi, Yıl 3, Sayı 6

ARTUK, İbrahim (1973). “**Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa**”, Tarih Dergisi, Sayı 27

ATABEK, Ömer Faruk (2022), “**Hüsn-i Hat, Tezhip, Minyatür**”, 1. Baskı, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

BAĞCI, Serpil ve diğerleri (2012). **Osmanlı Resim Sanatı**, 1. Baskı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

BEKTAŞOĞLU, Mustafa (2009). **Anadolu’da Türk İslam Sanatı**, 1. Baskı, Sanat Eserleri 9, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 769.

BİROL, İnci (2017). **Türk Tezyinî Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri**, 9. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

CEZAR, Mustafa (1998). “17. Yüzyıl Osmanlı Kaynaklarında Sanat Tarihi ile İlgili Noktalar”, **17. yy Osmanlı Kültür ve Sanatı (19-20 Mart Sempozyum Bildirileri, Sanat Tarihi Derneği Yayınları 4)**, İstanbul

ÇAKAR, Meryem (t.y.). **Yazma Eser Durum Belgeleme Formu**, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı.

DOĞANAY, Aziz (2012), “**Hat ve Tezhip Sanatı**”, 2. Basım, Ed. Ali Rıza Özcan, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

DURAN, Gülnur (2012). “18. Yüzyıl Tezhip Sanatı”, **Hat ve Tezhip Sanatı**, Ed. Ali Rıza Özcan, 2. Baskı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

ERSOY, Ayla (1988). **Türk Tezhip Sanatı**, 1. Baskı, İstanbul: Akbank Yayınları.

ESİNER ÖZEN, Mine (2003). **Türk Tezhip Sanatı**, 1. Baskı, İstanbul: Gözen Kitap ve Yayınevi.

ESİNER ÖZEN, Mine (2007). **Tezhip Sanatından Örnekler**, 1. Baskı, İstanbul: Özen Kitabevi.

GÜNEY, Gül (2015). **Mushaf-ı Şerif Manisa Yazma Eser Kütüphanesi Koleksiyonu**, 1. Baskı, İstanbul: Form Baskı Tic. Ltd. Şti.

GÜNEY, K., Zeynep ve A., Nihan, Güney (1999). **Osmanlı Süsleme Sanatı**, 1. Baskı, Ankara: SFN Ltd. Şti.

KARAÇAY TÜRKAL, Nazire (2012). **Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke Tahlil ve Metin**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

KURFEYZ, Nilüfer ve Selim Sağlam (2020). **Tezhip Yolculuğu**, 1. Baskı, İstanbul: Mist Yayıncılık.

KURFEYZ, Nilüfer (2023). **Tezhip**, 1. Basım, İstanbul, Tatav Yayınları

OKUMUŞ, Asiye (2016). **Türk Süsleme Sanatlarında Barok ve Rokoko**, 1. Baskı, İstanbul: İlke Basın Yayımları.

ÖZKEÇECİ, İlhan (1993). **Türk Tezhip Sanatı ve Tezyini Motifler**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayın no: 15

ÖZKEÇECİ, İlhan ve Şule Bilge Özkeçeci (2007). **Türk Sanatında Tezhip**, İstanbul: 1. Baskı, Seçil Ofset.

ÖZÖN, Mustafa Nihat (1947) **Silahdar Tarihi**, 1. Baskı, Ankara: Akba Kitabevi.

SİLAHDAR AĞA (1789). **Zeyl-i Fezleke**, nr. 5040/1.

TOPAL, Mehmet (2018). **Nusretnâme, Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa**, Ankara: Tuba.

TUNCEL, Mebruke (2002). **Osmanlı Dönemi Tezhip Sanatında Barok – Rokoko Üslubu: 18.-19. Yüzyıl**, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÜÇER, Münevver (2017). **Türk Sanatının Yapı Taşları II**, Tezhip, 1. Baskı, Zonguldak.

ÜNVER, Süheyl (1981). “Geçen Asırda Türk Süsleme Sanatımızın Mümtaz Simaları”, Başbakanlık Basımevi, **Vakıflar Dergisi**, Sayı 8

WILLIAM, Handy (2015). **Turquerie**, Yapı Kredi Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Erişim

Adresi:

http://www.manisa.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=3. Erişim Tarihi:
17.07.2022.

TÜRKİYE YAZMA ESER KURUMU BAŞKANLIĞI, Manisa Müdürlüğü
İdaresi Dokümanları